

โครงการออกแบบสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

THE INTERIOR ARCHITECTURAL DESIGN FOR
CHIANG MAI MUSEUM

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน
บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. 2544

เลขหม.....
เลขทะเบียน..... 40138
วัน, เดือน, ปี 16 ส.ค. 2544

ISBN 974-648-338-2

6.....
1.....

ไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น
ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึง
เจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**THE INTERIOR ARCHITECTURAL DESIGN FOR
CHIANG MAI MUSEUM**

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF ARCHITECTURE IN INTERIOR ARCHITECTURE
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

2001

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้ ISBN 974-648-338-8 ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

COPYRIGHT 2001

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์

โครงการออกแบบสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์
เมืองเชียงใหม่

นักศึกษา

นายณกมล เจนวินิจฉัย

รหัสประจำตัว

39063301

ปริญญา

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา

สถาปัตยกรรมภายใน

พ.ศ.

2544

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถพร เพชรานนท์

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพิพิธภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้พื้นที่และศึกษางานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงออกทางด้านสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมภายใน และศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำหนดแนวความคิดในการออกแบบ ตลอดจนนำเสนอแนวทางในการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ในอาคารอนุรักษ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการออกแบบสภาพแวดล้อมภายใน ทางด้านกายภาพที่มีลักษณะเป็นอาคารอนุรักษ์ ให้มีบรรยากาศของศิลปวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

การวิจัยโดยวิธีการบันทึก สังเกตการณ์ ภายในพิพิธภัณฑ์ รวมถึงการศึกษาวรรณกรรมต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาถึงงานพิพิธภัณฑ์ งานอนุรักษ์ งานเอกลักษณ์พื้นถิ่น เพื่อนำผลมาวิจัยและวิเคราะห์ในการออกแบบเพื่อหาแนวความคิดในการออกแบบ ผังการจัดแสดงเนื้อเรื่อง ลำดับการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

ผลของวิทยานิพนธ์นี้มุ่งเน้นแนวความคิดในการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ ซึ่งนำเสนอเอกลักษณ์ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่มาจัดแสดง โดยแบ่งกลุ่มจัดแสดงเป็นพื้นที่ของผังเมืองเชียงใหม่ในอดีต เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มการเมืองการปกครอง นำเสนอถึงประวัติเมืองเชียงใหม่ในแต่ละยุคสมัย การปกครองแบบเจ้าเมือง และการติดต่อกับต่างประเทศ กลุ่มชุมชนนำเสนอถึงงานศิลปหัตถกรรม งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น กลุ่มวัดนำเสนอถึงงานสถาปัตยกรรม และงานจิตรกรรมฝาผนัง โดยทั้งสามกลุ่มนี้มี “ช่วง” หรือลานกิจกรรมเป็นตัวเชื่อมพื้นที่ในการจัดแสดง

Thesis Title	The Interior Architecture Design for Chiang Mai Museum
Student	Mr.Noppadol Janevinitchai
Student ID.	39063301
Degree	Master of Architecture
Programme	Interior Architecture
Year	2001
Thesis Advisor	Assistant Professor.Athaporn Bejrananda

ABSTRACT

This thesis aims to study about the management of physical environmental of Museums , to correspond with an area occupation behavior and the study of local art and Cultural which represents of Architectural design , Interior Architecture and the other kinds of Art concerned , in order to establish the idea of design as well as a represent an idea in Chiang Mai museum design in conservative building. By doing this aim to be the one of the idea in the design of physical interior environmental with a conservative building style to suit the atmosphere of local art and cultural museum.

Researching by taking note and observing in museum including literature Study as well as related research to study a museum's job conservative's job and local characteristic. This study will take a result to make a research and analyze in the way to find out the design concept of the theme procession in order to exhibits within Chiang Mai museum.

The result of this thesis is focused on the concept in the exhibition of Chiang Mai museum , which is represents a characteristic of local architecture , traditional and cultural of Chiang Mai to exhibits. By divides into three groups which is based on the design of Chiang Mai urban in the past. The first is political group which represents a history of Chiang Mai in each era , conqueror and foreign country contact. The second group is a community group which represents art handcraft product and local architecture. The third group is temple group which represents architecture and wall painting. All these three groups , have their own activity square which is called " Khuang " to be their linked area for exhibition.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีจากความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผศ.อรรถพร เพชรานนท์ ซึ่งนอกจากทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างสมบูรณ์แล้วยังเป็นผู้สอนให้รู้ถึงขั้นตอนการทำงาน วิธีคิด และให้มีความสุขต่องานที่ทำ อาจารย์ฉัตรชัย อินทรโชติ ผศ.จันทน์ เพชรานนท์ ที่กรุณาเป็นผู้ตรวจวิทยานิพนธ์ กราบขอบพระคุณเตี้ยและแม่ผู้ให้ความนึกคิดและความรับผิดชอบต่องานที่ทำ ขอขอบคุณ อาจารย์สุพล ปวรอาจารย์ที่ให้คำปรึกษาอย่างดี และอาจารย์อิสรา กันแดง ที่จุดประกายความคิดในหลายมุมมอง ขอขอบคุณหล้าน้อยที่ช่วยงานและคอยให้กำลังใจ ขอขอบคุณที่พงศ์ ที่ให้คำปรึกษายามหมดไฟ ขอขอบคุณอาจารย์อำนาจ ชัยทัต นที นื่องแอน นื่องแพต และลูกศิษย์ ที่ทำให้ความหมายของคำว่า "มือปืน" นั้นสวยสดงดงามและประทับใจ ขอขอบคุณทุกทุกคนที่มีส่วนช่วยเหลือซึ่งมีจากถ้วนามได้ทั้งหมด

ท้ายสุดนี้ขอขอบคุณ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ที่สนับสนุนเวลาและทุนการศึกษา สำนักในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเข้าศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีถึงปัจจุบันและให้ทุนในการทำวิทยานิพนธ์ ข้าพเจ้านำความรู้และความสามารถที่มีมาสร้างสรรค์ ทำประโยชน์ให้สังคมต่อไป

คุณค่าและประโยชน์อันมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

ณภดล เจนวินิจฉัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	II
กิตติกรรมประกาศ	III
สารบัญ	IV
สารบัญตาราง	VI
สารบัญภาพ	VII
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของโครงการและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษา	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย	4
1.5 กรอบแนวคิดและทฤษฎี.....	4
1.6 สมมุติฐาน	5
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้นในงานวิจัย	7
1.8 ข้อจำกัดของวิทยานิพนธ์	7
1.9 ระเบียบวิธีวิจัย	7
1.10 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	8
1.10 วิธีและรูปแบบที่นำเสนอผลงานวิจัย	8
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 การศึกษาเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์	9
2.2 การศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์	18
2.3 ศึกษาเกี่ยวกับเอกลักษณ์พื้นถิ่น	24
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
2.5 กรณีศึกษาอาคารประเภทพิพิธภัณฑ์	28

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีกรวิจัยพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่	80
3.1 การศึกษาอาคารศาลากลาง จังหวัดเชียงใหม่ (เดิม)	80
3.2 การศึกษาเกี่ยวกับ จังหวัดเชียงใหม่	84
3.3 โครงสร้างองค์กรและสาขาบริหาร	115
3.4 การศึกษาเกี่ยวกับการจัดแสดงงานภายในพิพิธภัณฑ์	118
บทที่ 4 วิธีวิเคราะห์เพื่อออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่	124
4.1 วิเคราะห์แนวความคิดในการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่	124
4.2 วิเคราะห์เนื้อเรื่องในการจัดแสดงงานศิลปวัฒนธรรม	135
4.3 ลำดับในการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่	139
บทที่ 5 สรุปผลแนวคิดในการออกแบบ	141
บรรณานุกรม	170
ภาคผนวก.....	173
ประวัติผู้เขียน	179

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 เปรียบเทียบการเลือกกรณีศึกษา	119
3.2 สรุปรูปตารางเปรียบเทียบการเลือกกรณีศึกษา	123
4.1 แสดงลำดับการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่	139

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงกระบวนการออกแบบจัดแสดง.....	5
1.2 แสดงรูปแบบนำเสนอวิทยานิพนธ์.....	6
2.1 แสดงตัวอย่างการจัดผังห้องแสดงแบบต่าง ๆ.....	14
2.2 แสดงระบบสัญญาณภายในห้องจัดแสดง.....	15
2.3 แสดงขอบเขตการมองเห็นของคนปรกติ.....	16
2.4 แสดงภาพอาคารพิพิธภัณฑ์ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	29
2.5 แสดงที่ตั้งของหอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรม คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.....	30
2.6 แสดงสัดส่วนการจัดองค์ประกอบของพื้นที่การจัดแสดง	31
2.7 แสดงแนวความคิดในการออกแบบ.....	32
2.8 แสดงการจัดวางพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์.....	32
2.9 แสดงบรรยากาศในการจัดแสดง	33
2.10 แสดงภาพอาคารศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา	34
2.11 แสดงผังที่ตั้งของศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา.....	35
2.12 แสดงสัดส่วนพื้นที่ของศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา	36
2.13 แสดงผังการแบ่งพื้นที่ภายใน	37
2.14 แสดงเส้นทางการสัญจรภายในส่วนจัดแสดง	38
2.15 แสดงสภาพแวดล้อมของศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา.....	39
2.16 แสดงที่ตั้งและการจัดผังเนื้อหาส่วนต่าง ๆ ของศูนย์ประวัติศาสตร์อยุธยา.....	40
2.17 แสดงที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์เมืองลอนดอน	44
2.18 แสดงการจัดผังเนื้อหาส่วนต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์เมืองลอนดอน.....	45
2.19 แสดงการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์.....	60
2.20 แสดงการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์.....	61
2.21 แสดงการจัดพื้นที่การแสดง (ZONING AREA).....	65
2.22 แสดงการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เมืองร้อยเอ็ด	66
2.23 แสดงภาพอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชุมพร.....	68
2.24 แสดงพื้นที่การแสดง (ZONING AREA)	70
2.25 แสดงการจัดนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชุมพร.....	71
2.26 แสดงบรรยากาศ สภาพแวดล้อมของพิพิธภัณฑ์พระที่นั่งวิมานเมฆ.....	73

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.27	แสดงความงดงามของสถาปัตยกรรมภายในของ พิพิธภัณฑ์พระที่นั่งวิมานเมฆ.....76
2.28	แสดงบรรยากาศสภาพแวดล้อมของพิพิธภัณฑ์ศิลปะป้าชีพ พระที่นั่งอภิเชษกฤตติ 78
2.29	แสดงความงดงามของสถาปัตยกรรมภายในของพิพิธภัณฑ์ศิลปะป้าชีพพระที่นั่งอภิเชษกฤตติ..79
3.1	แสดงผังบริเวณที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม๋ 81
3.2	แสดงตำแหน่งของอาคาร 82
3.3	แสดงแผนภูมิโครงสร้างเมืองอันเกิดจากเส้นสายของแนวธรรมชาติ.....86
3.4	แสดงภาพรวมการก่อรูปของเมืองเชียงใหม๋ พ.ศ. 1839.....88
3.5	ลักษณะของวังหรือคุ้มในอดีต.....96
3.6	ลักษณะของเวียงในอดีต.....97
3.7	วัดต่าง ๆ ในยุคอดีต.....100
3.8	วัดต่าง ๆ ในยุคอดีต.....101
3.9	ภาพตลาดและการค้าขายในอดีต.....103
3.10	ลักษณะทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพบปะของผู้คนในอดีต 106
3.11	บรรยากาศของเมืองเชียงใหม๋ในอดีต.....107
3.12	แสดงเรือนชนบท เรือนไม้ลักษณะเรือนแฝด เรือนกาแล เรือนพญาไทย.....109
3.13	แสดงแบบเรือนจั่วเดี่ยว.....110
3.14	แสดงแบบเรือนแฝด.....110
3.15	แสดงภาพเสาแหล่งหมา เรือนไม้ เต็น เรือนชนบท ฝ้ตะแกรงเก็บของ (คว้น) เหนือเต็น.....112
3.16	แผนภาพการใช้เนื้อที่ของเรือนล้านนาไทย.....114
3.17	แสดงโครงสร้างการบริหารพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม๋.....117
3.18	แสดงโครงสร้างส่วนกลุ่มคณะทำงานฝ่ายดูแลเก็บสะสมงานศิลป์.....118
4.1	นำเสนอจุดประสงค์ของพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม๋.....124
4.2	แสดงแนวคิดในการหาเอกลักษณ์.....125
4.3	แสดงสรุปแนวความคิดในการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม๋.....125
4.4	สรุปผลการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม๋.....126
4.5	แสดงเมืองเชียงใหม๋ เวียงสวนดอกและเวียงเจ็ดลิน.....127
4.6	แสดงเมืองเชียงใหม๋ มาตรการส่วน 1 : 12,500 พ.ศ.2495.....128

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.7	แสดงผังเมืองเชียงใหม่.....129
4.8	แสดงผังเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2443 โดย JAMES MC CARTHY.....130
4.9	ทางหลักของเมืองเชียงใหม่อ้างอิงจากแผนที่ พ.ศ.2443.....131
4.10	แสดงการแบ่งพื้นที่ภายในเมืองเชียงใหม่.....132
4.11	แสดงการจัดพื้นที่ของผังเมืองเชียงใหม่.....132
4.12	แสดงผังอาคารพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่.....133
4.13	แสดงแนวความคิดในการออกแบบ พิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่.....134
4.14	นำเสนอการแบ่งพื้นที่การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่.....135
4.15	แสดงการจัดกลุ่มในการจัดแสดง.....136
4.16	แสดงการจัดในส่วนห้องชาติพันธุ์.....137
4.17	แสดงการจัดกลุ่มการจัดการแสดงกลุ่มวัด.....139
5.1	แสดงผังการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่.....141
5.2	แสดงแนวความคิดในการวางผังการจัดแสดง.....142
5.3	แสดงเนื้อเรื่องในการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่.....143
5.4	แสดงผังการจัดแสดงในส่วนต้อนรับ-บรรยาย.....145
5.5	แสดงผังการจัดแสดงในส่วนตำนานเมืองเชียงใหม่.....148
5.6	แสดงผังการจัดแสดงในการส่วนงานศิลปหัตถกรรม.....151
5.7	แสดงแนวความคิดในการออกแบบในส่วนงานศิลปหัตถกรรม.....152
5.8	แสดงผังการจัดแสดงในส่วนวัด.....155
5.9	แสดงแนวความคิดในการออกแบบจัดแสดงในส่วนวัด.....156
5.10	แสดงผังการจัดแสดงในส่วนการเมืองการปกครอง.....159
5.11	แสดงแนวความคิดในการออกแบบในส่วนการเมืองการปกครอง.....160
5.12	แสดงผังการจัดแสดงในส่วนชุมชน.....163
5.13	แสดงแนวความคิดในการออกแบบในส่วนชุมชน.....164
5.14	แสดงผังการจัดแสดงในส่วน “ช่วง” (ลานกิจกรรม).....168
ผ.1	แสดงแนวทางการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่.....174

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของโครงการและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันขอบข่ายการดำเนินงานวัฒนธรรมได้ขยายจากเดิมซึ่งจำกัดอยู่เฉพาะด้าน “ศิลปวัฒนธรรม” ไปเป็นขอบข่ายการดำเนินงานที่กว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น คือ สังคมวัฒนธรรม หรือ ชีวิตวัฒนธรรมซึ่งเป็นงานที่ครอบคลุมถึงวิถีการดำเนินชีวิตของทุกคนในสังคม ไม่ได้หมายถึงเฉพาะศิลปะซึ่งเป็นสิ่งสวยงามเท่านั้น การขยายขอบข่ายไปในวงกว้างจนเป็นเรื่องของสังคมเป็นเรื่องของวิถีการดำเนินชีวิตนี้ ทำให้งานวัฒนธรรมเป็นงานที่กว้างขวางครอบคลุมไปถึงการพัฒนาสร้างสรรค์ การผลิต การบริโภค และอื่น ๆ ที่เป็นการดำเนินวิถีชีวิตของทุกคนในสังคม ทำให้งานวัฒนธรรมเป็นงานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกคน และสังคมทุกสังคม (พวงศักดิ์ จันทรสุนทร, 2540)

วัฒนธรรมไทยได้ผ่านการสร้างสรรค์ สังสม เลือกลงร ปรับปรุงและสืบทอดจนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่คนไทยทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ และมีส่วนอย่างสำคัญในการรักษาและสืบทอดมรดกวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับวัฒนธรรมว่า “การรักษาวัฒนธรรมคือการรักษาชาติ” และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับได้ตราข้อความไว้ว่า “รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ” อย่างไรก็ตามในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา การพัฒนาประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปโดยให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานจากภาคเกษตรกรรมเป็นภาคอุตสาหกรรม ทำให้เศรษฐกิจก้าวหน้าไประดับหนึ่ง แต่มีผลทำให้การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและสังคมไทย กล่าวคือเกิดอำนาจนิยม วัตถุนิยมขึ้น ในสังคมไทยบางกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เกิดความสับสนในเรื่องมโนทัศน์และค่านิยมมีความขัดแย้งระหว่างบทบาทและหน้าที่ของบุคคลและสถาบันต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลกระทบให้ระบบโครงสร้างและแบบแผนประเพณีดั้งเดิมที่ดั้งเดิมแปรเปลี่ยนไปด้วย (โครงการสืบสานวัฒนธรรมไทย พ.ศ 2538 – 2540, 2537)

วัฒนธรรมในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับและเข้าใจกันมากขึ้นในเรื่องความหมาย หรือค่านิยมที่กว้างขึ้นกว่าแต่ก่อน ๆ ดังเห็นได้จากประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้ใช้แนวทางในการรักษา ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม พุทธศักราช 2529 ว่า “วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมเป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออก ซึ่งความรู้สึกลึกซึ้งในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งซึ่งร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมไทยคือวิถีชีวิตที่คนไทยได้ สังสม เลือกลงร ปรับปรุง แก้ไข จนถือกันว่าเป็นสิ่งดีงามเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและได้ใช้เป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในสังคม” การขยายความคิดเกี่ยวกับ

เอกลักษณ์วัฒนธรรมให้ครอบคลุมไปถึงวิถีชีวิตของคนในแนวประพฤติปฏิบัติ ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตนเอง คำ
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สังคม และโลกภายนอก จึงเหมือนเป็นคำนิยามใหม่ของวัฒนธรรม ฉะนั้นวัฒนธรรมไม่ใช่แค่เรื่องของความคิดสร้างสรรค์ที่แสดงออกในกิจกรรมด้านศิลปะและผลิตผลทางปัญญาอันนับเป็นทรัพย์สินต่าง ๆ อย่างที่คนทั่วไปเข้าใจแต่รวมไปถึงความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ การเข้าใจตนเอง คำนิยาม และความเชื่อ ดังนั้นในความหมายที่กว้างไกลเช่นนี้ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะมีผลกระทบต่อการวางนโยบายและการวางแผนพัฒนาชาติบ้านเมืองโดยตรงต่อไป (สมคิด โชติกวณิช, 2541)

วัฒนธรรมมีอยู่ 2 ระดับด้วยกัน คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับชีวิตวัฒนธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นวัฒนธรรมซึ่งเป็นศักยภาพของมนุษย์ที่จะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อจะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน และในการปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน มีการสร้างวัฒนธรรมขึ้น วัฒนธรรมมี 3 มิติ คือ มิติโครงสร้างทางสังคม มิติที่สอง ด้านเศรษฐกิจ และมิติที่สาม คือ เรื่องความเชื่อ ศาสนา จักรวาล ซึ่งทั้ง 3 มิติจะเกี่ยวพันกับชีวิตมนุษย์ทำให้คนดำรงอยู่ด้วยกันได้ ซึ่งเป็นเรื่องของวัฒนธรรม และระบบความเชื่อ คือวัฒนธรรมท้องถิ่นในขณะเดียวกันคนที่อยู่เป็นประเทศในเมืองใหญ่ ๆ มีความหลากหลายวัฒนธรรมอีกระดับหนึ่งคือ วัฒนธรรมหลวง ซึ่งมาจากเมืองหรือราชสำนัก วัฒนธรรมมีลักษณะบูรณาการมาก เช่น ปราสาท ราชวัง วัดวา อารามต่าง ๆ เป็นลักษณะของวัฒนธรรมหลวง ศิลปกรรมที่เกิดขึ้นตรงนั้นเป็นวัฒนธรรมหลวงที่สืบทอดกันมา ดังนั้น ในการมองเรื่องศิลปวัฒนธรรมจะต้องมองทั้งสองระดับแล้วทั้งสองระดับไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่ง จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ศิลปวัฒนธรรมจะไม่หยุดนิ่ง เมื่อใดก็ตามศิลปวัฒนธรรมที่ดำรงมาอยู่ในระยะหนึ่งเกิดความอ่อนตัวลง คือหมดหน้าที่ มีการเปลี่ยนแปลงและมีรูปแบบใหม่ขึ้นมา (ศรีศักดิ์ วิลลิโกดม, 2541)

ดังนั้นศิลปวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องของศิลปะในวิถีชีวิต ซึ่งคำว่าวัฒนธรรมเป็นวิธีการดำเนินชีวิต ชุมชนเมืองมีกลุ่มวัฒนธรรมที่ซับซ้อนมากมาย ชุมชนห่างไกลมีความเรียบง่าย ซึ่งทั้งความหลากหลายหรือความเรียบง่ายนั้นเป็นวิถีชีวิตสะท้อนอยู่ในศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรม จึงหมายถึงกิจกรรมทางศิลปะประเภทต่าง ๆ มากมายรวมทั้งหัตถกรรมครัวเรือน วรรณกรรม ประเพณีการฉลอง การละเล่น ร้องรำทำเพลง เป็นต้น (สันติ เล็กสุขุม, 2541)

ศิลปวัฒนธรรมมีผลต่อการศึกษาอนุระบบมาก โดยเฉพาะเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ควรจะต้องเกิดขึ้นมา เพื่อให้คนได้รู้จักตนเอง รู้จักท้องถิ่นของตัวเอง และขณะเดียวกันก็รู้จักถิ่นอื่น ๆ ว่ามีศิลปวัฒนธรรมเหมือนกัน (ศรีศักดิ์ วิลลิโกดม, 2541)

การจัดแสดงผลงานทางศิลปวัฒนธรรมควรจะมีสถานที่ในการจัดแสดงงานที่เหมาะสมทั้งสภาพแวดล้อมและสังคม มีสถานที่จัดแสดงงานในส่วนของศิลปะในพื้นที่ของจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยเฉพาะในส่วนของจังหวัดหัวเมืองใหญ่ ๆ ดังเช่นจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีความเจริญเป็นอันดับ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร เพียบพร้อมไปด้วยศักยภาพต่าง ๆ ดังคำขวัญที่ว่า “ดอยสุเทพเป็นศรี ประเพณีเป็นสง่า บุปผาชาติล้วนงามตา งามล้ำถ้ำนครพิงค์” จากคำขวัญได้บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ในตัวจังหวัดที่มีความงดงามทั้งจากประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารทวงวนไว้อาหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช้านาน และยังมีธรรมชาติที่สวยงามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่หาเปรียบได้ยาก ปัจจุบันจังหวัด เชียงใหม่มีความเจริญก้าวหน้าทางธุรกิจการค้า การศึกษา และการบริการต่าง ๆ มีพื้นที่ 20,107,057 ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นของประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่โดยเฉลี่ยประมาณ 4,750 คนต่อตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1.8 ล้านคน และจังหวัดเชียงใหม่ยังเป็นเมืองหลัก เป็นศูนย์กลางความเจริญของภาคเหนือตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทั้ง ในด้านการท่องเที่ยว ธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม การคมนาคมขนส่ง การศึกษา ประวัติศาสตร์ และ วัฒนธรรมล้านนา ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการท่องเที่ยวได้ทำรายได้ให้กับจังหวัดอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีความพร้อมทางด้านการศึกษาซึ่งจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาในเขต ภาคเหนือตอนบน โดยมีสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชนซึ่งในทุกระดับมีศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ โดยมีสถาบันการศึกษาของรัฐ เช่น มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ สถาบันราชมนฑล สถาบันราชภัฏ อาชีวศึกษา เป็นต้น ส่วนสถาบันเอกชน มีมหาวิทยาลัย พายัพ ซึ่งทุกสถาบันได้ผลิตนักศึกษาที่มีความสามารถในด้านผลงานทางศิลปะออกมาตลอดและใน กลุ่มของศิลปินล้านนา หรือกลุ่มศิลปินอิสระได้มีการผลิตผลงานศิลปะออกมาเช่นเดียวกัน จาก ศักยภาพดังกล่าวของจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน จึงมีความเหมาะสมในการจัดตั้ง หอศิลปะประจำภาคเหนือเพื่อเป็นการเผยแพร่การศึกษาวัฒนธรรม และศิลปะอันดีงามสำหรับ ชาวชนและบุคคลที่มีความสนใจ ซึ่งความสนใจเหล่านั้นมักเป็นไปตามอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมชนบ ธรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรม (ไพบุลย์ เทวรักษ์, 2537) การก่อสร้างหอศิลปะร่วมสมัยเป็น ทางเลือกที่ 3 สำหรับประชาชน และเยาวชนที่อาศัยอยู่ในย่านธุรกิจแห่งนี้ แทนการบริโภคนิยม โดย ทุกเพศทุกวัยสามารถเสพศิลปวัฒนธรรมแทนการเดินห้างสรรพสินค้า (ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, 2540) ซึ่งศิลปะนั้นมีประ โยชน์ต่ออนาคตของประชากรของชาติที่จะเลือกเสพ โดยตามแต่ความต้องการ ของแต่ละบุคคล ศิลปินได้แสดงผลงานออกมาสู่สายตาประชาชน กิจกรรมการสร้างสรรค์และ นิทรรศการทางศิลปะในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาได้เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างมากมาทั้งส่วนของภาครัฐบาล และภาคเอกชน โดยมีอัตราการเติบโตสูงขึ้นตลอด (สุชาติ เกาทอง, 2537) และเด่นพงษ์ วงศาโรจน์ ได้กล่าวว่า “ผมสะท้อนใจเหมือนกันว่าแม้แต่ศิลปินรุ่นเยาว์เองจะไปหาดูงานเก่า ๆ ก็ไม่มีโอกาสดูผล งานเหล่านั้น ซึ่งน่าจะมีโอกาสได้เห็นโดยนำมาเผยแพร่ให้สาธารณชนได้เข้าชม ให้เด็กได้ศึกษาเก็บ ข้อมูลผลงานหรือสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลงานศิลปะอย่างน้อยก็ให้คนรุ่นใหม่ได้มีโอกาสศึกษา ผลงานที่มีต่อเนื่องไม่ใช่ศึกษาปีต่อปีอย่างที่เป็นอย่าง

พิพิธภัณฑท์ จึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในการร่วมกลุ่มของคนในสังคมเป็นที่รวบรวมผลงานทางด้านศิลปะประเภทต่าง ๆ ในภูมิภาคตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่กำลังจะสูญ หายไปกับการรับเอาวัฒนธรรมของชาติตะวันตกเข้ามา การจัดตั้งพิพิธภัณฑท์ควรมีแรงสนับสนุน ส่งเสริม ผลักดันให้มีการจัดสร้างขึ้นทั้งนี้เพื่อให้เกิดหอศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่ที่มีมาตรฐาน โดยมี การจัดระบบภายในให้สอดคล้องกับประ โยชน์ใช้สอยและการจัดแบ่งกลุ่มของศิลปวัฒนธรรมแต่ละ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาติให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเภทให้เกิดความน่าสนใจและสะดวกต่อการศึกษาค้นคว้า การประชาสัมพันธ์เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัด ตลอดจนมีระบบในการบริหารและจัดการที่ดีพร้อมทั้งการดูแลรักษาต่อการจัดแสดงผลงานศิลปวัฒนธรรมและการให้บริการความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมล้านนาแก่สังคมและนักท่องเที่ยวต่อไป

1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษา

เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการออกแบบสภาพแวดล้อมภายในทางด้านกายภาพที่มีลักษณะเป็นอาคารอนุรักษ์ ให้มีบรรยากาศของศิลปวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้พื้นที่

1.3.2 เพื่อศึกษางานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงออกทางด้านสถาปัตยกรรมสถาปัตยกรรมภายใน และศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้กำหนดแนวความคิดในการออกแบบ

1.3.3 เพื่อนำเสนอแนวทางในการออกแบบพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองเชียงใหม่ในอาคารอนุรักษ์

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้พื้นที่กำหนดแนวความคิดในการออกแบบ การจัดแสดงงานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นออกแบบพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองเชียงใหม่ ในอาคารอนุรักษ์

1.5 กรอบแนวคิดและทฤษฎี

แนวความคิดในการวิจัยการศึกษารูปแบบของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมือง มีแนวความคิดในการศึกษาตามขั้นตอนต่อไปนี้

- แนวความคิดในการออกแบบสภาพแวดล้อมภายใน
- แนวความคิดในการจัดพิพิธภัณฑสถาน
- แนวความคิดในการอนุรักษ์
- แนวความคิดในการด้านเอกลักษณ์ท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบของพิพิธภัณฑ์นั้นจำเป็นต้องศึกษาตามหลักของการออกแบบ เพื่อให้หน้าที่ใช้สอย (FUNCTIONS) และการสร้างเอกลักษณ์ (IDENTITY) มีสุนทรียะที่ผสมผสานกัน

พิพิธภัณฑ์เมือง ซึ่งเป็นตัวกำหนด การจัดพื้นที่ใช้สอยและสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนี้

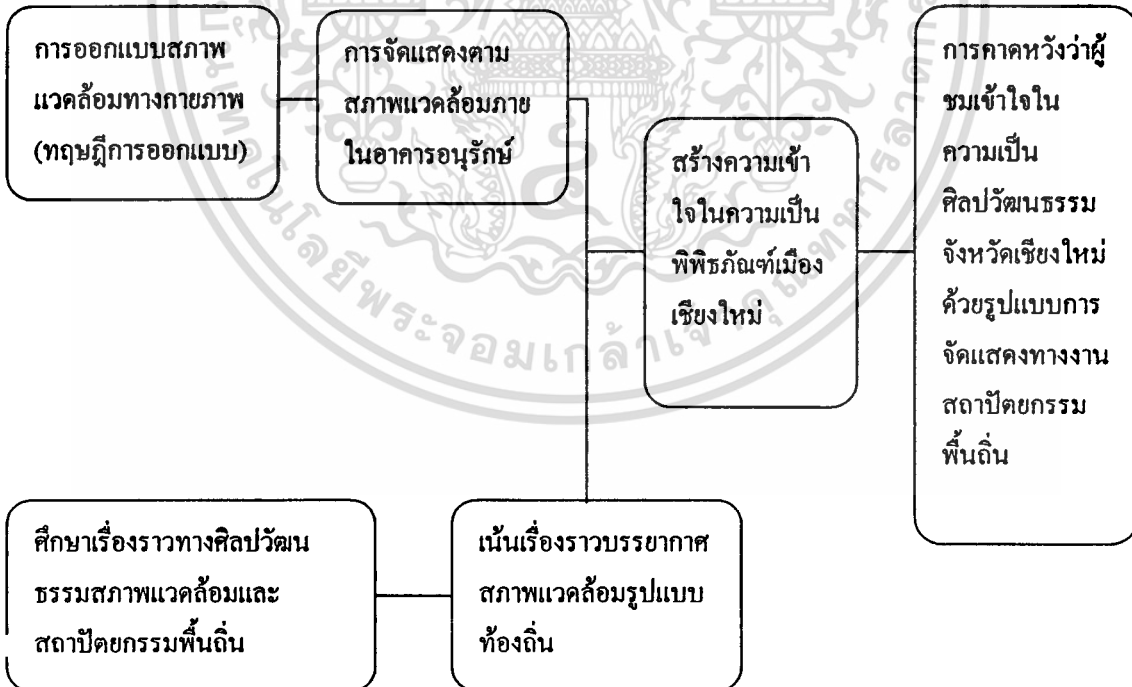
- มาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวก
- พฤติกรรมในการใช้พื้นที่
- เอกลักษณ์ของท้องถิ่น

จากแนวคิดและทฤษฎีทำให้ทราบถึงข้อมูลเพื่อประกอบในการทำวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. รูปแบบการจัดแสดงงานที่เน้นความน่าสนใจชวนให้ติดตาม
2. การจัดพิพิธภัณฑ์เมืองที่เน้นคุณค่าทางความหมายในการแสดง

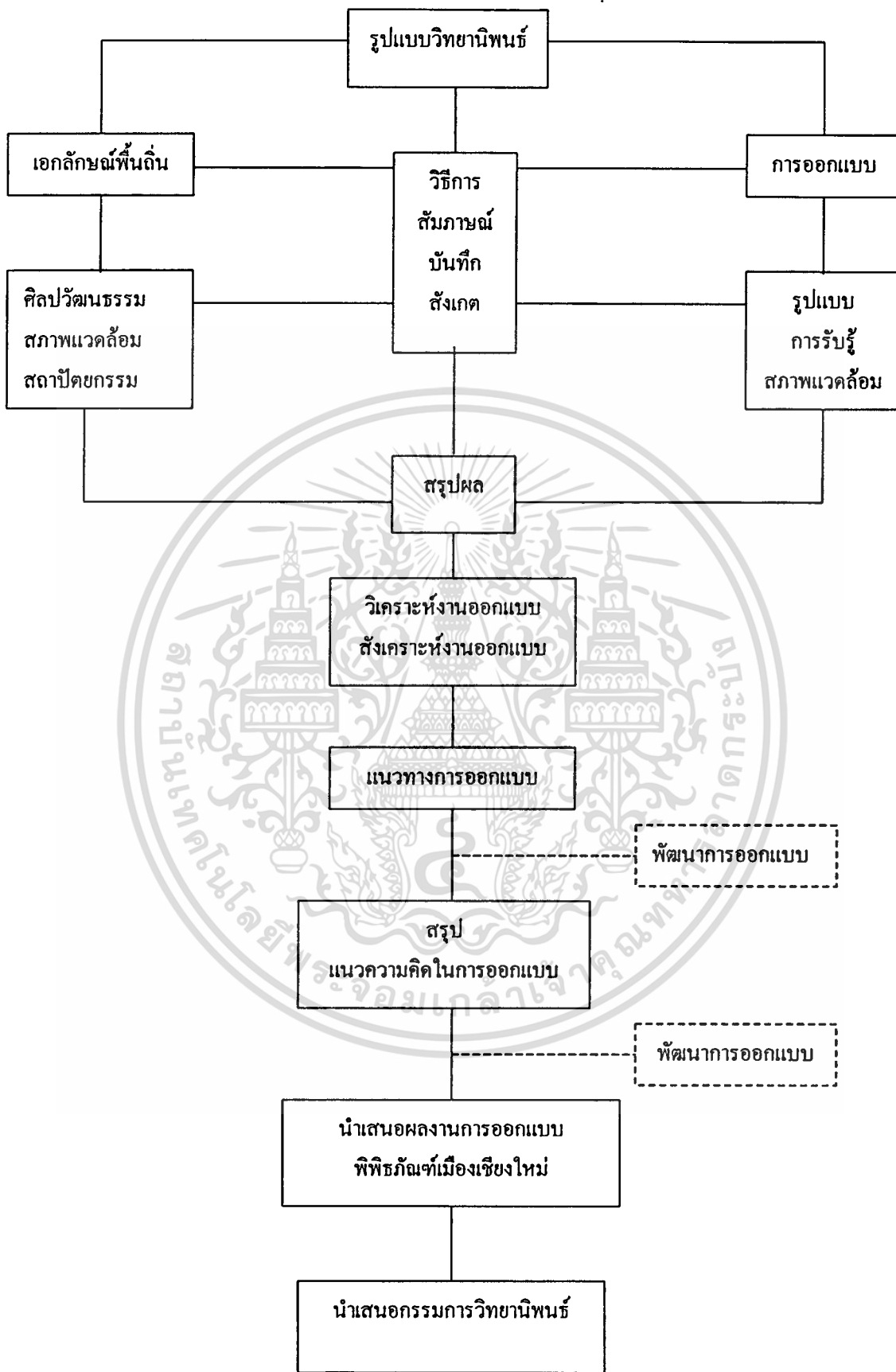
1.6 สมมุติฐาน

การออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ สามารถนำเสนอเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมและงานสถาปัตยกรรมภายใน เพื่อนำเสนอเรื่องราวและความเป็นมาของจังหวัดเชียงใหม่ในแง่มุมต่าง ๆ

ภาพที่ 1.1 แสดงกระบวนการออกแบบจัดแสดง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 1.2 แสดงรูปแบบนำเสนอวิทยานิพนธ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.7.1 พิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่” เป็นสถานที่จัดแสดงผลงานศิลปะและวัฒนธรรม และเป็นจุดเริ่มต้นในการประชาสัมพันธ์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ของจังหวัดเชียงใหม่

1.7.2 วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาถึงเรื่องราวทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมพื้นถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ทั้งอดีตและปัจจุบัน เพื่อนำมาสร้างเรื่อง (Themes) ในการนำเสนอการออกแบบพิพิธภัณฑ์

1.7.3 สถานที่ในการออกแบบพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่จริง และกำลังดำเนินงาน

1.8 ข้อจำกัดของวิทยานิพนธ์

การดำเนินงานวิทยานิพนธ์นี้ เป็นการศึกษาข้อมูลอย่าง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมพื้นถิ่น งานสถาปัตยกรรม งานศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อการสังเคราะห์ให้ได้ผลงานใหม่ โดยวิทยานิพนธ์นี้ดำเนินงานเพื่อมุ่งเน้นการนำเสนอแนวความคิดในการจัดพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

1.9 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในวิทยานิพนธ์ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามเรื่องราวของสภาพแวดล้อมและงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เพื่อให้ทราบเรื่องราวทั้งอดีตและปัจจุบัน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เหตุการณ์เวลาและสถานที่ตลอดจนความเชื่อ คตินิยม และทัศนคติของช่วงเวลา โดยระเบียบการวิจัยนี้จะมีขั้นตอนดังนี้

1.9.1 การดำเนินงานวิจัย

- ข้อมูลภาคสนาม จากการสำรวจทางกายภาพ ทั้งเรื่องของเมือง สภาพแวดล้อม ชุมชน สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ใช้วิธีการสำรวจด้วยแผนที่ แผนที่ ภาพถ่าย พร้อมทั้งการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับงานทุกสาขา

- ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารทุกประเภทที่สืบค้นได้ทั้งแหล่งข้อมูลท้องถิ่น และแหล่งข้อมูลส่วนกลาง รวมถึงเอกสารที่สืบค้นประกอบการศึกษา นอกจากเอกสารตรงสาขาและจะได้สืบค้นจากเอกสารในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องด้วย

1.9.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการนำข้อมูลทั้งภาคสนามและข้อมูลทางทุติยภูมิมาวิเคราะห์ ให้เกิดผลสรุปทางเนื้อหา และการจัดแสดงที่ต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

1.10 ประโยชน์ที่พึงได้จากวิทยานิพนธ์

1.10.1 ให้การศึกษาในเรื่องสภาพแวดล้อม สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ของจังหวัดเชียงใหม่

1.10.2 เป็นแนวทางในการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองอนาคต

1.10.3 เป็นแนวทางให้กับผู้สนใจในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ หรือโครงการในลักษณะเดียวกันเพื่อการพัฒนาในงานออกแบบที่ดียิ่งขึ้น

1.11 วิธีและรูปแบบที่นำเสนอ

การนำเสนอเป็นไปในลักษณะของข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สภาพแวดล้อมและ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ที่สัมพันธ์กับข้อมูลทางการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมือง

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ โครงการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ โดยมีสาระสำคัญที่ผู้วิจัยได้รวบรวม และนำเสนอไว้ดังต่อไปนี้

- 2.1 การศึกษาเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์
- 2.2 การศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์
- 2.3 การศึกษาเกี่ยวกับเอกลักษณ์พื้นถิ่น
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 กรณีศึกษาอาคารประเภทพิพิธภัณฑ์

2.1 การศึกษาเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์เป็นที่ยอมรับและสนใจในสังคม โดยที่พิพิธภัณฑ์ต้องเป็นศูนย์กลางชุมชน และให้บริการแก่ชุมชน ซึ่งประกอบด้วยประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา ดังนั้นการศึกษาคควรเข้าใจถึงพิพิธภัณฑ์คืออะไร โดยความหมายของพิพิธภัณฑ์จากปทานุกรมต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้ เช่น เวบสเตอร์ (Webster's Dictionary of Synonyms) ให้ความหมายของพิพิธภัณฑ์คือสถานที่ที่สะสมหรือรวบรวมวัตถุทางธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ สิ่งแปลกประหลาด และศิลปวัตถุ ปทานุกรมฉบับอื่นก็ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกัน ในทำนองว่าเป็นสถานที่รวบรวม หรือสงวนรักษาวัตถุที่มีความสำคัญทางธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ และศิลปะ

ศาสตราจารย์ฟอยล์ (Foyles) แห่งมหาวิทยาลัยโรเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ ได้ให้ความหมายของพิพิธภัณฑ์ว่า “เป็นสถาบันซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บรักษาวัตถุที่แสดงถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและกิจการของมนุษย์ได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และใช้วัตถุเหล่านี้เพื่อทำให้ความรู้ของมนุษย์และการศึกษาของมนุษย์ดีขึ้น” (จิรา จงกล. 2532 : 2)

พิพิธภัณฑ์ในนานาประเทศได้พัฒนาการไปกว้างขวางจนมีความสำคัญโดยเป็นทั้งศูนย์กลางชุมชน (Community Center) และศูนย์ศึกษา (Educational Center)

2.1.1 ประเภทของพิพิธภัณฑ์

ประเภทของพิพิธภัณฑ์ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ แบ่งตามลักษณะของการบริหาร หรือผู้เป็นเจ้าของ กับแบ่งตามลักษณะของสิ่งที่รวบรวมไว้ หรือตามแขนงวิชา

พิพิธภัณฑ์สถานตามลักษณะการบริหารหรือผู้เป็นเจ้าของ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งรัฐ พิพิธภัณฑ์สถานเทศบาล พิพิธภัณฑ์สถานจังหวัด พิพิธภัณฑ์สถาน เอกสารเป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มหาวิทยาลัย พิพิธภัณฑ์สถานโรงเรียน พิพิธภัณฑ์สถานเอกชน การแบ่งดังกล่าวแสดงถึงลักษณะการควบคุมหรือผู้เป็นเจ้าของ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ก็แสดงว่าเป็นของรัฐบาลแห่งชาตินั้น พิพิธภัณฑ์สถานเทศบาลก็ขึ้นอยู่กับเทศบาล พิพิธภัณฑ์สถานเอกชนก็เป็นของเอกชน

เมื่อสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ จัดตั้งคณะกรรมการระหว่างชาติว่าด้วยพิพิธภัณฑ์สถานแขนงต่าง ๆ ก็ได้พิจารณาถึงชนิดของพิพิธภัณฑ์สถานซึ่งแพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน ในการสัมมนาของ Unesco เรื่องบทบาททางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์สถาน (The Educational Role of Museums) ที่ประเทศบราซิล เมื่อ พ.ศ. 2501 ได้แบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์สถานในการอภิปรายไว้ รวม 9 ประเภท คือ

- พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ (Art museums)
- พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art museums)
- พิพิธภัณฑ์สถาน โบราณคดีและประวัติศาสตร์ (Archaeology and History museums)
- พิพิธภัณฑ์สถานชาติพันธุ์วิทยาและพื้นเมือง (Ethnology and Folklore museums)
- พิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยา (Natural Science museums)
- พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Museums of science and technology)
- พิพิธภัณฑ์สถานส่วนภูมิภาค (Regional museums)
- พิพิธภัณฑ์สถานเฉพาะเรื่อง (Specialized museums)
- พิพิธภัณฑ์สถานมหาวิทยาลัย (University museums)

โดยสรุปแล้วพิพิธภัณฑ์สถานที่มีอยู่ในปัจจุบัน หรือที่นิยมจัดตั้งอยู่ทั่วไป มีชนิดต่าง ๆ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ประเภททั่วไป หรือประเภทรวม ซึ่งเรียกว่าเป็น General Museum หรือ Encyclopedia Museum จัดเป็นพิพิธภัณฑ์ประเภทแรก พิพิธภัณฑ์ได้เปิดรับบริจาคจากประชาชน ได้แก่ ศิลปะโบราณวัตถุ ของที่ระลึก เครื่องอาวุธยุทธภัณฑ์โบราณของแปลกประหลาด ของหายาก ตลอดจนของใช้ต่าง ๆ ที่เก่าแก่เลิกใช้แล้ว

พิพิธภัณฑ์ศิลปะ (Museum of Arts) พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ หมายถึง พิพิธภัณฑ์สถานที่ยังแสดงศิลปวัตถุทุกประเภท คือ ประณีตศิลป์ ศิลปะตกแต่งหรือศิลปะประยุกต์เข้าไว้ด้วยกัน ในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ศิลปะได้แยกจัดตั้งเฉพาะแขนงมากขึ้น เช่น

พิพิธภัณฑ์ศิลปะประยุกต์ (Applied Art) หรืออาจเรียกอย่างอื่น เช่น พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะตกแต่ง (Decorative Art) ศิลปะอุตสาหกรรม (Industrial Art) หรือพิพิธภัณฑ์สถานหัตถศิลป์ (Museum of Craft) เป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่ยังแสดงวัตถุที่เป็นงานฝีมือ เป็นเครื่องใช้สอยต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องเรือน เครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องแก้ว เครื่องถ้วยชาม ผ้า และเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ เครื่องหนัง เครื่องเงิน นาฬิกา

พิพิธภัณฑ์ (Art Gallery) จิตรกรรมหรือภาพเขียน (Painting) และประติมากรรมเป็นที่นิยมจัดเป็นพิพิธภัณฑ์สถานต่างหากจากประเภทอื่น เรียก Art gallery หรือ Picture gallery หรือ เอกสารเป็นเอกสารทงสวนไวสำหรับกรใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนูญาติให้เนาไปไซประโยชน์ด้านกรค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

National gallery จัดแสดงเฉพาะจิตรกรรมและประติมากรรมของศิลปินมีชื่อตั้งแต่โบราณเรื่อยมาจนถึงร่วมสมัย

ศิลปะสมัยใหม่ (Museum of modern art) พิพิธภัณฑ์สถานทั่วไปมักไม่นิยมจัดแสดงวัตถุสมัยใหม่หรือสมัยปัจจุบัน จึงได้เกิดมีพิพิธภัณฑ์สถานศิลปะสมัยใหม่ขึ้นเพื่อจัดแสดงผลงานของศิลปินรุ่นหลัง โดยเฉพาะมีทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม และงานฝีมือต่าง ๆ ของศิลปินร่วมสมัย

พิพิธภัณฑ์ศิลปะประเภทการแสดง (Performing art) ได้แก่ การละคร ภาพยนตร์ นาฏศิลป์ การดนตรี ซึ่งอาจแยกออกเป็นพิพิธภัณฑ์สถานเฉพาะอย่าง

พิพิธภัณฑ์ศิลปะแรกเริ่ม (Primitive art) บางประเทศได้จัดพิพิธภัณฑ์สถานศิลปะแรกเริ่มของมนุษย์ยุคที่ยังไม่มีอารยธรรม แต่โดยทั่วไปแล้วรวมอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานโบราณคดี หรือมานุษยวิทยา

พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and technology) เป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่จัดแสดงวิวัฒนาการความก้าวหน้าของวัตถุที่มนุษย์คิดค้นและประดิษฐ์ขึ้น ได้แก่ ยานพาหนะ โทรคมนาคม เครื่องจักร เครื่องกล และเรื่องราวของวิทยาศาสตร์สาขาต่าง ๆ และการเกษตร

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา (Natural science) ส่วนใหญ่นิยมเรียกประวัติศาสตร์ธรรมชาติ (Natural history) เป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่จัดแสดงเรื่องราวธรรมชาติเกี่ยวกับเรื่องของโลก ดิน หินแร่ มนุษย์ สัตว์ และพืช ดังนั้นหลายแห่งจึงมักรวมมานุษยวิทยาเข้าไว้ด้วย

พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ เป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่จัดแสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงชีวิตความเป็นอยู่หรือวัฒนธรรมและประเพณีพื้นเมือง อาจแยกเป็นพิพิธภัณฑ์สถานเฉพาะเรื่อง เช่น

พิพิธภัณฑ์สถานประวัติศาสตร์ รวบรวมและจัดแสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ สังคม

บ้านประวัติศาสตร์ (Historic House) ได้แก่อาคารซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จัดแสดงตามสภาพจริง

โบราณสถาน อนุสาวรีย์ และสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรม ซึ่งเปิดให้ประชาชนเข้าชม เมืองประวัติศาสตร์ ได้แก่เมืองที่สงวนไว้เป็นประวัติศาสตร์ทั้งเมือง

พิพิธภัณฑ์สถานประวัติศาสตร์โบราณคดี พิพิธภัณฑ์สถานโบราณคดีนั้นโดยทั่วไป ถ้าเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์มักจะรวมอยู่ในมานุษยวิทยา และถ้าเป็นสมัยประวัติศาสตร์มักจะรวมอยู่ในประเภทพิพิธภัณฑ์สถานประวัติศาสตร์

พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาและประเพณีพื้นเมือง (Museum of Ethnology and Folklore) เป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่จัดแสดงเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์และการจำแนกชาติพันธุ์

พิพิธภัณฑ์สถานพื้นบ้าน (Folk Museum) เป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่รวบรวมเข้าของเครื่องใช้พื้นเมือง หรือของใช้ของชาวบ้านสามัญชนในท้องถิ่นต่าง ๆ และสมัยต่าง ๆ

พิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง (Open-air-museum) พิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้งเกิดขึ้นในประเทศสวีเดนก่อนที่สวน Skansen ได้รวบรวมเอาอาคารต่าง ๆ ของชาวบ้านที่มีอาชีพต่าง ๆ มาสร้างรวมอยู่แห่งเดียวกัน พร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมบรรยากาศตามที่เป็นจริง ที่ Skansen มีอาคารต่าง ๆ สร้างรวมอยู่เป็นจำนวนร้อย ได้แก่ โรงนา โรงสีลม โรงช่างหล่อ โรงช่างเหล็ก โรงช่างทอง โรงช่างเงิน โรงช่างหม้อ บ้านชาวนา บ้านโบราณ วิหารไม้โบราณ เป็นต้น และได้พยายามรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณเอาไว้ ผู้เฝ้าในอาคารแต่ละหลัง แต่งตัวตามแบบอาชีพของชนิดอาคารนั้น ๆ เช่น เป็นชาวนา ช่างเหล็ก และจัดให้มีกิจกรรมการเล่นและระบายพื้นเมืองในฤดูร้อน

2.1.2 สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ เมื่อมีการเสนอสร้างพิพิธภัณฑ์ ไม่ว่าจะขนาดใหญ่หรือเล็ก ควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการบริหารของพิพิธภัณฑ์ต่อชุมชน โดยการเลือกสถานที่จะต้องคำนึงถึงหลักสำคัญ ดังนี้

- มีเนื้อที่กว้างพอที่จะขยายงานได้ในอนาคต
- อยู่ในทำเลที่มีทางคมนาคมไปมาสะดวก และในทิศทางเดียวกันกับสถาบันการศึกษา โรงเรียน และหอสมุด
- ไม่อยู่ในย่านการค้าที่มีจราจรคับคั่ง และยากแก่การป้องกันอัคคีภัย
- ไม่อยู่ในย่านโรงงานอุตสาหกรรม
- อยู่ในทำเลที่ร่มรื่น เงียบสงบ

2.1.3 การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของพิพิธภัณฑ์ที่สำคัญคือ เทคนิคการจัดแสดงสมัยใหม่ การจัดแสดงด้วยเทคนิคสมัยใหม่ ช่วยให้การจัดแสดงสร้างความสนใจ น่าชม สร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้เข้าชม

วัตถุประสงค์ของการจัดแสดง คือให้ความรู้และความเพลิดเพลินในการจะให้ความรู้ การจัดแสดงจะต้องให้ความเข้าใจด้วยการบรรยายประกอบไปพร้อมกัน (Presentation and interpretation)

การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่ ถือเป็นหลักว่า นิทรรศการจะต้องเร้าหรือส่งเสริมให้เกิดผลในทางดีงาม ส่งเสริมทัศนคติที่ดี ส่งเสริมรสนิยม เกิดความเข้าใจเห็นคุณค่า เกิดความรู้ สึกนึ้กคิดจินตนาการ มีชีวิตชีวา เกิดความรื่นรมย์เพลิดเพลิน

พิพิธภัณฑ์แต่ละประเภทอาจใช้เทคนิคการจัดแสดงแตกต่างกันแต่โดยหลักแล้วมีพื้นฐานคล้ายคลึงกัน โดยมีหลักการจัดแสดง ดังนี้

ความสำคัญของการจัดแสดงอยู่ที่วัตถุ โดยการจัดแสดงจะเน้นความสำคัญที่วัตถุที่นำมาจัดแสดง

การให้เรื่องราว ความรู้เกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดง องค์ประกอบวัตถุที่จะทำให้วัตถุ มีความหมาย ความสำคัญ ต้องมีคำบรรยาย โดยใช้เทคนิคในการจัดแสดงให้เหมาะสมกับเรื่องที่จัดแสดง

การจัดแสดงวัตถุจะต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่อกัน โดยให้เรื่องราวขั้นตอนในการจัดแสดงเป็นไปตามลำดับ ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์ประสานรับกันเป็นลำดับ

ให้ความประทับใจ ความเพลิดเพลิน เห็นความสำคัญ โดยผู้เข้าชมได้ทราบหรือตระหนักถึงความมีคุณค่าสูงควรแก่การคุ้มครองและรักษาให้คงอยู่ต่อไป

การจัดแสดงต้องถือหลักจัดอย่างง่าย ๆ (Simplicity) โดยการไม่จัดแสดงให้ดูซับซ้อน พิศดาร ต้องวางแผนออกแบบให้เหมาะสมและเข้าใจ

ให้ความปลอดภัยแก่วัตถุจัดแสดง ใช้วิธีการหรือเทคนิคใดต้องพิจารณาว่าการจัดแสดงจะมีผลต่อความเสียหายหรือไม่

โดยสรุปในหลักสำคัญในการจัดแสดง คือ ให้ความสำคัญแก่วัตถุให้ความสำคัญของเรื่องราว คำบรรยายที่เหมาะสมพอดี องค์ประกอบ แสง สี เสียง ให้พอเหมาะ ตลอดจนให้ความปลอดภัยต่อวัตถุในการจัดแสดง

2.1.4 กิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ โดยพิพิธภัณฑ์ เป็นที่จัดแสดงผลงานทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อมีจุดมุ่งหมายเสริมสร้างความรู้สำนึกและความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล เพื่อการพัฒนาต่อชุมชน สังคมและตนเอง และเพื่อให้เกิดความรู้สึกรับรู้ และเกิดความภาคภูมิใจทางหอศิลป์ จึงมีการจัดแบ่งกิจกรรมต่าง ๆ ออกมาเป็นส่วนดังนี้

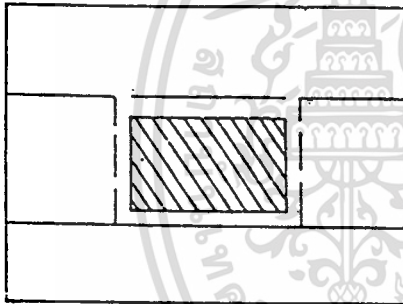
ด้านการจัดนิทรรศการ กิจกรรมนี้เป็นจุดหลักหรือหัวใจของพิพิธภัณฑ์ โดยมีการพิจารณาในหลายหนทาง และหลายความคิด โดยความสำเร็จของการจัดนิทรรศการมิได้อยู่ที่จำนวนผู้ชมว่ามากหรือน้อย แต่ควรคำนึงถึงว่านิทรรศการนั้นสามารถถ่ายทอดความรู้สึก เร่งเร้า ให้ความรู้ ความบันเทิงใจ ให้แก่ผู้ชมได้มากที่สุด (พยุหศักดิ์ ประจุศิลป์ 2535 : 4) โดยพิพิธภัณฑ์ นี้ มีการจัดนิทรรศการมุ่งเน้นในการจัดแสดงงานศิลปะในบรรยากาศของงานสถาปัตยกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ มีการสร้างเรื่อง (THEMES) เพื่อบอกถึงบรรยากาศ เพื่อให้ผู้เข้าชมได้สัมผัสกับความเป็นเชียงใหม่พร้อมกับได้รับชมงานศิลปะไปในตัวและเป็นการประชาสัมพันธ์ แนะนำจังหวัดเชียงใหม่ให้เข้าใจในเบื้องต้นด้วย โดยการจัดแสดงควรสร้างความเข้าใจในด้านความงาม (ESTHETIC) ความเพลิดเพลิน (ROMANTIC) และเร้าใจให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากรู้ (INTELLACTURAL) โดยการจัดนิทรรศการแบ่งออกเป็น

นิทรรศการถาวร เป็นนิทรรศการถาวรและเพื่อสาธารณะชนจะได้งานซึ่งเป็นที่ยอมรับรวม และจัดแสดงสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะงานศิลปะ รูปแบบงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยการจัดอย่างถาวร มักจัดอยู่ ณ ที่แห่งเดียวเป็นเวลาครั้งละนาน ๆ หรือตลอดไป หากมีการโยกย้ายก็เป็นเพียงบางส่วน หรืออาจสะสมเข้ามาใหม่ หรือขยายการจัดแสดงเพิ่มเติม

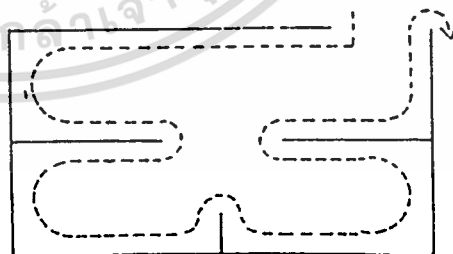
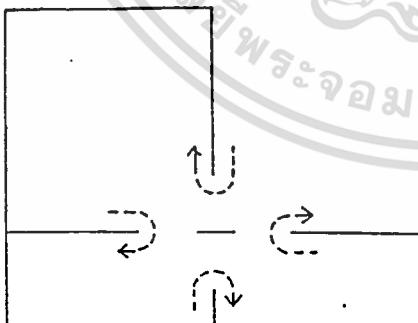
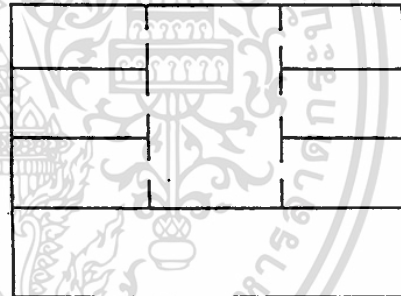
นิทรรศการชั่วคราว เป็นการจัดแสดงเรื่องราวเฉพาะกิจในโอกาสพิเศษบางโอกาส ซึ่งทางหอศิลป์ฯ ต้องจัดนิทรรศการนี้ขึ้นบ่อยครั้งเพื่อแสดงงานศิลปะ หรือผลงานที่ได้สะสมมาใหม่ ๆ หรือหัวข้อที่กลุ่มประชาชนสนใจหรือในสิ่งที่นิทรรศการถาวรไม่มีการจัดแสดง (เปรื่อง กุมุท 2535 : 3)

ในการจัดนิทรรศการ มักมีรูปแบบในการจัดไม่แน่นอนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภัณฑารักษ์ (CURATOR) ในการออกแบบการจัดนิทรรศการ หรือจัดแสดงงานศิลปะ ซึ่งโดยหลักการจะมีการจัดผัง ควรมีข้อสังเกตในการจัด คือ การจัดห้องแสดงไม่ควรปล่อยห้องจนดูโล่งจนเกินไป เพราะอาจทำให้ผู้ดูเดินผ่านไปอย่างรวดเร็ว และการจัดแผงหรือบอร์ดการจัดแสดง ควรมีการเรียงลำดับเรื่องราวในการจัดแสดง ตลอดจนสีที่ใช้ในการจัดแสดงมีการปรับเปลี่ยนในการจัดแสดงแต่ไม่ใช่สีที่จุดฉาบ ควรเน้นความสบายในการเข้าชมงาน ในการจัดแผงหรือบอร์ดของห้องแสดงงานควรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้ชมมีอิสระที่จะเคลื่อนไหวไปตามความต้องการของผู้จัดแสดงงาน และพื้นที่ที่ไม่ควรน้อยจนผู้เข้าชมเบียดเสียดขัดแย้งกันในทางเดิน และจุดดูงาน

ห้องและเฉลียง (room and corridor)

ห้องโถงเชื่อมห้องเล็ก (nave-to-room)
เป็นแบบห้องใหญ่ตรงกลาง
แยกเป็นห้องเล็กสองด้าน

ภาพที่ 2.1 แสดงตัวอย่างการจัดผังห้องแสดงแบบต่างๆ

โดยหลักในการออกแบบระบบการจัดห้องแสดง แบ่งออกได้ดังนี้

ห้องต่อห้องจัดแสดง (ROOM TO ROOM ARRANGEMENT) เป็นการจัดแสดงแบบเดินห้องต่อห้อง ผู้ชมสามารถเดินชมทั่วไปได้ตลอดจนจบ ไม่ต้องเดินย้อนไปมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ห้องเดินสู่ห้องจัดแสดง (CORRIDOR TO ROOM ARRANGEMENT) เป็นแบบใช้ทางเดินผ่านกลางหรือข้าง แล้วแจกไปตามห้องจัดแสดงต่าง ๆ

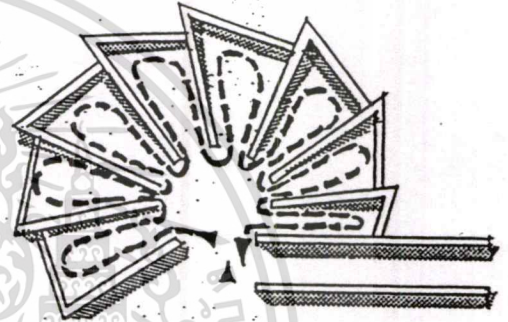
ป้ายชื่อสู่ห้องจัดแสดง (NAME TO ROOM ARRANGEMENT) โดยตรงกลางจัดเป็นโถง แล้วแจกไปยังห้องจัดแสดงต่าง ๆ เหมาะสำหรับกลุ่มที่มีจำนวนมากหรือกลุ่มใหญ่ ซึ่งแยกย้ายกันเข้าชมตามความต้องการ

การจัดระบบการสัญจรภายในห้องจัดแสดง ควรจัดระบบการสัญจรที่มีความสะดวกสบายในการควบคุมดูแลและผู้ชมสามารถเคลื่อนไหวไปตามเส้นทางของภัณฑารักษ์ที่ได้ออกแบบไว้ โดยทางสัญจรสามารถแบ่งออกโดยพิจารณาแบบหลัก ๆ คือ

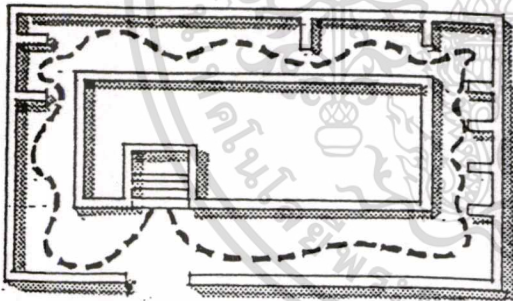
A RECTILINEAR CIRCUIT

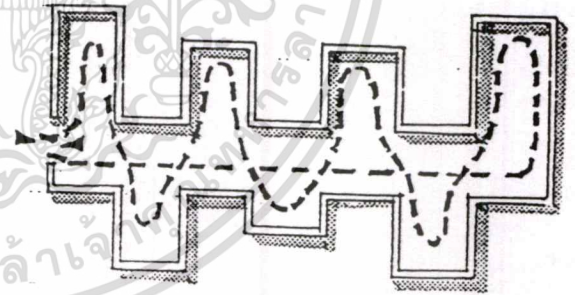
FAN SHAPE

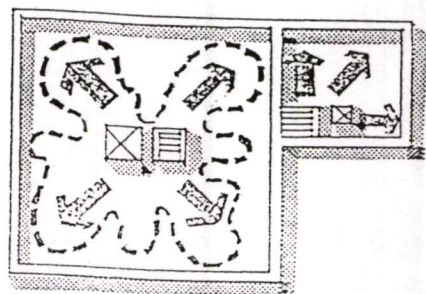
A TWISTING CIRCUIT

COMB TYPE LAYOUT

BLOCK ARRANGEMENT

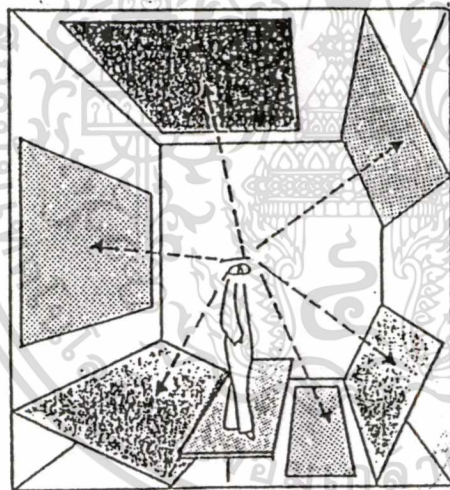
ภาพที่ 2.2 แสดงระบบสัญจรภายในห้องจัดแสดง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การรับรู้ของพื้นที่ในส่วนแสดงนิทรรศการ การใช้พื้นที่ใช้สอยในส่วนแสดง นอกจากต้องวิเคราะห์จากขนาดของสิ่งที่แสดงแล้วยังจำเป็นต้องศึกษาในเรื่องต่างๆ เพื่อให้ได้วัตถุประสงค์ของการจัดแสดง ซึ่งมีผลกับขนาดพื้นที่ด้วย

1. มุมมอง (Vista) โดยปกติมนุษย์จะมีความสูงเฉลี่ยมาตรฐานที่ 172 cm. ระยะมุมมอง (Cone of Vision) ที่สามารถหวังผลในระนาบนอนที่ 62 องศา (ซ้ายและขวา) และระนาบทางตั้ง ด้านบนที่ 50 องศา ด้านล่างที่ 70 องศา หากมีการหมุนคอหรือเอียงศีรษะก็จะเป็นผลให้ระยะมุมมองของมนุษย์มากยิ่งขึ้น ดังนั้นระยะมุมมองและความรู้สึกของมนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างมากต่อการรับรู้ (Perception) (Panero & Zelnik 1979 : 286) ที่วางทางสถาปัตยกรรมที่สื่อออกมาทางสิ่งที่แสดงอีกทอดหนึ่ง ตลอดจนมุมมองที่เน้นลำดับของสิ่งที่ต้องการแสดง (Sequence) เพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาที่ต่อเนื่องตลอดเวลา (Matthews 1991 : 50)

2. ระยะที่การชมสิ่งแสดง ระยะการชมที่เหมาะสม จะขึ้นกับขนาดของสิ่งที่สัมพันธ์กันระหว่างความสูงและมุมมอง ตลอดจนระยะของทางสัญจรที่เอื้อและสัมพันธ์ต่อระยะการชม

ภาพที่ 2.3 แสดงขอบเขตการมองเห็นของคนปรกติ

การใช้แสงของพื้นที่ในส่วนแสดงนิทรรศการ ประเภทการใช้แสงในส่วนแสดงมี 3 ประเภท คือ แสงธรรมชาติ แสงประดิษฐ์และแสงผสมระหว่างแสงธรรมชาติและแสงประดิษฐ์ โดยคุณสมบัติของแสงธรรมชาติย่อมก่อให้เกิดบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติและมีชีวิตจิตใจ (จิรา จงกุล 2532 : 116) แต่ควบคุมแสงได้ยาก ในขณะที่แสงประดิษฐ์ให้ความรู้สึกที่น่าสนใจ ควบคุมได้ง่าย แต่มักไม่ได้ความรู้สึกในการเป็นธรรมชาติ ดังนั้นการให้แสงในส่วนแสดง จึงจำเป็นต้องเลือกประเภทของแสง ในลักษณะผสมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการสื่อในการแสดง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การให้แสงที่ต้องการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม มักเป็นแสงลักษณะทางอ้อม (Indirect Light) ซึ่งสามารถใช้จุดกำเนิดแสงได้ทั้งจากกระนาบส่วนล่าง กระนาบส่วนบนและกระนาบทางตั้ง ในขณะที่การให้แสงเพื่อการเน้นในสิ่งที่ต้องการแสดงจะใช้แสงลักษณะทางตรง (Direct Light) โดยสิ่งที่ต้องการแสดงกับฉากหลัง (Back Ground) หรือวัตถุที่อยู่ใกล้เคียงควรมีสีที่ตัดกัน ซึ่งรวมถึงการรับรู้ทางผิวสัมผัส (Pattern & texture) ที่ตัดกันด้วย (สววรรค์ ตั้งตรงสิทธิกุล 2540 : 53)

ด้านวิชาการ ในส่วนนี้เป็นการส่งเสริมทางการศึกษาให้นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจ ซึ่งมีกิจกรรมทางด้านวิชาการ ทั้งการบรรยาย อบรมและสัมมนา โดยมีการแบ่งการให้บริการออกเป็น ส่วน ๆ ดังนี้

ห้องสมุด ให้บริการทางด้านเอกสาร หนังสือ ไม้โครฟิล์ม และ โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ

ห้องบรรยายอบรมและสัมมนา ให้บริการทางการบรรยายและอบรมให้แก่ผู้สนใจ โดยอาจแบ่งเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ แล้วแต่หัวข้อการทำกิจกรรมนั้น ๆ

ด้านสันตนาการ ในส่วนนี้เป็นกิจกรรมเสริม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความน่าสนใจ ทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ ทั้งนี้เป็นการเพิ่มชีวิต สีสรร ความน่าสนใจ ในการจัดนิทรรศการศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ ให้นำติดตามยิ่งขึ้น โดยแบ่งการจัดกิจกรรมเป็นส่วน ๆ คือ

ส่วนกิจกรรมเสริม เป็นกิจกรรมเสริมแล้วแต่กิจกรรมนั้น ๆ

ส่วนดนตรีและการแสดง เป็นการแสดงในส่วนพื้นที่การจัดแสดงให้เหมาะสมกับพื้นที่และกิจกรรม

2.1.5 ประเภทและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ พิพิธภัณฑ์ เป็นสถานที่ที่รวบรวมความรู้ และเป็นที่ยอมรับจัดแสดงงานศิลปะ ทั้งยังนำเสนอความเป็นวัฒนธรรมไทยพื้นถิ่น ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของผู้ใช้บริการได้ดังนี้

ประชาชน (General Public) เป็นกลุ่มผู้เข้าชมในวันหยุด หรือวันหยุดสุดสัปดาห์ ซึ่งโดยส่วนรวมของกลุ่มนี้มักไม่ค่อยให้ความสนใจกับการจัดนิทรรศการอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่ต้องการชมความหน้าสนใจของการจัดแสดง

นักเรียน นักศึกษา (Pupils and Students) โดยกลุ่มผู้ชมกลุ่มนี้ จะมีจำนวนมากเข้าชม โดยการมาเป็นกลุ่มหรือคณะ โดยมีวัตถุประสงค์ต้องการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของงานแสดง

นักวิชาการ (Scholars) ผู้ชมกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานในเรื่องการจัดแสดง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาโดยเฉพาะ

นักท่องเที่ยว (Tourists) ปัจจุบันการคมนาคมสะดวก ทำให้มีนักท่องเที่ยวจากต่างชาติเข้ามาเมืองไทยมากขึ้น จุดที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ นับว่าเป็นจุดที่มีความสำคัญมาก ซึ่งควรใกล้กับสถานที่ที่น่าสนใจ (Geoff 1991 : 32) ผู้ชมกลุ่มนี้มีความสนใจในการจัดแสดงมาก โดยมักจะมาเป็นกลุ่มหรือคณะ โดยมีกำลังใช้จ่ายที่สูงและเป็นกลุ่มที่น่าสนใจในการจัดการบริการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซึ่งกลุ่มที่เข้าชมการจัดนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ ควรมีสิ่งที่พื้มนำมาพิจารณาประกอบ คือ องค์ประกอบของผู้ชม เช่น อายุ ระดับปัญญา และการศึกษา นอกจากนั้นยังต้องคำนึงถึงเวลาที่จัดแสดง คู่แข่งหรือแม้แต่ระยะเวลาในการเข้าชมแต่ละครั้ง (เบรื่อง กุมุท 2535 : 8)

พฤติกรรมของผู้ใช้บริการ

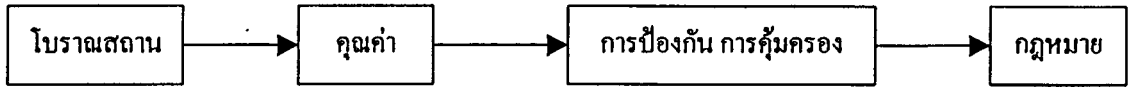
ผู้มาใช้บริการในส่วนของพิพิธภัณฑ์ จะมีหลายประเภท ตลอดจนระยะเวลาในการมาใช้บริการที่ต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งพฤติกรรมของผู้ใช้บริการได้ดังนี้

1. ผู้ชมโดยทั่วไป เป็นเป้าหมายหลักของโครงการ โดยสามารถแบ่งออกได้ เป็น 2 ประเภท (ข้อมูลเฉลี่ยจากศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยาและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร) มาเอง โดยเดินทางโดยรถประจำทาง รถส่วนตัว รถรับจ้างหรือเดินมามาเป็นหมู่คณะ ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่วนใหญ่มาโดยรถบัสหรือมาเป็นหมู่คณะ
2. ผู้มาศึกษาค้นคว้า ส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ นักศึกษา โดยมีความรู้พื้นฐานในเรื่องที่จัดแสดงอยู่แล้ว โดยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม
3. ผู้มาติดต่อ มาเพื่อติดต่อ ขอเอกสารข้อมูล และคำแนะนำต่าง ๆ รวมทั้งติดต่อเพื่อเข้าชมเป็นหมู่คณะ โดยเป็นตัวแทนของบริษัททัวร์ต่าง ๆ หรือตัวแทนนักวิชาการ นักศึกษา เพื่อขอข้อมูลหรือประสานงานในส่วนที่ตนเองต้องการ (สุวรรณค์ ตั้งตรงสิทธิกุล 2540 : 36)

2.2 การศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์

โดยกฎหมายรักษาโบราณสถานของไทยมีมานาน และอาจก้าวความไปถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยจุดมุ่งหมายในการรักษาโบราณสถานนั้น เป็นการรักษาสังคค์สิทธิ์อันที่สักการะ ผู้ลบลู่จะได้รับโทษที่รุนแรงมากจนถึงชีวิต

จุดมุ่งหมายในการรักษาโบราณสถานแบบสากล ที่มองโบราณสถานเป็นหลักฐานทางวิชาการและมีคุณค่าในด้านศิลปะ เพิ่งเริ่มขึ้นประมาณ 70 กว่าปีมานี้หลังรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ที่อารยะธรรมทางตะวันตกแผ่เข้ามา โดยกฎหมายอนุรักษ์โบราณสถานที่ย้อนข้างสมบูรณ์แบบ ทั้งนิยามผู้รับผิดชอบหน้าที่ และบทการลงโทษ เริ่มมี พรบ.โบราณสถาน ปี พ.ศ. 2477 เป็นต้นมาและเป็นกฎหมายแม่บทที่กฎหมายฉบับต่อมายึดถือเป็นตัวอย่าง และระเบียบปฏิบัติที่กำหนดวิธีการบูรณะโบราณสถานตามหลักวิชาการแบบสากล เพิ่งจะมีเป็นทางการในปี พ.ศ. 2528 ทั้งนี้เพื่อให้การบูรณะโบราณสถานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การอนุรักษ์ย่อมมีปัญหาที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ทั้งทางด้านพื้นที่ประวัติศาสตร์ การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตึก รวมถึงการสร้างสถานที่ให้มีเอกลักษณ์ บรรยากาศ และสภาพสังคมของเมือง เพื่อให้เมืองนั้นน่าประโชนมาสู่สังคมทางด้านวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ การฟื้นฟูสภาพอาคารโดยการใช้งานใหม่ ควรรักษาสภาพต้นแบบเดิมไว้ เพื่อหลีกเลี่ยงงานที่ไม่จำเป็นและเป็นการทำลาย ซึ่งนักประวัติศาสตร์ศิลป์ และนักโบราณคดีจะต้องทำการศึกษาตัวอาคารพร้อมกับสถาปนิกเพื่อรักษาผลงานประวัติศาสตร์

กฎเกณฑ์สมัยใหม่ ครอบคลุมในเรื่องต่าง ๆ ของอาคาร จนทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการดัดแปลงอาคารทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการยากที่จะทำตามกฎนั้น โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

2.2.1 กฎของโครงสร้าง ได้กำหนดน้ำหนักที่พื้นที่ของอาคารต้องรับ สำหรับการใช้งานแบบต่าง ๆ เป็นปัญหาแรกที่เกิดขึ้นของโครงสร้างที่พื้น และสิ่งต่อไปคือ ฝา และฐานราก แต่โดยทั่วไปอาคารทางประวัติศาสตร์จะมีผนัง และฐานราก ต้องมีการคิดถึงความสามารถที่ได้รับการปรับปรุงอย่างดี จะสามารถทนรับน้ำหนักเมื่อแผ่นดินไหวได้

2.2.2 กฎการป้องกันภัย อาคารต้านทานไฟ และมีทางหนีไฟที่แข็งแรง ซึ่งอาคารทางประวัติศาสตร์อาจมีข้อจำกัดเรื่องสภาพอาคาร จึงอาจต้องเพิ่มประตูกันไฟ และแผ่นกันไฟซึ่งจะไม่ทำให้รูปลักษณะของอาคารเสียไป

2.2.3 กฎของเรื่องสุขอนามัย และงานระบบต่าง ๆ ภายในอาคาร จำเป็นต้องมีการคำนึงถึงแต่สามารถยืดหยุ่นได้ เป็นไปตามลักษณะของหน้าที่ใช้สอยภายในอาคารในบางประเภท จึงไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงมากนัก เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ภายในอาคารได้

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเป็นศาสตร์ซับซ้อน ต้องการแนวความคิด แผนการและการปฏิบัติที่จริงจังในหลาย ๆ ด้าน ทั้งนี้ยังมีเงื่อนไขของสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละสังคมเป็นตัวแปร ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการขยายตัวเติบโตของเมืองในด้านต่าง ๆ และเป็นเครื่องชี้ขาดความสำเร็จหรือล้มเหลวของความพยายามในการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ทั่วโลก การดำเนินงานในหลาย ๆ กรณีจึงมีตัวอย่างของการขาดการประสานงานที่ดี การดำเนินงานที่ขัดแย้งกันเอง เช่น

- การเสนอตัดถนนผ่านเขตโบราณสถาน
- การขุดตัดท่อประปาซึ่งเพิ่งดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จ จนไม่สามารถส่งน้ำประปาตามแผนได้ เมื่อมีการขยายถนนบางสาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- การปักเสาไฟฟ้าบนตัวกำแพงเมือง ประตูเมือง ซึ่งเป็นโบราณสถานสำคัญคู่บ้านคูเมือง
- การใช้พื้นที่แนวกำแพงเมือง คูเมือง ขยายสินค้าราคาถูก ซึ่งนอกจากจะเป็นการใช้พื้นที่อย่างไม่เห็นคุณค่า ความสำคัญของบริเวณแล้วยังบดบังทัศนวิสัยหรือมุมมองที่ดีบริเวณคูเมือง และยังเป็น การชักนำรถยนต์รวมทั้งผู้คนจำนวนมากไปสู่บริเวณกำแพงเมือง ซึ่งย่อมไม่เป็นผลดีต่อกำแพงเองในระยะยาวอีกด้วย

- การตัดต้นไม้จนหมดความหมายต่อภูมิทัศน์เมืองในพื้นที่และมุมมองสำคัญของเมือง

ยังคงมีตัวอย่างการดำเนินการเหล่านี้อีกมากเกินกว่าจะยกมาได้หมด นอกจากการดำเนินงานมาจากส่วนราชการหลายส่วน อาจกล่าวได้ว่าส่วนราชการเหล่านี้เกือบทั้งหมดมาจากส่วนกลาง จึงขาดลักษณะที่จะมีการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นอย่างจริงจังเพื่อนำไปกำหนดแผนการให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ขาดความลุ่มลึกในการแก้ปัญหาและพัฒนาตามศักยภาพของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

งานอนุรักษ์จังหวัดเชียงใหม่ การดำเนินการด้านอนุรักษ์ในเขตเมือง ในที่นี้คงจะรวมความหมายถึงเรื่องกฎหมาย ข้อกำหนด ที่ใช้ในเขตอนุรักษ์หรือพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ในการซ่อมแซมดูแลรักษาอาคารเก่า ตลอดจนการก่อสร้างอาคารใหม่

ผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ แม้จะนับว่าเป็นการบุกเบิกกระบวนการกำหนดเขตการใช้ที่ดินของการวางผังเมืองในประเทศ คือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ในผังเมืองรวมของเมืองเป็นแห่งแรกของประเทศ แต่การกำหนดพื้นที่ดังกล่าว ก็ไม่ได้เกิดจากมุมมองว่าเชียงใหม่เป็นนครประวัติศาสตร์ที่ควรอนุรักษ์ไว้อย่างรอบด้าน ดังนั้นจึงกำหนดพื้นที่เฉพาะในเขตกำแพงเมืองชั้นในเป็นเขตอนุรักษ์ โดยขาดข้อกำหนดอื่น ๆ สำหรับบริเวณที่ต่อเนื่องกัน หรือบริเวณที่มีคุณค่าความสำคัญอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นคอยสุเทพ แม่ปิง และเขตกำแพงเมืองชั้นนอก เราจึงพบว่าบริเวณโดยรอบกำแพงเมืองชั้นในพื้นที่บนถนนห้วยแก้วซึ่งเป็นมุมมองที่สำคัญสู่คอยสุเทพ ถูกระบุว่าเป็นพื้นที่เพื่อการพาณิชย์กรรม หรือพื้นที่สีแดง ซึ่งไม่มีข้อกำหนดการก่อสร้างอาคารพิเศษใด ๆ เลย

นอกจากนี้ การกำหนดแนวถนน หรือการวางแผนด้านการจราจรก็มีได้อยู่บนหลักการที่ว่าจะป้องกันการจราจรเข้าไปในเขตอนุรักษ์โดยไม่จำเป็น จะสนับสนุนการเดินเท้า การใช้จักรยานบนถนนขนาดเล็กในเขตอนุรักษ์ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของย่านเมืองเก่า แต่กลับมีการเสนอให้ขยายถนนในเขตอนุรักษ์ เป็นถึง 20-22 เมตร เพื่อรองรับรถยนต์ที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตเพียงอย่างเดียว

การควบคุมอาคารในเขตอนุรักษ์ก็เป็นเพียงการกำหนดว่าให้มีเอกลักษณ์ล้านนาโดยขาดแนวทางที่ชัดเจนหรือสร้างสรรค์พอขณะเดียวกันการควบคุมความสูงก็กำหนดไว้ไม่ให้เกิน 12 เมตร อย่างตายตัว ผลก็คือเกิดอาคารรูปร่าง สี สัน ขนาด และรายละเอียดการออกแบบที่ผิดแผกแตกต่างกันไป ในบางกรณีอาคารใหม่ที่วางในตำแหน่งไม่เหมาะสมกลับทำลายคุณค่าของโบราณสถานและภูมิทัศน์เมืองในบริเวณนั้นลงอย่างน่าเสียดาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจนั้น จะต้องไม่ละทิ้งคุณค่าของความเป็นมนุษย์จึงจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องพัฒนาธรรมชาติ พัฒนาสิ่งแวดล้อม และพัฒนามนุษย์ ไปพร้อม ๆ กัน ในชีวิตสังคมสมัยใหม่ที่คู่แข่งห่างไกลในค่าของความเป็นมนุษย์ออกไปเรื่อย ๆ นั้น เป็นที่ตระหนักชัดแล้วว่าเป็นการเดินทางสู่หุบเหวแห่งหายนะ

และเมืองที่น่าอยู่นั้นไม่ได้เกิดจากการอนุรักษ์มรดกที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการสร้างชีวิตเมืองในปัจจุบันให้เกิดขึ้นด้วย เมืองที่น่าอยู่นอกจากจะมีความงดงามทางกายภาพ ที่เกิดจากการรักษาของเก่าและการออกแบบใหม่แล้ว ความงามนั้นยังมีความหมายต่อจิตใจของประชากรเมือง มีความภาคภูมิใจ เป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมต่อกับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นตน เป็นเมืองที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีชีวิตอย่างมีคุณค่า ทั้งทางศิลปวัฒนธรรมและการทำงานทางเศรษฐกิจ (อาษา 2539 : 103)

2.2.4 การอนุรักษ์ให้คงไว้ซึ่งอดีต : การอนุรักษ์, การปฏิสังขรณ์, การทำใหม่ และการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการนำมาใช้ใหม่ PRESERVING THE PAST : PRESERVATION, RESTORATION, RENOVATION AND ADAPTIVE REUSE มนุษย์มีความต้องการที่จะเชื่อมอดีตให้เกี่ยวพันกับอนาคต ดังนั้นจึงมีความเชื่อมั่นว่าจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ในปัจจุบันมีอาคารหลากหลายที่มีทั้งอาคารที่มีคุณภาพ ซึ่งมีความยากหรืออาจจะเป็นไปได้ที่จะทำขึ้นมาใหม่ให้มีคุณภาพดังที่เป็นอยู่ ทำเลที่ตั้งที่ดี, คุณภาพของงานฝีมือ, งานไม้ที่มีรายละเอียดที่ประณีต, สามารถทำให้สัดส่วนของห้องสวยงามได้, ซึ่งเป็นรูปแบบประวัติศาสตร์แบบออเทนติก, การใช้วัสดุที่มีราคาแพงด้วยทองแดงจะทำให้อาคารนั้นมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น มีการเล่าว่าอาคารเก่าในอดีตมีการใช้ผนังที่ทำด้วยเทคนิคการประดิษฐ์วัสดุเช่นกระเบื้อง หรืออื่น ๆ ซึ่งมีคุณภาพและดึงดูดความน่าสนใจได้ดีทีเดียว ต่างจากอาคารใหม่ ๆ ที่ไม่สามารถทำได้ ครั้งหนึ่งทำให้ได้ระลึกถึงทิศทางที่จะลงล่างในสิ่งที่ผ่านมา โดยรายละเอียดหรือพื้นที่ว่าง ๆ นั้น จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ถูกบิคุประคูของเหลือทิ้งที่ติดกับแผงควบคุมประตูไม้มะฮอกกานี และทางเข้าของห้องดันแบบแบบวิกตอเรียที่ประกอบไปด้วยพื้นปาเก้ ประกอบกัน 3 ชั้นด้วยกระดาน, แผ่นบุผนังที่ทำด้วยไม้, วอร์เปเปอร์ และปูนฉาบผนังเพดานที่แข็งแรง เป็นเพียงแค่อินทนาการในอดีตที่ผ่านมาเท่านั้น ความแตกต่างของอาคารมีแนวโน้มในเรื่องของการใช้วัสดุและวิธีการ

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาอาคารเก่า ๆ มากมายที่เป็นสิ่งกระตุ้นอารมณ์ต่อการตอบสนองในชีวิตสมัยใหม่ควรดูแลและยกระดับตลอดจนเพิ่มคุณค่าต่ออาคารเก่า ๆ ให้มากขึ้น

ประวัติศาสตร์ของงานตกแต่งภายในเป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานสำหรับสถาปัตยกรรมภายในแนวใหม่นี้ การศึกษาสามารถคุ้มครองหรือปกป้องงานตกแต่งภายในได้ ซึ่งสามารถประเมินคุณค่าในอาชีพนี้ต่อสาธารณชนได้ ไม่มีสิ่งใดมาทดแทนสำหรับประสบการณ์ตรงอันนี้ได้ ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมทำให้ผู้คนทั่วไปประทับใจและมีความทรงจำอันดี ผลกระทบต่อความเข้าใจสามารถ

ทำให้นักออกแบบสนับสนุนให้เกิดความเจริญและเกิดความชื่นชมยินดีต่อสาธารณชน ผู้ที่มีประสบการณ์มากมายทั้งหลาย เช่น นักถ่ายภาพ, นักอิเล็กทรอนิกส์, หรือนักสร้างสรรค์สื่อ ไม่สามารถที่จะทำประสบการณ์เหล่านั้นขึ้นมาอีกจากสภาพความเป็นจริงที่มีอยู่ ความเป็นจริงจะคงอยู่ตลอดไปโดยการสนับสนุนให้เกิดสิ่งเหล่านี้ คือ การอนุรักษ์, การปฏิสังขรณ์, การทำขึ้นมาใหม่ และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

การอนุรักษ์ (PRESERVATION) การอนุรักษ์เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญทั้งหมดหรือบางส่วนของอาคารที่ทำให้แน่ใจว่าประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่ออาคารนั้น ๆ มีอาคารเก่าหลากหลายที่สมควรแก่การอนุรักษ์ ซึ่งหมายถึงการแสดงรายละเอียด การประกอบตกแต่งภายในอาคารสถาปัตยกรรมตลอดจนถึงที่ตั้งของอาคาร ที่ควรอนุรักษ์ในพิพิภรณ์ มักจะมีสิ่งก่อสร้างที่ให้ความสำคัญของการตกแต่งภายใน หรือการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมภายนอก เมื่อสถานที่ตั้งสถาปัตยกรรมสามารถที่จะอนุรักษ์และซ่อมแซมในส่วนที่ตั้งอยู่นั้น, ตัวอาคารหรือสถาปัตยกรรมก็จะกลายเป็นพิพิภรณ์ด้วยตัวของมันเอง โดยเฉพาะในช่วงเวลาหนึ่งหรือยุคสมัยหนึ่ง ๆ มีอาคารอยู่ 2 ประเภทที่เป็นแบบอย่างและมีความสัมพันธ์กับที่ตั้งต้นแบบระหว่างตัวอาคารเอง, ที่วางในอาคาร, และภายนอกอาคาร อีกประเภทหนึ่ง หมายถึง การอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ของอาคาร ซึ่งจะหมายถึงตัวอาคารเองได้กลายเป็นพิพิภรณ์ ประโยชน์ใช้สอยในอาคาร ซึ่งเชื่อมกับความต้องการของชีวิตสมัยใหม่ ประวัติศาสตร์ได้ผูกมัดด้วยลักษณะพิเศษของตัวอาคารเอง ท้ายที่สุด, ได้มีการเปลี่ยนแปลงอาคารโบราณ, มีการอนุรักษ์อาคารต้นแบบ แต่ในส่วนของตกแต่งภายในอาจจะต้องทำใหม่หมดซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่นักออกแบบจะต้องอธิบายได้ถึงประวัติศาสตร์ของงานตกแต่งภายในในอาคารอนุรักษ์

การปฏิสังขรณ์-การฟื้นฟู (RESTORATION) การปฏิสังขรณ์เป็นการแสดงให้เห็นว่าวิธีการปรับอาคารให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือการได้กลับมาใหม่ของอาคารนั้น ๆ หลังจากที่ไม่มี การดูแลหรือที่เรียกว่า “การคุ้มครอง” มหาวิทยาลัยโรทันดา เวอร์จิเนีย, Charlottesville 1822-1826 (ช.โทมัส เจฟเฟอร์สัน (1746-1826) การปฏิสังขรณ์ อ.เบสัน อาร์ตส โดย สแตนฟอร์ด ไวท์ (1853-1906) หลังจากเสียหายจากการถูกไฟไหม้ในปี 1895 ไวท์ ได้ทำลายพื้นต้นแบบของ เจฟเฟอร์สัน อย่างรุนแรง และได้เปลี่ยนเป็นห้องที่มีลักษณะเป็นโคม จากปี 1973-1976 เดอะโรทันดาได้ปฏิสังขรณ์โดยใช้แปลนของเจฟเฟอร์สัน ด้วยการให้ห้องในรูปแบบของวงรี, ห้องโถงในรูปร่างของนาฬิกาทราย การใช้บันไดในลักษณะของเส้นโค้ง และความสวยงามจากการใช้ห้องโดยลักษณะของโคม ซึ่งเปรียบพร้อมไปด้วยวัสดุและวิธีการที่ถูกต้องและแม่นยำ

การปรับปรุง/การซ่อมแซมใหม่ (RENOVATION) การปรับปรุงหรือการซ่อมแซมเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงใหม่และทำให้อาคารต้นแบบเก่า ๆ ดูทันสมัยขึ้นไปตามความต้องการของยุคสมัยใหม่ การปรับปรุงใหม่ของ ริชาร์ด คาร์แกน เรซิเดนส์, ซิกาโก, อิลลินอยส์ (1983) โดย แอนเดอร์ เนริน (1947-) และ สตุนท์ โคเฮ็ม (1942-) เป็นการผลักดันในการทำงาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์เพื่อการศึกษาค้นคว้า เอนดูญาติให้มาไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้วยการปรับปรุงใหม่จาก เซอร์ จอห์น โซน (1753-1837) ใน ค.ศ. 1890 บ้านในสมัยวิกตอเรียน มีการปรับปรุงใหม่ตลอดทั้งปีด้วยหลักฐานที่เหลืออยู่บ้างเล็กน้อยในลักษณะเฉพาะของตัวเอง ในสมัยนั้นงานสถาปัตยกรรมจะถูกสร้างขึ้นด้วยบุคลิกจากบุคคลสำคัญ สร้างความมั่นคงให้กับสถาปัตยกรรมนั้น ๆ นักออกแบบได้พัฒนาจากภาษา สำหรับรายละเอียดต่าง ๆ ของงานตกแต่งภายใน ซึ่งเป็นแนวโน้มในการเรียกว่าเป็นบ้านต้นแบบนั่นเอง รายละเอียดต่าง ๆ เหล่านี้ได้ถูกกำหนดโดยการลำดับพื้นที่ว่างที่ถูกสร้างขึ้นการใช้ความคิดของโซน การใช้รูปทรงวงรีของห้องรับประทานอาหาร อาหารเย็น มักจะ โคนแบ่งแยกไว้บนพื้นของชั้นแรก, ห้องทุกห้องมีความสำคัญเท่า ๆ กันหมด โดยใช้ลูกบิดประตูเป็นตัวเชื่อมระหว่างห้องพักผ่อนและห้องกำจัดของเสีย มีการจัดลำดับกรอบตามที่ว่างในจำนวนมากหรือถูกเรียกว่าการเสนอแบบโซลเนียน (Soanian) ที่ตั้งที่อยู่ระหว่างห้องรับประทานอาหารเย็นและห้องกำจัดของเสียคือส่วนแคบ ๆ ก่อเป็น 2 ชั้น โดยบางส่วนอาจทำให้สมบูรณ์ด้วยความแตกต่างของช่วงในส่วนของชั้นที่ 2, ซึ่งเป็นลักษณะของ ทิปปีเคอล ชิคาโก มีทางแคบ ๆ ระหว่างบ้านทั้งสองการปรับปรุงใหม่ต้องคำนึงถึงการออกแบบจากต้นแบบเดิมตลอดจนการสร้างใหม่ในลักษณะของภาษา ซิมเพสติก

การเปลี่ยนแปลงในลักษณะการนำมาใช้ใหม่ (ADAPTIVE REUSE) การเปลี่ยนแปลงในลักษณะการนำมาใช้ใหม่ หมายถึงการนำประโยชน์ใช้สอยใหม่ ๆ นำเข้ามาเสริมเข้าไปในตัวอาคารเก่า ๆ เหล่านั้น พิพิธภัณฑสถานเด็กชิคาโก มีบริเวณกว้างลักษณะเป็นที่เหลี่ยมจัตุรัสประมาณ 23,000 ฟุต ในตอนเหนือของชิคาโก, ซึ่งแรกเริ่มบ้านเป็นรูปแบบของคลังสินค้า อาคารพิพิธภัณฑสถานที่มีความละเอียดถี่ถ้วน การออกแบบเสาที่เหมาะสมกับโครงสร้างในขณะที่การใช้วัสดุสำหรับอาคารสมัยใหม่เป็นลักษณะของผนังที่แห้ง, วนิลและการใช้พรมด้วยโครงสร้างต้นแบบที่แข็งแรง ผนังในสมัยใหม่ทั้งหมดจะหลีกเลี่ยงการใช้ตะแกรง, จะใช้ลักษณะของที่ว่างที่แพร่กระจายโดยให้สมดุลและติดต่อกันไป มีการใช้พื้นที่ว่างเป็นการใช้พลังงานโดยสีดำและสีขาวของรูปแบบของพื้นแผ่นกระเบื้อง, การให้แสงสว่างด้วยฟลูออเรสเซนต์ โดยให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวด้วยคัลเลอร์เจด การเคลื่อนไหวในลักษณะนี้เป็นการนำสู่อาคารชั้น 2 หรือที่เรียกว่า “หัวใจของพื้นที่ว่าง” เชื่อมต่อสองระดับด้วยเหล็กโดยทางบันไดและสะพาน พื้นที่ว่างส่วนกลางแวดล้อมด้วยพื้นที่สำหรับการจัดแสดงนิทรรศการ ส่วนของนิทรรศการหากอยู่ในห้องจะดูไม่เหมาะสม พรมและแสงสว่างโดยใช้แสงสว่างจากความร้อน, สร้างความเงียบเป็นส่วนช่วยในการสร้างบรรยากาศ

ความสามารถในการรวมกันระหว่างสิ่งใหม่กับสิ่งเก่าเข้าด้วยกันเป็นการสร้างสรรค์ที่พิเศษสุดต่อความรู้สึก การรักษาไว้ซึ่งอดีตที่ผ่านมาทั้งหมดไม่มีเงื่อนไขใด ๆ การปรับเปลี่ยนในลักษณะการนำมาใช้ใหม่เป็นสิ่งที่ต้องการและน่าสนใจ ผู้ที่อยู่ในอาชีพสถาปัตยกรรมภายใน ควรฝึกฝนและอธิบายถึงปัญหาของยุคสมัยใหม่ ในขณะที่ควรให้ความสำคัญและความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ด้วย, จะต้องฝึกปฏิบัติมีวิสัยทัศน์ ความรับผิดชอบ ตลอดจนการยอมรับและปกป้องงานที่มีลักษณะเฉพาะอย่างงานทางด้านสถาปัตยกรรม (KURTITCH, JOHN GARRET 1993 : 357)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3 การศึกษาเกี่ยวกับเอกลักษณ์ท้องถิ่น

กระบวนการแสวงหาค่าและความหมายของเรือนล้านนา โดยอาศัยกรอบโครงของ “การออกแบบและสัญลักษณ์” ประเด็นแรกอยู่ที่ความหมายของสิ่งที่เรียกว่า สถาปัตยกรรมพื้นบ้านจะมีสาระสำคัญ ดังนี้ สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน คืองานสถาปัตยกรรมที่ตอบสนอง ประโยชน์ใช้สอย ภายใต้อารมณ์ความรู้สึกของระบบนิเวศและวัฒนธรรมพื้นบ้านในพื้นที่หนึ่ง ๆ ในกระบวนการดำรงชีพของชุมชน ตามเงื่อนไขปัจจัยและภูมิปัญญาของชุมชนนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อก่อนเข้ามาของวัฒนธรรมและอารยธรรมแบบตะวันตกจากภายนอก หรือการเข้าผสมผสานของสายวัฒนธรรมแบบหลวง ซึ่งได้รับต้นสายมาจากวัฒนธรรมแบบอินเดียอย่างรุนแรง ฉะนั้นงานสถาปัตยกรรมพื้นบ้านจึงเป็นรากแก้วดั้งเดิมส่วนหนึ่งทางภูมิปัญญาและประเพณี ทางสถาปัตยกรรมของชุมชนพื้นบ้านนั้น เรือนล้านนาจึงเป็นรากแก้วส่วนหนึ่ง ในวัฒนธรรมล้านนา

ประเด็นที่สองก็คือความพยายามที่จะเข้าใจถึงคุณลักษณะหรือเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมสายใหญ่สายหนึ่งในประเทศไทย

วัฒนธรรมล้านนาก็เหมือนกับวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น วัฒนธรรมภาคกลาง หรือสายอยุธยา ประกอบด้วยสายวัฒนธรรมอยู่สองส่วน คือ วัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นวัฒนธรรมของราษฎร ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท และวัฒนธรรมหลวง หรือวัฒนธรรมของผู้ปกครอง ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ในเมืองหลวง อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมล้านนาก็มิได้แบ่งแยก แต่กลับเป็นกระบวนการที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืน โดยค่าและความหมายในงานสถาปัตยกรรมพื้นบ้านล้านนา-เรือนล้านนา คำเนิการได้สองประการ คือ การประเมินค่าตัวเอง โดยอาศัยแนวความคิด และวิธีการ หรือกรอบโครงการศึกษา และการประเมินค่าตัวเอง โดยการศึกษาเปรียบเทียบ จากตัวแบบมาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเป็นงานสร้างสรรค์ในระดับสูง โดยทั้งนี้ต้องอาศัยกรอบโครงจากข้อหนึ่งคำเนิการด้วย

การแสวงหาค่าและความหมายในงาน อาจทำได้อย่างใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ก็คืออาศัยหลักที่สำคัญ 2 ส่วน คือ การออกแบบ และคติสัญลักษณ์

2.3.1 การออกแบบ ในส่วนของการออกแบบจะอาศัยเกณฑ์การพิจารณา 4 หัวข้อ ดังนี้

1. การจัดพื้นที่หรือที่ว่างทางสถาปัตยกรรม
2. รูปทรงและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม
3. โครงสร้างและการก่อสร้าง ในค่าความหมายทางวิศวกรรมและแบบแผนทางสถาปัตยกรรม

4. องค์ประกอบงานสถาปัตยกรรม

2.3.2 คติสัญลักษณ์ เรือนล้านนาจะมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เนื่องใน ปรัมปราคติ

(MYTH) และพุทธศาสนาพื้นเมือง ตั้งแต่ระดับสังคมหมู่บ้านจนถึงระดับครัวเรือน โดยในระดับครัวเรือนนั้นจะประกอบด้วยอาณาเขตอยู่สองเขต คือ บริเวณบ้านและตัวเรือน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3.3 คุณค่าของสถาปัตยกรรมของเรือนล้านนาไทย เรือนชนบทนั้นเป็นต้นแบบแรก ๆ ของการสร้างที่พักอาศัยในวัฒนธรรมล้านนา อาจจะมีการพัฒนามาไม่น้อยกว่า 700 ปี ผู้อยู่อาศัย ซึ่งเป็นชาวนา ชาวไร่ จะเป็นผู้ออกแบบและสร้างเองไปในตัว ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมตามฤดูกาลโดยมีการวางแผนผังที่ตั้งตัว กระชับ และใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ทั้งยังใช้โครงสร้างแบบง่าย ๆ สร้างได้อย่างรวดเร็ว วัสดุ ก่อสร้างจะเป็นผลผลิตตามธรรมชาติที่หาได้ตามท้องถิ่น ที่ตั้งเรือนก็จะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ลักษณะพิเศษที่เด่นชัดของเรือนล้านนา คือการวางแผนแกนเรือน ในแนวทิศเหนือและใต้ โดยมีทิศทางความเชื่อทางประเพณีและวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยชาวล้านนาให้ความสำคัญกับเส้นแกนเหนือใต้ โดยยึดถือเป็น “แนวแกนหลัก” รวมถึงแนวแกนบ้านและแนวแกนเมือง ซึ่งอาจจะพอสันนิษฐานได้ว่า เส้นแกนนี้เป็นเส้น “แกนสัญลักษณ์” (SYMBOLICAXIS) ที่บ่งถึงความอุดมสมบูรณ์ (FERTILITY) อันมีผลมาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ รวมถึงความเชื่อในอำนาจลี้ลับเหนือธรรมชาติของชาวล้านนา (วิวัฒน์ เตมียพันธ์ 2529 : 19)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยภายในประเทศ การวิจัยเรื่อง การศึกษาความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวบริเวณที่ราบตอนกลาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวมีความเชื่อมโยงกัน 2 แบบ คือ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมีความเชื่อมโยงกันเชิงประกอบ โดยแต่ละกิจกรรมจะมีวิธีการดำเนินกิจกรรมที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านวัตถุดิบ ผลผลิต ตลอดจนแรงงานที่ใช้ในการผลิตก็จะมีทักษะในการผลิตที่แตกต่างกันด้วย สำหรับความเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำการศึกษาพบว่า แต่ละกิจกรรมมีความเชื่อมโยงไปข้างหลังก่อนข้างสูง ในขณะที่ความเชื่อมโยงไปข้างหน้ามีน้อยมาก เนื่องจากผลผลิตที่ได้จะเป็นสินค้าขั้นสุดท้ายซึ่งผู้ซื้อนำไปบริโภคได้เลย นอกจากนั้นจากการศึกษาการกระจายของสินค้าพบว่า สินค้าที่ผลิตได้จะถูกส่งไปขายในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศสำหรับการกระจายภายในประเทศจะมีมากในพื้นที่จังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาค (ปราโมทย์ สุกใส 2537 : บทคัดย่อ)

การวิจัยเรื่อง การศึกษาลักษณะเฉพาะและพัฒนาการของโครงข่ายการสัญจรและพื้นที่ปลูกสร้างในบริเวณนครเชียงใหม่ โดยผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่แบ่งออกเป็น 4 ยุค คือ เมื่อเริ่มก่อรูป พ.ศ. 1804-1839 ยุคอดีต พ.ศ. 1839-2397 ยุคการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2397-2476 และยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2476-2532 3 ยุคแรกของพัฒนาการ เมืองเชียงใหม่เปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างช้า ๆ เคลื่อนไหวทั้งทางบวกและทางลบ แต่ก็ยังคงมีระเบียบแบบแผนและวินัยอยู่ในทิศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์อื่นใด ๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทางเดียวกันตลอด ทั้งนี้พระมหากษัตริย์ของโลกแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน ลักษณะเฉพาะที่เด่นชัดของเมืองทั้ง 3 บุค คือ การมีทำเลที่ตั้งเมืองที่ดีที่สุดในภูมิภาคแบบภาคเหนือ การเป็น “เมืองเดี่ยว” และ “วานานคร” ที่มีขนาดพอเหมาะมี “ชั้นเชิง” ของการวางผัง มีความหลากหลายของลักษณะโครงข่ายการสัญจรและพื้นที่ปลูกสร้างอันมีเหตุผลและความเป็นมาที่ชัดเจน และทั้งหมดนี้สามารถตอบสนองต่อความสุขของผู้อยู่อาศัยได้อย่างแท้จริง

ในปัจจุบันนี้เองที่พัฒนาการของเมืองเชียงใหม่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นผลจากการเข้ามาจัดการของรัฐบาลภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเฉพาะการกำหนดให้เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองหลักของภาคเหนือตอนบนที่มีฐานเศรษฐกิจอยู่ที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งทางแนวตั้งและแนวราบมีผลให้โครงข่ายการสัญจร และพื้นที่ปลูกสร้างแผ่กระจายเลอะออกไปโดยรอบ ก่อให้เกิดปัญหาการทำลายเอกลักษณ์ของเมือง ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหามลภาวะ ฯลฯ รวมทั้งปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมชานเมือง และพื้นที่ป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารด้วย (อิสรา กันแตง 2532 : บทคัดย่อ)

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่ต่อเนื่อง การขยายตัวของเมืองจะก่อให้เกิดสิ่งทรงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม หากมิได้มีการพิจารณาวางแผนเพื่ออนุรักษ์และพัฒนา การประเมินคุณค่าของสถาปัตยกรรม และคุณค่าทางทัศนียภาพของเมืองโดยรอบกำแพงเมือง เป็นทางหนึ่งในการปรับปรุงสภาพของกำแพงเมือง

การเปลี่ยนแปลงไปของกิจกรรม สภาพทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมในพื้นที่ศึกษาปรากฏผลว่ามีปัญหามากมายในพื้นที่เมือง เช่น ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาการสับสนของการใช้ที่ดิน การเสื่อมโทรมของสิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมเมืองเก่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในย่านการค้าทางด้านตะวันออกของตัวเมือง และด้านอื่น ๆ ควรมีการออกแบบทัศนียภาพของตัวเมืองโดยรวมทั้งเมือง แต่ต้องคำนึงถึงสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น (ฤทัยทิพย์ อดุลกิตติชัย 2535 : บทคัดย่อ)

การวิจัยเรื่อง การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า วัดในเมืองเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการในเมือง และวิถีชีวิตของชาวเชียงใหม่อย่างเหนียวแน่น โดยวัดสำคัญในระดับเมืองที่มีพัฒนาการของวัดมาจนถึงในยุคปัจจุบันนี้ ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์กับเมืองในเชิงการเมืองการปกครอง และสังคมมาโดยตลอด ส่วนวัดประจำชุมชนในแต่ละชุมชนนั้นทำหน้าที่เป็น “ศูนย์กลางชุมชน” ของกลุ่มหรือพวกพ้อง ซึ่งบทบาทนี้ในปัจจุบันยังเห็นได้อย่างชัดเจน (ประวุฒิ เข้มขลังาม 2536 : บทคัดย่อ)

การวิจัยเรื่อง ผลกระทบของอาคารสูงต่อสภาพแวดล้อมเมืองเชียงใหม่ โดยผลจากงานวิจัยนี้พบว่า สภาพแวดล้อมเมืองเชียงใหม่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีคุณค่าสูง โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมเมืองสาขาสุนทรียภาพเมือง สภาพแวดล้อมเมืองสาขาประวัติความเป็นมาและสภาพแวดล้อมเมืองสาขานิเวศวิทยาเมือง

อาคารสูงเมืองเชียงใหม่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางการท่องเที่ยว การเก็งกำไรในธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์ และค่านิยมในการได้ครอบครองบ้านพักตากอากาศ บ้านหลังที่ 2 ซึ่งมีได้มีเหตุผล จากความต้องการที่พักอาศัยในเมืองหรือการขาดแคลนที่ดินในเมือง นั่นหมายความว่าอาคารสูงไม่ใช่ สิ่งจำเป็นสำหรับเมืองเชียงใหม่ (รวี หาญเพชฌัญญู 2525 : บทคัดย่อ)

2.4.2 งานวิจัยต่างประเทศ การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ภาระกิจและจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนด โครงสร้างพิพิธภัณฑสถานศิลปะในมหาวิทยาลัย โดยผลการศึกษาค้นคว้ามีจุดประสงค์เพื่อกำหนดภาระกิจ ของพิพิธภัณฑสถานศิลปะในมหาวิทยาลัย จากการวิเคราะห์ภาระกิจที่กำหนดขึ้นในการดำเนินงานของ พิพิธภัณฑสถานศิลปะในมหาวิทยาลัยที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน แสดงให้เห็นว่า ข้อกำหนดในภาระกิจ ดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับผลงานศิลปะที่สะสมไว้ นิทรรศการ การแปลความหมาย การ ศึกษา ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับศาสตร์ทางด้านความงาม งานวิจัย ทุนการศึกษา และผู้ชม งานวิจัย ครั้งนี้พิจารณาถึงจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับภาระกิจดังกล่าวข้างต้น จากโครงร่างเชิงปรัชญา สังคม และประวัติศาสตร์ พร้อมทั้งศึกษาผลกระทบของวัฒนธรรมการบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัยที่มี ผลต่อจุดมุ่งหมาย นอกจากนี้ทฤษฎีการสร้างงานศิลปะที่ผสมผสานรูปแบบเก่าและใหม่เข้าด้วยกัน โดยเสนอโครงร่างที่มีความซับซ้อนเพื่อนำมาพิจารณากำหนดภาระกิจของพิพิธภัณฑสถานศิลปะใน มหาวิทยาลัย (DAY 1996 : บทคัดย่อ)

การวิจัย เรื่องการเชื่อมโยงบทบาทของพิพิธภัณฑสถานศิลปะในมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชน โดยความสัมพันธ์ระหว่างพิพิธภัณฑสถานศิลปะในมหาวิทยาลัยและวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการต่อผู้เข้าชมเป็นสิ่งสำคัญ งานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 4 บท โดยสามบทแรกเป็น การนำเสนอประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑสถานศิลปะแบบย่อ ๆ และการพัฒนาขึ้นจนเป็นสถาบัน เพื่อสาธารณชน พร้อมทั้งบทบาทของพิพิธภัณฑสถานศิลปะในปัจจุบัน เพื่อตอบสนองความต้องการของ ชุมชนที่มีความหลากหลาย หลังจากนั้นในบทบาทต่อมามุ่งเน้นลงลึกถึงบทบาทของพิพิธภัณฑสถาน ศิลปะในมหาวิทยาลัย ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งภายในและภายนอกสถาบัน (STERN 1995 : บทคัดย่อ)

การวิจัย เรื่อง การศึกษารูปแบบพิพิธภัณฑสถานศิลปะในมหาวิทยาลัยในมลรัฐแมสซาชูเซตส์ มลรัฐนิวแฮมเชอร์ และมลรัฐโอไฮโอ ที่สร้างขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1981-1989 โดยการศึกษาเริ่มต้นด้วย การพิจารณาแนวความคิดในการให้นิยามขงคำว่า “พิพิธภัณฑสถาน” และ “การสะสมสิ่งของ” ที่เกิดขึ้น หลังศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา สํารวจพัฒนาการออกแบบพระราชวังในยุโรป และบทบาทสำคัญของ พัฒนาการดังกล่าวต่อสถาปัตยกรรมของพิพิธภัณฑสถานของอเมริกาในยุคแรก การนำเอารูปแบบ สถาปัตยกรรมยุโรปมาใช้ในนั้นมีผลกระทบอย่างมหันต์ต่อการออกแบบอาคารต่าง ๆ ภายใน มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยของอเมริกาในยุคแรก ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญทางการศึกษา แบบกรีกและโรมัน ในช่วงต้นที่มีการพัฒนารูปแบบขึ้นมาสืบเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อสนับสนุนการศึกษาหลักสูตรมนุษยศาสตร์และศิลปะที่ยังคงดำเนิน เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้า ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต่อไปนั้นจึงได้เกิดการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยที่ได้เก็บสะสมวัตถุผลงานศิลปะเอาไว้แล้ว และพิพิธภัณฑ์เหล่านี้ก็สนับสนุนการจัดนิทรรศการและการให้การศึกษาด้านศิลปะที่เป็นลักษณะการศึกษาโดยตรงจากต้นแบบ ลักษณะการออกแบบภายในและภายนอกซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่ชัดเจนทางการพัฒนารูปแบบความเป็นมาของสถาปัตยกรรมการออกแบบพิพิธภัณฑ์ที่แพร่หลายทั่วโลก (FAIR 1995 : บทคัดย่อ)

2.5 กรณีศึกษา อาคารประเภทพิพิธภัณฑ์

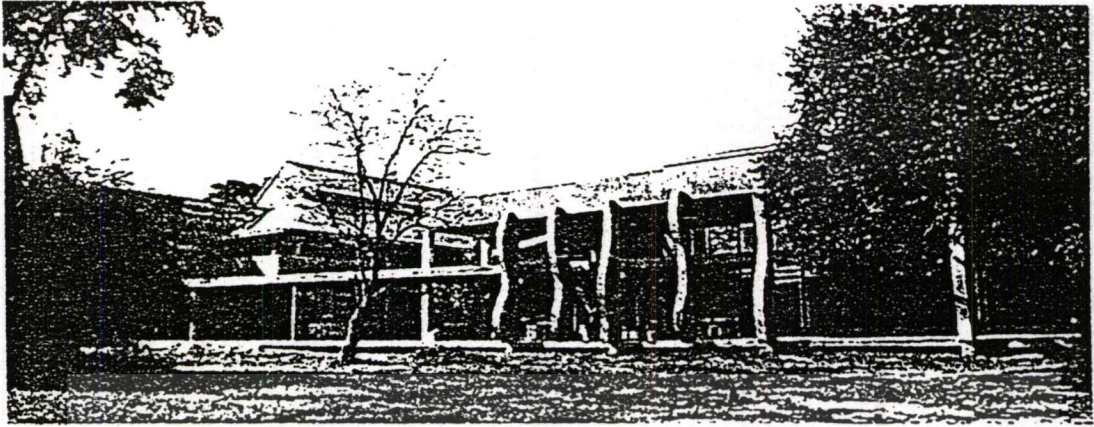
หอนิทรรศการศิลปะวัฒนธรรม คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จากความพยายามที่จะให้เกิดพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่ มามากกว่า 40 ปี โดยมีหอศิลป์พระศรี ถ.สาทร ได้เปิดดำเนินการในลักษณะนี้มานาน แต่ก็ต้องปิดตัวลงหลังจากเปิดมา 10 ปี

จากคำพูดของ พณ.ชวน หลีกภัย พูดว่า “ประชาชนที่เป็นชาวบ้านจะเข้าใจความคิดนี้หรือไม่” จึงมีการจัดการประกวดแบบพิพิธภัณฑ์ขึ้นมา

รศ.พงศ์เดช ไชยบุตร คณะบดีคณะจิตรศิลป์ มข. ได้กล่าวว่าพิพิธภัณฑ์ ในมหาวิทยาลัยของไทยมิใช่เกิดขึ้นได้ง่าย ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วว่า เป็นเวลากว่า 40 ปี สำหรับพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่หรือพิพิธภัณฑ์ศิลปะที่พยายามกันมา สิ่งที่ยากกว่า “การเกิด” คือ “มีชีวิตอยู่” อย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพและยั่งยืน กระแสของวัตถุนิยมที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น ของศตวรรษที่ 21 นี้ จะมีพิพิธภัณฑ์สักแห่งที่ช่วยสร้างความสมดุลย์ในจิตใจมวลมนุษยชาติ ที่มีอยู่ในประเทศไทย

โดยมีการตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นที่จะจัดการกับระบบของพิพิธภัณฑ์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยปัญหาที่เกิดขึ้น คือ

- บุคลากรและงบประมาณ
- การบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและตรงเป้าหมาย
- กิจกรรมดึงดูดประชาชนและชาวต่างประเทศ
- ปัญหา พิพิธภัณฑ์ไม่มีผู้ชม (Dead Museum) ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

ภาพที่ 2.4 แสดงภาพอาคารพิพิธภัณฑ์เมือง คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เชียงใหม่และล้านนา ควรมีสถานที่ซักแห่ง ที่นอกจากจะเป็นหอศิลป์ไว้แลกเปลี่ยนทางด้าน ศิลปวัฒนธรรม และการศึกษาของศิลปิน กวี นักวิชาการและชาวเมือง ยังเป็นสถานที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เป็นสถานที่ของคนท้องถิ่นได้มาใช้มาพบปะ อย่างคุ้นเคยและร่วมจรโลงสังคม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ให้เหนียวแน่นและงอกงามสืบไป (อาษา 2539 : 85)

ข้อมูลทั่วไปหอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรม คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สถาปนิก : บริษัทต้นศิลป์ สถาปัตยกรรม จำกัด

วิศวกร : บริษัท โปรเฟสชั่นแนล อาร์คิเทค แอนด์ คอนซัลติง
เอนจิเนียริง จำกัด

ผศ. ธนิต จินดาวงศ์ (ที่ปรึกษาด้านการออกแบบประหยัด
พลังงาน)

งบประมาณ : 46 ล้านบาท

ดำเนินการก่อสร้าง : 2539 – 2541

ปีที่เปิดดำเนินการ : 2542

ที่ตั้ง : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถ.นิมมานเหมินทร์

ความเป็นมา : เป็นหอศิลป์ของคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ซึ่งเน้นภาพ ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชาวบ้านเพื่อให้เกิด
กิจกรรมร่วมกับสังคม และให้เกิดความรู้สึกถึงคำว่า “บ้าน”
ของคนเชียงใหม่ล้านนา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่โครงการ : ประมาณ 18 ไร่ โดยแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนจัดนิทรรศการ ส่วนสำนักงานและบริการ ส่วนประชุมสัมมนาและลานกิจกรรม

ลักษณะที่ตั้งของพิพิธภัณฑน์ คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตัวอาคารของพิพิธภัณฑน์ ตั้งอยู่กับทางวิ่งขึ้นลงของเครื่องบิน โดยอาคารถูกจำกัดความสูงไม่เกิน 17.8 เมตร ในจุดสูงสุด โดยสภาพแวดล้อมมีต้นไม้ใหญ่สูง 15-30 เมตร กระจายไปทั่ว ส่วนใหญ่เป็นต้นพยอม ซึ่งมีประวัติความเป็นมาคู่กับตลาดต้นพยอม ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับถนนสุเทพ

ภาพที่ 2.5 แสดงที่ตั้งของหอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรม คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

องค์ประกอบหลักและสัดส่วนของพื้นที่จัดแสดง

พิพิธภัณฑน์ มีการออกแบบองค์ประกอบและสัดส่วน ไว้เพื่อจัดการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการจัดวางกลุ่มอาคารสำนักงานและส่วนบริการไว้ด้านหลัง โดยในตัวอาคารแสดงงานศิลปะ แบ่งส่วนการจัดแสดงออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแกรนด์แกลอรี (Grand Gallery) ส่วนนิทรรศการถาวรและนิทรรศการชั่วคราว (Permanent & Temporary Exhibition)

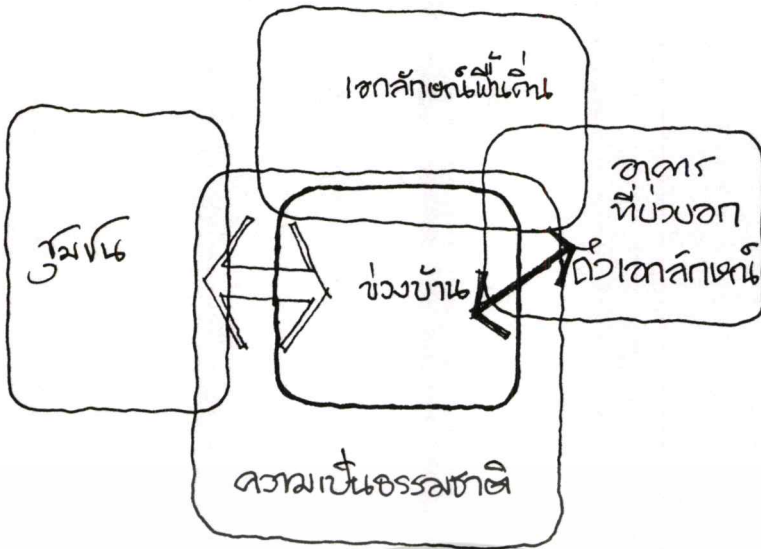

ภาพที่ 2.6 แสดงสัดส่วนการจัดองค์ประกอบของพื้นที่จัดแสดง

แนวความคิดในการออกแบบและการจัดวางพื้นที่ (Concept & Zoning)

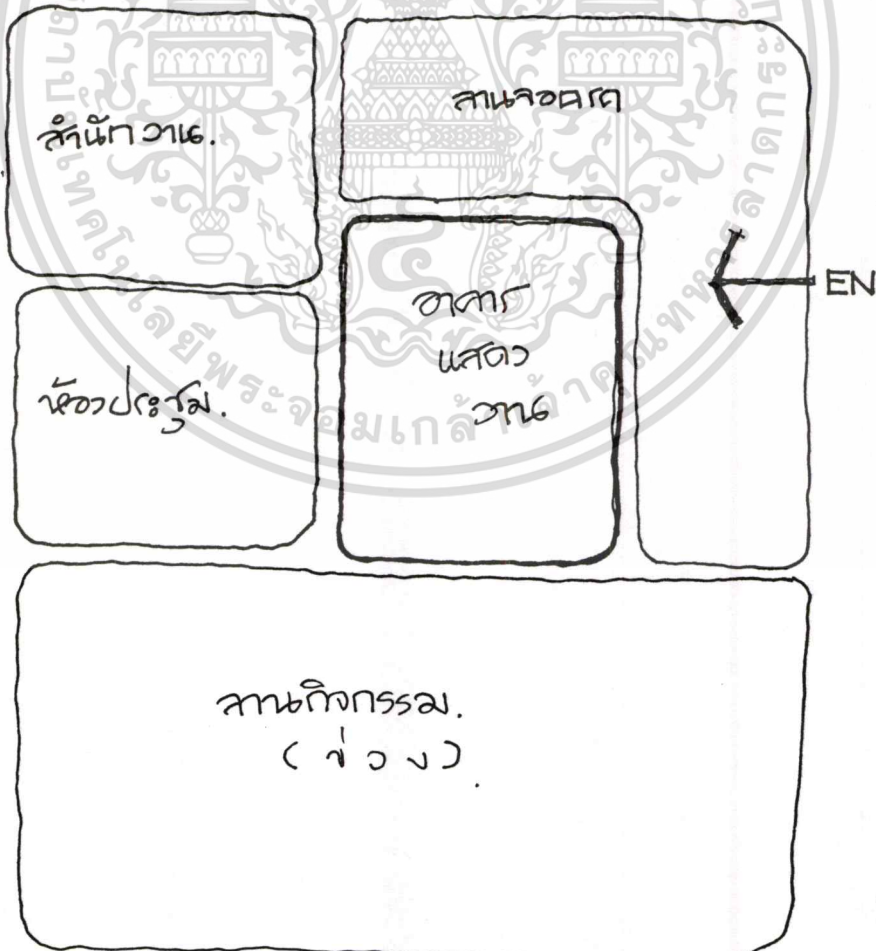
ตัวพิพิธภัณฑ์ซึ่งมีแนวความคิดที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ที่ชัดเจนในความเป็นพิพิธภัณฑ์ เพื่อชุมชนและสังคม จึงมีการออกแบบที่สร้างแนวความคิดที่บ่งบอกถึงศูนย์วัฒนธรรม (Cultural Museum) โดยมีการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีส่วนผสมของความเป็นล้านนาและศิลปะบริสุทธิ์ โดยให้อาคารสอดแทรกกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน ให้ความเคารพต่อสภาพแวดล้อม ตัวอาคารเป็นงานฉาบปูนไม่ทาสีและเป็นการออกแบบประหยัดพลังงาน โดยในส่วนแสดงงานมีการใช้แสงธรรมชาติทดแทนแสงประดิษฐ์ ตัวอาคารบางส่วนลดลงใต้ดินเพื่อลดความแตกต่างของอุณหภูมิภายนอกและภายใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

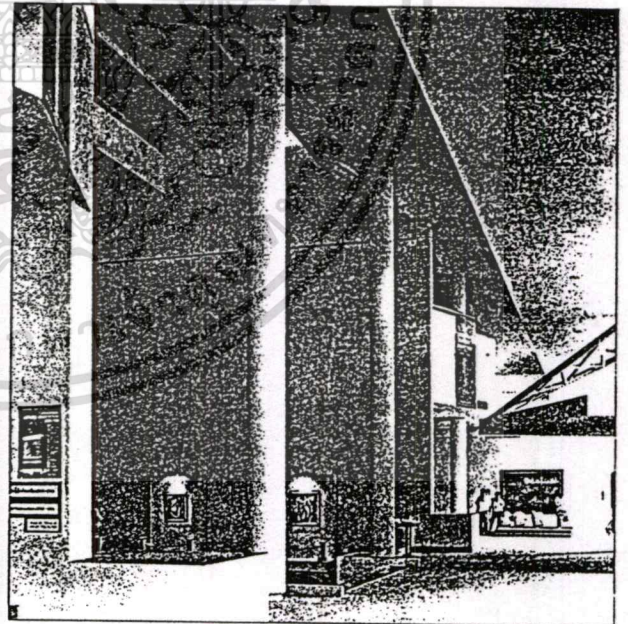
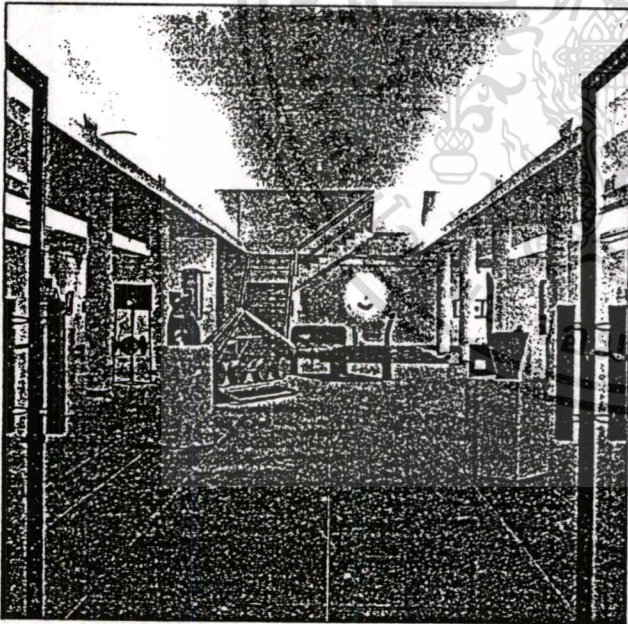
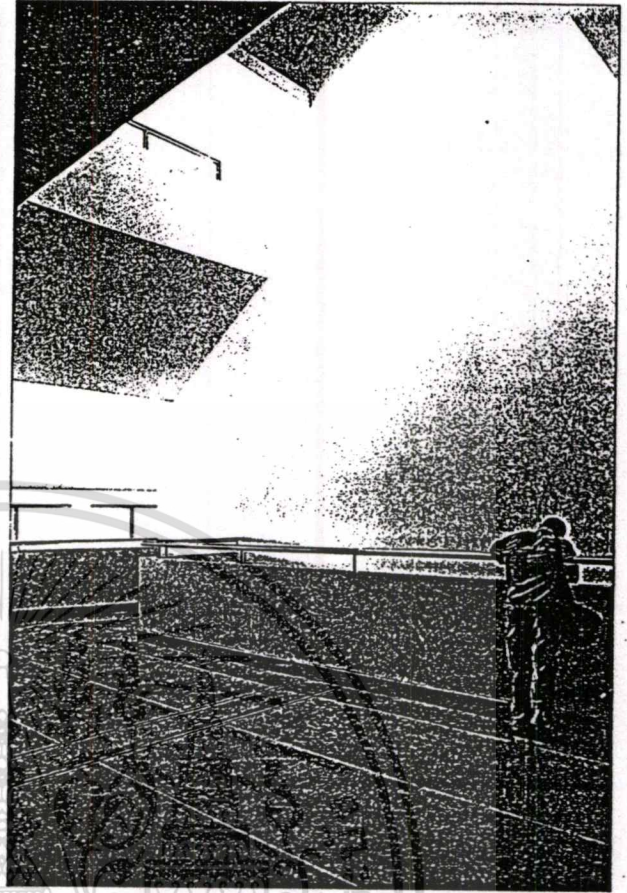
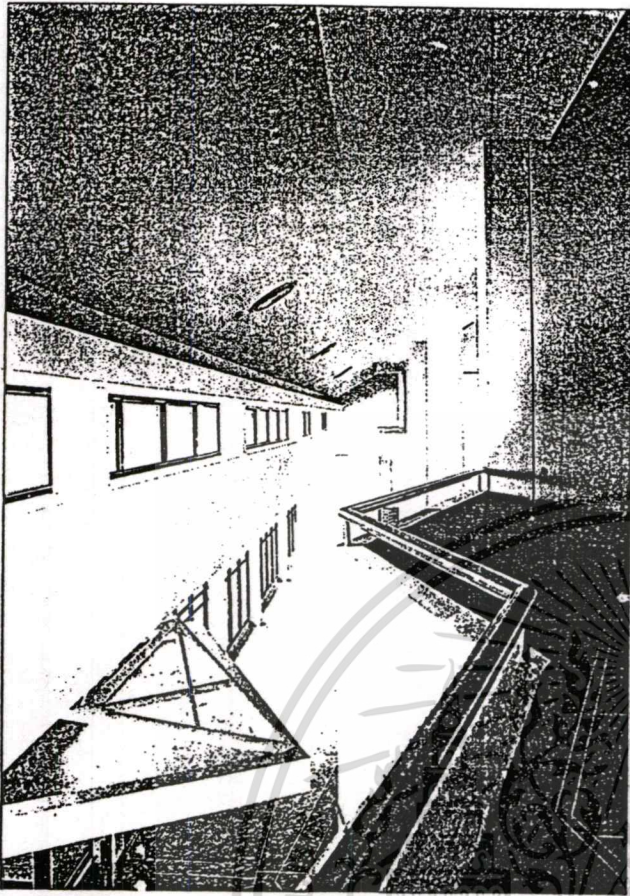

ภาพที่ 2.7 แสดงแนวความคิดในการออกแบบ

การจัดวางพื้นที่ (Zoning) เป็นการแบ่งพื้นที่อย่างชัดเจนโดยมีส่วนการจัดแสดงอยู่ด้านหน้า และจัดสำนักงานและส่วนบริการไว้ด้านหลัง และในส่วนจัดแสดงจะมีส่วนกิจกรรมเสริมเข้าช่วย เช่น ห้องขายของที่ระลึก ส่วนเครื่องดื่มและส่วนประชาสัมพันธ์ ซึ่งทั้งนี้ตัวอาคารกับกิจกรรมกลางแจ้งตามการจัดแสดงงานนั้น ๆ

ภาพที่ 2.8 แสดงการจัดวางพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ (Zoning) ที่นั้น ไม่นุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

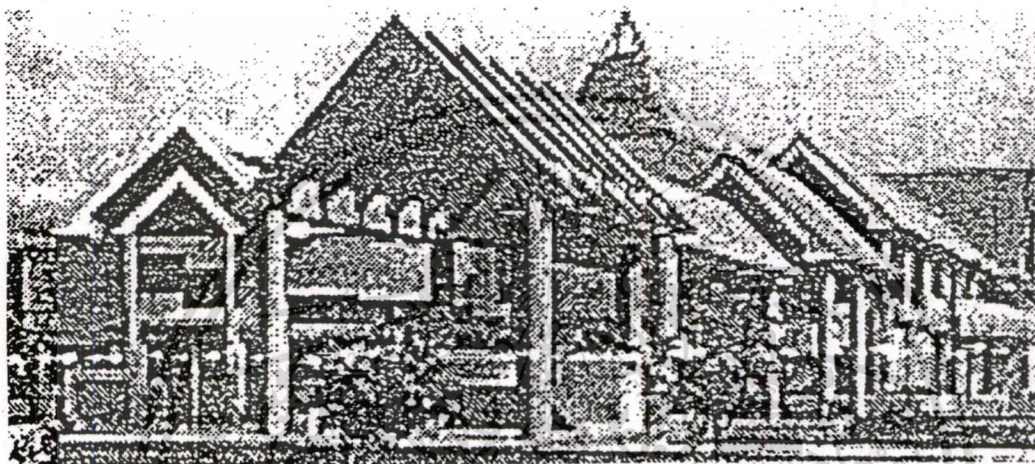

ภาพที่ 2.9 แสดงบรรยากาศในการจัดแสดงงาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา

ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา มีการนำเสนอเนื้อหา และรูปแบบการจัดแสดงโดยเน้นผลสรุปลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมัยอยุธยา ซึ่งแบ่งตามขั้นตอนและรูปแบบที่มีผลสรุปที่มีความชัดเจน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เข้าชมได้เข้าใจภาพรวมของการจัดแสดง เนื้อหา จนถึงแนวความคิดในการออกแบบของกรุงศรีอยุธยา

ภาพที่ 2.10 แสดงภาพอาคารศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา

ข้อมูลทั่วไปของศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา

สถาปนิก : บ.นิคเคน เซกไก (Nikken Sekkai) และบริษัทสถาปนิกไทย 7 บริษัท

ที่ตั้ง : ถ.โรจนะในเกาะเมืองอยุธยา

ปีที่เปิดดำเนินการ : พ.ศ. 2533

ความเป็นมา : เกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่น เพื่อจัดตั้งให้เป็นสถาบันศึกษาวิจัยระดับชาติ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นกรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งเป็นราชธานี

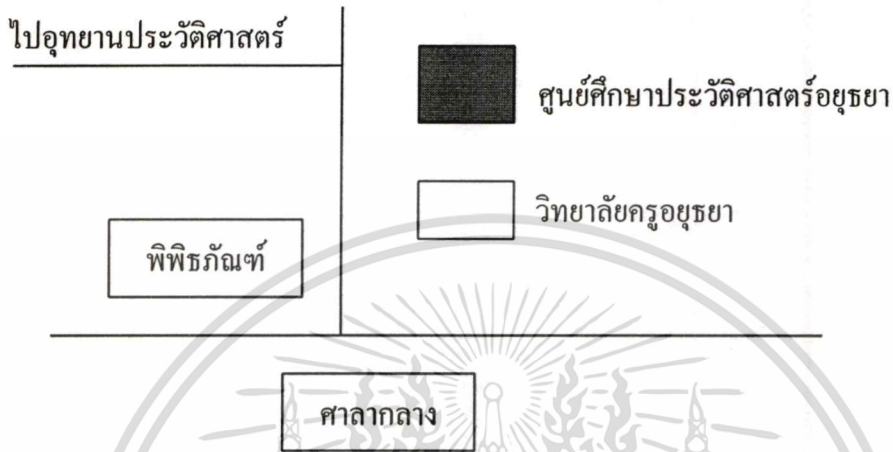
พื้นที่โครงการ : โดยประมาณอาคารหลักพื้นที่ 6 ไร่ 1 งาน 12 ตารางวา

ลักษณะที่ตั้งของศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา

ตัวอาคารของศูนย์มีสภาพแวดล้อมโดยตั้งอยู่ในตัวในเกาะเมืองอยุธยา โดยตั้งอยู่ริม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ถ. โรจนะ โดยตั้งใกล้กับสถานศึกษาคือวิทยาลัยครูอยุธยาและพิพิธภัณฑฯ โดยตามเส้นทางนำไปสู่ตัวของอุทยานประวัติศาสตร์ได้ ซึ่งตัวศูนย์ฯ นี้เป็นการแนะนำถึงองค์ภาพรวมของกรุงศรีอยุธยาไปในตัวได้

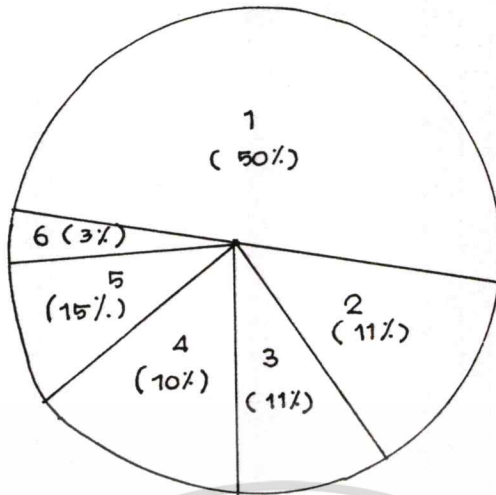

ภาพที่ 2.11 แสดงผังที่ตั้งของศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา

องค์ประกอบหลักและสัดส่วนของพื้นที่ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา
องค์ประกอบหลักและสัดส่วนของศูนย์ฯ นี้มีการออกแบบได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้ได้ประโยชน์ใช้สอยและการจัดแสดงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการออกแบบไว้ดังนี้

1. ส่วนนิทรรศการ	990	ตารางเมตร
2. ห้องประชุมและห้องสมุด	260	ตารางเมตร
3. ส่วนบริการ	230	ตารางเมตร
4. โถงเอนกประสงค์	150	ตารางเมตร
5. ห้องเก็บของ	300	ตารางเมตร
6. ห้องเครื่อง	70	ตารางเมตร

โดยแบ่งสัดส่วนพื้นที่ของศูนย์ฯ ออกเป็นเปอร์เซ็นต์ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.12 แสดงสัดส่วนพื้นที่ของศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อุรุษยา

แนวความคิดในการออกแบบและการจัดวางของพื้นที่ (Concept & Zoning)

ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อุรุษยา เป็นอาคารที่จัดแสดงและเป็นสถาบันศึกษาวิจัยระดับชาติ ดังนั้นตัวอาคารและการจัดพื้นที่ภายในควรที่จะต้องมีแนวความคิดในการออกแบบและมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน โดยมีแนวการออกแบบและการจัดวางพื้นที่ไว้ดังนี้

1. แสดงการนำสายตาเพื่อดึงดูดความสนใจเข้าสู่ตัวอาคาร โดยมีแนวความคิดเพื่อเป็นการปรับตัวก่อนเข้าชมศูนย์
2. แสดงการประสานเอาประโยชน์ใช้สอยของศิลปะเข้าด้วยกัน
3. มีการใช้สถาปัตยกรรมไทย ประเพณีเป็นพื้นฐานทางการออกแบบ
4. การนำน้ำมาเป็นสัญลักษณ์ทางภูมิศาสตร์ของอุรุษยามาช่วยในการออกแบบเพื่อให้รู้ถึงสภาพแวดล้อมของอุรุษยา
5. ตัวอาคารมีแนวความคิดให้เข้ากับตัวสภาพแวดล้อม

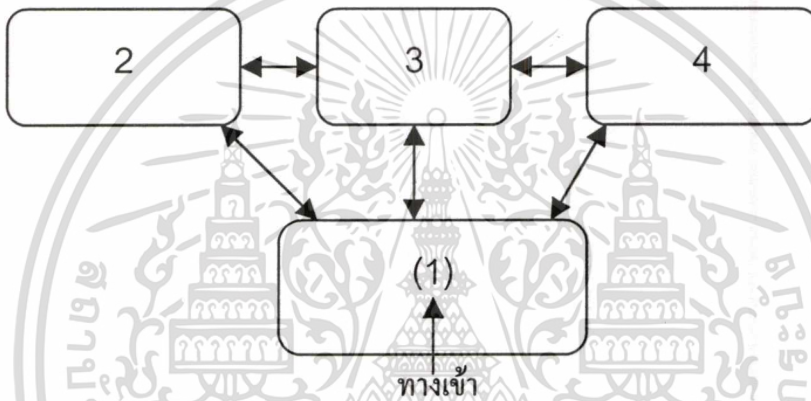
โดยแนวความคิดในการออกแบบศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อุรุษยานี้เป็นการเน้นถึงเอกลักษณ์ของอุรุษยาอย่างชัดเจนไม่ว่าจะออกแบบโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม งานสถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น หรือแม้กระทั่งแนวความคิดเดิมของพื้นที่นั้น โดยมีการนำเสนอในรูปแบบ การมีออกแบบสระน้ำเพราะน้ำเป็นสัญลักษณ์ของภูมิศาสตร์ของอุรุษยาที่ชัดเจน มีการประสานเอาประโยชน์ใช้สอยทางศิลปะเข้าด้วยกัน และนำเอารูปแบบสถาปัตยกรรมไทยมาประยุกต์ใช้ เช่นการเปิดพื้นที่ว่าง (SPACE) ใต้ถุนโล่ง เพื่อให้เกิดพื้นที่กิจกรรม (ACTIVITY) ภายใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การจัดระบบสัญญาณภายในศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา

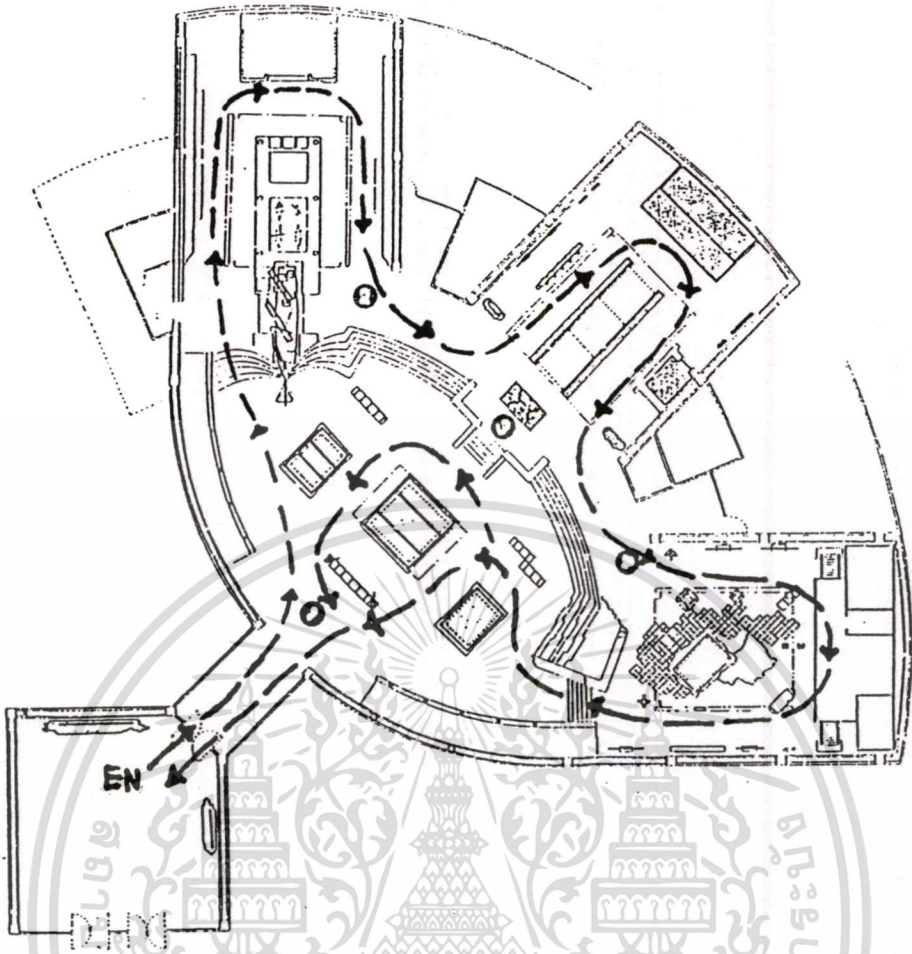
ภายในศูนย์ฯ มีการออกแบบการจัดแสดงภายในอย่างชัดเจนซึ่งได้ครอบคลุมแนวความคิดที่ออกแบบไว้ โดยการจัดแบ่งพื้นที่ในการแสดงเป็นส่วน ๆ โดยการใช้เรื่องราว (Themes) ของอยุธยา โดยการบรรยายเนื้อเรื่อง ตามพื้นที่จัดแสดงออกเป็นส่วนดังนี้

1. ส่วนพระนครศรีอยุธยาในฐานะราชธานี
2. ส่วนกรุงศรีอยุธยาในฐานะเมืองท่า
3. ส่วนอยุธยาในฐานะศูนย์กลางอำนาจทางการเมือง การปกครอง
4. ส่วนชีวิตชาวบ้านไทยสมัยโบราณ

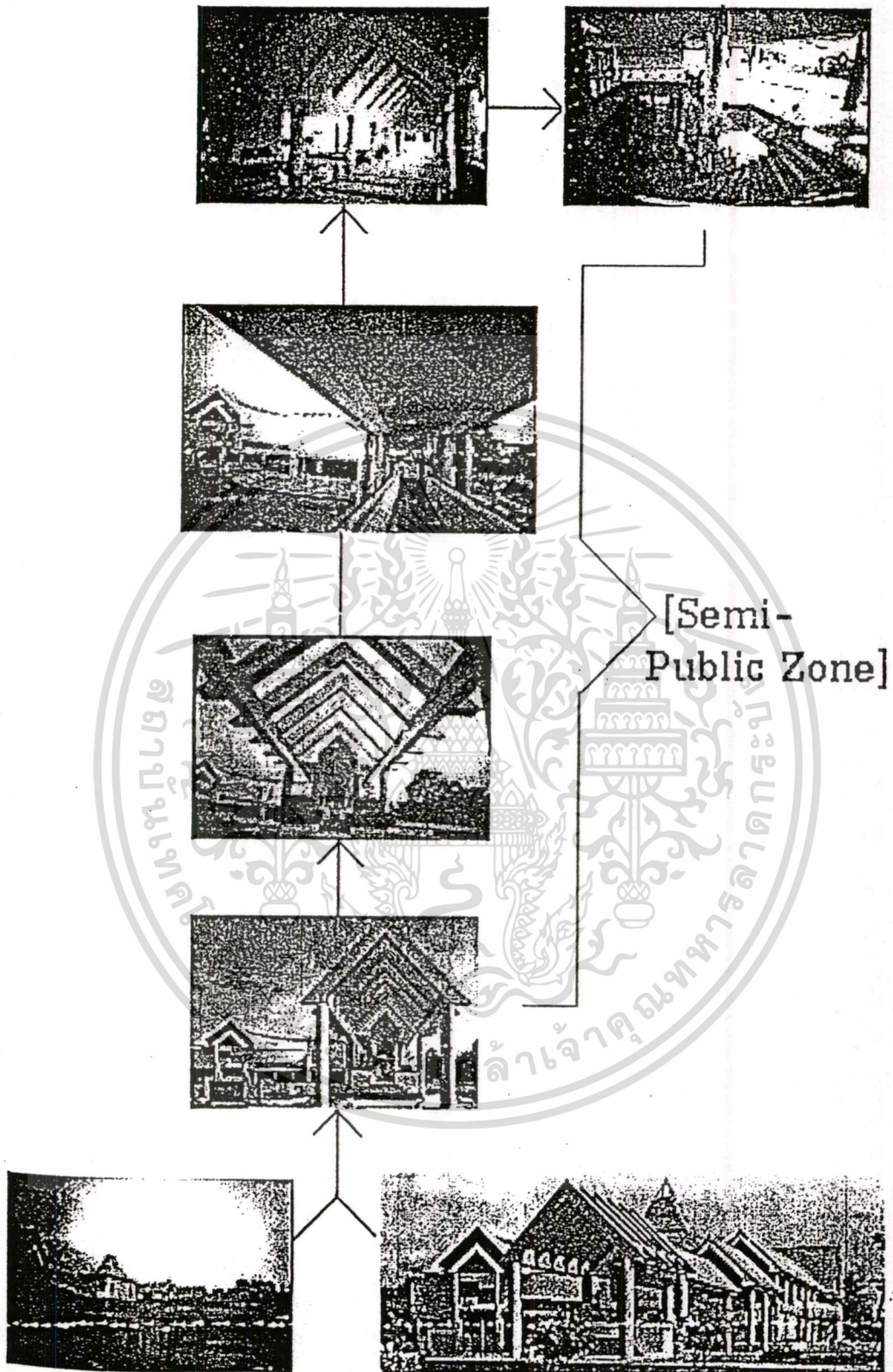
ภาพที่ 2.13 แสดงผังการแบ่งพื้นที่ภายใน

เมื่อการแบ่งเรื่องราวในการออกแบบพื้นที่ภายในศูนย์ฯ ที่มีการจัดแสดงอย่างชัดเจนตามแนวทางการออกแบบจึงทำให้ระบบการสัญจรในการชมเป็นไปได้โดยตามพื้นที่การออกแบบ โดยมีระบบสัญญาณดังนี้

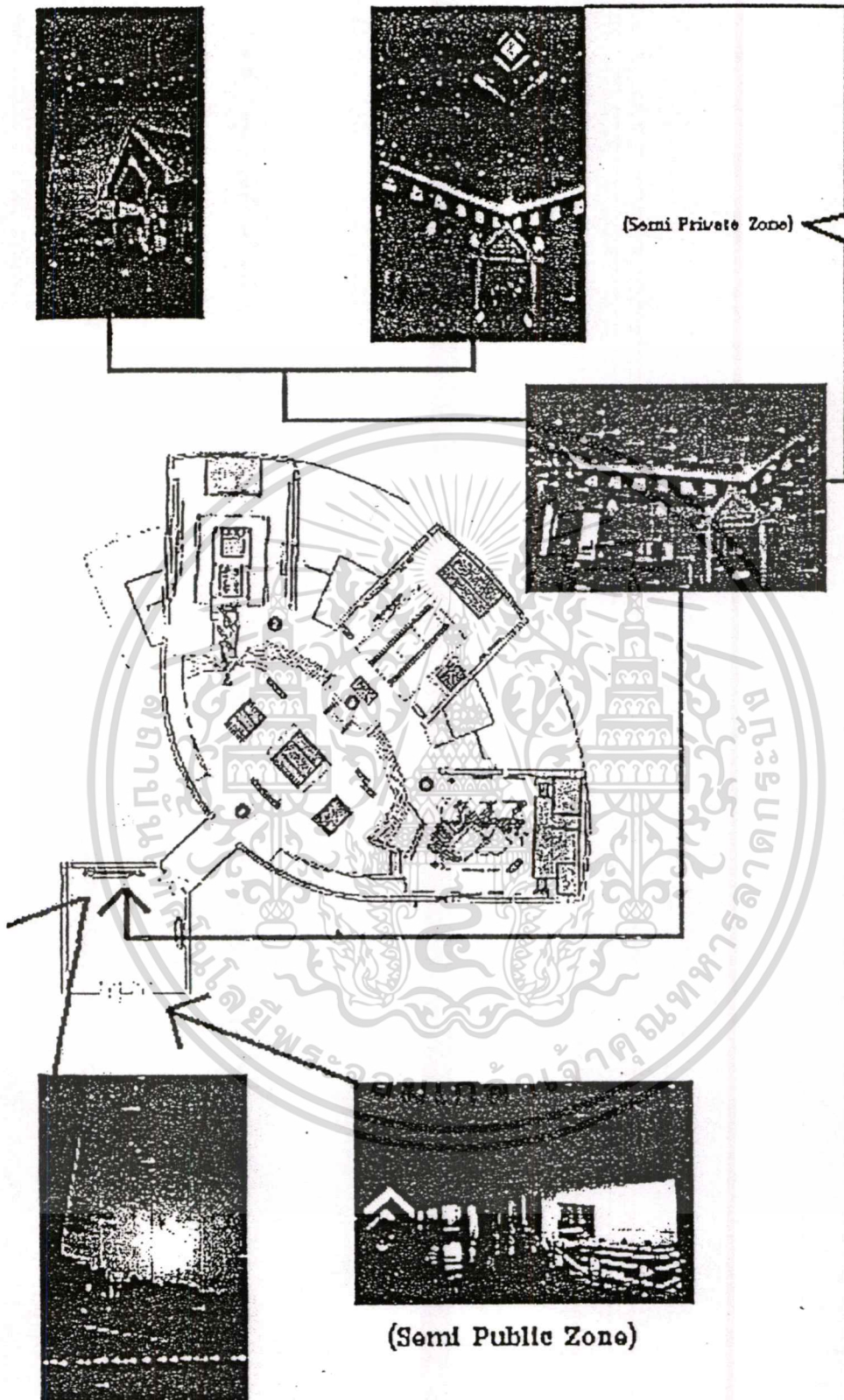
ภาพที่ 2.14 แสดงเส้นทางการสัญจรภายในส่วนจัดแสดง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.15 แสดงสภาพแวดล้อมของศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.16 แสดงที่ตั้งและการจัดผังเนื้อหาส่วนต่าง ๆ ของศูนย์ประวัติศาสตร์อยุธยา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิพิธภัณฑน์เมืองลอนดอน

สิ่งที่มุ่งเน้นแสดงของพิพิธภัณฑน์ คือ การแสดงความเป็นมาของชุมชนหลายกลุ่มที่เข้ามาตั้งรกรากในนครแห่งนี้ และแปรเปลี่ยนไปในช่วงเวลาต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นเมืองใหญ่ในประวัติศาสตร์อังกฤษ โดยแสดงวิวัฒนาการของเมืองลอนดอนตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์เมื่อครั้งมนุษย์เริ่มเข้ามาตั้งรกรากในลุ่มน้ำเทมส์ (Thames) จนกระทั่งชาวโรมันเข้ามายึดครองตรงบริเวณซีตี้ออฟลอนดอน (City of London) ในการจัดเรื่องราวแสดงทางประวัติศาสตร์มีจุดที่น่าสนใจ การไม่แสดงความสำคัญของวีรบุรุษคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะ แต่มุ่งแบ่งตามความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญแต่ละช่วงเวลา เหตุการณ์สำคัญ จนมีผลให้เปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเมือง

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑน์เมืองลอนดอน

ในการจัดแสดงของพิพิธภัณฑน์ได้แบ่งเป็น 12 ยุค ดังนี้

1. ลอนดอนก่อนประวัติศาสตร์
2. ลอนดอนสมัยโรมันเข้ามาตั้งถิ่นฐาน
3. ยุคเมืองของลอนดอน เนื่องจากการค้าที่รุ่งเรืองเสื่อมโทรมลง
4. ยุคชาวแซกซอน (Saxon) เข้ามาอยู่
5. ยุคกลางของลอนดอน เป็นช่วงการค้าขาย

ลอนดอนสมัยราชวงศ์ทิวเดอร์ (Tudor) ถึงสมัยราชวงศ์สจวร์ต (Stuart) ซึ่งเป็นจุดเริ่มของการเป็นมหาอำนาจทางการค้าและยุคสมัยของผู้ปกครองคนสำคัญ อาทิ กษัตริย์เฮนรี (Henry) ที่ 3 พยายามแยกอังกฤษจากศาสนจักรยุโรป เหตุการณ์ที่เปลี่ยนกายภาพของเมือง เช่น การเกิดกาฬโรคครั้งใหญ่ อักคิภัยเผาเมืองถึง 1 ใน 5 จนต้องสร้างเมืองใหญ่ การเกิดโรงละคร สวนสาธารณะสำหรับคนทั่วไป ระบบการจราจร ฯลฯ

ลอนดอนสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งมีประชากรเพิ่มเป็น 2 เท่า มีการพัฒนาที่ดินและชีวิตทางเศรษฐกิจ ตลาดหุ้น การประกวดและเครื่องเล่นบันเทิงรูปแบบต่าง ๆ กลางลานย่านสำคัญ

ลอนดอนสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีการเปลี่ยนแปลงกายภาพของเมืองอย่างมากหมู่บ้านรอบ ๆ เมืองค่อย ๆ หายไปเกิดเป็นชานเมือง ย่านที่อยู่อาศัยใหม่พร้อมกับการพัฒนาระบบขนส่งมวลชน มีการสร้างสะพานลอนดอน (London Bridge) เพื่อข้ามแม่น้ำเทมส์ (Thames) การสร้างสถานีรถไฟใต้ดินเชื่อมย่านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การสร้างจุดหมายตา ที่สำคัญ อาทิ จตุรัสตราฟัลการ์ (Trafalgar Square) และหอนาฬิกาบิกเบน (Big Ben)

มหาลอนดอนช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งถือเป็นเมืองหลวงของจักรวรรดิอันยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก ศักยภาพของเมืองเป็นถึงเมืองท่าใหญ่มีสำนักงาน กิจการทำเรือ ขยายเครือข่ายระหว่างเมืองถึงระหว่างประเทศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลอนดอนสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 20 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1-2 สามารถเห็นวิถีชีวิตคนลอนดอนเปลี่ยนแปลงมากหลังสงครามชนชั้นกลางเป็นเจ้าของบ้านมากขึ้น ความเจริญของชานเมือง ห้างสรรพสินค้าใหญ่ มีการแสดงการเสียดสีล้อเลียนหยาบเหวี่ยงและน้ำตาในยามที่เมืองลอนดอนถูกถล่มกลางอากาศโดยกองทัพนาซี

ข้อมูลโดยทั่วไปของพิพิธภัณฑ์เมืองลอนดอน

สถาปนิก	= บ. โพลเวลล์ และ โมยา (Powell & Moya Ltd.)
ปีที่สร้าง	= 1965
ปีที่เปิดดำเนินการ	= 1976
ที่ตั้ง	= ใจกลางกรุงลอนดอน (City of London) ระหว่างศูนย์ศิลปะบาบิแคน (Barbican Center) กับมหาวิหารเซนต์ปอล (St. Paul) โดยติดกับแนวกำแพงเมืองลอนดอนในสมัยโรมัน
ความเป็นมา	= ก่อนหน้านี้มีพิพิธภัณฑ์ ที่แสดงประวัติเมืองลอนดอนหลายแห่ง ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินการโดยเอกชน เนื้อหาและสิ่งแสดงจัดกระจายตามพิพิธภัณฑ์ขนาดย่อมในหลายแห่ง ในปี ค.ศ. 1960 เทศบาลนครลอนดอน ได้ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการและวิทยาศาสตร์อังกฤษ ทำการรวบรวมข้อมูล จัดตั้งโครงการพิพิธภัณฑ์เมืองลอนดอน (Museum of London) บริหารงานโดยเอกชน
เนื้อที่ใช้สอย	= นิทรรศการถาวร / ชั่วคราว สวนเพาะพันธุ์ไม้ (Nursery Garden) ห้อง บรรยาย สัมมนา ร้านค้าของที่ระลึก ภัตตาคาร, ร้านอาหาร
ส่วนบริการอื่น	= ปาฐกถา บรรยาย ภาพยนตร์ เทศกาลดนตรี ศูนย์ข้อมูล (Resource Center) บริการทางโบราณคดี บริการนำชมพิพิธภัณฑ์, ทัวร์เมืองลอนดอน กลุ่มสโมสรพิพิธภัณฑ์เมืองลอนดอน ให้เช่าสถานที่จัดงานเลี้ยง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การวิเคราะห์ที่ตั้งอาคารและสภาพแวดล้อม

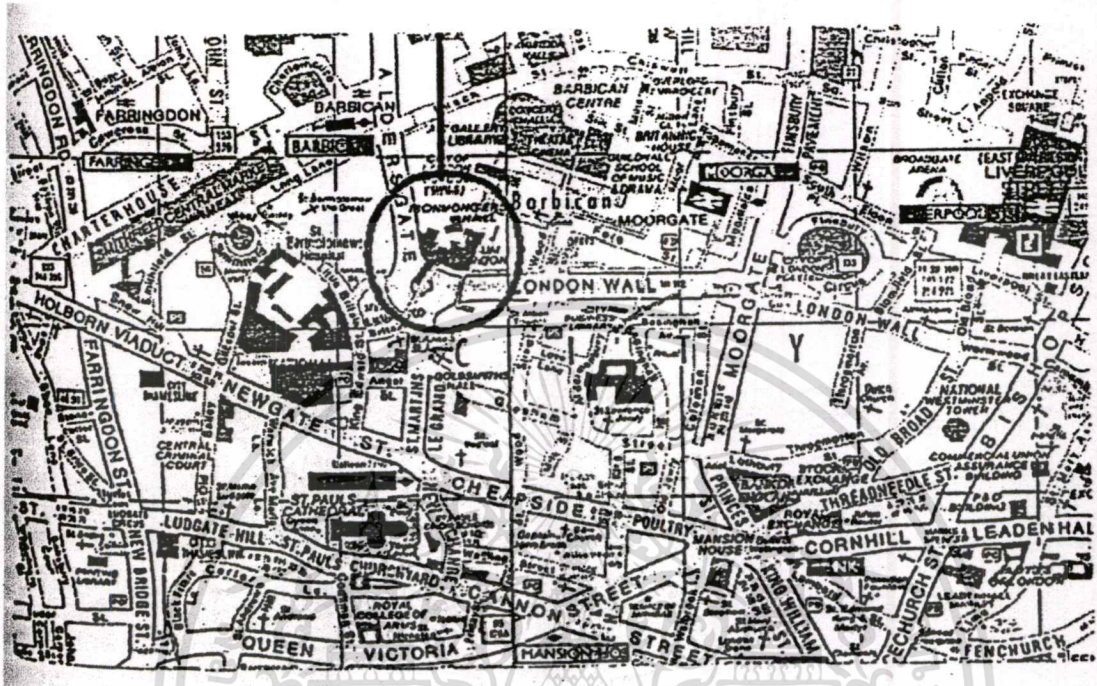
ที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ตั้งอยู่ใจกลางมหานครลอนดอน (City of London) โดยอยู่ระหว่างมหาวิหารเซนต์ปอล (St.Paul) กับศูนย์ศิลปะบาบิคเคน (Barbican Center) ซึ่งติดกับแนวกำแพงเมืองลอนดอนสมัยโรมันเป็นจุดที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาการแสดงผลภายในอาคารขณะเดียวกันก็มีสภาพแวดล้อมที่เป็นเมืองใหม่ด้วย (เป็นย่านสำนักงานและศูนย์ศิลปะ) ลักษณะอาคารเป็นแบบเรียบง่าย โดยเป็นความสอดคล้องในการใช้งานที่ตรงไปตรงมา ไม่มีการค้ำค้ำที่ว่างและรูปทรง (Space & Form) ของอาคารให้เป็นไปตามเนื้อหาประวัติศาสตร์ โดยเน้นลักษณะ ที่ว่าง (Space) ที่เป็นอเนกประสงค์ เนื่องจากอาคารตั้งอยู่ริมทางแยกจึงมีทางเข้าสู่ตัวอาคารในทิศทางต่างกัน โดยการข้ามสะพานลอยเข้าสู่อาคารที่ชั้น 2 ก่อนจึงเดินชมชั้นล่างจากนั้นจึงเดินกลับขึ้นมายังส่วนโค้งทางเข้าซึ่งเป็นบริเวณร้านค้าของที่ระลึก การเข้าสู่อาคาร (Approach) ไม่น่าสนใจ เนื่องจากตั้งอยู่ในย่านธุรกิจ มีอาคารต่าง ๆ ปิดกั้นมุมมองเข้าสู่อาคาร ทำให้ไม่สามารถเห็นได้ชัดในระยะไกล

การจัดพื้นที่ใช้สอยของโครงการ มีการแยกส่วนบริการที่ไม่เกี่ยวกับส่วนนิทรรศการออกจากกันเป็นกลุ่มชัดเจนตั้งแต่ ร้านอาหาร รั้วขายของและส่วนของอาคารสัมมนาและการศึกษา ส่วนจัดแสดงของนิทรรศการจะเดินเรียบโดยรอบสวนเพาะพันธุ์ไม้ (Nursery Garden) ที่เป็นทั้งจุดอ้างอิงและพักผ่อนสายตา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการด้วย การสัญจรเป็นแบบเส้นตรงต่อเนื่อง ในลักษณะวงก้นหอยจากทางเดินส่วนนอกสุดเข้าสู่ส่วนใน แต่ละช่วงการแสดงผลจะมีเนื้อหาสำคัญและน่าสนใจ (Climax) ทำให้รู้สึกน่าติดตามต่อไปให้จบ

สภาพของสถาปัตยกรรมภายใน มีการเน้นบรรยากาศแสดงผลและอุปกรณ์การแสดงผลที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ มีการเชื่อมโยงเรื่องราวระหว่างสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกได้ดี ทั้งที่มุมมองภายนอกส่วนใหญ่เป็นสภาพแวดล้อมที่ขัดแย้งกับเนื้อหาการแสดงผล เนื่องจากเป็นย่านธุรกิจ การใช้ที่ว่าง (Space) จะเน้นในหลักการจัดนิทรรศการสมัยใหม่ที่น่าสนใจ ซึ่งไม่จำเพาะเจาะจงถึงความเป็นเรื่องราวสมัยเก่า ทำให้ในบางครั้งไม่สามารถรับรู้เรื่องราวในอดีตได้ทางที่ว่าง (Space) นอกจากการรับรู้ที่ชัดเจนทางภาพและวัตถุจากสิ่งแสดงประเภทต่าง ๆ รูปแบบการนำเสนอค่อนข้างหลากหลายทำให้ไม่จำเจ

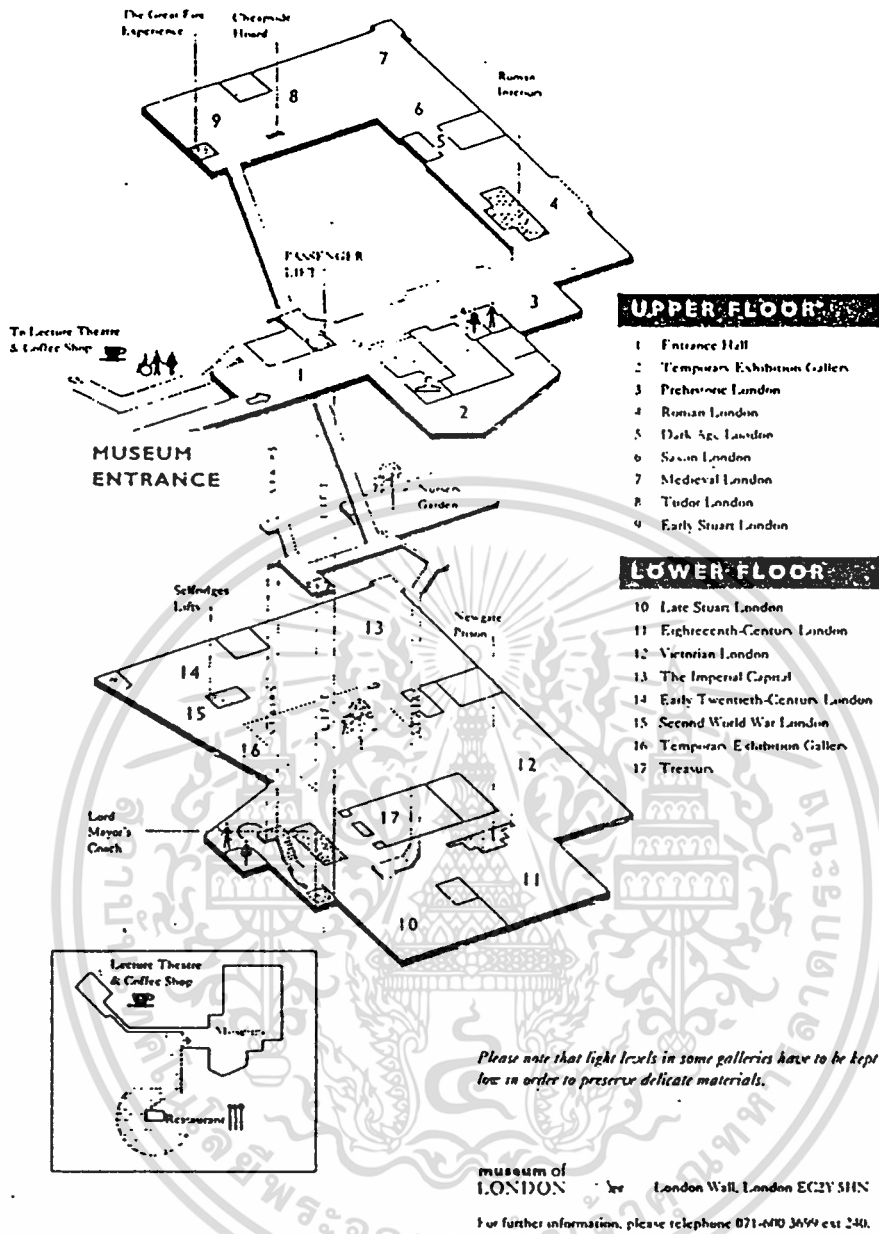
โดยสรุปของโครงการพิพิธภัณฑสถานลอนดอน ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าโดยตัวอาคารเป็นแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ โดยมีลักษณะการจัดแสดงแบบเรียงลำดับเนื้อหาการแสดงผล (Chronological) ซึ่งมีหัวข้อเริ่มแสดงจากลอนดอนก่อนประวัติศาสตร์ มีเนื้อหาที่สำคัญคือเหตุการณ์เพลิงไหม้ครั้งใหญ่จากการถูกโจมตีในช่วงสงครามโลก ซึ่งมีหัวข้อทำการแสดงผลคือ ลอนดอนช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยมีการจัดทางสัญจร (Circulation) แบบก้นหอย (Spiral) ประกอบด้วยแนวตรงและลานกลาง ซึ่งที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานลอนดอนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของประวัติศาสตร์เมืองลอนดอนและมี

การนำองค์ประกอบของกำแพงเมืองผนวกเป็นส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ (สวรงค์ ตั้งตรงสิทธิกุล 2540 : 57-59)

ภาพที่ 2.17 แสดงที่ตั้งของพิพิธภัณฑเมืองลอนดอน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.18 แสดงการจัดผังเนื้อหาส่วนต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์เมืองลอนดอน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หออัครศิลปิน ตำบลคลองห้า อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

เป็นสถานที่จัดแสดงองค์ประกอบการจัดแสดงรายละเอียดที่สำคัญขององค์ “อัครศิลปิน” โดยมีการแบ่งพื้นที่การจัดแสดงเป็นหมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 การแนะนำหออัครศิลปินทั้งภายในและภายนอก

หมวดที่ 2 พระราชประวัติโดยย่อขององค์อัครศิลปิน

หมวดที่ 3 พระอัจฉริยภาพขององค์อัครศิลปิน

หมวดที่ 4 พระบรมวงศานุวงศ์

โดยมีรูปแบบนำเสนอที่สำคัญภายในหออัครศิลปิน ดังนี้

ประเด็น การนำเข้าสู่หออัครศิลปิน

สาระสำคัญ

1. ประวัติความเป็นมาของหออัครศิลปิน
2. วัตถุประสงค์
3. องค์ประกอบของหออัครศิลปิน
4. โครงสร้างการบริหารของหออัครศิลปิน
5. กรอบงานของหออัครศิลปิน
  - แนวทางการจัดแสดงผลงาน
  - แนวทางการบริหารการจัดการ
  - แนวทางการจัดกิจกรรม
  - แนวทางการพัฒนาในอนาคต

รูปแบบการนำเสนอ มีทั้งหมด 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 นำเสนอโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เครื่องคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับหออัครศิลปินทั้งหมด และภาพถ่ายดูราวแทนแสดงแผนผังตลอดจน โครงสร้างของหออัครศิลปิน ที่ควบคุมและเชื่อมต่อด้วยระบบคอมพิวเตอร์

รูปแบบที่ 2 นำเสนอโดยสื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ แสดงรายละเอียด โครงสร้างตลอดจนคำแนะนำต่าง ๆ เกี่ยวกับหออัครศิลปิน

รูปแบบที่ 3 นำเสนอโดยสื่ออื่น ๆ แบบจำลองหออัครศิลปิน สัญลักษณ์ของหออัครศิลปิน

ประเด็น พระราชประวัติ

สาระสำคัญ

1. ปฐมบท

- ทรงพระเยาว์
- พระราชพิธีราชาภิเษก
- พระราชพิธีภิเษกสมรส
- ทรงผนวช

2. กษัตริย์นักพัฒนา

- การเกษตรพอเพียง
- การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- การชลประทาน
- การอนุรักษ์ดิน/น้ำ ป่าไม้
- การทำฝนเทียม

3. ด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

4. ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

5. ด้านการสาธารณสุข และสังคมสงเคราะห์

6. ด้านการเมืองการปกครอง

รูปแบบการนำเสนอ มีทั้งหมด 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 นำเสนอโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- เครื่องคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย ระบบสัมผัส (touch screen) นำเสนอเรื่องราวเป็นลำดับเกี่ยวกับพระราชประวัติขององค์ “อัครศิลปิน” จำนวน 2 เครื่อง

- ภาพถ่ายคูราแทนเกี่ยวกับพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจขององค์ “อัครศิลปิน” เชื่อมต่อคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย (กดปุ่มชม) พร้อมคำบรรยาย

- วีดีโอวอลล์ แสดงภาพพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจขององค์อัครศิลปิน จำนวน 18 จอภาพ

รูปแบบที่ 2 นำเสนอโดยสื่อสิ่งพิมพ์ กล่องข้อมูล (Information Box) แสดงข้อมูลที่เป็นเนื้อหาสาระโดยสรุปทั้ง 8 ภาษา จำนวน 1 กล่อง

รูปแบบที่ 3 นำเสนอโดยสื่ออื่น ๆ

- นุชบกเทิดพระเกียรติ
- ภาพวาดขนาดใหญ่ เล่าเรื่องตามลำดับพระราชประวัติขององค์ “อัครศิลปิน”
- หุ่นจำลองเกี่ยวกับไร่นาสวนผสม และเกษตรยั่งยืน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์หรือสงวนเนื้อหาบางส่วน ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเด็น พระอัจฉริยภาพองค์อัครศิลปิน

ด้านดนตรี

สาระสำคัญ

1. องค์ “อัครศิลปิน” กับการศึกษาดนตรี
  - ความเป็นมา
  - ความสนพระราชหฤทัยด้านดนตรี
  - พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับดนตรี
2. พระมหากษัตริย์คุณที่ทรงมีต่อวงการดนตรีไทย
  - องค์ “อัครศิลปิน” กับวันทรงดนตรีร่วมกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
  - ทรงพระราชทานเพลงแก่ปวงชนชาวไทยและสถาบันต่าง ๆ
  - การก่อตั้งสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทย
  - ทรงอนุรักษ์และส่งเสริมดนตรีไทย
3. พระปรีชาสามารถในด้านดนตรี บทเพลงพระราชนิพนธ์

รูปแบบการนำเสนอ มีทั้งหมด 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 นำเสนอโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- เครื่องคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย ระบบสัมผัส (touch screen) นำเสนอเรื่องราวขององค์ “อัครศิลปิน” กับการดนตรีจำนวน 2 เครื่อง
- ภาพถ่ายคูราแทนขององค์ “อัครศิลปิน” แสดงพระอัจฉริยะด้านดนตรีในพระอริยบทต่าง ๆ จำนวน 15 ภาพ
- โสตทัศนอุปกรณ์พร้อมภาพและเสียงเพลงพระราชนิพนธ์ให้เลือกฟัง จำนวน 5 เครื่อง

- เปียโนระบบอัตโนมัติบรรเลงเพลงพระราชนิพนธ์ จำนวน 1 เครื่อง

รูปแบบที่ 2 นำเสนอโดยสื่อสิ่งพิมพ์

- ภาพถ่ายพระองค์ “อัครศิลปิน” กับการศึกษาด้านดนตรี พร้อมรายละเอียด จำนวน 3 ภาพ
- กล่องข้อมูล (Information Box) แสดงข้อมูลที่เป็นเนื้อหาสาระ โดยสรุปทั้ง 8 ภาษา

รูปแบบที่จัดนำเสนอโดยสื่ออื่น ๆ

- หุ่นจำลองขององค์อัครศิลปินกำลังทรงดนตรีในเรือกับคณะ
- หุ่นจำลองเครื่องดนตรีส่วนพระองค์ แกะสลักไม้ดีเพลงพระราชนิพนธ์ที่โดดเด่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้านจิตรกรรม

สาระสำคัญ

1. พระราชดำรัสเกี่ยวกับคุณค่าของงานด้านศิลปะ
2. จุดเริ่มต้นความสนพระราชหฤทัยด้านจิตรกรรม
3. รูปแบบของจิตรกรรมฝีพระหัตถ์
  - แนวเหมือนจริง
  - แนวนามธรรม
  - แนวกึ่งนามธรรม
4. บทบาทที่ทรงมีต่องานด้านศิลปะไทย
5. วิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์
  - กลุ่มแนวเหมือนจริง
  - กลุ่มภาพแสดงความคิดและอารมณ์ความรู้สึก

รูปแบบการนำเสนอ มีทั้งหมด 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 นำเสนอโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- คอมพิวเตอร์มีลักษณะเดียว ระบบสัมผัส (touch screen) แสดงข้อมูลเกี่ยวกับสาระ

สำคัญโดยละเอียด จำนวน 2 เครื่อง

- ภาพพดิก (Automatic Pictures) องค์กรศิลป์ใน ขณะกำลังทรงงานจิตรกรรม

จำนวน 3 บาน

- เลเซอร์ดีสก์ขนาดใหญ่แสดงภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์สลับเปลี่ยนกัน จำนวน 1

เครื่อง

รูปแบบที่ 2 นำเสนอโดยสื่อสิ่งพิมพ์

- กล่องข้อมูล (Information Box) แสดงข้อมูลเกี่ยวกับความสนพระราชหฤทัยใน

งานจิตรกรรมโดยสรุป

รูปแบบที่ 3 นำเสนอโดยสื่ออื่น ๆ

- หุ่นจำลองลอยตัว เป็นตัวอักษร
- ห้องจำลอง ห้องทรงงานและหุ่นจำลองเครื่องใช้ส่วนพระองค์

ด้านประติมากรรม

สาระสำคัญ

1. ความสนพระราชหฤทัยในการศึกษางานด้านประติมากรรม
2. ผลงานประติมากรรมฝีพระหัตถ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- รูปปั้นหญิงเปลือย
- รูปปั้นพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

3. ทรงมีบทบาทในการสนับสนุนงานด้านประติมากรรม

- การสร้างพระพุทธรูป พระพิมพ์ส่วนพระองค์ (หลวงพ่ोजิตรลดา)

รูปแบบการนำเสนอ มีทั้งหมด 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 นำเสนอโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (นำเสนอร่วมกับข้อมูลด้านจิตรกรรม)

รูปแบบที่ 2 นำเสนอโดยสื่อสิ่งพิมพ์ (นำเสนอร่วมกับข้อมูลด้านจิตรกรรม)

รูปแบบที่ 3 นำเสนอโดยสื่ออื่น ๆ

- หุ่นจำลองห้องทรงงานและเครื่องใช้ส่วนพระองค์
- หุ่นจำลองผลงานประติมากรรมฝีพระหัตถ์
- จำลองกระบวนการทรงงานด้านประติมากรรมขององค์อัครศิลปินตั้งแต่การเตรียมดิน, การขึ้นรูป, การปั้นและการตกแต่งรายละเอียด

ด้านกีฬา

สาระสำคัญ

1. “เรือใบ” กีฬาร่วมสมัย (โดยย่อ)

- จุดเริ่มต้นของกีฬาเรือใบในประเทศไทย
- แนวทางการพัฒนากีฬาเรือใบสู่ความเป็นกีฬาระดับชาติ
- การส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐและภาคเอกชน

2. องค์ “อัครศิลปิน” กับกีฬาเรือใบ

- มุลเหตุความสนพระราชหฤทัยกีฬาเรือใบขององค์ “อัครศิลปิน”
- ทรงเป็นกีฬาเรือใบทีมชาติไทย ในกีฬาแหลมทองครั้งที่ 4
การฝึกซ้อม
การแข่งขัน
เหรียญทองประวัติศาสตร์

3. พระราชกรณียกิจทางการกีฬาขององค์ “อัครศิลปิน”

- ทรงเป็นพระบรมราชูปถัมภ์คณะกรรมการ โอลิมปิกแห่งประเทศไทย
- ทรงเป็นพระบรมราชูปถัมภ์การกีฬาแห่งประเทศไทย (กกท.)
- ทรงเป็นพระบรมราชูปถัมภ์ให้กับสมาคมกีฬาต่าง ๆ

4. องค์ “อัครศิลปิน” กับนโยบายการส่งเสริมและพัฒนากีฬาของชาติ

- มุ่งใช้การกีฬาแก้ปัญหาสังคม
- มุ่งใช้การกีฬาสร้างความสามัคคีให้กับคนในชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์หรือการแจ้งเพื่อการค้าเท่านั้น มิอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- มุ่งใช้การกีฬาสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

รูปแบบการนำเสนอ มีทั้งหมด 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 นำเสนอโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- คอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย ระบบสัมผัส (touch screen) นำเสนอประวัติการกีฬาของประเทศไทย จำนวน 2 เครื่อง

- ภาพพลิก (Automatic Pictures) นำเสนอภาพอิริยาบถขององค์ “อัครศิลปิน” ขณะทรงเรือใบ จำนวน 5 บาน

- ภาพถ่ายดูราแทนนำเสนอภาพขององค์ “อัครศิลปิน” กำลังทรงกีฬาพร้อมรายละเอียดประกอบคำบรรยายทุกภาพ จำนวน 15 ภาพ

- วัตถุประสงค์นำเสนอเรื่องราวขององค์ “อัครศิลปิน” ขณะทรงเข้าร่วมแข่งขันกีฬาเรือใบในการแข่งขันกีฬาแหลมทองครั้งที่ 4 จำนวน 1 เครื่อง

รูปแบบที่ 2 นำเสนอโดยสื่อสิ่งพิมพ์

- กล่องข้อมูล (Information Box) แสดงข้อมูลที่เป็นเนื้อหาสาระ โดยสรุปทั้ง 8 ภาษา จำนวน 1 กล่อง

รูปแบบที่ 3 นำเสนอโดยสื่ออื่นๆ

- ภาพวาดองค์อัครศิลปิน กำลังทรงเรือใบ จำนวน 1 ภาพ

- หุ่นจำลองเหมือนจริงขององค์อัครศิลปิน กำลังทรงเรือใบ และหุ่นจำลองเหตุการณ์ทรงรับเหรียญทอง พร้อมเสียงประกอบ (sound effect) และหุ่นจำลองอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนพระองค์พร้อมรางวัล

ด้านหัตถกรรม

สาระสำคัญ

1. พัฒนาการของงานหัตถกรรมในประเทศไทย (โดยย่อ)

- ความเป็นมา
- งานหัตถกรรมต่อวิถีการดำเนิน ชีวิตของประชาชน
- งานหัตถกรรมกับการพัฒนาสู่ ความเป็นอุตสาหกรรม
- การส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐและภาคเอกชน

2. องค์ “อัครศิลปิน” กับงานหัตถกรรม

- จุดเริ่มต้นความสนพระราชหฤทัยขององค์ “อัครศิลปิน”
- แนวคิดขององค์ “อัครศิลปิน” ต่องานหัตถกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. แนวทางการดำเนินงานขององค์ “อัครศิลปิน” กับงานเรือใบหัตถกรรมชิ้นเอก

- การกำหนดรูปแบบ
- การใช้วัสดุอุปกรณ์
- ขั้นตอนการประกอบ

4. หัตถกรรมฝีมือพระหัตถ์ขององค์ “อัครศิลปิน”

- ทรงต่อเรือใบ
- ทรงต่อเรือรบหลวงศรีอยุธยา
- ทรงต่อเครื่องรับวิทยุและวิทยุแบบใช้หลอด

5. พระปรีชาสามารถด้านงานหัตถกรรมขององค์ “อัครศิลปิน” กับการพัฒนาประเทศ

- กังหันน้ำชัยพัฒนา
- โรงสีข้าว

รูปแบบการนำเสนอ มีทั้งหมด 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 นำเสนอโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- คอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย ด้วยระบบสัมผัส (touch screen) 1 เครื่องแสดงรายละเอียดประวัติความเป็นมาของงานหัตถกรรมในประเทศไทย จำนวน 2 เครื่อง

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ประวัติความเป็นมาของงานหัตถกรรมในประเทศไทย จำนวน 2 เครื่อง

- ภาพถ่ายดูราแทน ที่น่าสนใจอันแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของงานหัตถกรรมที่

สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน จำนวน 24 ภาพ

- วิดีทัศน์เรื่องราวขององค์ “อัครศิลปิน” กับพระปรีชาสามารถงานด้านหัตถกรรม

จำนวน 1 เครื่อง

รูปแบบที่ 2 นำเสนอโดยสื่อสิ่งพิมพ์

- กล่องข้อมูล (Information Box) แสดงข้อมูลที่เป็นเนื้อหาสาระโดยสรุปทั้ง 8

ภาษา จำนวน 1 กล่อง

รูปแบบที่ 3 นำเสนอโดยสื่ออื่น ๆ

- หุ่นจำลององค์อัครศิลปินกำลังทรงต่อเรือใบในห้องทรงงานประกอบคำบรรยาย

แสง เสียง เหมือนจริง

- หุ่นจำลองผลงานฝีมือพระหัตถ์ อาทิเรือใบ เรือรบหลวงศรีอยุธยา, เครื่องร่อน

ประกอบคำบรรยาย

- ภาพขั้นตอนการต่อเรือใบ โดยตกแต่งด้วยกระจกสี ประกอบด้วยแสงและคำ

บรรยาย

ด้านถ่ายภาพ

สาระสำคัญ

1. จุดเริ่มต้นความสนพระราชหฤทัยด้านการถ่ายภาพ
2. ประเภทของภาพถ่ายฝีพระหัตถ์และบทวิเคราะห์
  - ภาพแนววิจิตรศิลป์ พร้อมตัวอย่าง
  - ภาพแสดงพระราชปณิธานในการพัฒนาประเทศ พร้อมตัวอย่าง
3. พระเกียรติคุณด้านการถ่ายภาพ
  - ทรงเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์สมาคมถ่ายภาพในระดับนานาชาติ
  - ทรงเป็นกรรมการตัดสินภาพถ่ายแห่งประเทศไทย

รูปแบบการนำเสนอ มีทั้งหมด 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 นำเสนอโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- คอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย ด้วยระบบสัมผัส (touch screen) แสดงข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาทั้งหมด โดยละเอียด จำนวน 2 เครื่อง

- วีดีโอวอลล์ จำนวน 9 จอ แสดงภาพถ่ายฝีพระหัตถ์สลับเปลี่ยนกัน
- ภาพพลิก (Automatic Pictures) แสดงพระอิริยบถขององค์อัครศิลปินขณะกำลัง

ทรงถ่ายภาพสลับเปลี่ยนกันได้ จำนวน 5 บาน

รูปแบบที่ 2 นำเสนอโดยสื่อสิ่งพิมพ์

- กรอบแสดงภาพถ่ายที่น่าสนใจบางภาพพร้อมคำกลอนหรือลิลิต

รูปแบบที่ 3 นำเสนอโดยสื่ออื่น ๆ

- หุ่นจำลองของใช้ส่วนพระองค์

ด้านวรรณศิลป์

สาระสำคัญ

1. องค์อัครศิลปินกับงานด้านวรรณศิลป์
  - ความสนพระราชหฤทัยด้านวรรณศิลป์
2. พระปรีชาสามารถในงานด้านวรรณศิลป์
  - ผลงานด้านวรรณศิลป์ขององค์ “อัครศิลปิน” หนังสือ เช่น ดิโตะ, นายอินทร์, พระมหาชนก เป็นต้น บทความ พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส
  - การใช้ภาษาทางด้านวรรณศิลป์

รูปแบบการนำเสนอ มีทั้งหมด 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 นำเสนอโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- คอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย ด้วยระบบสัมผัส (touch screen) นำเสนอรายละเอียดขององค์ “อัครศิลปิน” กับการด้านวรรณศิลป์ จำนวน 2 เครื่อง
  - ผู้แสดงหนังสือพระราชนิพนธ์จำลองพร้อมโสตทัศนูปกรณ์ จำนวน 1 ตู้
- รูปแบบที่ 2 นำเสนอโดยสื่อสิ่งพิมพ์
- กล่องข้อมูล (Information Box) แสดงข้อมูลที่เป็นเนื้อหาสาระโดยสรุปทั้ง 8 ภาษา จำนวน 1 กล่อง
- รูปแบบที่ 3 นำเสนอโดยสื่ออื่น ๆ
- ภาพวาดแสดงรายละเอียดบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์บางตอน
  - หุ่นจำลองหนังสือพระมหากษัตริย์ขนาดใหญ่ หุ่นจำลองพระมหากษัตริย์กำลังว่ายน้ำในทะเล
  - ภาพเหมือนจริงขององค์อัครศิลปิน กำลังทรงหนังสือพระมหากษัตริย์ ตกแต่งด้านกระเบื้อง-กระจกสี

ประเด็น พระบรมวงศานุวงศ์

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
สาระสำคัญ

1. พระราชประวัติ
2. พระราชกรณียกิจ
  - การสังคมสงเคราะห์
  - การพัฒนาพื้นที่ดอยสูง
  - การบำรุงขวัญตำรวจ-ทหาร
  - การศึกษา

รูปแบบการนำเสนอ

รูปแบบที่ 1 นำเสนอโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- คอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย
- วีดิทัศน์, สไลด์
- สาแทรกตระกูลแสดงในลักษณะภาพถ่ายดูราแทนขนาดใหญ่

รูปแบบที่ 2 สื่อสิ่งพิมพ์

- ภาพถ่ายอันเกี่ยวข้องกับพระราชประวัติ
- แผ่นพับแสดงรายละเอียดผลงานทุกพระองค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปแบบที่ 3 สื่ออื่นๆ

- แผ่นป้ายแสดงพระราชประวัติผลงานและของใช้ส่วนพระองค์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สาระสำคัญ

1. พระราชประวัติ
2. พระราชกรณียกิจ
  - คนตรี
  - วรรณศิลป์
  - จิตรกรรม
  - ประวัติศาสตร์และ โบราณคดี
  - การศึกษา

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

สาระสำคัญ

1. พระราชประวัติ
2. พระราชกรณียกิจ
  - การค้นคว้าและวิจัยทางวิทยาศาสตร์
  - การสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศ
  - การบริหารการศึกษาและฝึกอบรม
  - การริเริ่มโครงการพิเศษต่างๆ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

สาระสำคัญ

1. พระราชประวัติ
2. พระราชกรณียกิจ
  - การแพทย์
  - การสังคมสงเคราะห์
  - ประวัติศาสตร์และ โบราณคดี
  - ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม
  - การศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชทินนัคามาตุ และพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา

พระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชทินนัคามาตุ

สาระสำคัญ

1. พระราชประวัติ
2. พระราชกรณียกิจ
  - การสังคมสงเคราะห์
  - ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม
  - การศึกษา
  - เยาวชน

พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าภัทรกิติยาภา

สาระสำคัญ

1. พระราชประวัติ
2. พระราชกรณียกิจ
  - การศึกษา
  - การสังคมสงเคราะห์
  - เยาวชน

พระราชหฤทัยของพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า

สาระสำคัญ

1. พระราโชวาทของทุกพระองค์ที่ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย
2. ศูนย์รวมดวงใจชาวไทยทุกหมู่เหล่า

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์

มติแห่งความงามที่เกิดขึ้นภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จังหวัด นครปฐม มาจากการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแบบใหม่ ที่มีการจัดแสดงความเป็นมาของโบราณวัตถุอย่างเป็นระบบและทันสมัย มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม ซึ่งทำให้โบราณวัตถุเกิดความงามและความขลัง พร้อมไปด้วยเนื้อหาที่น่าสนใจ ซึ่งสามารถสนองความต้องการของผู้เข้าชมได้มากขึ้น

ความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ เริ่มต้นขึ้นจากการย้ายเมืองนครชัยศรีจากตำบลท่ามา มายังบริเวณพระปฐมเจดีย์ในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ในขณะนั้น ทรงมีพระราชดำริให้ทำการรวบรวมโบราณวัตถุในเมืองนครชัยศรีขึ้น เจ้าพระยาศรีวิไชยชนินทร์สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครชัยศรี จึงมอบหมายให้หลวงพุทธเกษตราบุรีรักษ์ (จร จรณี) และหลวงไชยราษฎร์รักษาโพธิ์ (โพธิ์ เคะหนันท์) เป็นผู้ดำเนินการ

เจ้าของ : กรมศิลปากร ที่ตั้ง : อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ออกแบบปรับปรุง : รณฤทธิ์ชนโกเศศ ส่วนสงวนรักษาโบราณสถาน กรมศิลปากร ที่ปรึกษาด้านการออกแบบแสง : เจฟฟ์ มอริสัน และกนกพร นุชแสง ที่ปรึกษาด้านการออกแบบกราฟิก : เจฟฟ์ มอริสัน ผู้รับเหมา : บริษัท คอนเซปต์ อินเตอร์เนชันแนล จำกัด งบประมาณ : 1,200,000 บาท

โบราณวัตถุที่รวบรวมได้ในระยะแรกได้นำมาเก็บรักษาไว้ที่ระเบียงรอบองค์พระปฐมเจดีย์ กระทั่งปี พ.ศ. 2454 จึงย้ายไปไว้ในวิหารตรงข้ามพระอุโบสถ ซึ่งต่อมาเรียกว่าพระปฐมเจดีย์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ต่อมาในปี 2477 ได้ยกฐานะเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร เมื่อจำนวนโบราณวัตถุเพิ่มมากขึ้น ทำให้อาคารพิพิธภัณฑ์หลังเดิมคับแคบ กรมศิลปากรจึงได้รับงบประมาณให้สร้างอาคารพิพิธภัณฑ์หลังปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ. 2541 และนำโบราณวัตถุจากอาคารหลังเดิมมาจัดแสดงโดยส่วนใหญ่เป็นหลักฐานในสมัยทวารวดี อันเป็นอดีตที่รุ่งเรืองของดินแดนนครปฐม

การจัดแสดงตลอด 15 ปีที่ผ่านมา ก่อนข้างขาดรายละเอียดในการบอกผู้ชมว่าโบราณวัตถุต่าง ๆ สัมพันธ์กับชุมชนปัจจุบันอย่างไร เมื่อกรมศิลปากรมีแนวความคิดใหม่ในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นสถานที่เพื่อการศึกษา บอกเล่าความเป็นมาของวัตถุที่จัดแสดงอย่างสมบูรณ์เป็นระบบงานออกแบบปรับปรุงสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ตามแนวความคิดใหม่ จึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภัณฑารักษ์ กับฝ่ายออกแบบ โดยมีภัณฑารักษ์ 3 คนเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องที่มาที่ไปแต่ละหมวดหมู่ของโบราณวัตถุ ส่วนฝ่ายออกแบบจะดูแลภาพรวมและการให้ความน่าสนใจต่อโบราณวัตถุต่าง ๆ เพื่อให้การออกแบบมีความสอดคล้องกับโบราณวัตถุที่จัดแสดง

จากเนื้อหาของเมืองและโบราณวัตถุ ที่มงานทั้งหมดจึงกำหนดเป็นพิพิธภัณฑ์ประวัติ ศาสตร์-โบราณคดี ที่มีเนื้อหาการจัดแสดงที่น่าสนใจ มีฉากหลังที่บอกเรื่องราวของวัตถุที่จัดแสดง ได้ชัดเจน อาทิ การจำลองสถานที่ การทำหุ่นจำลอง

เนื่องจากไม่สามารถสร้างอาคารใหม่เพื่อการจัดแสดงได้ จึงต้องเป็นการปรับปรุงอาคารเก่าแทน งานออกแบบแรกที่เน้นคือการควบคุมแสงที่เข้ามาในอาคาร โดยการติดม่านโดยรอบ เพื่อให้ผู้ชมพุ่งความสนใจไปที่โบราณวัตถุทดแทนสภาพภายในที่ไม่ได้แต่ต้องมากนัก โดยผู้ออกแบบได้ใช้ลักษณะการจัดแสดงแบบเดียวกับพิพิธภัณฑ์ที่แสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในต่างประเทศโดยเน้นแสงจากด้านบน เพื่อให้ใกล้เคียงกับสภาพธรรมชาติ โคมไฟที่เลือกใช้เป็นโคมไฟฮาโลเจน โคมแขวน และโคมห้อย รูปแบบของดวงโคมพิจารณาใช้แบบที่เป็นปัจจุบันเพื่อเน้นยุคสมัย

การปรับปรุงภายในใหม่อีกส่วนคือ การตกแต่งส่วนของผนังเดิมและการก่อผนังใหม่ซึ่งใช้เป็นฉากหลังด้วยอิฐ โดยผู้ออกแบบได้ศึกษาจากลักษณะของผนังก่ออิฐของโบราณสถานยุคทวารวดี ซึ่งมีลักษณะเหมือนเขมรคือไม่มีรอยขานแนว แต่เนื่องจากงบประมาณปรับปรุงน้อย ลักษณะงานจึงเป็นการก่ออิฐโชว์แนวธรรมดา มีการตกแต่งเพิ่มเติมด้วยบัวที่มีรูปแบบเรียบ เพื่อไม่ให้เด่นกว่าตัวโบราณวัตถุ รวมถึงการออกแบบลายฉลุไม้ และภาพสัญลักษณ์ในลักษณะกราฟิกที่กรอบข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเน้นสีสันสดใสของความเป็นปัจจุบัน ให้ตัดกับความขลังของโบราณวัตถุ

วัสดุ ใช้อิฐเป็นหลัก บางส่วนจะมีการฉาบปูนทาสีแดงโบราณ เพื่อเน้นความเป็นโบราณสถานและความขลังในการที่เป็นฉากหลังของโบราณวัตถุ นอกจากนี้ก็มีไม้เหล็ก กระจกและแผ่นอะครีลิกใส

การจัดวาง การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จัดวางโบราณวัตถุเป็นหมวดหมู่ตามลำดับของลักษณะแผนผัง

นครปฐมในปัจจุบัน แนะนำสภาพทางภูมิศาสตร์ การปกครอง และประชากรของนครปฐมในปัจจุบัน

ชุมชนโบราณที่นครปฐม หลักฐานการตั้งชุมชนของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ในนครปฐม

เมืองโบราณนครปฐม ลักษณะของเมืองโบราณนครปฐมและศาสนสถานสำคัญ

วัฒนธรรมทวารวดีที่นครปฐม ที่มาของชื่อทวารวดี ผู้คนและวิถีชีวิตของคนในวัฒนธรรมทวารวดีที่นครปฐม

ศิลปกรรมทวารวดีที่นครปฐม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และศาสนาศิลป์ในวัฒนธรรมทวารวดีที่นครปฐม

เจดีย์จุลประโทน ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเจดีย์ จุลประโทน และภาพปูนปั้นเล่าเรื่องชาดกประดับฐานเจดีย์

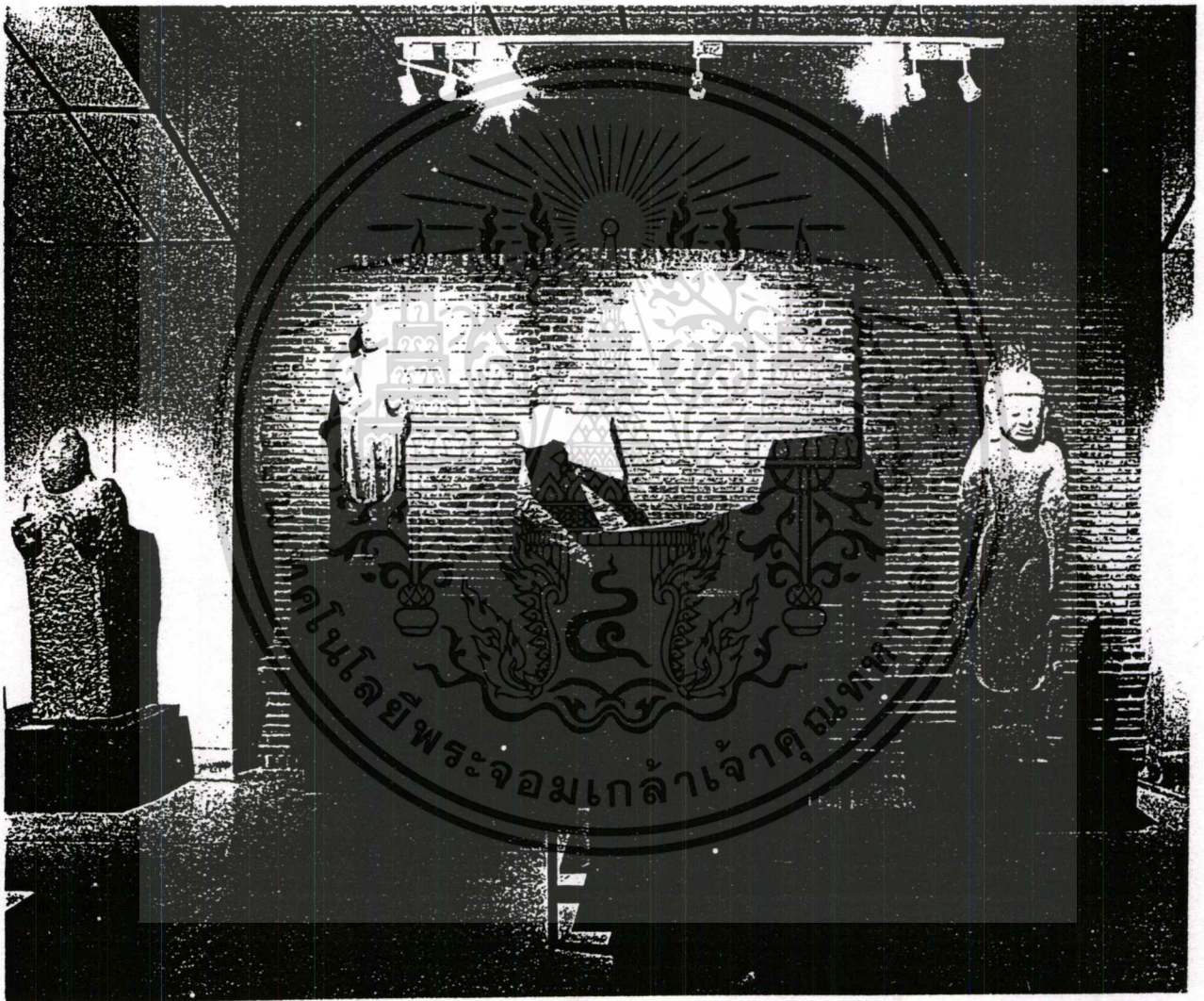
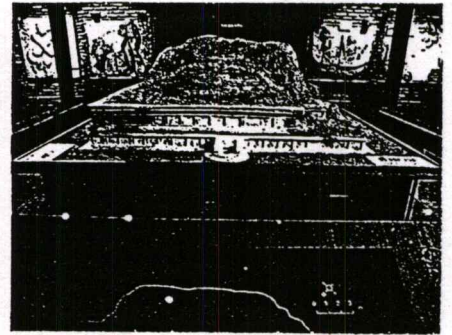
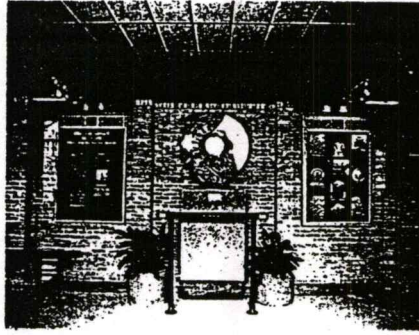
ธรรมเนียม ความหมายและที่มาของธรรมเนียม ธรรมเนียมศิลา ในวัฒนธรรมทวารวดีในบริเวณเมืองโบราณนครปฐม

นครปฐมภายหลังความรุ่งเรืองของวัฒนธรรมทวารวดี เรื่องราวของนครปฐม ในสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ และการพัฒนามาเป็นจังหวัดนครปฐมในปัจจุบัน

เรื่องราวของนครปฐม ในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ และการพัฒนามาเป็นจังหวัดนครปฐมในปัจจุบัน แม้จะมีข้อจำกัดจากงบประมาณที่ทำให้ต้องตัดการนำเสนอด้วยสื่อเทคโนโลยีในระบบมัลติมีเดีย แต่การจัดแสดงโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์ ก็ยังคงมีความงาม มีสาระดึงดูดความสนใจ จากผู้เยี่ยมชม ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (อาร์ต แอนด์ ไอเดีย 2542 : 90-94)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.19 ภาพแสดงการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.20 ภาพแสดงการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิพิธภัณฑ์เมืองร้อยเอ็ด

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ดเป็นพิพิธภัณฑ์สถานที่ยุติสร้างขึ้นตามนโยบายจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมือง มีเนื้อหาการจัดแสดงครอบคลุมหลายสาขาวิชา นอกเหนือไปจากด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์สถานทั่วไป

สถานที่ : พิพิธภัณฑ์เมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เจ้าของ : สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร ที่ตั้ง : ถนนเพลินจิต ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พื้นที่โครงการ : ประมาณ 2.9 ไร่ พื้นที่ใช้สอยภายใน : 3,000 ตารางเมตร สถาปนิก : ศรีสกุล เขียววิมล ภัณฑนากรครุภัณฑ์และจัดแสดง : อัจฉรา ดาวรมาศ ภัณฑารักษ์ : วิสัณฐ์ โปธิสุนทร, อัครวิ ศรีจิตติ, พนมบุตร จันทโชติ, ณัฐภัทร จันทวิช ภูมิสถาปนิก : ศรีสกุล เขียววิมล วิศวกรโครงสร้าง : วิชัย เวทรังสิกุล วิศวกรไฟฟ้า : ทวี สมโลก วิศวกรสุขาภิบาล : วิชัย เวทรังสิกุล ผู้รับเหมาก่อสร้างครุภัณฑ์และจัดแสดง : บริษัท เซนเคอร์พีซ จำกัด งบประมาณในการก่อสร้าง : 41,963,900 บาท งบประมาณสำหรับจัดทำครุภัณฑ์และจัดแสดง : 14,759,100 บาท ปีที่ก่อสร้างแล้วเสร็จ : ธันวาคม 2540

แนวความคิดในการออกแบบ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ดเป็นอาคารเดี่ยว 1 หลัง สูง 3 ชั้น มีพื้นที่จัดแสดงรวมทั้งส่วนสำนักงานและส่วนบริการประมาณ 3,000 ตารางเมตร ใช้พื้นที่ของอาคารทุกชั้นในการจัดแสดง ด้วยเหตุที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งนี้ กำเนิดขึ้นโดยความคิดริเริ่มของศาสตราจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดแสดงผ้าไหมพื้นเมือง และงานศิลปหัตถกรรมของร้อยเอ็ดเป็นประเด็นหลัก รูปทรงอาคารจึงมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า แบบเรียบ มีเสาและคานาแบ่งพื้นที่เป็นช่วงและถี่มาก ฝ้าเพดานมีความสูงเพียง 2.50 เมตร ทำให้มีปัญหาค่อนข้างมากกับการออกแบบ จัดแสดงตามนโยบายใหม่ของกรมศิลปากร ซึ่งต้องการให้พิพิธภัณฑ์แห่งชาติร้อยเอ็ด เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมือง

เนื่องจากเป็นพิพิธภัณฑ์เมืองแห่งแรกของประเทศไทย นอกจากมีเนื้อหาการจัดแสดงครอบคลุมหลายสาขาวิชาแล้ว ยังเน้นให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่มีความน่าสนใจในการเข้าชมสำหรับทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศกับปีท่องเที่ยวสากล 2539-2543 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนและประชาชนในเขตพื้นที่ร้อยเอ็ด และบริเวณใกล้เคียงได้มีโอกาสเข้าชม

แนวการจัด ทิมงานเน้นภูมิปัญญาพื้นถิ่นและศิลปะในภาคอีสานทุกแขนง ซึ่งสืบทอดต่อเนื่องมายาวนาน โดยเฉพาะศิลปะการทอผ้าพื้นเมือง และงานประติมากรรม จากคู่ต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของเมืองร้อยเอ็ด ผสมการใช้สื่อจัดแสดงระบบสารสนเทศ (มัลติมีเดีย) เพื่อช่วยให้มีความเข้าใจ และน่าสนใจมากขึ้น ในการเดินชมนิทรรศการ อีกทั้งสามารถศึกษา ค้นคว้ารายละเอียดในทางลึกด้วยตนเองจากการใช้สื่อที่จัดแสดงเหล่านี้

เนื้อหาและแนวทางในการจัดแสดง แบ่งเป็น 6 หัวข้อ โดยจัดแบ่งโซน และระบบสัญญาณตามหัวข้อดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อาคารชั้นที่ 1 จัดแสดงเรื่องแนะนำเมืองร้อยเอ็ด ประวัติบุคคลสำคัญ และภูมิศาสตร์ธรณีวิทยา มีส่วนสำนักงานและบริการอยู่ปีกขวา “มีเนื้อหาสาระเป็นจำนวนมาก จุดนี้เป็นจุดแรกที่ดึงดูดความน่าสนใจในการเข้าชม และสามารถเข้าชมได้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ก่อนกระจายออกไปยังห้องต่าง ๆ โดยใช้สื่อการนำเสนอแบบมัลติมีเดียระบบสัมผัสขึ้นจอ 120 นิ้ว มีหัวข้อสั้น ๆ เพื่อความเข้าใจและชิ้นงานทั้งผ้าและประติมากรรมจำลอง ซึ่งถอดแบบจากของจริง ซึ่งมีคุณค่าและความงดงามเป็นพิเศษประกอบการตกแต่ง เช่น ทัณฑ์หลัง 2 ชั้น ขึ้นอยู่เหนือประตูทางเข้าและห้องบุคคลสำคัญ”

ลักษณะการจัด แนะนำเมือง นำเสนอด้วยรูปแบบระบบสารสนเทศ ประกอบด้วยภาพและเสียงบรรยาย ใช้คอมพิวเตอร์ระบบสัมผัสแนะนำเรื่องราวของจังหวัดพอสังเขป โดยเน้นประวัติศาสตร์ความเป็นมาและสิ่งที่น่าสนใจ เช่น โบราณสถานสำคัญ สถานที่ท่องเที่ยว เป็นการปูพื้นฐานก่อนชมการจัดแสดงอื่น

การออกแบบมีการจำลอง ถอดแบบ ลวดลายปูนปั้น สถานที่สำคัญขนาดเท่าจริงเหนือประตูทางเข้า รวมทั้งเสาจำลองซึ่งมีรูปแบบลวดลายเฉพาะ อันเป็นเอกลักษณ์ของโบราณสถานที่ยังคงเหลืออยู่ ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานถึง 800-1,000 ปี พร้อมทั้งใช้ผ้าพื้นเมืองที่มีลวดลายสีสัน และชนิดผ้าที่เป็นสัญลักษณ์ของผ้าจังหวัดร้อยเอ็ดนำมาประยุกต์ตกแต่ง

ส่วนปีกซ้ายของอาคาร จัดเป็นห้องภูมิศาสตร์-ทรัพยากรธรณี โดยมีภัณฑกรทำงานร่วมกับภัณฑกรของกรมทรัพยากรธรณี จัดแสดงโครงกระดูกไดโนเสาร์จำลอง มีภาพเขียนประกอบเป็นฉาก รวมถึงแหล่งแร่ที่สำคัญ บรรยากาศเรียบ ชรมี เน้นเนื้อหาและวิชาการทางเอกสาร พร้อมตัวอย่างอุปกรณ์การทำงานมาจัดแสดง

ห้องที่สำคัญอีกห้องของชั้นนี้ คือ ห้องบุคคลสำคัญ ซึ่งจัดแสดงประวัติและเกียรติคุณของบุคคลสำคัญ และศิลปินแห่งชาติ ชาวร้อยเอ็ด เน้นงานประติมากรรมเหมือนจริงขนาดครึ่งตัวของบุคคลสำคัญ 3 ท่าน คือ

1. พระขัติยวงศา เจ้าเมืองร้อยเอ็ดท่านแรก
2. พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (ทอง จันทรางศุ) เจ้าเมืองร้อยเอ็ดองค์สุดท้าย
3. ศาสตราจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์ ผู้ดำรงก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้

อาคารชั้นที่ 2 จัดแสดงเรื่องโบราณคดี ประวัติศาสตร์สมัยต่าง ๆ ได้แก่ สมัยประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดี สมัยลพบุรี สมัยอยุธยา รัตนโกสินทร์

ลักษณะการจัด มีโบราณวัตถุที่นำมาจัดแสดงค่อนข้างมาก อาทิ วัตถุชิ้นใหญ่พวกภาชนะดินเผา ประเภทหม้อดินที่ใส่กระดูก หรือใส่ศพโบราณ วิธีการปั้นหม้อแบบโบราณ โดยแสดงวัตถุจริงและภาพจำนวนมาก

จากเนื้อหาที่ค่อนข้างมาก แต่มีปัญหาเรื่องที่ว่าจากปริมาณเสานในพื้นที่เดิม ภัณฑกรแก้ปัญหาด้วยการทำตุ้มเสาเพื่อให้มีพื้นที่ในการจัดเพียงพอ และใช้ส่วนของเสาทิ้งหมดซึ่งกรู

ด้วยกระจกเงา และกระจกใส เป็นตัวช่วยให้สามารถดูโบราณวัตถุที่จัดแสดงได้รอบด้าน หรือ อย่างน้อย 3 ด้าน

ช่วงกลางห้อง เน้นการนำเสนอโบราณสถานที่มีความสำคัญและประวัติยาวนานถึง 800-1,000 ปี ด้วยหุ่นจำลองสามมิติขนาด 2 x 2 ภาพ โปร่งแสงและวัตถุสัมฤทธิ์ต่าง ๆ โดยย่อส่วนอย่างได้รูปแบบ และมีบรรยายครบถ้วน พร้อมภาพขยายแต่ละส่วนแบบพานอรามา

ณ จุดนี้ มีสื่ออธิบายให้ผู้ชมสามารถเข้าใจได้มากขึ้น ทั้งจากระบบมัลติมีเดีย วัตถุที่จัดแสดง และคุณภาพประกอบ

ปีกขวาของอาคาร แสดงวิถีชีวิตประเพณีตั้งแต่เริ่มสร้างเมืองร้อยเอ็ด การค้าขายในอดีต ด้วยหุ่นจำลองไดโอรามาโดยออกแบบเป็นบ้านที่เรียกว่า “บ้านตึกดิน” ซึ่งปัจจุบันมีให้เห็นน้อยมาก มีลักษณะเป็นเรือนแถว 2 คูหา เปิดด้านหน้าต่างด้วยประตูไม้ถอดสลักแบบโบราณ (ผนังบ้านลักษณะนี้ทำด้วยดินเหนียวผสมฟาง ชีวแล้วใช้วิธีเผารมกลางบ้านเพื่อให้ดินแห้ง ซึ่งเป็นวิถีโบราณ) บรรยายการจำลองให้ใกล้เคียงของจริงมากที่สุด รวมทั้งมีเจตนาต้องการให้ผู้ชมสามารถสัมผัสได้ใกล้ชิดมากที่สุด

อาคารชั้นที่ 3 เป็นส่วนที่แสดงเกี่ยวกับผ้าและวิถีชีวิตโดยบริเวณโถงกลางจัดแสดงหุ่นจำลองขนาดย่อมสามในสี่เท่าของขนาดคนจริง แสดงวิถีชีวิตและประเพณีของคนร้อยเอ็ดในอดีต ซึ่งมีความเรียบง่ายเป็นไปด้วยความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และแสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างวัดกับบ้าน ณ จุดโถงกลางนี้จัดแสดงด้วยระบบสารสนเทศ โดยใช้คอมพิวเตอร์ทัชสกรีน ให้ผู้เข้าชมสามารถรับทราบข้อมูลที่สำคัญที่สุดสำหรับคนอีสานก็คือ เรื่องฮิดสิบสองกองสิบสี่

ส่วนสำคัญที่สุดของการจัดแสดงครั้งนี้คือเรื่องผ้า เนื่องจากผ้าร้อยเอ็ดเป็นผ้าที่มีชื่อเสียงมาก โดยเฉพาะพิมพ์ที่ใช้ในการทอซึ่งมีลักษณะคล้ายหิวสับ วิธีการทอดั้งเดิมของร้อยเอ็ดจะใช้พิมพ์ที่ละเอียดมาก ผ้าที่ใช้พิมพ์เหล่านี้จะแน่นมาก จนมีเรื่องเล่าขานว่าสามารถหอน้ำนำกลับบ้านได้

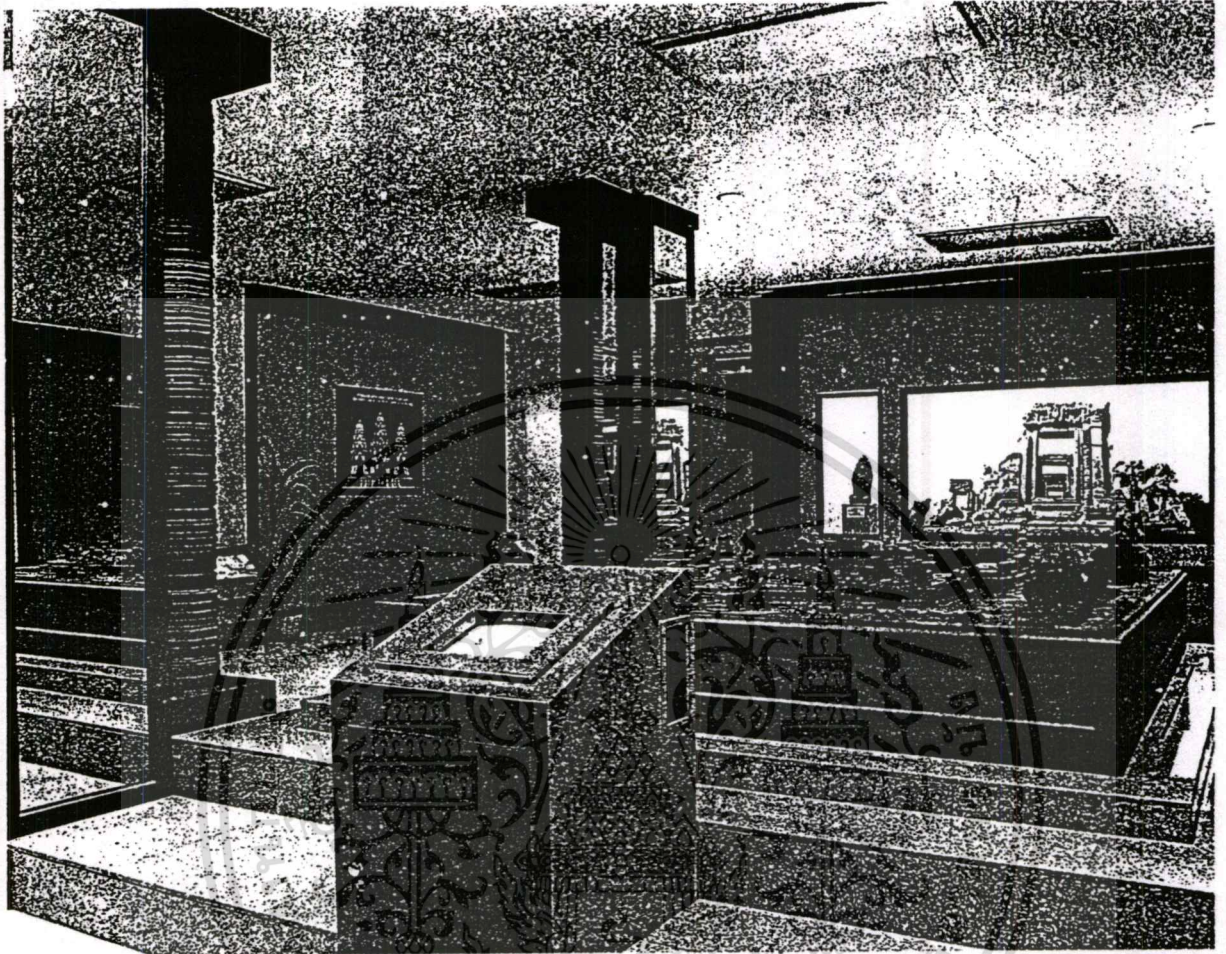
การจัดแสดงเน้นอุปกรณ์-การทอ-เครื่องมือ-วัสดุในการย้อม-เทคนิควิธีการย้อมเป็นลำดับสื่อให้เห็นลวดลายโบราณที่มีคุณค่าสืบเนื่องต่อกันมา จัดแสดงในตู้พิเศษแยกประเภทของผ้าเก่าที่มีคุณค่ากว่า 100 ปี และผ้ารุ่นใหม่ มีภาพลายเส้นอธิบายพร้อมวัสดุจริง

สิ่งที่โดดเด่นในส่วนนี้ คือผ้าแพดานสदनกลาส ที่มีขนาดกรนำเอาลายผ้าอีสานมาประยุกต์ใช้ พร้อมตกแต่งด้วยกิวไม้ และตั้งไม้กลางห้องสำหรับจัดวางผ้า

ข้อสำคัญในการจัดห้องผ้านี้ มณฑนากรใช้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเรื่องผ้าหลักเกี่ยวกับการใช้โคมไฟส่องผ้าโดยตรง เพื่อป้องกันการเสื่อมคุณภาพ ทั้งเรื่องสีและลวดลาย ดังนั้นแสดงในห้องนี้จึงมีค่อนข้างน้อย พร้อมทั้งป้องกันแสงสะท้อนจากดวงอาทิตย์เข้าห้องนี้ให้มากที่สุด

บทสรุปของความสำเร็จในการจัดแสดงนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์เมืองแห่งนี้ มาจากความร่วมมือร่วมใจของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะให้สถานที่แห่งนี้เป็นแหล่งความรู้ บ่งบอกถึงที่มาทางประวัติศาสตร์ เป็นเอกสารต้นแบบเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศาสตร์ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่ของชาวอีสานและชาวไทย (อาร์ต แอนด์ ไอเดีย 2542 : 96-100)

ภาพที่ 2.21 แสดงการจัดพื้นที่การแสดงผล (ZONING AREA) เอกสารเป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.22 ภาพแสดงการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เมืองร้อยเอ็ด
 เอกสารเป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไมออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชุมพร

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชุมพร ก่อตั้งขึ้นโดยดำริของผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพร (นาย ประยูร พรหมพันธ์) เมื่อราว พ.ศ. 2537 โดยจังหวัดชุมพรได้มอบที่ดินแก่กรมศิลปากร เพื่อใช้ในการจัดตั้งจำนวน 7 ไร่ ซึ่งกรมศิลปากรได้กำหนดให้เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ตามโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมือง ของคณะรัฐมนตรี ที่มุ่งหมายจะกระจายพิพิธภัณฑ์แห่งชาติออกไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ

การดำเนินงานตามโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชุมพร นั้น เริ่มประมาณปีงบประมาณ 2538-2540 แบ่งเป็นการสำรวจและรวบรวมข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับจังหวัดชุมพร เพื่อใช้ในการเขียนบท จัดแสดง และเป็นข้อมูลประกอบการออกแบบอาคารสำหรับสถาปนิก คือ อุดม สกุลพาณิชย์ สถาปนิก 8 สถาบันศิลปากร กรมศิลปากร

แนวความคิดในการออกแบบ

การวางผัง เนื่องจากที่ตั้งได้ถูกกำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว การวางผังและการออกแบบรูปทรงของอาคารจึงมีข้อจำกัดค่อนข้างมาก นั่นคือ ที่ตั้งอยู่บนเนินเขา มีลักษณะเหมือนพื้นเลื้อย ดินเป็นดินร่วนและทะลวย่าง ที่ดินมีลักษณะแคบและยาว งบประมาณที่จำกัด

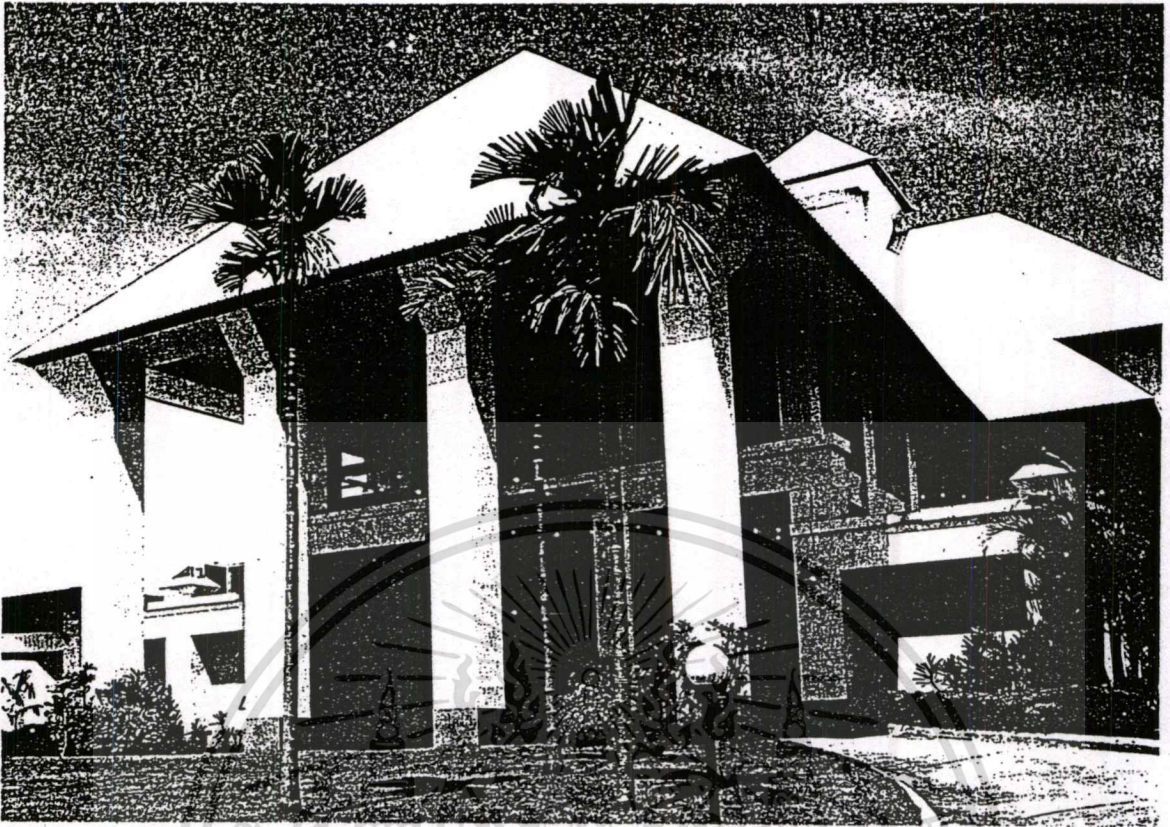
ตำแหน่งของอาคารจึงต้องจัดวางเป็นทางยาว ตามลักษณะที่ดิน ประกอบกับบริเวณนี้มีลมแรงและฝนชุก ตำแหน่งของอาคารจึงต้องช่วยลดแรงปะทะของแรงลมด้วย ในขณะที่ส่งเสริมให้ผู้ใช้อาคารสามารถมองเห็นทิวทัศน์ภายนอกที่สวยงามได้อย่างเต็มที่ด้วยเช่นกัน

เนื่องจากเป็นสถานที่ที่จะมีคนมาใช้เป็นจำนวนมากในคราวเดียวกัน จึงจัดให้มีพื้นที่ใช้สอยที่แตกต่างกันออกไปที่บริเวณด้านหน้า เพื่อแยกกลุ่มคนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ให้ทยอยเข้าไปในอาคาร ประกอบกับทางสัญจรภายในที่จัดไว้ในลักษณะของวงกลม จะเอื้ออำนวยให้ผู้ใช้อาคารสามารถชมการจัดแสดงภายในได้ทุกจุด

การออกแบบสถาปัตยกรรม รูปทรงของอาคารมาจาก 2 แนวความคิดหลัก คือ รูปทรงของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในจังหวัดชุมพร และรูปทรงที่ช่วยลดแรงปะทะของลม พร้อมทั้งนำแนวความคิดเรื่องเทพารักษ์มาออกแบบส่วนของหอคอยอาคารในลักษณะเรขาคณิตที่เรียบง่าย โดยใช้ส่วนนี้เป็นช่องทางระบายอากาศด้วย บริเวณด้านหน้าอาคารออกแบบเป็นมุขสำหรับรับ-ส่งเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้อาคารในช่วงฤดูฝน

ผู้ออกแบบกำหนดให้มีฝ้าเพดานค่อนข้างสูง เพื่อความสะดวกในการติดตั้งงานประเภทต่าง ๆ รวมทั้งการจำลองอาคารขนาดย่อมไว้ภายในสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ

หลังคาของอาคารเป็นงานโลหะเพื่อความมั่นคงแข็งแรง โดยมีการเสริมฉนวนเพื่อลดเสียงและความร้อน

ภาพที่ 2.23 แสดงภาพอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชุมพร

การจัดแสดงภายใน ส่วนการจัดแสดงทั้งหมดอยู่บนชั้น 2 ของอาคาร อยู่ในความรับผิดชอบของยุทธ สังคนาคินทร์ มัชฌนากร กรมศิลปากร โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อจัดแสดงตามเนื้อหาที่กำหนดเป็น 6 หัวข้อ ประกอบด้วย

1. จังหวัดชุมพร เป็นการให้รายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดชุมพรในปัจจุบัน มีสื่อจัดแสดงประกอบด้วยภาพ โปรังแสงและคำบรรยาย

2. สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในชุมพร กล่าวถึงร่องรอย หลักฐานการดำรงชีวิตของคนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่จังหวัดชุมพร โดยใช้หลักฐานทางโบราณคดีในการอธิบายสื่อการจัดแสดง ใช้หุ่นจำลองขนาดเท่าของจริง โบราณวัตถุและภาพถ่ายแหล่งโบราณคดีที่พบทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์

3. พัฒนาการในช่วงต้นประวัติศาสตร์ กล่าวถึงหลักฐานทางโบราณคดีในช่วงต้นประวัติศาสตร์ที่พบในแหล่งโบราณคดีเขาสามแก้ว ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการของเมืองในช่วงต้นประวัติศาสตร์ และยังแสดงถึงความสัมพันธ์กับดินแดนโพ้นทะเล อันมีผลเกี่ยวกับพัฒนาการของชุมชนในสมัยประวัติศาสตร์ สื่อการจัดแสดงประกอบด้วย โบราณวัตถุจากแหล่งโบราณคดีเขาสามแก้ว หุ่นจำลองขนาดเล็ก ภาพถ่ายโบราณวัตถุที่พบจากแหล่งโบราณคดีเขาสามแก้วภาพถ่ายทางอากาศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. สมัยประวัติศาสตร์ในชุมพร แบ่งเนื้อหาออกเป็นสมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้หลักฐานทางโบราณวัตถุเป็นสื่อในการอธิบายเหตุการณ์ในช่วงนี้ สื่อการ展览展示ใช้โบราณวัตถุที่พบจากแหล่งโบราณคดี โบราณสถานในจังหวัดชุมพร ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบ่งเป็น สมัยต่าง ๆ หุ่นจำลองขนาดเล็กแสดงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์

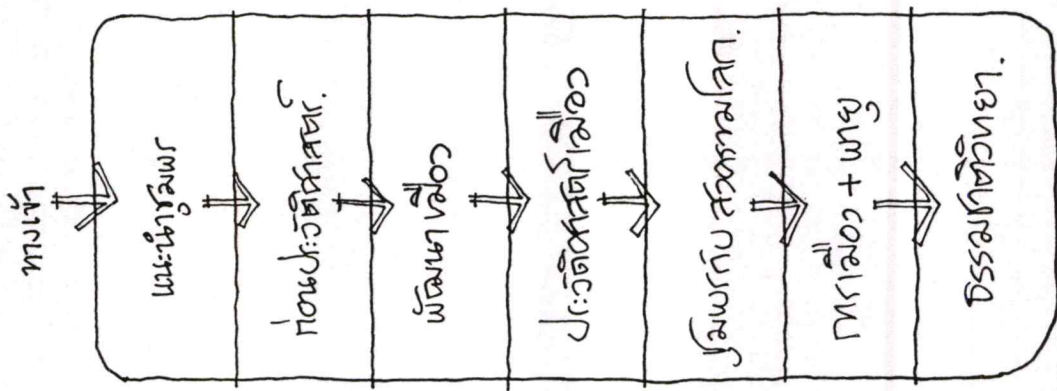
5. ชุมพรกับสงครามโลกครั้งที่ 2 และวีรกรรมของยุวชนทหาร จัดแสดงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และวีรกรรมของยุวชนทหาร ที่ทำการป้องกันกองทหารญี่ปุ่นในการยกพลขึ้นบกที่จังหวัดชุมพร ในช่วงเช้าวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2584 โดยการ展览展示สื่อจำลองขนาดเล็กแสดงเหตุการณ์และภาพถ่ายที่แสดงถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในช่วงสงคราม

6. ชุมพรกับการเป็นเมืองในเส้นทางผ่านของพายุไต้ฝุ่น จัดแสดงเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเกิดพายุไต้ฝุ่นในจังหวัดชุมพร โดยการสร้างฉากจำลองเหตุการณ์พายุไต้ฝุ่นที่เกิด โดยผู้ชมสามารถรับรู้เสมือนอยู่ในเหตุการณ์จริง

7. ธรรมชาติวิทยา และมรดกคดีเด่นของจังหวัดชุมพร กล่าวถึงธรรมชาติวิทยาที่เด่นของจังหวัด คือการเป็นแหล่งชีวภาพใต้ทะเลที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อแห่งหนึ่งของประเทศ นอกจากนี้ยังมีการละเล่นในเทศกาลต่าง ๆ หรือแบบแผนการดำรงชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์โดยเฉพาะ โดยใช้สื่อ展览展示เป็นภาพถ่ายลายเส้น หุ่นจำลองขนาดใหญ่และขนาดเล็กเพื่อแสดงเหตุการณ์ เรื่องราว

ประเด็นที่น่าสนใจของการ展览展示ที่นี้ก็คือ การใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์เช่นเดียวกับบัตรโทรศัพท์ เพื่อใช้ชมการ展览展示ในแต่ละส่วน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการประหยัดพลังงานไฟฟ้าภายในอาคาร โดยผู้ชมสามารถเก็บเป็นของสะสมได้ ซึ่งแนวคิดนี้กำลังนำไปใช้ในพิพิธภัณฑ์แห่งอื่น ๆ

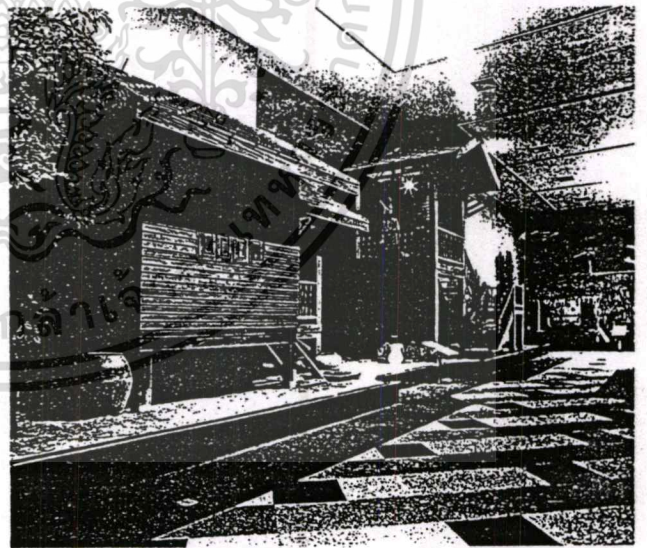
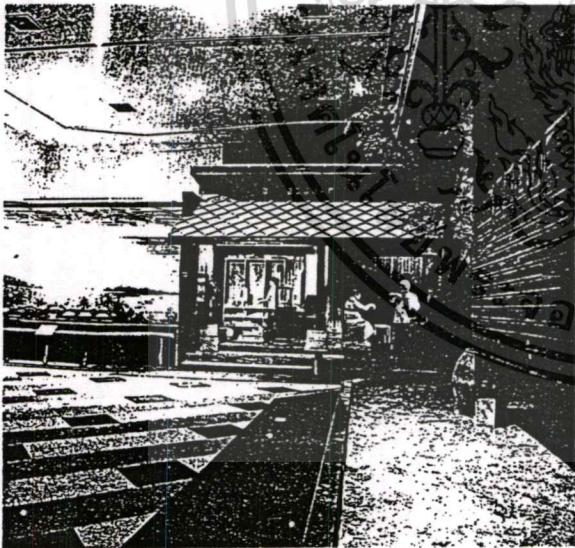
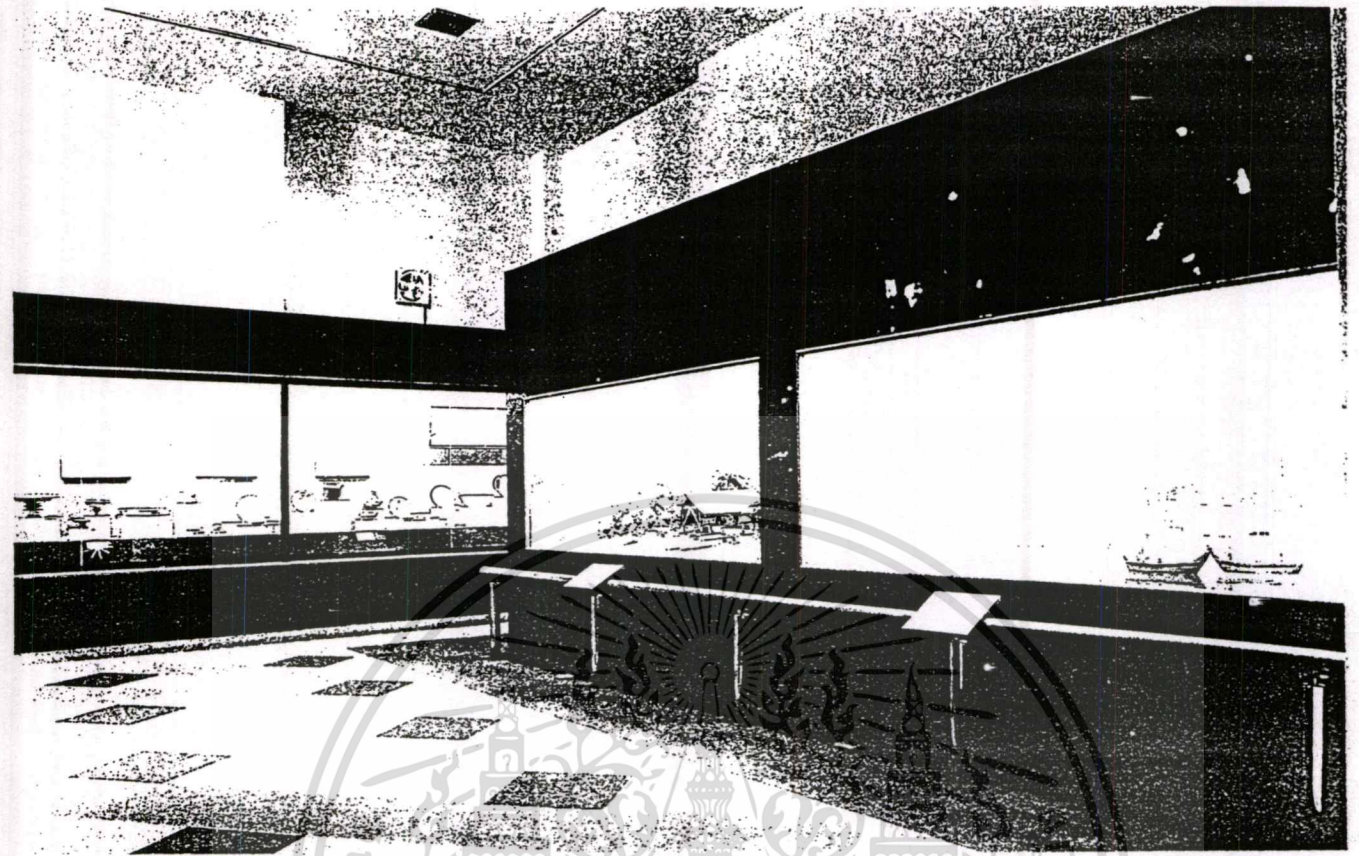
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชุมพร จึงนับเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้สนใจมีความทันสมัย มีวิสัยทัศน์ และความคิดกว้างไกล มีความเข้าใจในคตินิยมที่แฝงอยู่กับวัตถุธรรมที่แสดง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และพัฒนาสังคมในอนาคตให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งคือการบรรลุวัตถุประสงค์ของพิพิธภัณฑ์เมือง (อาร์ต แอนด์ ไอเดีย 2542 : 16-19)

ภาพที่ 2.24 แสดงพื้นที่การจัดแสดง (ZONING AREA)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.25 ภาพแสดงการจัดนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชุมพร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิพิธภัณฑ์พระที่นั่งวิมานเมฆ

พระที่นั่งวิมานเมฆ เป็นพระที่นั่งถาวรองค์แรกที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในพระราชวังดุสิตโดยโปรดเกล้าฯ ให้ร้อยท้ายพระที่นั่งมันธาตุรัตนโรจน์ ภายในบริเวณจุฬาราชฐานจากเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรีมาสร้างขึ้นในสวนดุสิตและพระราชทานนามเปลี่ยนเป็นพระที่นั่งวิมานเมฆ

ที่ตั้ง : ภายในพระราชวังดุสิต ถนนราชวิถี ดุสิต กรุงเทพมหานคร เจ้าของ : สำนักพระราชวัง สถาปนิก : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปีที่ก่อสร้างเสร็จ : ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444)

พระที่นั่งวิมานเมฆ เป็นพระที่นั่งที่สร้างด้วยไม้สักทองที่ใหญ่ที่สุดในโลก เริ่มการก่อสร้างตั้งแต่ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระราชโยธาเทพ (กอน หงสกุล) เป็นนางงานร้อยพระที่นั่งมันธาตุรัตนโรจน์ มาสร้างเป็นพระที่นั่งองค์ใหม่โดยโปรดเกล้าฯ ให้มีพิธีวางศิลาฤกษ์พระที่นั่งเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2443 การก่อสร้างดำเนินมาโดยมีพระราชโยธาเทพเป็นนายช่างคุมงาน ใช้เวลาในการก่อสร้าง 19 เดือน เมื่อพระที่นั่งแล้วเสร็จ มีการเฉลิมพระที่นั่งในวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2444

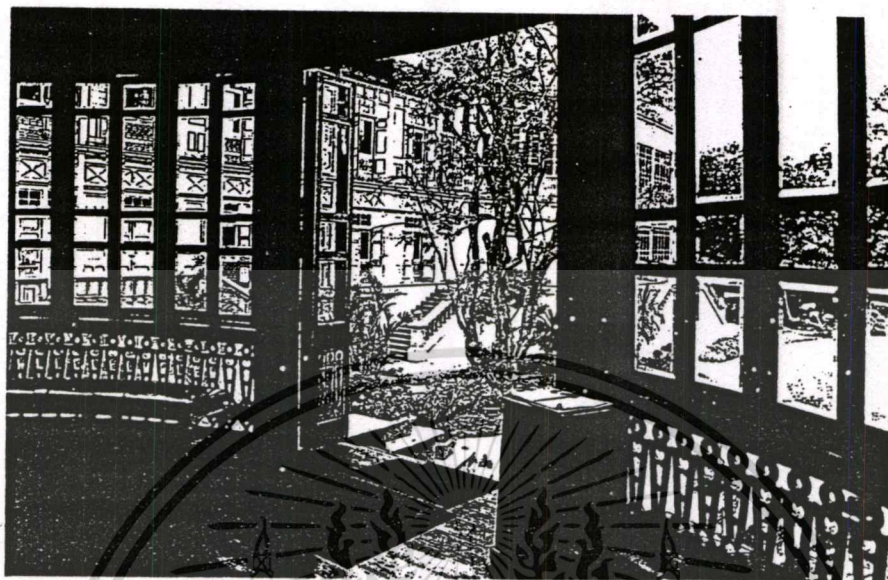
พระที่นั่งวิมานเมฆ เป็นสถาปัตยกรรมแบบวิกตอเรียนที่ประดิติงงดงาม เป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลการก่อสร้างแบบตะวันตก ใช้ไม้สักทองทั้งหลัง โยคมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นผู้ออกแบบในการก่อสร้างเป็นพระที่นั่งเรือนไม้ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์แต่แรกที่จะสร้างไว้เป็นที่ประทับเวลาเสด็จพระพาสพักผ่อน แต่ต่อมาใช้เป็นที่ประทับถาวร ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2444 ถึงปีพุทธศักราช 2449

แผนผังแบบแปลนของพระที่นั่ง เป็นรูปตัวอักษรแอล (L) ในภาษาอังกฤษ คือสร้างเป็นรูปสองแฉกตั้งฉากกัน แต่ละด้านยาว 60 เมตร สูง 20 เมตร เป็นอาคาร 3 ชั้นใต้ถุนสูง ฝาเพ็ญมเสาปูน มีตะปุดติดต่อกันตลอดทุกห้อง มีห้องจัดแสดงรวมทั้งสิ้น 31 ห้อง ส่วนกว้างที่สุดประมาณ 35 เมตร ส่วนกว้างทั่วไป 15 เมตร ส่วนสูงถึงเพดานชั้น 3 สูง 20 เมตร ถึงปลายยอดหลังคาแหลม 28 เมตร ที่ตั้งองค์พระที่นั่งคล้ายเป็นเกาะล้อมด้วยคลองทั้ง 4 ด้าน คือ คลองคาบแผ่นกระจะกด้านทิศเหนือ คลองรางเงินด้านทิศตะวันตก คลองร่องไม้หอมด้านทิศตะวันออก และคลองอ่างหยกอันงดงามด้านทิศใต้

องค์พระที่นั่งเป็นสถาปัตยกรรมอันงดงาม ประดับด้วยลวดลายไม้แกะสลักแบบขนมปังขิง ตามหน้าจั่วคอสอง และเชิงชาย ห้องต่าง ๆ ภายในองค์พระที่นั่ง แบ่งออกตามสีภายในได้เป็น 5 หมู่สี คือหมู่ห้องสีฟ้า สีเขียว สีงาช้าง สีลูกพีช และสีชมพู ปลายสุดด้านทิศตะวันตก สร้างเป็นโคมแปลเคลี่ยมมี 4 ชั้น ใช้เป็นที่ประทับส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประกอบด้วยห้องบรรทม ห้องทรงงาน ห้องฉลองพระองค์ และห้องทรงแบบยุโรปบนชั้นบนสุด ส่วนห้องแปดเหลี่ยมสองชั้นถัดลงมา ทรงใช้เป็นห้องสำราญพระอิริยบาล

ภาพที่ 2.26 แสดงบรรยากาศ สภาพแวดล้อมของพิพิธภัณฑ์พระที่นั่งวิมานเมฆ

แนวความคิดในการก่อสร้าง สันนิษฐานว่าแนวพระราชดำริในการก่อสร้าง มีขึ้นหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากประพาสยุโรป เมื่อพุทธศักราช 2440 ประกอบกับทรงพระราชดำริว่าบรรยากาศในพระบรมมหาราชวังร้อน เพราะมีพระที่นั่งและตึกบังอยู่โดยรอบไม่เป็นที่ลมเดินสะดวกจึงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อที่สวนและนาในระหว่างคลองผดุงกรุงเกษมจนถึงคลองสามเสนด้านตะวันออกจรดทางรถไฟด้วยเงินพระคลังข้างที่ ซึ่งเป็นพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อจะได้ทำเป็นที่ประทับ พระราชทานชื่อตำบลนี้ว่า “สวนดุสิต” และพระราชทานนามวังว่า “พระราชวังดุสิต”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภายในบริเวณพระราชวังดุสิต นอกจากพระที่นั่งวิมานเมฆ และพระที่นั่งอัมพรสถานแล้ว ยังมีพระที่นั่งและตำหนักอื่น ๆ อีกหลายองค์ ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อโปรดให้เป็นที่พักของเจ้านายฝ่ายใน เช่น พระที่นั่งอภิเศกดุสิต ซึ่งทรงใช้เป็นที่พักเสนาบดีและใช้ในพระราชพิธีพระราชทานเลี้ยงประจำปี พระตำหนักสวน ซึ่งทรงพระราชทานให้เป็นที่พักของสมเด็จพระศรีสวรินทิรา พระบรมราชเทวี พระพันวัสสา อัยยิกาเจ้า ตำหนักสวนฝรั่งงิ้ว ที่ประทับของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต ในปีพุทธศักราช 2453 พระที่นั่งวิมานเมฆก็ปิดร้างลง เพราะเจ้านายฝ่ายในเสด็จกลับไปประทับในพระบรมมหาราชวังตามราชประเพณี

ในแผ่นดินต่อมาคือในตอนปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายามาประทับอยู่ที่พระที่นั่งวิมานเมฆ ตั้งแต่ในราวต้นปี พุทธศักราช 2468 จนกระทั่งสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายาจึงทรงย้ายไปจากพระที่นั่งวิมานเมฆไปประทับที่พระตำหนักสวนหงส์ ในบริเวณพระราชวังดุสิต นับแต่นั้นมาพระที่นั่งวิมานเมฆก็มีได้ใช้เป็นพระราชฐานที่ประทับของเจ้านายพระองค์ใดอีก ได้แก่อีกใช้เป็นสถานที่เก็บรักษาพัสดุของสำนักพระราชวังและทูลกระหม่อมตามกาลเวลา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการบูรณะสิ่งชำรุดต่าง ๆ อีกเล็กน้อย เช่น ซ่อมเปลี่ยนสายไฟฟ้าภายในองค์พระที่นั่งซ่อมเสามุขศาลาท่าน้ำ แต่หลังปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา พระที่นั่งวิมานเมฆก็ใช้เป็นเพียงที่เก็บราชพัสดุของสำนักพระราชวัง

ปีพุทธศักราช 2525 เป็นปีแห่งการฉลองพระนครครบ 200 ปี สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงรำลึกถึงพระที่นั่งวิมานเมฆ ซึ่งสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยประทับ รัชกาลปัจจุบันใช้เป็นเพียงโกดังเก็บของสำนักพระราชวัง ทรงเห็นว่าพระที่นั่งวิมานเมฆแห่งนี้สร้างด้วยไม้สักทองทั้งหลังมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ประณีตงดงาม แต่ขณะนี้ชำรุดทรุดโทรมมาก สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงทรงกราบบังคมทูลปรึกษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถึงวิธีการซ่อมแซมและขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตซ่อมแซมให้มั่นคงแล้วเสร็จทันงานสองร้อยปีสายสัมพันธ์ที่ทรงจัดขึ้น และโปรดเกล้าฯ ให้นำสิ่งของต่าง ๆ จากพระบรมมหาราชวังส่วนใหญ่เป็นของครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มาจัดตกแต่งประกอบให้นำดู นำชมเพื่อจัดเป็นพิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นมรดกของชาติสืบไป

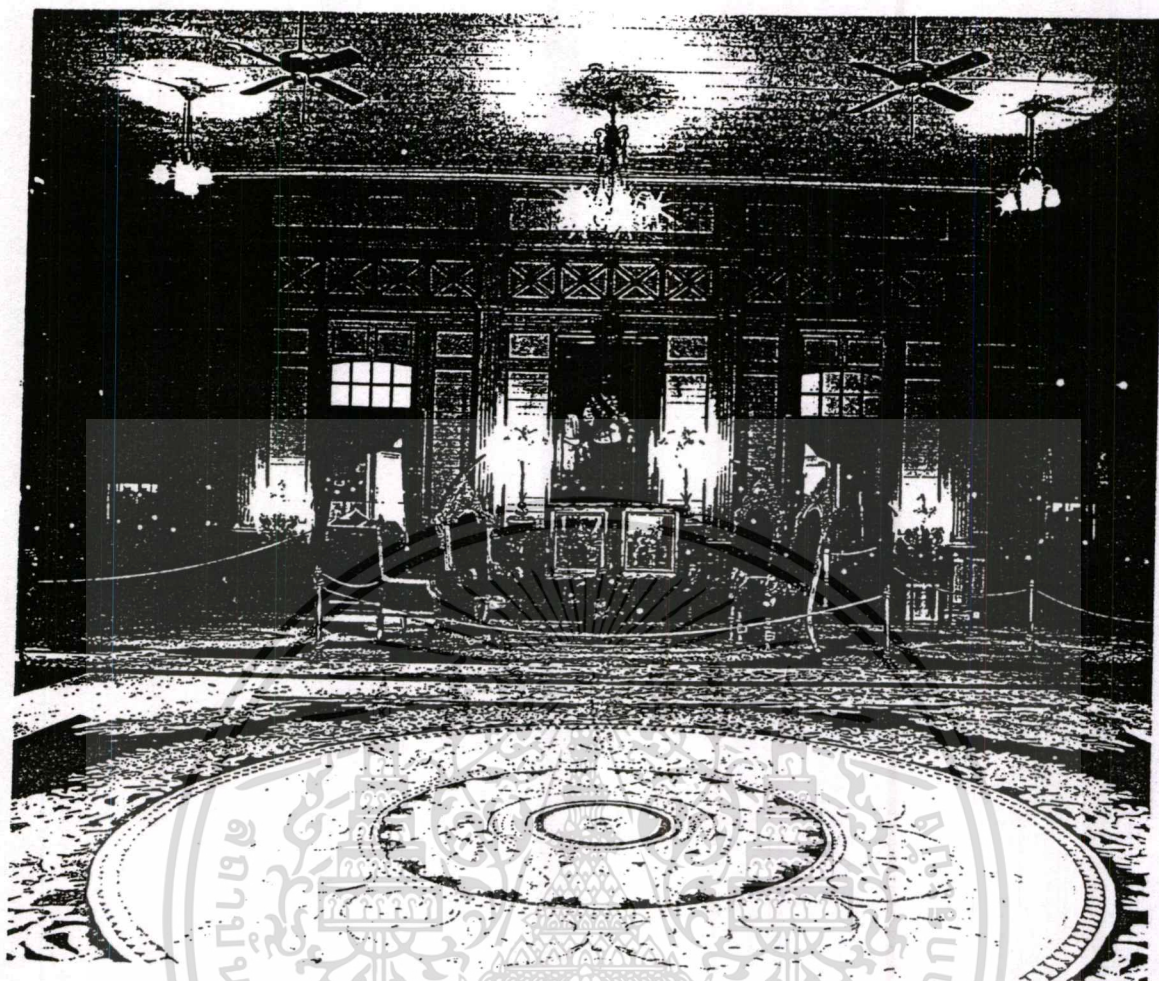
หลังจากเสร็จสิ้นงานมีพระบรมราชานุญาตให้เปิดพระที่นั่งวิมานเมฆให้ประชาชนทั่วไปเข้าชมเป็นเวลา 7 วัน แล้วปิดเพื่อซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การจัดแสดง การจัดแสดงบางห้องยังคงลักษณะบรรยากาศในอดีตไว้ เช่น ห้องพระบรมมหาราชวัง ห้องท้องพระโรง และห้องสรง เป็นต้น บางห้องจัดแสดงศิลปวัตถุแยกตามประเภท เช่น ห้องจัดแสดงเครื่องเงิน ห้องจัดแสดงเครื่องกระเบื้องลายคราม ห้องจัดแสดงเครื่องแก้วเจียรไน และห้องจัดแสดงเครื่องงา เป็นต้น

พระที่นั่งวิมานเมฆ นอกจากจะเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ส่วนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการถาวรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าชมแล้ว พระที่นั่งองค์นี้ยังใช้เป็นที่ประทับรับรองพระราชอาคันตุกะ และประมุขของประเทศต่าง ๆ ในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนเป็นสถานที่รับรองแขกพิเศษของรัฐบาล และบุคคลสำคัญของโลกที่มาเยือนประเทศไทย (อาร์ต แอนด์ ไอเดีย 2542 : 80-84)

ภาพที่ 2.27 แสดงความงดงามของสถาปัตยกรรมภายในของพิพิธภัณฑน์ พระที่นั่งวิมานเมฆ
 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์หรือการเขียนเพื่อการศึกษาเท่านั้น มิใช่ให้เผยแพร่เชิงพาณิชย์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิพิธภัณฑศิลป์ปาซีฟ พระที่นั่งอภิเศกคฤสถิต

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จฯ มาประทับ ณ พระที่นั่งวิมานเมฆเป็นการถาวรตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2444 นั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างห้องพระโรงสำหรับวังสวนดุสิตขึ้นในปีพุทธศักราช 2446 พระราชทานนามว่า "พระที่นั่งอภิเศกคฤสถิต" ตั้งอยู่ด้านหน้าพระที่นั่งวิมานเมฆทางทิศตะวันออก มีคลองร่องไม้หอมเป็นแนวกั้นระหว่างพระที่นั่งทั้งสององค์

ที่ตั้ง : พระราชวังดุสิต ถนนราชวิถี ดุสิต กรุงเทพมหานคร เจ้าของ : สำนักพระราชวัง
สถาปนิก : พระสถิตย์นิมมานการ ปีการก่อสร้างเสร็จ : พ.ศ. 2447

สถาปนิกผู้ออกแบบคือ พระสถิตย์นิมมานการ และมีพระยาราชสงคราม (กอน หงสกุล) เป็นนายงานก่อสร้างเช่นเดียวกับพระที่นั่งวิมานเมฆ พระที่นั่งอภิเศกคฤสถิต เป็นพระที่นั่งไม้ชั้นเดียวที่ได้รับอิทธิพลการก่อสร้างแบบตะวันตก เป็นงานสถาปัตยกรรมแบบมั่ว ประกอบด้วยไม้ฉลุลายประดับด้วยกระจกสี มีลวดลายปูนปั้น หน้าบันเป็นตราแผ่นดินที่มุกหน้าและมุขหลัง พระที่นั่งก่อสร้างแล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 2447

พระที่นั่งอภิเศกคฤสถิตนี้ ใช้เป็นที่ประชุมสภาเสนาบดี และใช้เป็นสถานที่สำหรับพระราชทานเลี้ยงแก่พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการในงานประจำปีสวนดุสิต

วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตย คณะราษฎรได้ใช้พระที่นั่งอนันตสมาคม และบริเวณโดยรอบเป็นที่ทำการ และได้ทูลเชิญเสด็จฯ กรมพระยา ดำรงราชานุภาพ และกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ จากวังประทับมาคุมตัวไว้ที่ห้ององครักษ์ ซึ่งอยู่ด้านข้างของพระที่นั่งอนันตสมาคมแล้วในวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จึงให้ทั้งสองพระองค์ย้ายมาประทับ ณ พระที่นั่งอภิเศกคฤสถิต

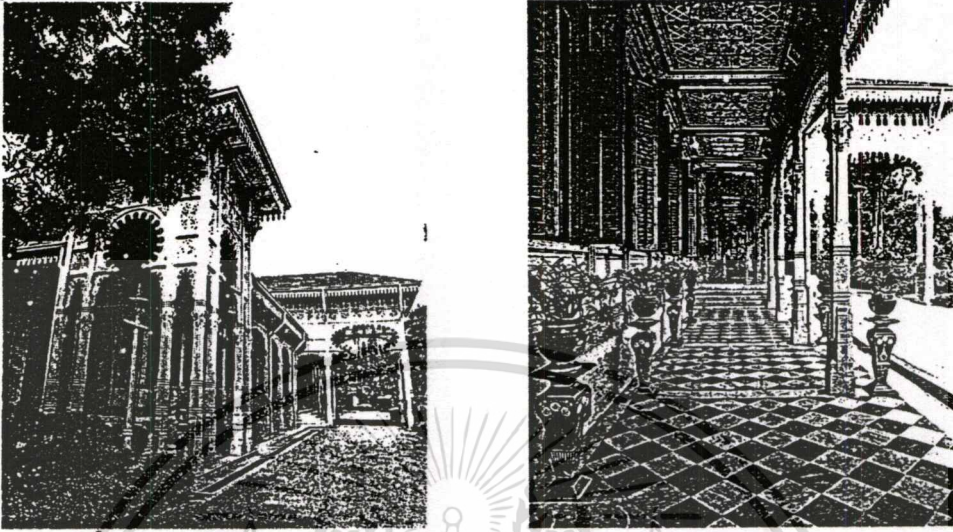
เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 พระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนชาวไทยแล้วได้มีการก่อตั้งรัฐสภาขึ้นพระที่นั่งอภิเศกคฤสถิตจึงใช้เป็นที่ทำการรัฐสภาส่วนหนึ่ง โดยใช้เป็นที่ทำการกองปฏิคม แผนกชวเลข และที่ทำการตุลาการ รัฐธรรมนูญ ส่วนดึกตรงกันข้ามนั้นใช้เป็นที่ทำการแผนกทะเบียนประวัติ กองคลัง และกองกรมการ

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2417 รัฐสภาได้มอบพระที่นั่งอภิเศกคฤสถิตและพื้นที่โดยรอบ ให้อยู่ในความดูแลของสำนักพระราชวังอีกครั้งหนึ่ง

เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมายุครบ 60 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ดำเนินการซ่อมแซมพระที่นั่งอภิเศกคฤสถิต เพื่อจัดทำเป็นพิพิธภัณฑจัดแสดงงานหัตถกรรมของสมาชิกมูลนิธิศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยเป็นพิพิธภัณฑศิลปาชีพถาวรแห่งแรกของประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นองค์ประธานเปิดพิพิธภัณฑ์ศิลปาชีพ เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2536

ภาพที่ 2.28 ภาพแสดงบรรยากาศสภาพแวดล้อมของพิพิธภัณฑ์ศิลปาชีพพระที่นั่งอภิเศกดุสิต

การจัดแสดง ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่จัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปาชีพ พระที่นั่งอภิเศกดุสิต มีหลายประเภทให้ได้ชม อาทิ งานถมเงินถมทอง งานเครื่องเงิน-เครื่องทอง งานคร่ำ งานตกแต่งด้วยปีกแมลงทับ งานจักสานไม้ และย่านลิเภา งานดอกไม้ประดิษฐ์ งานแกะสลักไม้ งานทอผ้าไหมมัดหมี่ งานทอผ้าจก งานประดับมุก และงานเซรามิก เป็นต้น

พิพิธภัณฑ์ศิลปาชีพ พระที่นั่งอภิเศกดุสิต นอกจากจะมีรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมที่สื่อถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างตะวันออกกับตะวันตกแล้ว ยังเป็นสถานที่ที่สะท้อนถึงความมั่งคั่งแห่งภูมิปัญญาของคนไทยในภาคต่าง ๆ ด้วย (อาร์ต แอนด์ ไอเดีย 2542 : 86-89)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.29 แสดงภาพความงามของสถาปัตยกรรมภายในของพิพิธภัณฑน์ศิลป์ป้าชีพ พระที่นั่งอภิเศก
 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีการวิจัยพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

พิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ เป็นโครงการที่ให้บริการแก่ชุมชนซึ่งเป็นสถานที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยมีสาระสำคัญที่รวบรวมและนำเสนอเพื่อการวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 การศึกษาอาคารศาลากลาง จังหวัดเชียงใหม่ (เดิม)

3.2 การศึกษาเกี่ยวกับจังหวัดเชียงใหม่

3.3 โครงสร้างองค์กรและสายบริหาร

3.4 การศึกษาเกี่ยวกับการจัดแสดงงานภายในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

โดยพิพิธภัณฑ์ มีการจัดการแสดงงานศิลปะและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ มีเอกลักษณ์และมุ่งเน้นในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับจังหวัดเชียงใหม่พร้อมทั้งชิมชาบกับงานศิลปะให้แก่ผู้เข้าชมงาน

3.1 การศึกษาอาคารศาลากลาง จังหวัดเชียงใหม่ (เดิม)

การศึกษาด้านสถาปัตยกรรม มีความสำคัญต่อการปรับปรุงอาคารศาลากลาง จังหวัดเชียงใหม่ (เดิม) เป็นพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ เพื่อการปรับเปลี่ยนและเข้าใช้พื้นที่เพื่อให้ได้ประโยชน์ และความสวยงามตรงตามจุดประสงค์ของโครงการ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

3.1.1 ประวัติอาคาร อาคารพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ เดิมชื่อ อาคารศาลากลาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีชื่อเดิมคือศาลารัฐบาลมณฑลพายัพ และอีกชื่อคือ เก้าสนามหลวง ซึ่งเดิมเป็นคุ้มเจ้าเมือง เป็นที่ประดิษฐานพระราชชายาเจ้าดารารัศมี โดยสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2399-2413 โดยประมาณ ปี พ.ศ. 2468 ใช้เป็นศาลว่าการรัฐบาลมณฑลพายัพในอดีต และในปี พ.ศ. 2469 ใช้เป็นที่ประทับแรมของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

บริเวณที่ตั้งของโครงการ พื้นที่ตามโฉนดเลขที่ 4951 เลขที่ดิน 29 มีเนื้อที่ 9 ไร่ 2 งาน 44 ตารางวา เป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่ สมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ (พ.ศ. 2399-2413) และเจ้าเทพไกรสร (ทิพเกษร) พระธิดา ซึ่งอภิเษกสมรสกับเจ้าอินทนนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ คนที่ 7 (พ.ศ. 2416 – 2440) โดยได้ย้ายจากคุ้มท่า ซึ่งเป็นเรือนหอมายูที่ “หอคำ” โดยที่นี้เป็นที่ประดิษฐานของเจ้าจอมมารดาดารารัศมี เมื่อปี พ.ศ. 2416 เมื่อเจ้าอินทวิชยานนท์ ถึงแก่พิราลัย จึงตกเป็นมรดกของเจ้าจอมมารดาดารารัศมี และต่อมาเมื่อทางกรุงเทพฯ ได้ส่งข้าหลวงมาจัดการปฏิรูปการปกครองตามระบบเทศาภิบาลและหาที่ตั้ง “ศาลารัฐบาล” เจ้าจอมมารดาดารารัศมีจึงมีพระประสงค์ให้คุ้มกลางเวียง ส่วนที่เป็นมรดกของพระองค์เป็นสถานที่ราชการ “ที่ทำการรัฐบาล” และไม่ประสงค์ให้ตกเป็นสิทธิแก่เอกชนต่อไป จึงมอบให้ทางราชการใช้เป็น “ศาลารัฐบาล” (รายงานการวิจัยเรื่องการ

เอกสารฉบับนี้เผยแพร่โดยมูลนิธิหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่เชิงพาณิชย์บนดินแดนการค้า

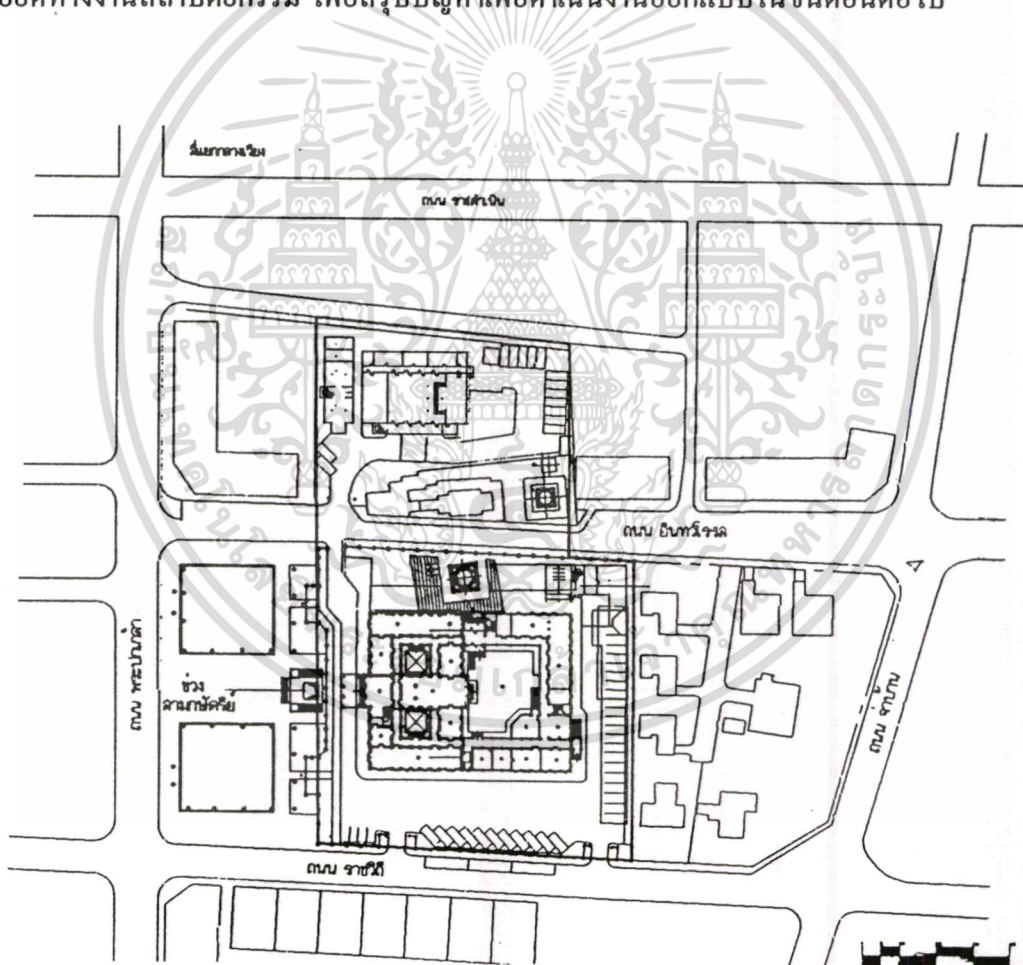
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินบริเวณเมืองเชียงใหม่, 2530 : 22)

3.1.2 ที่ตั้งและอาณาเขตของโครงการ อาคารพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ ตั้งอยู่ถนนพระปกเกล้า ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ประมาณ 9 ไร่ 2 งาน 44 ตารางวา โดยกระทรวงการคลังเป็นผู้ดูแล โดยมีอาณาเขต ดังนี้

- ทิศเหนือ จรดถนนราชวิถี
- ทิศใต้ จรดถนนอินทวิโรด
- ทิศตะวันออก จรดช่วงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์และถนนพระปกเกล้า
- ทิศตะวันตก จรดหมู่บ้านอัยการและถนนจำบ้าน

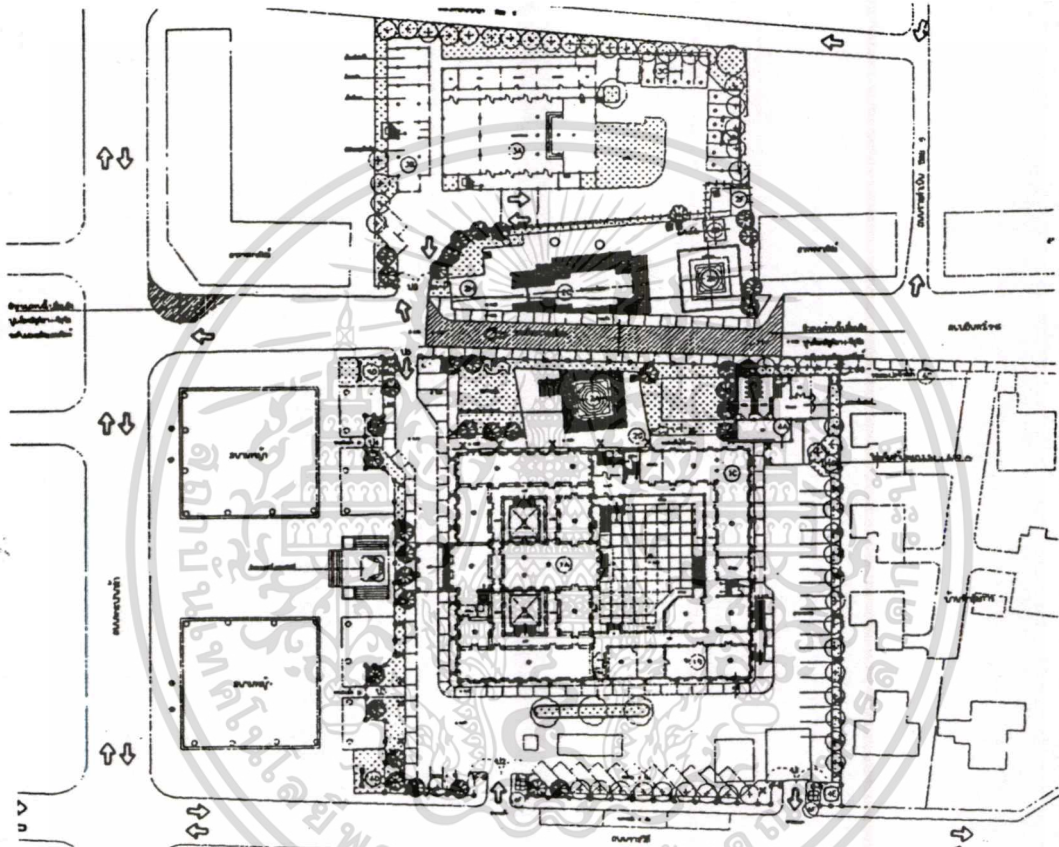
3.1.3 สภาพแวดล้อมภายในโครงการ อาคารพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ เพื่อศึกษาทางกายภาพของพื้นที่โครงการและอาคาร เพื่อหาขอบเขตและสภาพปัจจุบันและปัญหา โดยศึกษารายละเอียดทางงานสถาปัตยกรรม เพื่อสรุปปัญหาเพื่อดำเนินงานออกแบบในขั้นตอนต่อไป

ภาพที่ 3.1 แสดงผังบริเวณที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพปัญหาของอาคารและบริเวณ เนื่องจากหน่วยราชการเดิมที่เข้าใช้อาคารจะต้องย้ายออกไป ณ อาคารศูนย์ราชการของจังหวัดเชียงใหม่ บริเวณศาลากลางปัจจุบัน ซึ่งตั้งอยู่บนถนนโชตนา ดังนั้นสภาพอาคารเดิมโดยทั่วไปและบริเวณจึงขาดการดูแลรักษาในทุก ๆ ด้าน การบูรณะอาคารจะทำเฉพาะส่วนที่ใช้งานเท่านั้น หรือมีการแก้ไขเฉพาะพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นคราว ๆ ไป

ภาพที่ 3.2 แสดงตำแหน่งของอาคาร

จากพื้นที่โครงการเดิมถูกตัดแบ่งเป็น 2 ส่วน คือบริเวณศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่เดิม และหมู่บ้านอัยการ ต่อมามีการจัดสร้างอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ พื้นที่ดินจึงถูกแบ่งเป็นช่วงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ อีก 1 ส่วน คงเหลือพื้นที่ดิน ประมาณ 80 x 90 เมตร อาคารศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ (เดิม) มีการสร้างและต่อเติมรวม 3 ครั้ง ลักษณะสถาปัตยกรรมจะมีความแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย จึงเรียกเป็น อาคาร A, B และ C อาคารศาลากลางจะตั้งอยู่กลางพื้นที่ มีถนนลาดยางแอสฟัลท์โดยรอบ จากตัวอาคารไปจรดรั้วคอนกรีตเสริมเหล็กทั้ง 4 ด้าน ลานเล็กกลางอาคาร A เป็นผิวคอนกรีต มีวางระบบน้ำและบ่อพัก สภาพพื้นดิน มีวัชพืชขึ้น ลานใหญ่กลางอาคาร B และเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

C เป็นผิวคอนกรีตสภาพแตกร้าวไม่ได้ระดับ มีรางระบายน้ำโดยรอบลาน สภาพอุดตัน น้ำจะท่วมขณะฝนตกมีวัชพืชประปราย ภายในลานจะมีอาคารป้อมยามไม้ 2 ป้อม ขนาด 3.00 x 3.00 เมตร ถนนลาดยางแอสฟัลท์โดยรอบอยู่ในสภาพพอใช้งานได้ รั้วคอนกรีตเสริมเหล็กรูปแบบวงกลมอยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก ประตูรั้ว ซึ่งเป็นไม้ชำรุดหลายแห่ง

อาคารศาลากลางจังหวัดเดิม (อาคาร A,B,C) ลักษณะผังโดยรวมเป็นอาคารรูปเลข 8 (อาร์บิก) มีการสร้างและต่อเติมเป็น 3 (สมัย) ส่วน

อาคาร A อาคารศาลาว่าการรัฐบาล มณฑลพายัพขนาด 47.50 x 25.50 เมตร สร้างในปี พ.ศ. 2468 ลักษณะเป็นรูปเลข 8 (อาร์บิกวงแหวน) เป็นอาคาร 2 ชั้น ภายในมีลานเล็กอยู่กลางอาคาร 2 ลาน มีเฉลียงคอนกรีตเสริมเหล็กด้านหน้า ทำหน้าที่เป็นประทุน (canopy) ในตัว หลังคาทรงปั้นหยาเปิดจั่วที่มุขด้านหน้าและหลัง โครงหลังคาเป็นไม้มุงกระเบื้องลอนเล็กสีแดง มีรางน้ำฝนรองรับ พร้อมท่อน้ำฝนแบบแบบผนังเป็นระยะสภาพชำรุด ฝ้าเพดานทั่วไป เป็นกระเบื้องแผ่นเรียบ 1.20 เมตร พร้อมมอบฝ้าเพดานเป็นไม้ มีหลายห้องถูกตัดแปลงตามสภาพการใช้งาน โครงสร้างทั่วไปเป็นแบบผนังรับน้ำหนัก (Wall bearing) หนา 50 ซม. ผนังก่ออิฐแผ่นใหญ่ฉาบปูนเรียบ หน้าต่าง ประตูไม้สักลูกฟัก พื้นชั้นบนเป็นไม้สัก ปูนบดไม้เนื้อแข็งสภาพที่ยังใช้ได้ 60% ชั้นล่างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กพื้นผิวระดับความสูงต่ำแตกต่างกัน ตามการซ่อมแซมและการใช้งาน

อาคาร B ลักษณะผังเป็นที่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 8.50 x 41.70 เมตร เป็นอาคาร 2 ชั้น มีระเบียงด้านในลานใหญ่ โครงสร้างทั่วไปผสมระหว่างผนังรับน้ำหนัก (Wall bearing) กับเสารับน้ำหนักบริเวณระเบียงสภาพผนังใช้ได้ 70% ผนังหน้าต่างและประตูเป็นไม้สักลูกฟักและมีบานเกล็ดกระทุ้งที่หน้าต่าง หลังคาทรงปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์สี่เหลี่ยมเปียกปูน (กระเบื้องว่าว) มีรางน้ำฝนรองรับพร้อมท่อน้ำฝนแบบผนังเป็นระยะสภาพชำรุด หลังคาส่วนต่อเนื่องอาคาร A เป็นหลังคาคอนกรีตเสริมเหล็กสภาพร้าวซึม มีชายคาปีกนก ทำด้วยไม้แผ่นตีชนและทับแนวด้วยไม้ โครงสร้างและค้ำยันเป็นไม้สภาพชำรุด ฝ้าเพดานเป็นกระดานอัด ไม้อัด 4 x 8 นิ้ว เหนือระเบียงเป็นไม้แผ่นตีชน บางห้องเปลี่ยนสภาพตามการใช้งาน เช่น ยิบซัมบอร์ด พื้นทั้ง 2 ชั้นเป็นไม้ปูบดไม้ แต่ห้องน้ำพื้น “ห้องมันคง” (Vault) และระเบียงเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก หน้าต่างบริเวณผนังห้องมันคง เปลี่ยนเป็นช่องระบายอากาศติดแผ่นเหล็กเจาะรูวางเหลื่อมกัน บริเวณระเบียงทั้ง 2 ชั้น ถูกตัดแปลงเป็นที่ทำงาน โดยกันผนังและหน้าต่างที่เสาระเบียงเหนือระเบียงชั้นล่างด้านทิศใต้ของอาคาร B มีแผงกันแดดต่อเติมขึ้นใหม่

อาคาร C ลักษณะผังเป็นรูปตัว “L” เป็นอาคารตึก 2 ชั้น โครงสร้างเสา คาน เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2505 (แผ่นหินอ่อนจารึกติดอยู่บริเวณเสา โถงบันไดที่ติดกับอาคาร B) หลังคาทรงปั้นหยา โครงไม้ มุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ หลังคาส่วนที่เชื่อมต่อกับอาคาร A และ B เป็นหลังคาคอนกรีตเสริมเหล็กแบน เพดานทั่วไป เป็นไม้อัด 4 x 8 นิ้ว สภาพใช้งานได้ 70% และถูกตัดแปลงตามสภาพการใช้งานเป็นเพดานคอนกรีตเสริมเหล็ก 50-60% ผนังทั่วไปเป็นผนังก่ออิฐครึ่งแผ่น มีค้ำยันค้ำคอนกรีตเสริมเหล็ก (R.C.fins) วางเรียงกับผนังกันแดดบริเวณ

ด้านทิศใต้และตะวันตก หน้าต่างเป็นไม้ พื้นทั้ง 2 ชั้น ภายในเป็นไม้กระดานปาร์เก้ปูบนตง ระเบียง
ในลานทั้งสองชั้นเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก สภาพพื้น 60%

3.2 การศึกษาเกี่ยวกับจังหวัดเชียงใหม่

เมืองเชียงใหม่สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 1839 โดยพญามังราย โดยมีจุดประสงค์เพื่อ
เป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนา ซึ่งไม่ใช่เมืองที่เกิดขึ้นเองแต่เป็นเมืองที่ได้รับการวางผังมาตั้ง
แต่เบื้องต้นจากเหตุผล เงื่อนไข และความเหมาะสมหลายประการของโลกแวดล้อมในขณะนั้น

การก่อรูปของเมืองเชียงใหม่ คือ การเริ่มต้นการเข้ามาตั้งถิ่นฐานการสร้างบ้าน แปงเมือง
ขึ้น ณ บริเวณที่ราบเชิงดอยสุเทพ โดยเริ่มตั้งแต่การเลือกทำเลที่ตั้งเมืองในระดับภาค และในระดับ
เมือง การวางโครงสร้างที่เป็นกำแพง คูน้ำ ประตูเมือง โครงข่ายการสัญจรของเมือง ตลอดจนการ
ใช้พื้นที่ในการปลูกสร้างในองค์ประกอบหลักของเมือง เมื่อเริ่มต้น

3.2.1 ภูมิหลังของการเกิดเมืองเชียงใหม่ การตั้งถิ่นฐานของเมืองเชียงใหม่ในดินแดนทาง
ตอนเหนือของประเทศไทยที่มีมาก่อนพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นผลที่มาจากปฏิวัติภาคเกษตร
กรรมจากการปลูกข้าวแบบเลื่อนลอยมาเป็นการปลูกข้าวแบบที่อาศัยน้ำท่วมเพื่อหล่อเลี้ยง จึงมักตั้ง
ถิ่นฐานในบริเวณที่ลุ่มแม่น้ำ

ประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 18 มีแคว้นใหญ่ 2 แคว้น คือ แคว้นโยนก ตั้งถิ่นฐานบนที่
ราบลุ่มแม่น้ำกก แคว้นหริภุญชัยตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง โดยมีเทือกเขาผีปันน้ำคั่นกลาง
ต่อมาพญามังรายผู้ปกครองแคว้นโยนกแผ่ขยายอำนาจมาครอบครองแคว้นหริภุญชัยแล้ว จึงผนวก
แคว้นทั้งสองเป็นอาณาจักรล้านนา และสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นเป็นเมืองหลวงของอาณาจักร โดยมี
ลำดับเหตุการณ์ ดังนี้

พ.ศ. 1804 พญามังรายขึ้นครองราชย์ปกครองเมืองเงินยาง ทรงรวบรวมตัวเมืองใกล้เคียง
ที่เคยแตกแยกให้สำเร็จ และเป็นพันธมิตรกับเมืองใหญ่ เช่น เมืองสุโขทัย พะเยา ปัว เป็นต้น

พ.ศ. 1805 พญามังรายมีนโยบายขยายอำนาจลงมาทางใต้ ทรงย้ายศูนย์กลางการปกครอง
ลงมาสร้างเมืองเชียงราย เพราะหวั่นเกรงอำนาจมองโกล ซึ่งกำลังจะยึดชุนาน พม่า และดงเก็ย

พ.ศ. 1805-1816 เป็นช่วงเวลาที่รวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ อีกหลายแห่ง โดยตีเมืองเชียงราย
เป็นศูนย์กลาง

พ.ศ. 1816 ก่อตั้งแคว้นโยนกได้สำเร็จ โดยมีเมืองเชียงรายและเมืองฝางเป็นเมืองสำคัญ
ของแคว้น

เมื่อแคว้นโยนกเป็นปึกแผ่น จึงเริ่มแผนการยึดแคว้นหริภุญชัย ซึ่งเป็นแคว้นที่มีความ
รุ่งเรืองมาช้านาน และมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเพราะตั้งอยู่บนทำเลที่เป็นชุมทางการค้า เริ่มต้น
จากสร้างเมืองฝางเพื่อใช้เป็นฐานกำลังในการเข้ายึดครอง ส่งใ้ศึกมาก่อความสงบสุขภายใน

เมืองหริภุญชัย ตลอดจนดำเนินนโยบายทางการเมืองทำ “สัญญาสามกษัตริย์” คือ สัญญามิตรภาพ
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระหว่างพญามังราย พ่อขุนรามคำแหง (เมืองสุโขทัย) พญาเจ้าเมือง (เมืองพะเยา) เพื่อป้องกันการขัดขวางจากอีกสองกษัตริย์

พ.ศ. 1835 ยึดครองเมืองหริภุญชัยได้สำเร็จ นับแต่นั้นมาแคว้นหริภุญชัยถูกผนวกเข้ากับแคว้นโยนก แล้วก่อตั้งเป็นอาณาจักรล้านนา

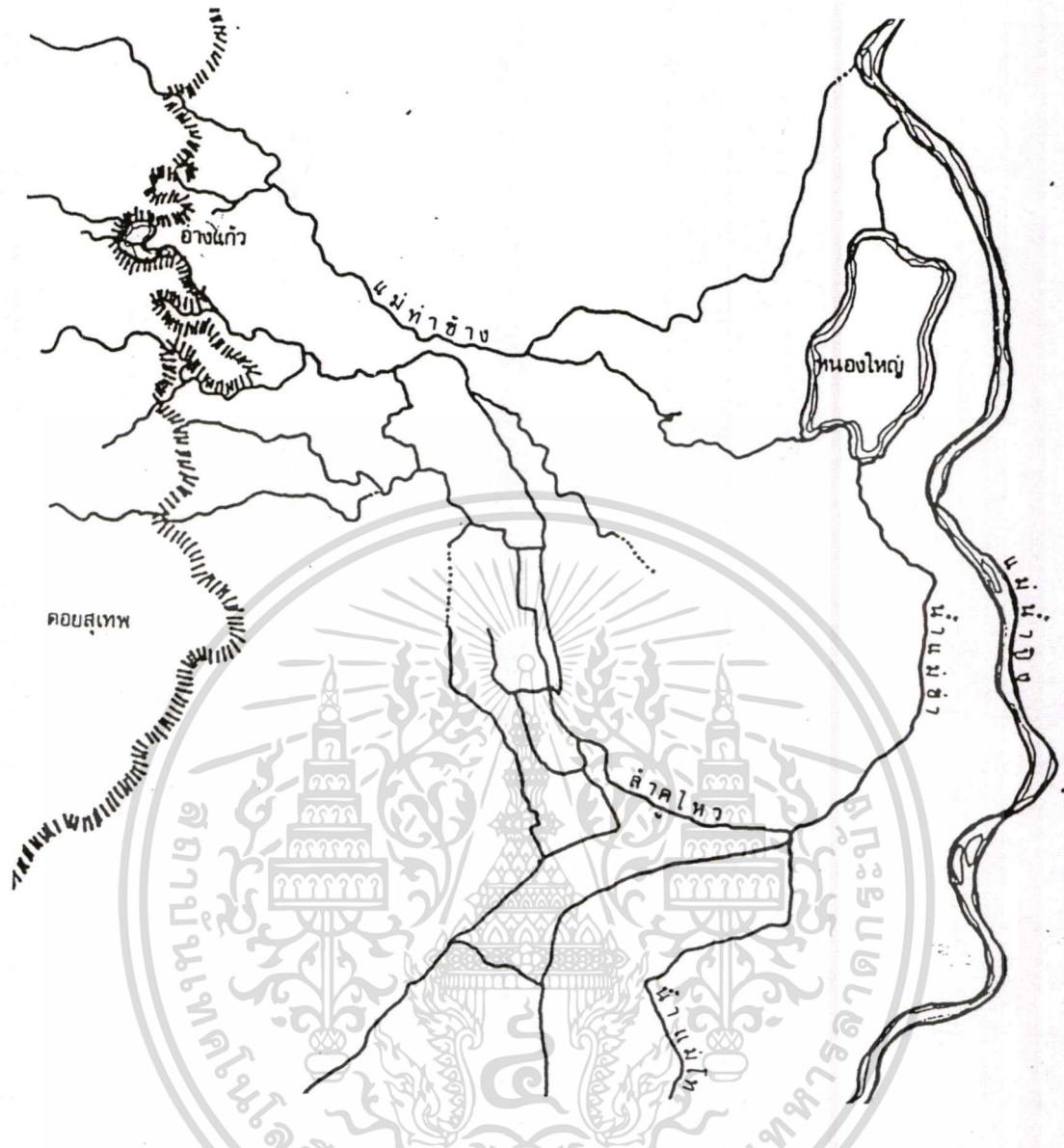
พญามังรายทรงครองเมืองหริภุญชัยอยู่ไม่กี่ปีก็ย้ายมาสร้างเมืองชั่วคราวอยู่ที่เมืองชะเว (บ้านแช่พล) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองหริภุญชัย แต่เมืองประสบปัญหาน้ำท่วมอยู่เสมอ จึงย้ายมาสร้างใหม่ที่เมืองกุมกาม ตั้งอยู่บริเวณอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน เป็นเมืองขนาดเล็กเพื่อรอการสร้างเมืองหลวงที่เหมาะสมต่อไป เพราะขณะนั้นอำนาจของมองโกลยังไม่หมดลง ในระหว่างที่ประทับอยู่เมืองกุมกามทางใช้เวลาบางช่วงเสด็จออกหาทำเลที่ตั้งเพื่อใช้เป็นพื้นที่สร้างเมืองใหม่อยู่หลายแห่งแต่ไม่เป็นที่พอใจ จนกระทั่งเมืองเสด็จออกประพาสป่าบริเวณเชิงดอยสุเทพพบทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง จึงเลือกเป็นที่ตั้งเมืองหลวงของอาณาจักร

ในระหว่างดำเนินการก่อสร้างเมืองเชียงใหม่ ได้มาสร้างเวียงชั่วคราวชื่อ “เวียงเชียงใหม่” ตั้งอยู่บริเวณวัดเชียงมั่นในปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นที่ประทับ โดยมีพ่อขุนรามคำแหงและพญาเจ้าเมือง ผู้สหายเป็นที่ปรึกษาในการวางผังเมือง

พ.ศ. 1839 สร้างเมืองเชียงใหม่ เมืองหลวงของอาณาจักรล้านนา

การเลือกทำเลที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่ แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับภาค และระดับเมือง ทำเลที่ตั้งมีความสำคัญต่อความอยู่รอด ความเจริญรุ่งเรืองและความเป็นไปของเมืองในอนาคต ปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการพิจารณาเลือกทำเลที่ตั้งในอดีต เช่น แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค เป็นที่ราบน้ำไม่ท่วมถึง มีเส้นทางติดต่อคมนาคมที่สะดวก และมีพื้นที่เพียงพอกับการขยายตัวในอนาคต เป็นต้น สำหรับเมืองเชียงใหม่ ทำเลที่ตั้งของเมืองกล่าวได้ว่าเป็นทำเลที่ตั้งที่ดีที่สุดในสภาพภูมิประเทศแบบภาคเหนือ แสดงให้เห็นถึงความสามารถของนักวางผังในอดีต และนี่คือเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้เมืองเชียงใหม่ยังคงความเจริญรุ่งเรืองอยู่จนทุกวันนี้

3.2.2 การก่อรูปของโครงสร้างเมือง การก่อรูปของโครงสร้างเมืองเชียงใหม่ โดยมีโครงสร้างเมืองอันเกิดจากเส้นสายของแนวธรรมชาติ โดยจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ตั้งเมือง มีองค์ประกอบอันได้แก่ ภูเขา เิงเขา ที่ราบ ที่ลุ่ม ลำน้ำ (แม่น้ำปิง น้ำแม่ข่า น้ำแม่โท น้ำตกจากดอยสุเทพ หนองใหญ่) องค์ประกอบเหล่านี้เป็นเบื้องต้นในการแบ่งพื้นที่ของเมืองออกเป็น ส่วน ๆ โดยสังเกตได้จาก การกำหนดทิศทางหรือตำแหน่ง ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการใช้พื้นที่เมือง

ภาพที่ 3.3 แสดงแผนภูมิโครงสร้างเมืองอันเกิดจากเส้นสายของแนวธรรมชาติ

ที่มา : ปรับปรุงจากแผนที่คูคันดินและกำแพงเมือง ของ ทิวา สุภจรรยา

อีกโครงสร้างในการก่อรูปของเมืองเชิงใหม่ คือโครงสร้างเมืองที่เป็นกำแพง คูน้ำ ประตูเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นยังมีภาวะศึกสงคราม เมืองจึงมีความจำเป็นต้องป้องกันจากภัยสงคราม โดยมีภาพรวมขององค์ประกอบได้ดังนี้

กำแพงเมือง สันนิษฐานว่ามีรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดประมาณ 900 x 1,000 วา วางตัวตามแนวแกนแบบขวางตะวัน โดยมีรูปทรงของกำแพงเมืองตามผู้สันนิษฐาน แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ กำแพงเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า รูปวงโค้งตามแนวน้ำแม่ข่า (กำแพงดิน) และมีทั้งสองส่วนพร้อม ๆ กันตามแนวความคิด เรื่องระบบจักรวาล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คูเมือง มีรูปทรงที่สัมพันธ์กันกับแนวกำแพงเมือง โดยมีเพียงชั้นเดียว

ประตูเมือง ในจำนวนประตูเมือง คาดว่ามี 4 ประตูเมือง อันได้แก่ ประตูหัวเวียง ประตูท่าแพ ประตูท้ายเวียง ประตูสวนดอก โดยมีการใช้งานหรือเข้าใช้พื้นที่ตามแต่พิธีแต่ละพิธี เพื่อความถูกต้อง และเหมาะสมในจุดประสงค์ในการใช้พื้นที่

ภาพรวมของการก่อรูปของเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 1839 โดยพญามังราย เป็นผู้สร้างเพื่อเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนาที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ โดยพิจารณาเลือกทำเลที่ตั้งในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ซึ่งอยู่ตอนบนของแคว้นหริภุญชัย เพราะที่ราบแห่งความอุดมสมบูรณ์ และมีแม่น้ำปิงเป็นเส้นทางสัญจรและการค้าที่สำคัญ และยังมีตำแหน่งที่ตั้งที่สัมพันธ์กับเมืองอื่น ๆ ของอาณาจักร

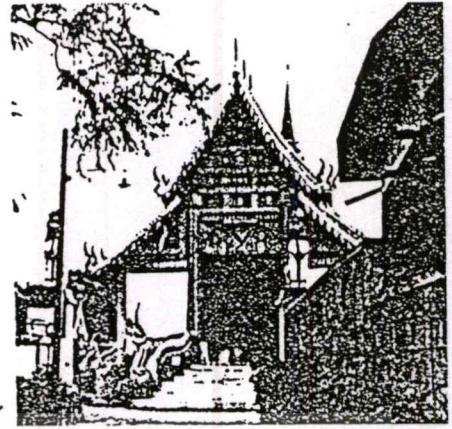
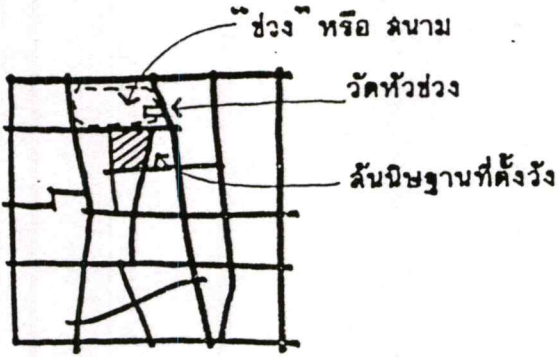
การก่อรูปของโครงสร้างเมือง มีกฎเกณฑ์เบื้องต้นจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและมีความคิดในการจัดเมือง “แบบพุทธศาสนานิกายลัทธิวชิรญาณ” ที่มีอิทธิพลมาจากสุโขทัยเป็นแม่บท จึงมีโครงสร้างของกำแพงเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดประมาณ 900 x 1,000 วา โดยวางตามแนวแกนหันด้านยาว “ขวางตะวัน” ตามประเพณีนิยมของการวางตัวอาคารของภาคเหนือ ทั้งนี้เพราะมีอากาศหนาวเย็น จึงต้องวางอาคารรับความอบอุ่นของแสงแดดอย่างเต็มที่

โครงข่ายการสัญจรของเมืองใช้แม่น้ำปิง เป็นทางสัญจร และเส้นทางการค้าที่สำคัญมีเส้นทางสัญจรทางบกที่ลากออกจากตัวเมืองของแต่ละด้านเพื่อเป็นการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียง การใช้พื้นที่ปลูกสร้างภายในกำแพงเมือง ว่าจะครอบครองพื้นที่ทางตอนบนของเมือง โดยมีสนามกว้างที่เรียกว่า “ช่วงหลวง” อยู่หน้าวัด มีตลาดซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าของชนชั้นปกครอง มีการตั้งถิ่นฐานของบ้านและชุมชนอยู่ทั่วไป ทั้งในและนอกกำแพงเมือง โดยมีทิศทางของการตั้งถิ่นฐานอยู่ในแนวทิศเหนือและทิศตะวันออก ตามคติความเชื่อชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองเป็นชุมชนของขุนนางและไพร่เมืองชั้นดี เป็นช่างฝีมือ นอกกำแพงเมืองเป็นที่ตั้งชุมชนของไพร่ที่ทำการเกษตรกรรม

การตั้งถิ่นฐานของเมืองเชียงใหม่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำบริเวณเชิงดอยสุเทพ นั้น นับว่าเป็นทำเลที่ตั้งที่ได้มีการพิจารณาเลือกแล้วอย่างเหมาะสมจากนักวางผังในอดีต ซึ่งได้พิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งทั้งในระดับเมืองและระดับภาค จึงนับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดีที่จะทำให้เมืองเชียงใหม่พัฒนาตัวเองขึ้นไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในฐานะเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนาได้ต่อไป

เมื่อพิจารณาจากพื้นฐานของโลกแวดล้อมปัจจุบัน พบว่า บางเหตุผลของการเลือกทำเลที่ตั้งเมืองได้จบสิ้น “ความมีเหตุผล” ไปแล้ว เช่น ความเชื่อเรื่องโชคกลาง ความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งกับเมืองต่าง ๆ ภายในอาณาจักร การเข้าควบคุมแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในระดับภาค เป็นต้น แต่ก็ยังมีเหตุผลที่เป็นพื้นฐานสำหรับการตั้งถิ่นฐานของบ้านของเมืองอันได้แก่แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค ความลาดเทของพื้นที่เพื่อการระบายน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของน้ำที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและทรัพยากรที่สำคัญ ความอุดมสมบูรณ์ของน้ำบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อความอยู่รอดและความเจริญรุ่งเรืองของเมืองไม่ว่าจะในยุคในสมัยใด (อิสรา กันแตง

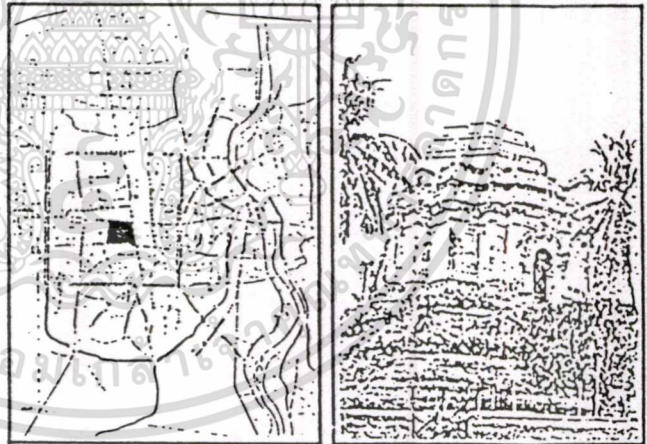
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

วัดหัวชวงในปัจจุบัน ▶

“คุ้มเวียงแก้ว” ที่อยู่บริเวณเจอนจากกลางจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน สันนิษฐานว่าคือ วังที่ประทับของพญามังราย (นันทนา ปกป้อง 2521 หน้า : 58 - 59)

วัดเจดีย์หลวง... สัญลักษณ์ที่เป็นศูนย์กลางของเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 3.4 แสดงภาพรวมการก่อรูปของเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 1839

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.2.3 ทำนองของผังเมืองเชียงใหม่ในอดีต พ.ศ. 1839-2937 และการเปลี่ยนแปลง ขั้นตอนความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อันเป็นไปตามวัฏจักรของธรรมชาติ คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย จนกระทั่งเริ่มต้นขึ้นใหม่ในรอบที่ 2 ถึงแม้ว่าช่วงเวลาช่วงนี้จะดูยาวนาน ตัวเมืองผ่านความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไปมากมาย แต่ลักษณะเฉพาะของเมืองก็ยังมีระเบียบแบบแผนหรือวินัยไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งก็เป็นเหตุมาจากปัจจัยของโลกแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน ขอบเขตพื้นที่ปลูกสร้างก็ใกล้เคียงกัน การศึกษาจึงได้กำหนดเอาช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 1839-2397 มาเป็นตัวแทนเพื่อสะท้อนภาพของผังเมืองเชียงใหม่ในอดีต จนถึงการเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ พ.ศ. 2397-2476

โลกแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่ในอดีต สามารถแบ่งพัฒนาการย่อยภายในยุคได้อีก 4 ช่วง ที่มีลักษณะเฉพาะของเมืองอยู่บนความเคลื่อนไหวแบบเดียวกัน จนถึงการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

- ช่วงสะสมความเจริญ พ.ศ. 1839-1984
- ช่วงเจริญสูงสุด พ.ศ. 1984-2068
- ช่วงเสื่อม-ร้าง พ.ศ. 2068-2339
- ช่วงฟื้นฟูบูรณะ พ.ศ. 2339-2397
- ยุคการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2397-2476

การแบ่งย่อยช่วงเวลาลงไปอีกมีจุดประสงค์เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่า แท้จริงแล้วพัฒนาการของผังเมืองเชียงใหม่ในช่วงสะสมความเจริญ ช่วงเสื่อม-ร้าง และช่วงฟื้นฟูบูรณะมีแบบแผนของเมืองเกือบคล้ายคลึงกัน

ช่วงสะสมความเจริญ ภายภาคถูกพัฒนาขึ้นช้า ๆ ในขณะที่ช่วงเสื่อม-ร้าง ขั้นตอนเดียวกันแต่สวนทาง ความแตกต่างระหว่างสองช่วงนี้ คือ ช่วงเสื่อม-ร้าง ได้สะสมเอาปัญหาของเมืองที่เกิดขึ้นลงไปด้วย และช่วงฟื้นฟูบูรณะ คือการเริ่มต้นใหม่เหมือนกับช่วงแรกเพียงแต่ว่าไม่ได้ออกแบบขึ้นใหม่ ไม่ได้มาจากเหตุผลของโลกแวดล้อมในขณะนั้นเป็นตัวกำหนดเพียงอย่างเดียว แต่มีการลอกเลียนแบบเอาจากของเดิมที่คิดว่าดีงามแล้วเป็นเกณฑ์

ส่วนช่วงเจริญสูงสุด คือการก้าวเลยขึ้นไปสู่ความเจริญของเมืองในขณะนั้น แต่ก็ยังอยู่ภายใต้ระเบียบแบบแผนของยุคอดีตเช่นกัน

ช่วงสะสมความเจริญ พ.ศ. 1839-1984

พ.ศ. 1839 เมืองเชียงใหม่ก่อรูปขึ้นโดยพญามังราย

พ.ศ. 1839-1854 เมืองเชียงใหม่มีฐานะเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนา

พ.ศ. 1854-1879 อยู่ในช่วงสมัยของพญาไชยสงคราม พญาแสนภู และพญาคำฟู เมืองหลวงของอาณาจักรล้านนาย้ายไปอยู่ที่เมืองเชียงราย เมืองเชียงแสนตามลำดับ ด้วยเหตุผลทางยุทธศาสตร์ เมืองเชียงใหม่ตกอยู่ในฐานะเมืองรอง โดยมีพระราชโอรสเป็นอุปราชครองเมือง สันนิษฐานว่าในช่วงเวลานี้เมืองเชียงใหม่มีพัฒนาการทางผังเมืองอย่างช้า ๆ

พ.ศ. 1879-1898 เมืองเชียงใหม่รับบทบาทเมืองหลวงของอาณาจักรอีกครั้ง เมื่อพญามังรายย้ายกลับมาจากเมืองเชียงแสน เพราะอาณาจักรตอนบนมีความมั่นคงแล้ว เริ่มต้นทำนุบำรุงบ้านเมือง ลดบทบาทความสำคัญของเมืองทริภุชชัยที่เคยเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของอาณาจักรลง โดยสร้างวัดลีเชียงพระ (วัดพระสิงห์) ขึ้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการขึ้นสู่ความเจริญ

พ.ศ. 1898-1928 สมัยพญากือนา ดำเนินพื้นเมืองเชียงใหม่ กล่าวว่า "...ทรงปกครองด้วยทศพิศราชธรรม เลื่อมใสในพุทธศาสนา และทรงปรีชาสามารถในศิลปศาสตร์ทุกแขนง สถาปนาเมืองมีความสุขสมบูรณ์ทั่วไป..." (สงวน โชติสุรัตน์ 2514 : 42) ในสมัยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาที่สำคัญ และมีผลต่อกายภาพเมือง คือการรับเอาพุทธศาสนานิกายลัทธิกวางศจากสุโขทัย ก่อให้เกิดอรัญวาสี ด้านทิศตะวันตกของเมืองโดยมีวัดสวนดอก ซึ่งสร้างขึ้น ใน พ.ศ. 1914 เป็นศูนย์กลางทางศาสนาและศิลปวิทยาในระดับอาณาจักรและดินแดนใกล้เคียง มีพระธาตุคอกยสุเทพซึ่งสร้างขึ้นใน พ.ศ. 1926 เป็นศูนย์กลางของความศรัทธา และเป็นสัญลักษณ์ของเมือง

พ.ศ. 1928-1944 สมัยพญาแสนเมืองมา มีการก่อสร้างพระเจดีย์หลวงขึ้นเป็นศูนย์กลางเมืองตามคติพุทธศาสนานิกายลัทธิกวางศ เมื่อ พ.ศ. 1934 สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงของอาณาจักร ถิ่นทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม

พ.ศ. 1945-1984 สมัยพญาสามฝั่งแกน ทรงปรับปรุงระบบการปกครองใหม่ ลดบทบาทความสำคัญของเมืองเชียงรายลง โดยให้อุปราชาอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ เพราะมักเกิดปัญหาการกบฏเสมอ เป็นช่วงเวลาที่ปลอดภัย และมีเวลาว่างถึง 36 ปี ในการทำนุบำรุงบ้านเมือง

ช่วงเจริญสูงสุด พ.ศ. 1984-2068

พ.ศ. 1984-2030 สมัยพญาติโลกราช เป็นช่วงเวลาที่ฝั่งเมืองเชียงใหม่มีพัฒนาการขึ้นสู่ความเจริญสูงสุด พญาติโลกราชเป็นกษัตริย์ที่เก่งทั้งการรบและการทำนุบำรุงบ้านเมือง สามารถขยายดินแดนของอาณาจักรออกไปได้กว้างขวางเป็นผลให้เมืองมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจมีปัจจัยมากมายที่จะทำนุบำรุงบ้านเมือง

ด้านศาสนาเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยรับเอาพุทธศาสนานิกายลัทธิกวางศใหม่เข้ามาแทนที่นิกายลัทธิกวางศ (นิกายวัดสวนดอก) มีศูนย์กลางอยู่ที่วัดป่าแดงหลวงเชิงคอกยสุเทพ พระสงฆ์ในนิกายใหม่นี้มีความแตกฉานในภาษาบาลี และพระไตรปิฎกมาก ทำให้เมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางศาสนา และวิทยาการที่สำคัญของอาณาจักรและดินแดนใกล้เคียง มีพระสงฆ์จากที่อื่น ๆ เดินทางเข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมาก ความเจริญด้านการศาสนาได้ขึ้นถึงจุดสูงสุดในปี พ.ศ. 2020 มีการสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นที่วัดเจ็ดยอด นับเป็นการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 8 ของโลก ซึ่งในภาคเหนือยังคงใช้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ความรุ่งเรืองของศิลปและวิทยาการยุคนี้ ในที่สุดก็ส่งผลให้พัฒนาการทางฝั่งเมืองของเมืองเชียงใหม่ขึ้นถึงจุดสูงสุดด้วยเช่นกัน เกิดเป็นระเบียบแบบแผนที่ดีที่การพัฒนาเมืองในสมัยต่อมายึดถือเป็นแบบอย่างและพยายามจะเข้าถึงความเจริญนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พ.ศ. 2030-2038 สมัยพญาอดเชียงรายไม่ปรากฏเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สำคัญ
ประการใด

พ.ศ. 2038-2068 สมัยพญาแก้วได้สืบทอดความเจริญรุ่งเรืองต่อจากสมัยพญาติโลกราช
ในช่วงสมัยนี้วรรณกรรมเจริญสูงสุดอันเป็นเหตุต่อเนื่องมาจากพระสงฆ์ที่แตกฉานภาษาบาลีในสมัย
พญาติโลกราช เกิดวรรณกรรมที่มีคุณค่ามากมาย ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นลายลักษณ์
อักษรที่วงการศึกษาล้านนาใช้อ้างอิง เช่น ตำนานมูลศาสนา (ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการ
ประดิษฐานพุทธศาสนาในดินแดนล้านนา) โดยพระพุทธรูทญาณเจ้าและพระพุทธรูปกาม ชินกาลมาลี
ปกรณ์ (ประวัติพุทธศาสนา) โดยพระรัตนปัญญาเถระ เป็นต้น ในช่วงปลายสมัยเมืองเริ่มเสื่อม
เพราะ พ.ศ. 2066-2068 สูญเสียจำนวนมากจากการรบที่เชียงตุง พ.ศ. 2067 เกิดน้ำท่วมใหญ่ผู้คน
ล้มตายจำนวนมาก

ช่วงเสื่อม – ราว พ.ศ. 2068-2339

พ.ศ. 2068-2101 อยู่ในช่วงปลายสมัยของราชวงศ์มังรายเป็นยุคเสื่อมของอาณาจักรล้านนา
จนต้องตกเป็นของพม่าในที่สุด เพราะการแก่งแย่งภายในสมัยพญาติโลกราชมีผลให้ขุนนางมีอำนาจ
มากขึ้น เกิดการแก่งแย่งและความไม่สงบขึ้นภายใน ประกอบกับช่วงเจริญสูงสุดที่ผ่านมามีการใช้
จ่ายเพื่อทำนุบำรุงศาสนามากมายจนเศรษฐกิจตกต่ำ การสูญเสียผู้คนจำนวนมากตอนปลายสมัยพญา
แก้ว

พ.ศ. 2101-2317 เชียงใหม่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า บ้านเมืองมีแต่เสื่อมถอยลงทุกขณะ

พ.ศ. 2317-2339 เชียงใหม่กลายเป็นเมืองร้าง

ช่วงฟื้นฟูบูรณะ พ.ศ. 2339-2397

พ.ศ. 2317-2325 เจ้ากาวิละเมืองลำปาง ร่วมมือกับพระยาจำบ้านเมืองเชียงใหม่กู้เอกราช
โดยขอความร่วมมือมายังกรุงเทพฯ

พ.ศ. 2325-2356 เป็นช่วงเวลาที่เริ่มต้นฟื้นฟูบูรณะเมืองเชียงใหม่โดยในปี พ.ศ. 2325 รัช
กาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แต่งตั้งเจ้ากาวิละวชิรปราการ เจ้าเมืองเชียงใหม่ รวบรวมไพร่พลมา
ตั้งมั่นอยู่ที่เวียงป่าซางก่อน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2339 จึงระดมไพร่พลได้เพียงพอกลับเข้ามาฟื้นฟู
บูรณะเมือง พ.ศ. 2347 ขับไล่พม่าออกจากที่ตั้งสุดท้าย คือ เมืองเชียงแสนได้สำเร็จ ช่วงเวลาที่เหลือ
อยู่ 9 ปี จึงเริ่มต้นทำนุบำรุงบ้านเมืองในองค์ประกอบหลักได้แก่ โครงสร้างเมืองที่เป็นกำแพง คูน้ำ
และประตูเมืองชั้นใน วังหลวง วัดสำคัญบางวัด ตลาด และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมือง

พ.ศ. 2358-2364 สมัยพระยาธรรมลังกา เป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองสงบเรียบร้อยมีการฟื้นฟู
บูรณะโครงสร้างเมืองที่เป็นกำแพง คูน้ำ และประตูเมืองชั้นนอก ขุดลอกลำเหมืองที่เคยหล่อเลี้ยง
เมืองหลายสาย ปฏิสังขรณ์วัดสำคัญหลายแห่ง เข้าใจว่าหลักฐานทางกายภาพของเมืองเชียงใหม่
บริเวณกำแพงเมืองชั้นในและชั้นนอกที่ปรากฏร่องรอยอยู่ในยุคปัจจุบัน เป็นผลมาจากการฟื้นฟู
บูรณะขึ้นใหม่ในสมัยนี้เกือบทั้งสิ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พ.ศ. 2366-2368 สมัยพระยาคำฝั้น มีปัญหาภายในราชวงศ์ บ้านเมืองเป็นกบฏยุค

พ.ศ. 2369-2389 สมัยพระยาพุทธวงศ์ “เจ้าหลวงแผ่นดินเย็น” ครองราชย์ยาวนานถึง 20 ปี เป็นช่วงที่บ้านเมืองสงบร่มเย็น ปลอดภัยจากศึกสงคราม เพราะพม่ากำลังทำสงครามกับอังกฤษ ทำให้มีเวลาทำนุบำรุงบ้านเมือง มีการขนย้ายหมู่บ้านต่าง ๆ รอบเมืองเชียงใหม่ออกไปอย่างกว้างขวาง ตอนปลายสมัยเริ่มมีอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษเข้ามาติดต่อค้าขาย และขอตัดไม้สักขายแดน เช่น พ.ศ. 2372 ดร.วิชาร์ดสัน เข้ามาเมืองเชียงใหม่เพื่อขอซื้อช้าง โค กระบือ เป็นต้น

พ.ศ. 2390-2397 สมัยพระเจ้ามหาโกศราประเทศ ได้รับคำสั่งจากกรุงเทพฯ ให้ทำสงครามกับเชียงตุงถึง 3 ครั้งแต่ก็ตีเมืองเชียงตุงไม่ได้ ช่วงปลายสมัยกิจการป่าไม้ขยายตัวมาก

สมัยพระเจ้ามหาโกศราประเทศนี้ ทรงเป็นกษัตริย์องค์สุดท้ายที่อยู่ในช่วงเวลาการแบ่งยุคที่ใช้เป็นตัวแทนของผังเมืองเชียงใหม่ในอดีต เพราะหลังจากสิ้นสุดสมัยที่พระองค์ปกครองแล้ว กรุงเทพฯ จะเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของเมืองเชียงใหม่มากขึ้น เหตุเพราะอังกฤษกำลังขยายอาณานิคมจากพม่ามาสู่ล้านนา มีผลให้ระเบียบแบบแผนเดิมของเมืองที่มีลักษณะเฉพาะตัวและสืบเนื่องต่อกันมาช้านานต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

เชียงใหม่ยุคการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2397-2476

อดีตที่ผ่านมาเมืองเชียงใหม่อยู่ในโลกแวดล้อมของสังคมเกษตรกรรม ซึ่งแสดงออกทางผังเมืองจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานบนที่ราบลุ่มแม่น้ำอันอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก สภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อนทำให้แต่ละเมืองมีความอิสระ ติดต่อกันสัมพันธ์กันเฉพาะเมืองที่อยู่ใกล้เคียง รับอิทธิพลจากโลกภายนอกมาก เพราะการติดต่อคมนาคมไม่สะดวก สภาพภาพเมืองจึงมีพัฒนาการค่อนข้างคงที่ มีระเบียบแบบแผนไปในทิศทางเดียวกันตลอดยุคอดีตอันยาวนาน

แต่เมื่อมาถึงยุคการเปลี่ยนแปลงนี้เมืองในประเทศตะวันตกก้าวเข้าสู่สังคมแบบอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการคิดค้นพลังงานอื่นทดแทนพลังงานจากคนและสัตว์ได้สำเร็จสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตได้ ดังนั้นความต้องการวัตถุดิบและแหล่งระบายสินค้าที่ผลิตได้ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย จึงเกิดการล่าอาณานิคมเพื่อครอบงำวัตถุดิบและใช้เป็นแหล่งระบายสินค้า ขณะเดียวกันก็ดึงเอาดินแดนเหล่านี้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของโลก สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงใหม่เริ่มต้นจากการที่อังกฤษได้ประเทศอินเดีย พม่า เป็นเมืองขึ้น และการที่อังกฤษทำสนธิสัญญาเบาริ่งกับรัฐบาลที่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2398 รับรองฐานะและเสรีภาพทางการค้าของอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษในประเทศไทย มีผลให้อังกฤษและคนในบังคับอังกฤษเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่เพื่อค้าขายสินค้าอุตสาหกรรม ทำกิจการป่าไม้และตั้งสถานกงสุล เพื่อดูแลรักษาผลประโยชน์ของตน

การขยายอิทธิพลของอังกฤษเป็นสาเหตุให้รัฐบาลเร่งดำเนินการรวบอำนาจการปกครองเข้าสู่ส่วนกลางเพราะเกรงจะเสียดินแดนล้านนา และต้องการควบคุมผลประโยชน์มหาศาลจากกิจการป่าไม้ไว้เสียเอง รัฐบาลส่งข้าหลวงเข้ามาดำเนินงาน โดยค่อยๆ ริดรอนอำนาจทางการเมืองการปกครอง เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ของเจ้านายฝ่ายเหนือลง จนมีฐานะเป็นเพียงแค่ประมุขของเมือง แล้วล้มเลิกไปในที่สุด พัฒนาระบบการสื่อสารและคมนาคมเพื่อที่รวบอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางได้สะดวกขึ้น ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างชาติในทัศนะของตน แต่ขณะเดียวกันก็มีความหมายถึงการลบล้างเอกราช (AUTONOMY) และลักษณะเฉพาะตัว (CHARACTERISTIC) ของดินแดนอื่น ๆ ลงด้วย

นอกจากการแผ่ขยายอิทธิพลของอังกฤษ และการแทรกแซงของรัฐบาลกลางแล้ว ยังมีมิชชันนารีอเมริกันที่เดินทางเข้ามา เพื่อคานอำนาจอังกฤษในรูปแบบของการเผยแพร่คริสต์ศาสนา ถึงแม้ว่าจะไม่มีอิทธิพลทางการเมืองโดยตรง แต่ก็ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในโครงสร้างของสังคมเมืองเชียงใหม่ เพราะนอกจากจะเผยแพร่ศาสนาแล้วยังนำเอาระบบการศึกษาแบบใหม่ในรูปแบบของโรงเรียน การรักษาพยาบาลแบบใหม่เข้ามาด้วย ทำให้วัดที่เคยเป็นศูนย์กลางชุมชนลดบทบาทหน้าที่ความสำคัญลง และยังก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติในการดำรงชีวิตของคนเมืองเป็นอย่างมาก

การแทรกแซงของอังกฤษ รัฐบาลกลาง และมิชชันนารีอเมริกันที่เข้ามาถึงเมืองเชียงใหม่ นั้น ไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อโลกแวดล้อมและกายภาพเมืองเชียงใหม่ การศึกษาในบทที่ 5 ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงเหตุการณ์ของโลกแวดล้อมที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อกายภาพเมือง ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ปลูกสร้าง พัฒนาการของพื้นที่ปลูกสร้าง ลักษณะเฉพาะของโครงข่ายการสัญจร พัฒนาการของโครงข่ายการสัญจร พัฒนาการของเมืองที่ต่อเนื่องมาจากยุคอดีต รวมทั้งการวิเคราะห์หาคู่ค่าทางผังเมืองเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์เมืองยุคปัจจุบันต่อไป

สรุปเหตุการณ์ของโลกแวดล้อมของสภาพการเมือง การปกครองที่เกิดขึ้นตามสมัยของกษัตริย์ที่ปกครองเมืองเชียงใหม่ ดังนี้

สมัยพระเจ้ากาวิโรรสสุริยวงศ์ พ.ศ. 2399-2413 ทรงเป็นกษัตริย์องค์สุดท้ายที่มีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองอย่างแท้จริงก่อนที่รัฐบาลกลางจะเข้าแทรกแซง ในช่วงสมัยนี้มีอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษเข้ามาติดต่อค้าขายมากขึ้น โดยเฉพาะขอเข้ามาตัดไม้สักตามชายแดนจนเกิดเป็นคดีความฟ้องร้องไปถึงกรุงเทพฯ

สมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ พ.ศ. 2416-2439 พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่อ่อนแออำนาจการปกครองบ้านเมืองขึ้นอยู่กับเจ้าเทพไกรสรสรชยา และพระยาอุปราชนุทวงษ์ผู้เป็นน้องทรงเป็นกษัตริย์ของเมืองประเทศราชขององค์สุดท้าย ก่อนที่รัฐบาลจะได้ดำเนินการแทรกแซงทางการเมืองนับตั้งแต่ส่งข้าหลวงมาประจำการครั้งแรกในปี พ.ศ. 2417 และปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพในเวลาต่อมา ซึ่งทำให้ชนชั้นปกครองเดิมสูญเสียอำนาจและผลประโยชน์ที่เคยได้รับเมื่อสิ้นพระเจ้าอินทวิชยานนท์รัฐบาลจึงได้ผนวกเมืองเชียงใหม่เข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย

สมัยเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ พ.ศ. 2444-2452 ทรงเป็นกษัตริย์ที่ไม่มีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองเลย เพราะอำนาจการปกครองขึ้นอยู่กับข้าหลวงและข้าราชการจากส่วนกลาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สมัยเจ้าแก้วนรรัฐ พ.ศ. 2454-2482 ทรงเป็นกษัตริย์องค์สุดท้ายของเมืองเชียงใหม่ที่มีฐานะเป็นเพียงประมุขของบ้านเมืองเท่านั้น เมื่อสิ้นเจ้าแก้วนรรัฐระบบกษัตริย์ของเมืองเชียงใหม่จึงถูกยกเลิกไป (อิสรา กันแตง 2533 : 196-202)

3.2.4 โครงสร้างเมือง กำแพง คูน้ำ ประตูเมือง โครงสร้างเมืองส่วนนี้จัดว่าเป็นโครงสร้างที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่ ในอดีตที่จะขาดเสียมิได้ เพราะโลกแวดล้อมของเมืองในขณะนั้นยังอยู่ในภาวะศึกสงครามแต่ละองค์ประกอบมีลักษณะเฉพาะและพัฒนาการในแต่ละช่วงดังนี้

ลักษณะเฉพาะของกำแพงเมือง เป็นโครงสร้างที่มีความสำคัญต่อเมืองในแง่ยุทธศาสตร์ ทำหน้าที่ปิดล้อมพื้นที่เมืองเพื่อความปลอดภัย นอกจากนี้ยังแสดงถึงขนาดของเมือง จำนวนประชากรเมืองโดยประมาณอีกด้วย กำแพงเมืองเชียงใหม่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ กำแพงเมืองชั้นใน กำแพงเมืองชั้นนอก

กำแพงเมืองชั้นใน เมื่อแรกสร้างมีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าตามแบบเมืองสุโขทัย อาจเป็นกำแพงดินก่อนแล้วจึงก่ออิฐ หรืออาจจะก่อด้วยอิฐมาแต่แรกก็ยังไม่แน่ชัด ต่อมาภายหลังมีการซ่อมแซมบูรณะหลายครั้งจนช่วงปลายยุคอดีต รูปทรงของกำแพงเมืองจึงเปลี่ยนแปลงเป็นรูปทรงเกือบสี่เหลี่ยมจัตุรัส เช่นที่ปรากฏมาจนทุกวันนี้ กำแพงเมืองชั้นในทำหน้าที่ปิดล้อมพื้นที่สำคัญของเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัง วัดสำคัญของเมือง ตลาด บ้านและชุมชนของขุนนาง และไพร่เมืองชั้นดี

กำแพงเมืองชั้นนอก หรือ “กำแพงดิน” มีรูปทรงอิสระเป็นวงโค้งคล้ายรูป “เกือกม้า” โอบล้อมกำแพงเมืองชั้นในทางด้านทิศตะวันออก และทิศใต้ ที่เรียกกันว่า “ราหูอมจันทร์” แนวกำแพงอาศัยแนวลำน้ำตามธรรมชาติบวการขุดแต่งเดิมอีกเล็กน้อยเป็นเกณฑ์ เริ่มต้นจากแจ้งศรีภูมิมุมเมืองด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกำแพงเมืองชั้นใน เลียบตามลำน้ำแม่ข่าลงมาทางทิศใต้ มาบรรจบกับลำคูไหล เลียบมาทางด้านทิศตะวันตกและวกขึ้นทางทิศเหนือ ขุดแต่เพิ่มเติมขึ้นไป บรรจบกับกำแพงเมืองชั้นในที่แจ้งคูเทือง มุมเมืองด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ กำแพงเมืองชั้นนอกทำหน้าที่ปิดล้อมพื้นที่เมืองในส่วนที่เป็นที่ตั้งบ้านและชุมชนของไพร่

ลักษณะเฉพาะของคูเมือง มีประโยชน์ใช้สอยที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ เพื่อเว้นระยะหรือเป็นตัวอุปสรรคไม่ให้ข้าศึกศัตรูมาตั้งกองทัพประชิดกำแพงเมือง เป็นเทคนิคทางกายภาพของการป้องกันเมืองในอดีต ที่มีรูปแบบการรบบแบบ “ถึงตัว” ผลพลอยได้ของการมีคูเมืองก็คือใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค และใช้ประโยชน์ในการระบายน้ำของเมือง โดยทั่วไปแล้วคูเมืองเกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะ คือ เกิดจากการอาศัยแนวลำน้ำตามธรรมชาติที่มีอยู่บวการขุดแต่งเพิ่มเติม เพื่อให้ได้รูปทรงตามต้องการ เช่น เมืองอยุธยา กรุงเทพฯ เป็นต้น อีกลักษณะหนึ่งคือการขุดขึ้นใหม่ทั้งหมดตามรูปทรงที่ต้องการ ส่วนใหญ่จะใช้กับเมืองที่สภาพของลำน้ำตามธรรมชาติไม่เอื้ออำนวยให้ เช่น ระดับน้ำไม่สม่ำเสมอในแต่ละฤดูกาล น้ำน้อยเกินไปเมืองก็ไม่ปลอดภัย น้ำมากเกินไปก็ท่วมเมือง จึงต้องขุดขึ้นใหม่เพื่อจะสามารถควบคุมระดับน้ำได้ ตัวอย่างของเมืองเหล่านี้ได้เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไมอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แก่ เมืองสุโขทัย เป็นต้น คูเมืองเชียงใหม่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ตามแนวกำแพงเมืองคือ คูเมืองชั้นใน คูเมืองชั้นนอก

คูเมืองชั้นใน เป็นคูขุดตามแนวกำแพงรูปสี่เหลี่ยม "...เลียบคูสถานที่อันจะขุดคูพระนครทั้ง 4 ด้าน..." (พระยาประกาศกิจกรจักร์ 2498 : 356) เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของที่ตั้งเมือง มีความลาดเทการรักษาระดับน้ำในคูเมืองจึงต้องสร้างทำนบกั้นน้ำเป็นระยะ ๆ ดังนั้นจึงไม่มีการใช้เรือเป็นพาหนะสัญจรในบริเวณคูเมือง การข้ามคูใช้สะพานทำด้วยไม้ไผ่ (สะพานเรือ) ปูทับคานข้ามไป ยามมีศึกก็รื้อออก

คูเมืองชั้นนอก อาศัยแนวตามธรรมชาติของลำน้ำแม่ข่า ลำคูไหลและและการขุดแต่งเพิ่มเติมอีกเล็กน้อยเป็นคูเมือง น้ำแม่ข่าเป็นลำน้ำสายย่อยของแม่น้ำปิง ถึงแม้ว่าจะมีระดับน้ำไม่สม่ำเสมอตามลักษณะของลำน้ำในภาคเหนือ แต่ก็ใช้ประโยชน์เป็นคูเมืองชั้นนอกได้ เพราะโอบล้อมพื้นที่ชั้นนอกที่มีความสำคัญน้อยกว่าชั้นใน ความเคร่งครัดเรื่องความปลอดภัยทางยุทธศาสตร์จึงน้อยกว่า เรือขนาดเล็กสัญจรได้

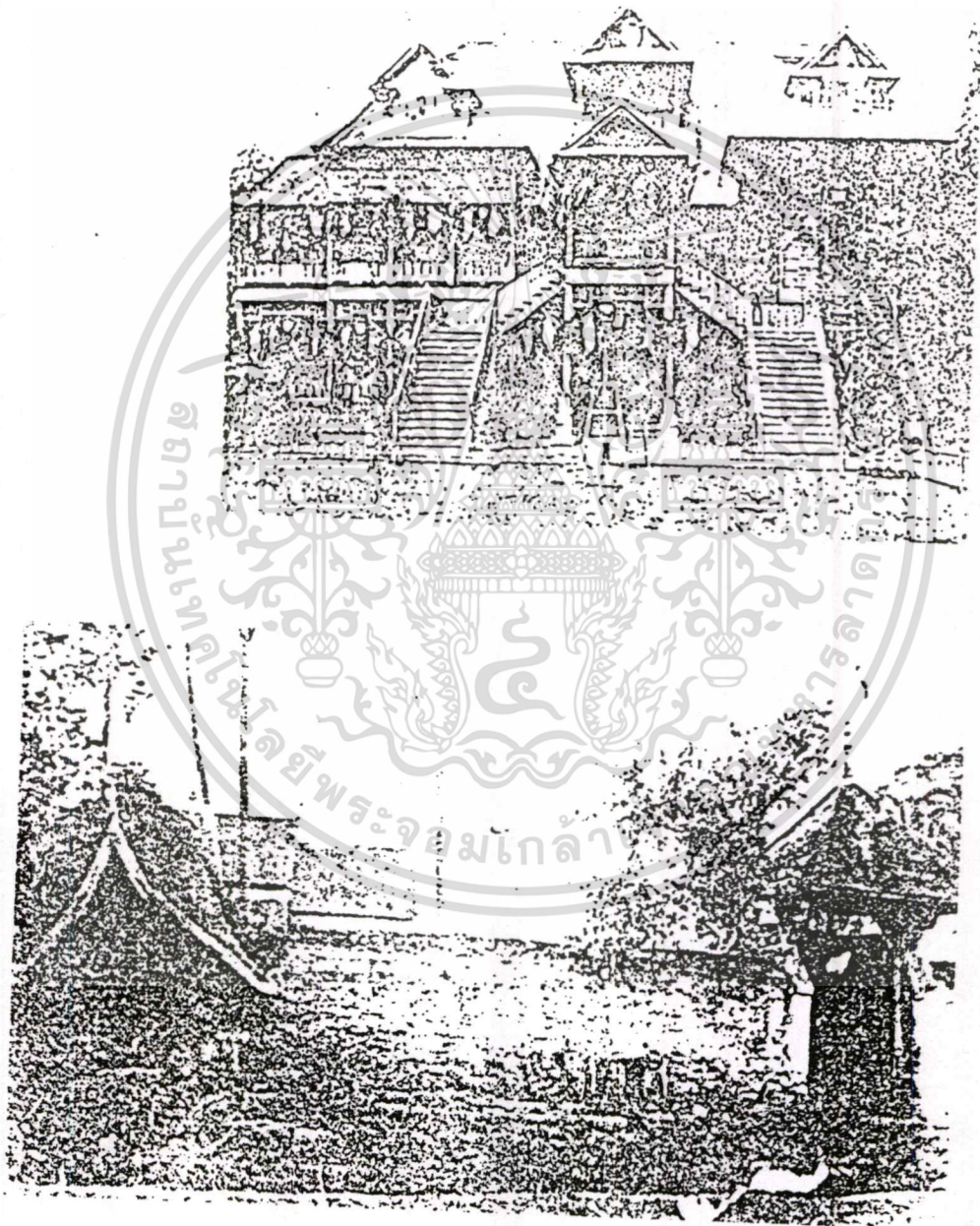
ลักษณะเฉพาะของประตูเมือง เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของเมืองในสมัยโบราณที่ปิดล้อมพื้นที่เมืองด้วยกำแพง คือเมืองจะไม่ขยายตัวออกไปตามธรรมชาติ แต่จะถูกสะดุดและควบคุมด้วยแนวกำแพงที่ออกแบบไว้ โดยมีประตูเมืองเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ระหว่างกิจกรรมภายในและภายนอกเข้าด้วยกัน เป็นจุดรวมของกิจกรรม จุดเปลี่ยนแปลงกิจกรรม และเป็นจุดที่ควบคุมความปลอดภัยของเมือง บรรยากาศ หน้าที่ของประตูเมืองแต่ละด้านจะไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับความเชื่อ เช่น ประตูด้านทิศตะวันออกจะเป็นประตูที่ติดต่อกับชุมชนภายในและภายนอกเมือง เพราะเชื่อกันว่าทิศตะวันออกเป็นทิศของการตั้งถิ่นฐาน ประตูด้านทิศใต้เป็นเส้นทางออกของศพไปสู่สุสาน ประตูด้านทิศตะวันตกเป็นประตูออกไม่สู่อริยชาติ ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ เช่น ประตูด้านทิศตะวันออก จะเป็น "ประตูหน้าบ้าน" ของเมืองเชียงใหม่ที่มีกิจกรรมการค้า ผู้คนมากมาย เพราะมีแม่น้ำปิงเส้นทางคมนาคมที่สำคัญอยู่ทางด้านนี้ เป็นต้น ประตูเมืองแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ตามแนวกำแพงเมือง คือ ประตูเมืองชั้นใน ประตูเมืองชั้นนอก

3.2.5 พื้นที่ปลูกสร้าง (BUILT UP AREA)

พื้นที่ปลูกสร้าง หมายถึง ส่วนของพื้นที่ถูกใช้ไปเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ของเมืองส่วนใหญ่จะเกาะตัวตามโครงข่ายการสัญจร เพราะเป็นต้นน้ำการเข้าถึง เมื่อเมืองเชียงใหม่เริ่มก่อรูปขึ้น มีการใช้พื้นที่ปลูกสร้างใน 4 องค์ประกอบหลัก คือ วัง และเวียง วัด ตลาด บ้านและชุมชน

วัง ลักษณะเฉพาะของวัง ประกอบด้วยกลุ่มอาคารที่สนองตอบต่อประโยชน์ใช้สอย 2 ประการ คือ เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของกษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ ที่มีส่วนบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ครอบถ้วน อีกส่วนหนึ่งก็เพื่อใช้เป็นที่ทำการบริหารแผ่นดิน วังแห่งแรกของเชียงใหม่ที่สร้างขึ้น สันนิษฐานว่าคือ "คุ้มเวียงแก้ว"

ลักษณะเฉพาะของวังและเวียง โดยสภาพแวดล้อมของที่ตั้งจะมีการปิดล้อมด้วยกำแพงอีกชั้นหนึ่ง มีลานหรือช่วงหลวง “อยู่ด้านหน้าเพื่อประกอบพิธีต่าง ๆ และเมื่อมาถึงยุคอดีต (พ.ศ. 1839-2397) มีการสร้างวังและเวียง เพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง วังหรือ “คุ้ม” คือ กลุ่มอาคารหรือสถานที่ที่ประทับ ที่ประทับพักผ่อนและอื่น ๆ ของเจ้านายส่วนใหญ่ตั้งอยู่ภายในกำแพงเมือง ส่วนเวียงคือ อาณาบริเวณของพื้นที่เมืองที่ล้อมรอบด้วยคูน้ำ คันดิน ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ โดยลักษณะของวังหรือคุ้มจะเป็นเรือนไม้ใหญ่

ภาพที่ 3.5 ลักษณะของวังหรือคุ้มในอดีต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับครูใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ภาพที่ 3.6 ลักษณะของเวียงในอดีต
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนพักอาศัยของกษัตริย์อาคารจะประดับด้วยช่อฟ้าปั้นลม ปิดทองอย่างงดงามเรียกว่า “หอคำ” คู่ของเจ้านายขุนนางระดับท้าวพญา จะเป็นเรือนไม้ขนาดใหญ่ลักษณะเป็นเรือนหมู่ยกพื้นสูง เป็นเรือนแฝดติดกัน ตั้งแต่สองหลังขึ้นไป เรียกว่า “เรือนสองหลังร่วมพื้น” หลังคามุงดินขอ (กระเบื้องหรือเป็นแกร็ดกระเบื้องไม้) เมื่อประมาณ 70 ปีที่แล้ว มีเรือนเจ้าบุรีรัตน์เชียงใหม่ ตั้งอยู่บริเวณใกล้กับประตูเชียงใหม่ถึง “เจ็ดหลังร่วมพื้น” เรือนไม้กระดานเหล่านี้ ภาคเหนือเรียกว่า “เรือนไม้จริง” การก่อสร้างต้องอาศัยช่างผู้ชำนาญงานที่เรียกกันว่า “สล่า” เป็นผู้ปลูกสร้าง เพราะต้องอาศัยฝีมือความชำนาญและเครื่องมือที่พิเศษกว่าเครื่องมือของชาวบ้านทั่วไป มีคติความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคารว่า เรือนไม้จริงนั้นสร้างได้เฉพาะเรือนของเจ้าท้าวพญาที่เป็นชนชั้นสูงเท่านั้น ชาวบ้านธรรมดาห้ามสร้าง โดยมีเหตุผลแอบแฝงความเชื่อถือที่ว่า การสร้างเรือนไม้จริงทั้งหลายเป็นงานใหญ่ที่ต้องอาศัยแรงงานมาก ซึ่งสำหรับคนระดับเจ้านายไม่มีปัญหาเพราะสามารถเรียกเกณฑ์แรงงานได้ การก่อสร้างใช้เวลาหลายเดือนจึงแล้วเสร็จ ทำให้ชาวบ้านเสียเวลาทำมาหากิน อาจทำให้ล้มจมได้ (วิวัฒน์ เตมียพันธ์ 2520 : 19-21)

วังจะครอบครองพื้นที่เมืองบริเวณทางตอนเหนือของกำแพงเมืองชั้นใน เกาะกลุ่มกันอยู่เป็นอาณาบริเวณของชนชั้นปกครอง และใช้ประตูหัวเวียง (ประตูช้างเผือก) เป็นทางเข้า-ออกเมือง เนื่องจากวังแต่ละแห่งใช้พื้นที่จำนวนมากจึงแบ่งพื้นที่เมืองออกเป็นส่วนใหญ่

ลักษณะเฉพาะของเวียง เวียงที่สร้างขึ้นใหม่ในยุคอดีตนี้เป็นเวียงขนาดเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่มีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นที่ประทับพักผ่อน เช่น เวียงสวนดอกเดิมเป็นพระราชอุทยาน ภายหลังจึงเปลี่ยนมาเป็นเวียงศาสนา เวียงเจ็ดลิน สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ประทับพักผ่อนบริเวณเชิงคอกยสุเทพ มีน้ำตกห้วยแก้วไหลผ่านกลางเวียง เป็นต้น แต่หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือเป็นเมืองหน้าด่าน ยามศึกสงคราม ตำแหน่งที่ตั้งของเวียงเหล่านี้จะสัมพันธ์กับเส้นทางหลักที่ลากออกจากแนวประตูเมือง และ “แจ้ง” (มุมเมือง) ของเวียงใหญ่ ซึ่งก็คือ ตัวเมือง เมืองเชียงใหม่นั่นเอง

วัด วัดแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่ เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอยของเวียงที่ประทับชั่วคราวของพญามังราย ขณะการดำเนินการสร้างเมืองมาเป็นวัดเมื่อสร้างวังใหม่เสร็จเรียบร้อยแล้ว วัดเป็นพื้นที่ประเภทที่มีมากที่สุดของเมืองอันเนื่องมาจากคติความเชื่อเรื่อง “บุญ” ในการซ่อมแซมบูรณะวัด โดยวัดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วัดอรัญวาสี และวัดคามวาสี วัดอรัญวาสีจะตั้งอยู่ในแดนอรัญญิกทางด้านทิศตะวันตกของเมือง วัดคามวาสีเป็นวัดของบ้านและของเมือง ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ชื่อและตำแหน่งที่ตั้งของวัดเหล่านี้สามารถสะท้อนถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพในอดีตได้เป็นอย่างดี

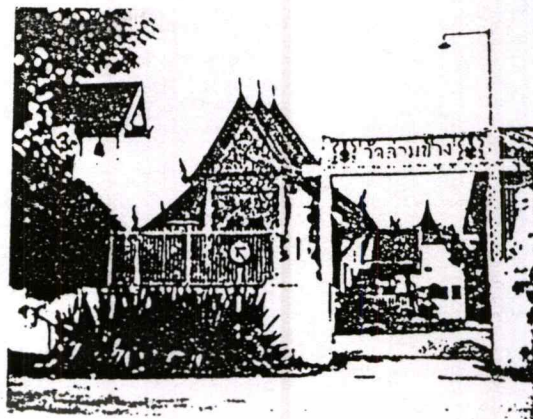
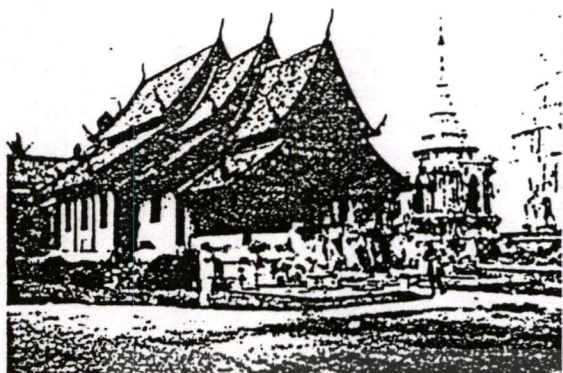
ลักษณะเฉพาะของวัด วัดจัดว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของพื้นที่ปลูกสร้างของเมืองเชียงใหม่ในอดีต เพราะพื้นที่เมืองถูกใช้เพื่อเป็นที่ตั้งวัด ที่หาผลประโยชน์ของวัดมากที่สุด และคูจะมากเกินความต้องการ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ว่า “การทำบุญใดก็ไม่ได้รับผลตอบแทนเท่ากับการสร้าง ซ่อมแซมบูรณะวัด” กษัตริย์ทุกพระองค์จะต้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

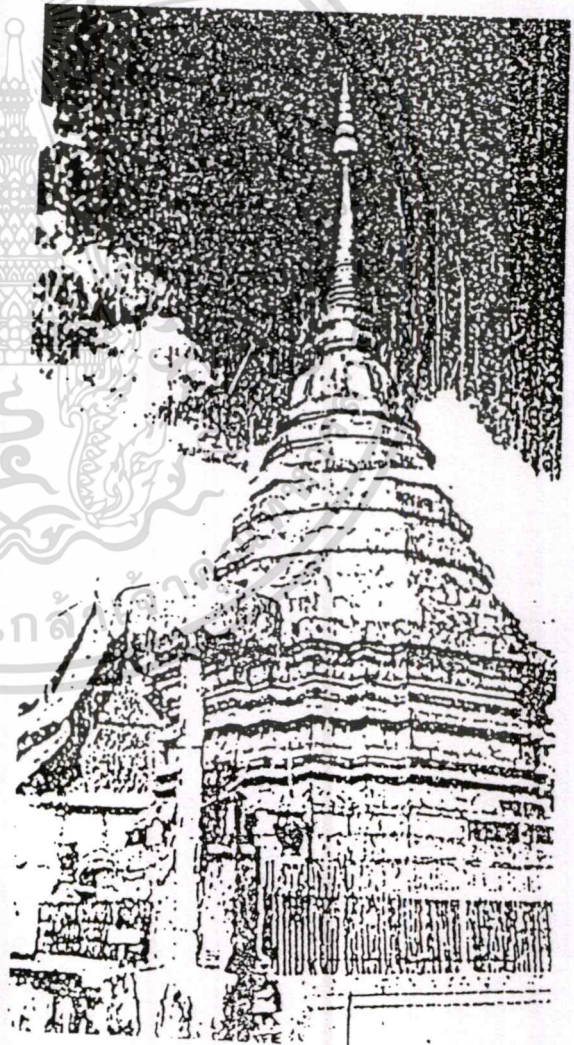
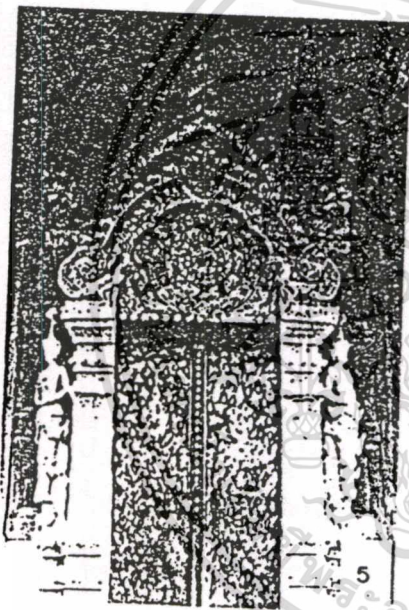
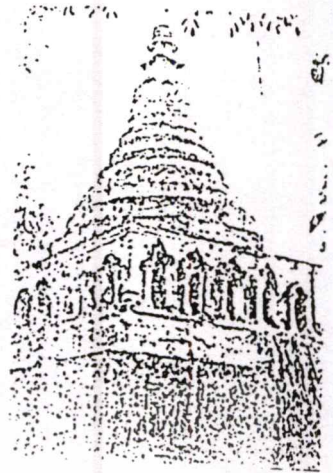
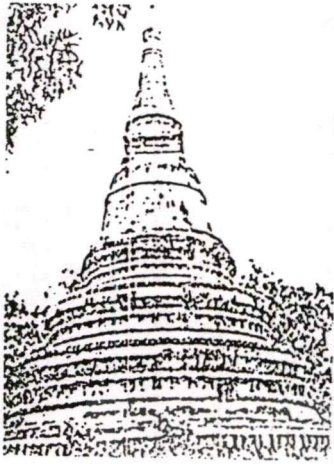
สร้างวัดประจำรัชกาลขึ้นอย่างน้อย 1 วัด นอกจากนี้ยังทำนุบำรุงซ่อมแซมวัดต่าง ๆ อีกมากมาย เท่าที่จะทำได้ ทั้งที่ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณเมืองเชียงใหม่ และภายในอาณาจักรล้านนา โดยหวังว่าจะได้รับอำนาจ ความเป็นใหญ่ และความมีชัยเป็นเครื่องตอบแทน ส่วนคนทั่วไปทำบุญเพื่อหวังผลตอบแทนที่จะสุขสบายขึ้นและพยายามสร้าง ซ่อมแซมบูรณะวัดตามกำลังของตน พวกไพร่ที่ทุนทรัพย์น้อยก็จะรวมกลุ่มกันสร้างวัดขนาดเล็กขึ้นในชุมชนของตน คูแลปรนนิบัติพระ ทำกิจการต่าง ๆ ของวัด เรียกว่า “ศรัทธาวัด” ดังปรากฏในชื่อวัด เช่น วัดนางเหลียว นางบัว โคพวกหงส์ วัดช้างแต้ม เป็นต้น ความเชื่อเรื่องบุญนี้มีอิทธิพลต่อจิตใจผู้คน และเป็นประเพณีนิยมที่กระทำกันมาตลอดยุคสมัยเมืองเชียงใหม่ในอดีต พ.ศ. 1839-2397 ถึงขนาดเคยเกิดศึกกลางเมืองขึ้นเมื่อตอนสมัยราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน เนื่องจากเจ้านายพระองค์หนึ่งแข่งสร้างบุญบารมีกับกษัตริย์โดยสร้างและซ่อมแซมบูรณะวัดจำนวนมากอย่างชนิดที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อน

นอกจากที่ดินที่ตั้งวัดแล้ว ยังมีที่ “กัลปนาวัด” คือที่ดินที่กษัตริย์ถวายให้วัดเพื่อเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากที่ดินแปลงนั้น เช่น “...หื้อปึกแดนแคว้นเก็บเบี้ยว่านปีไหน 6 แสน 2 หมื่น เบี้ยเป็นค่าจ้งหัน แคว้นแจม 5 แสนเบี้ยเป็นค่ากิน แคว้นแซ่ซ้าง 5 แสนเบี้ยไว้เป็นค่าหมากเจ้าภิกขุทั้งหลาย...” (สงวน โชติสุขรัตน์ 2514 : 25) “ที่ธรณีสงฆ์” คือที่ดินที่กษัตริย์ถวายกรรมสิทธิ์ให้กับวัด จึงเป็นเหตุให้วัดมีจำนวนพื้นปลูกสร้างมากที่สุด

พุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ที่รับมาจากสุโขทัย และนิกายลังกาวงศ์ใหม่มีคติความเชื่อและแบ่งประเภทวัดออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายคามวาสี และอรัญวาสี ฝ่ายคามวาสี คือวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนเป็น “วัดบ้าน” ประกอบพิธีกรรมให้คำสั่งสอนด้านศาสนาและศิลปวิทยาการแก่ชุมชน ฝ่ายอรัญวาสี คือ “วัดป่า” ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเมือง ซึ่งเป็นป่าเชิงคอกสุเทพ เป็นดินแดนแห่งอรัญญิก ที่พระจะเจริญวิปัสสนาและศึกษาพระธรรมวินัยได้อย่างสงบ ตามคติความเชื่อตำแหน่งที่ตั้งของวัดฝ่ายคามวาสีจึงบอกถึงที่ตั้งของชุมชนในอดีตได้ และการใช้พื้นที่เมืองทางด้านทิศตะวันตกจึงเป็นไปเพื่อกิจกรรมด้านศาสนาไม่มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชน นอกจากนี้จำนวนของวัดที่สร้างขึ้นในแต่ละสมัยบอกได้ถึงสภาพเศรษฐกิจของเมืองในขณะนั้น ซึ่งวัดแต่ละแห่งสื่อความถึงสภาพแวดล้อมในอดีตของเมืองได้เป็นอย่างดี เช่น วัดป่าตาล วัดหนองหญ้าแพรก วัดป่าอ้อ สื่อความหมายถึงตำแหน่งที่ตั้งที่สำคัญของเมือง เช่น วัดสะดือเมือง วัดหัวขวง วัดลิเซียงพระ สื่อความหมายถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบริเวณนั้น เช่น วัดแสนเศร้า วัดสังกา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ภาพที่ 3.7 วัดต่างๆ ในยุคอดีต
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

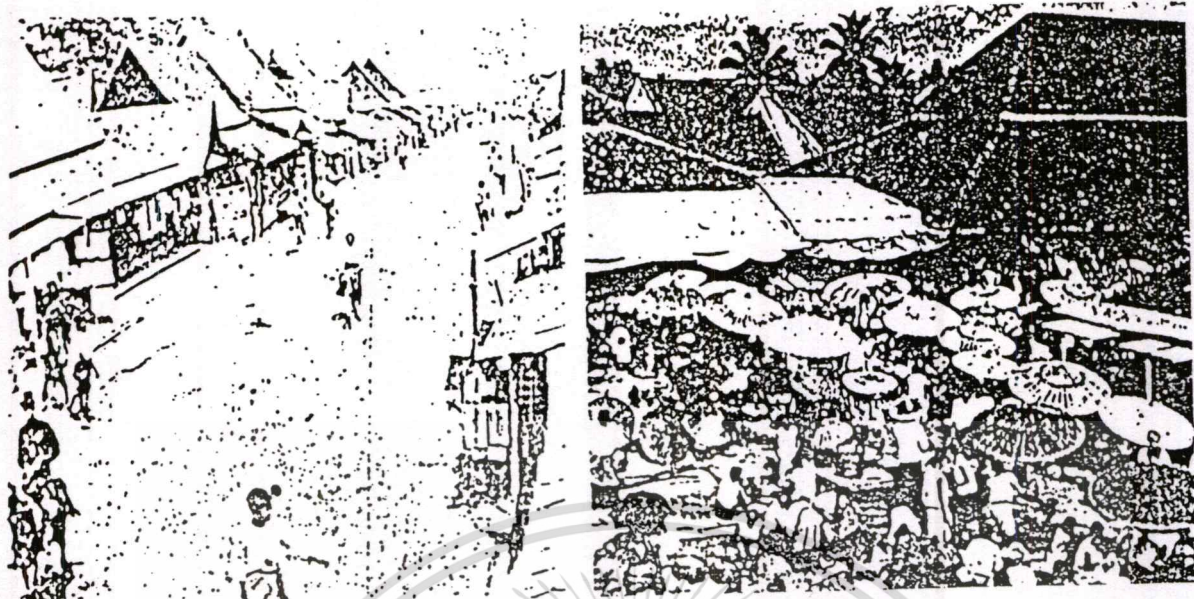

ภาพที่ 3.8 วัดต่างๆ ในยุคอดีต
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาด ลักษณะเฉพาะของตลาด ตลาดกลางเวียงตั้งอยู่ภายในกำแพงเมืองชั้นใน บริเวณตั้งแต่วัดพระสิงห์จนถึงสี่แยกกลางเวียงในปัจจุบัน อาจมีลักษณะเป็นลานโล่งหรือใช้พื้นที่บริเวณ 2 ฝั่งของถนนเพื่อติดต่อซื้อขาย เป็นตลาดที่ชนชั้นปกครองจัดให้มีขึ้นเพื่อประโยชน์ของตน ทำหน้าที่รวบรวมสินค้าเพื่อการส่งออก และกระจายสินค้าที่นำเข้าสู่เมืองต่าง ๆ ในภูมิภาค

แต่สำหรับการดำรงชีวิตของผู้คนทั่วไปแล้ว ตลาดไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใด เพราะในอดีตผู้คนมีการดำรงชีวิตและมีระบบการผลิตแบบพอยังชีพ (SUBSISTANCE) คือผลิตเพื่อกินเพื่ออยู่เองไม่ได้ผลิตเพื่อไว้สำหรับซื้อขายแลกเปลี่ยน ทำการผลิตด้วยแรงงานคน สัตว์ ใช้เครื่องมือแบบง่าย ๆ เช่น จอบ ไถ คราด เป็นต้น แต่ละครอบครัวจะปลูกข้าว ผัก พืชไร่ เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคและใช้แรงงาน สร้างบ้าน ทำภาชนะเครื่องมือเครื่องใช้ภายในบ้าน เครื่องมือจับสัตว์น้ำจากไม้ไผ่ ออกหาของป่าเพื่อเก็บไว้บริโภคเอง และส่วนหนึ่งส่งส่วยให้รัฐแทนการถูกเรียกเกณฑ์แรงงาน ดังนั้นการดำรงชีวิตของคนในอดีตจึง “จบ” ภายในตัวเอง มีการพึ่งพาตลาดน้อยมากเฉพาะสินค้าจำเป็น เช่น เกลือ เครื่องมือเครื่องใช้บางชนิดที่ผลิตขึ้นเองไม่ได้ประเภทเครื่องเหล็ก เครื่องปั้นดินเผา

ระบบการผลิตแบบพอยังชีพ ดำเนินมาตลอดยุคฝั่มเมืองเชียงใหม่ในอดีต (พ.ศ. 1839-2397) เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตอนปลายยุค เริ่มตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2373 ที่อังกฤษส่งคนเข้ามาขอซื้อข้าว ควาย ถึงเมืองเชียงใหม่ ต่อมาก็ขอสัมปทานค้าไม้สักบริเวณชายแดน ระบบทุนนิยม (CAPITALISM) ซึ่งหมายถึง การแบ่งแยกของอาชีพและการใช้ระบบเงินตราเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนเข้ามาแทนที่ระบบการผลิตแบบพอยังชีพ และเมื่อ พ.ศ. 2398 อังกฤษทำสนธิสัญญาเบาริ่งกับรัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ เพื่อเปิดค้าขายเสรี นับแต่นั้นมาตลาดจึงเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คน จนกลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตเช่นในปัจจุบัน

ภาพที่ 3.9 ภาพตลาดและการค้าขายในอดีต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บ้านและชุมชน มีลักษณะเฉพาะที่แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ ลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมและการวางผังบริเวณของบ้าน การตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมือง การตั้งถิ่นฐานของชุมชนชนบท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะเฉพาะทางสถาปัตยกรรมและการวางผังบริเวณของบ้านเป็นเบื้องต้นของการนำไปสู่การใช้พื้นที่เมืองในระดับใหญ่ต่อไป จาก “โคลงท้าวอิง ท้าวเจียง” ทำให้ทราบแน่ชัดว่ามีการแบ่งขนาดของเรือนพักอาศัยตามลำดับช่วงชั้นทางสังคมออกเป็น 2 ระดับ กว้าง ๆ คือ ระดับผู้บริหารจะอยู่เรือนไม้ขนาดใหญ่ ระดับชาวบ้าน ถ้าเป็นบ้านที่มีฐานะจะอยู่เรือนไม้ขนาดธรรมดา ส่วนชาวบ้านทั่วไปที่มีฐานะค่อนข้างยากจนจะอยู่เรือนไม้ไผ่

บ้านของคนมีฐานะมักจะเป็นเรือนไม้คล้ายกับเรือนท้าวพญา แต่อย่างมากจะมี “สี่หลังร่วมพื้น” อย่างน้อย “สองหลังร่วมพื้น” ชาวบ้านที่ไม่ค่อยจะมีฐานะจะเป็นเรือนไม้ไผ่ผสมไม้เนื้อแข็งหรือเป็นไม้ไผ่ทั้งหมด หลังคามุงแฝก หรือใบตองดิ่ง (ใบพลวง) เสาส่วนใหญ่เป็นเสาไม้เนื้อแข็งขนาดเล็กเส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน 6 นิ้ว พื้นบางส่วนเป็นฟาก บางส่วนเป็นไม้กระดาน ฝาเป็นฝาไม้ขัดแตะ ตัวเรือนยกใต้ถุนสูงเช่นกัน การยึดตัวโครงสร้างและส่วนประกอบต่าง ๆ ของเรือนนั้นผูกมัดด้วยหวายและตอก ภาคเหนือเรียกเรือนชนิดนี้ว่า “เรือนไม้ป่าว” (ไม้ป่าว = ไม้ไผ่) เนื่องจากตัวเรือนมีขนาดเล็กทั้งขนาดและตัวไม้โครงสร้าง ชาวบ้านจึงสามารถปลูกสร้างกันเอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยช่างผู้ชำนาญ (วิวัฒน์ เดมิยพันธ์ 2520 : 19)

ตำราโลกสมมุติราช กล่าวถึงขนาดเรือนว่า เรือนแป 24 สอก ชื่อ 8 สอก แป 18 สอก ชื่อ 8 สอก และแป 30 สอก ชื่อ 9 สอก เป็นขนาดที่ดี กล่าวถึงขนาดเรือนแต่ละประเภทการใช้งานว่า เรือนพ่อค้า แป 12 สอก ชื่อ 7 สอก เศษ 1 เรือนพ่อครัว แป 12 สอก ชื่อ 7 สอก เศษ 2 และแป 9 สอก ชื่อ 7 สอก กุฎี แป 12 สอก ชื่อ 8 สอก เศษ 4 เล่มฉาง คอกวัวควาย แป 11 สอก ชื่อ 7 สอก เรือนเสนาอำมาตย์ และโรงช้างโรงม้า แป 13 สอก ชื่อ 7 สอก เศษ 7 (วิวัฒน์ เดมิยพันธ์ 2520 : 28) ขนาดเรือนแต่ละประเภทนี้สะท้อนของกลุ่มอาคารที่วางตั้งอยู่บนพื้นที่เมืองในอดีต

การวางผังบริเวณบ้านนับเป็นเบื้องต้นของการจัดระเบียบพื้นที่ในหน่วยเล็ก ๆ ของเมือง ก่อนที่จะมารวมกับองค์ประกอบอื่นเป็นการใช้พื้นที่เมืองจึงได้ทำการศึกษาว่า แต่ละบ้านมีลักษณะเฉพาะของการวางผังบริเวณอย่างไร บ้านในภาคเหนือนั้นจะหันหน้าไปทางทิศเหนือหรือทิศใต้ โดยวางชื่อไว้ตามแนวตะวันออก-ตะวันตก (ด้านชื่อ = ด้านสะกิด หรือด้านกว้างของบ้าน” หรือที่เรียกว่า “วางเรือนขวางตะวัน” ซึ่งตรงกันข้ามกับเรือนภาคกลางที่ “วางเรือนตามตะวัน” เหตุที่เรือนล้านนาวางตัวเรือนแบบนี้จนถึงเป็นกฎเกณฑ์ของสังคมเพราะภาคเหนืออากาศหนาวเย็น จึงต้องวางเรือนให้ขวางตะวัน รับแสงแดดเพื่อให้ความอบอุ่นแก่ตัวเรือน ขอบเขตของบ้านมักจะกั้นด้วยรั้วไม้ไผ่ที่ให้ความรู้สึกโปร่ง เป็นการบอกขอบเขตหลวม ๆ ไม่มีความมุ่งหมายที่จะใช้เป็นขอบเขตทางกายภาพที่มั่นคงแข็งแรง รั้วที่ใช้มี 3 ประเภท คือ รั้วเสลา รั้วตาแสงรั้วตั้งป่อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภายในเขตบ้านจะประกอบด้วย ตัวเรือน ฝรั่ง บ่อน้ำ ห้องน้ำ บริเวณใกล้บ่อน้ำหรือเชิงบันไดจะปลูกดอกไม้ไว้บูชาพระ หน้าเรือนจะเป็นลานบ้าน “ช่วงบ้าน” สำหรับใช้เป็นสนามเด็กเล่น ลานตากพืชผล ตากผ้า พบปะสนทนาประชุมกลุ่ม ฯลฯ และยังเป็นส่วนที่ช่วยให้เกิดมุมมองที่งดงามแก่ตัวบ้านอีกด้วย ส่วนบริเวณที่เหลือจะปลูกไม้ยืนต้น เช่น ลำไย มะม่วง มะกรูด มะนาว ต้นหมาก มะพร้าว ต้นไม้ กัลย อ้อย ฯลฯ ริมรั้วจะปลูกผักสวนครัวให้ทอดยาวไปตามรั้วบ้านใกล้ ๆ ช่วงบ้านจะมีสวนครัวปลูกผักต่าง ๆ ไว้รับประทานตามฤดูกาล เช่น ผักกาด ถั่วฝักยาว พริก มะเขือ ต้นหอม ผักชี ฯลฯ สวนครัวนี้จะล้อมด้วยไม้ไผ่สานเป็นตาเล็ก ๆ เพื่อกันมิให้เป็ด ไก่ สัตว์เลี้ยงที่นิยมเลี้ยงกันทุกบ้านเข้าไปรบกวน (วิวัฒน์ เตมียพันธ์ 2520 : 22-24)

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมือง ภายในกำแพงเมืองทั้งชั้นในและชั้นนอกมีชุมชนอยู่หลายแห่ง แต่ละแห่งจะมีวัดคู่ประสงค์กลางชุมชน มีถนนหลักและถนนซอยเชื่อมโยงชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ถนนหลักจะตัดกันเป็นเส้นตรงเกือบตั้งฉาก ส่วนถนนซอยจะมีลักษณะเป็นเส้นตรง กดเคี้ยวบ้างไม่แน่นอน อันเนื่องมาจากอิสระในการวางตัวของกลุ่มบ้านเพราะที่ดินยังไม่มีการแบ่งกรรมสิทธิ์ จึงไม่มีขอบเขตที่ตายตัวของแต่ละบ้าน

การตั้งถิ่นฐานของชุมชน จะมี 2 ลักษณะ คือ ชุมชนแบบเกาะกลุ่มแน่นเป็นกระจุกบนที่ดอน และชุมชนแบบเกาะตัวเป็นเส้นแคบตามเส้นผนังธรรมชาติของลำน้ำ (อิสรา กันแดง 2533 : 121-122)

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนชนบท มีการถ่ายทอดคติความเชื่อกันมาแต่โบราณ แต่ละหมู่บ้านจะมี “อาจารย์วัด” เป็นผู้กระทำพิธีและบอกวิธีปฏิบัติให้ชาวบ้าน การเลือกทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านและเมืองในอดีตมีการพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น ลักษณะรูปร่างของที่ดิน ลักษณะความสูงต่ำของที่ดินตามทิศต่าง ๆ ลักษณะของเนื้อดิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า แต่ละหมู่บ้านย่อมมีผีหรืออารักษ์คุ้มครองหมู่บ้าน ในหมู่บ้านจึงมีบริเวณที่พำนักของผีเสื้อบ้าน โดยชาวบ้านจะปลูกศาลหรือหอให้ผีเจ้าบ้านใช้เป็นที่พักสถิตย์ บริเวณดังกล่าวจะตั้งอยู่ชายบ้านตรงที่เป็นดงไม้หรือมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่ (คติความเชื่อนี้ยังคงอยู่ในหมู่บ้านชนบทของล้านนาปัจจุบัน) ในบางหมู่บ้านตรงบริเวณทางแยก 4 แพร่ง หรือ 3 แพร่งกลาง ๆ หมู่บ้านจะมีการปักเสาหลักไม้ เรียกว่า “เสาหลักบ้าน” เอาไว้ นอกจากศาลผีเสื้อบ้านที่อยู่ในดงไม้ถือว่าเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านนั่นเอง สิ่งสาธารณะที่หมู่บ้านใช้ร่วมกันได้แก่ บ่อน้ำ วัด และป่า (วิวัฒน์ เตมียพันธ์ 2520 : 15-18)

ชีวิตสังคม COMMUNICATION

การพบปะ การประกอบกิจกรรม ประเพณีต่าง ๆ ของผู้คนในอดีต เมืองได้จัดเตรียมพื้นที่เพื่อการนี้ไว้ดังนี้

พื้นที่ที่เป็นลานโล่ง “ช่วง” มีหลายระดับ และมีประโยชน์ใช้สอยเฉพาะตัว “ช่วงหลวง” คือลานหรือสนามหน้าวังหลวง ใช้ในการประกอบพระราชพิธีการจัดเตรียมกองทัพหรือราชการงานเมืองต่าง ๆ “ช่วงวัด” หรือลานวัดเป็นพื้นที่อนุเคราะห์สำหรับชุมชนในการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประกอบกิจกรรมและประเพณีต่าง ๆ ตลาดเป็นลานโล่งเพื่อรองรับกิจกรรมการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า “ช่วงบ้าน” หรือลานบ้านเป็นพื้นที่อเนกประสงค์เพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของบ้านรวมทั้งการพบปะสนทนากับเพื่อนบ้าน

ลักษณะทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพบปะของผู้คนในอดีต ยังมีลักษณะทางกายภาพอีกหลายประการที่เอื้ออำนวยต่อการพบปะของผู้คน ได้แก่ บริเวณประตูเมือง ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ ระหว่างกิจกรรมภายในภายนอกเข้าด้วยกัน บริเวณท่าเรือซึ่งเป็นจุดบรรจบและเปลี่ยนรูปแบบการเดินทางระหว่างการสัญจรทางบกกับทางน้ำ จึงเป็นจุดรวมผู้คนและกิจกรรม บริเวณจุดตัดของโครงข่ายถนน และบริเวณของตัวถนนเอง

ภาพที่ 3.10 ลักษณะทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพบปะของผู้คนในอดีต

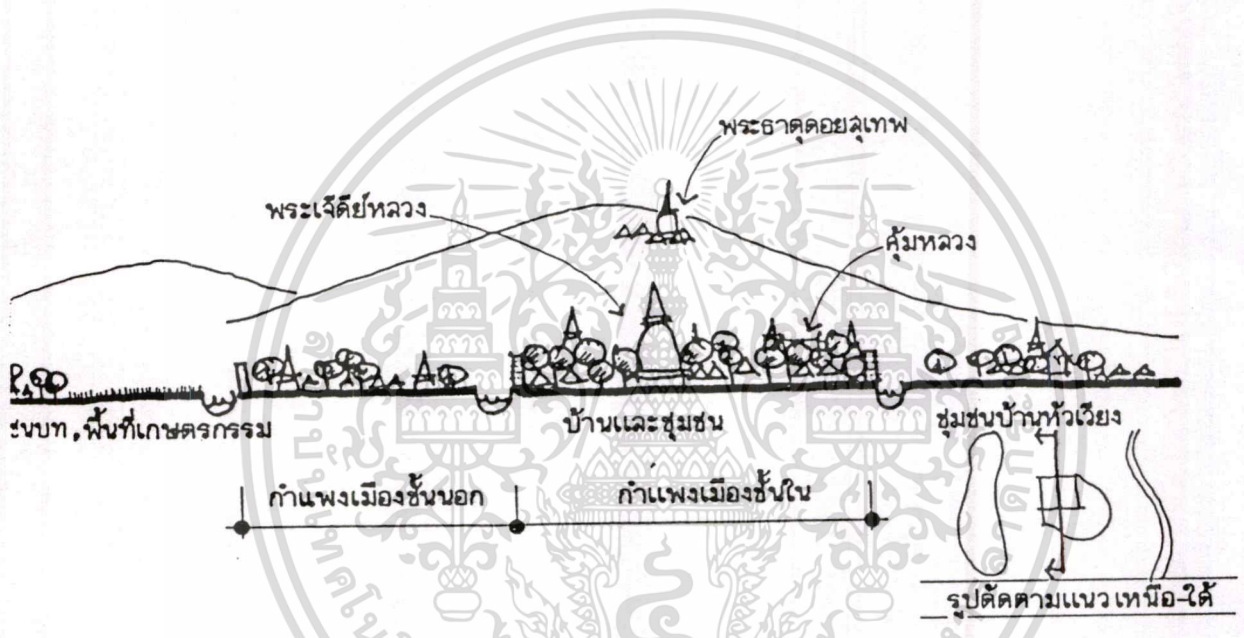
บรรยากาศของเมืองเชียงใหม่ในอดีต (URBAN ATMOSPHERE)

ถ้าจะบรรยายถึงบรรยากาศของเมืองเชียงใหม่ในอดีตคงจะได้ข้อความดังนี้ “บ้านเรือนแฝงตัวอยู่ภายใต้หมู่มืดแลเห็นหลังคาวังหลวง วัดวาอารามและเจดีย์โผล่พ้นยอดไม้อยู่เป็นระยะ ๆ ขนาดใหญ่เล็กตามความสำคัญของวัดแต่ละแห่ง ในกำแพงเมืองชั้นในจะเห็นมีจำนวนมากกว่าพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ที่ชัดเจนที่สุดเห็นจะเป็นพระเจดีย์หลวงซึ่งตั้งอยู่บริเวณกลางเมืองมองจากที่ไหน ๆ ก็แลเห็น ถัดออกมาที่กำแพงเมืองชั้นนอก บ้านเรือนไพร่ทาส และวัดขนาดเล็กแทรกตัวอยู่ตามหมู่ไม้ต่าง ๆ อันได้แก่ ต้นหมาก มะพร้าว และไม้ยืนต้นอื่น ๆ พื้นที่บางแห่งถูกล้อมเป็นทุ่งโล่งเพื่อใช้แทนน้ำประปา เช่นเมืองปัจจุบัน

แม้ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกกำแพงเมืองด้านทิศเหนือมีชุมชนบ้านหัวเวียง หรือชุมชนบ้านช้างเผือกตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นกลุ่มใหญ่ โดยมีวัดหลายวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ใกล้กับชุมชนมีหนองน้ำขนาดใหญ่ที่เป็นแหล่งอาหารอันอุดมสมบูรณ์ของทั้งคนและสัตว์ ด้านทิศตะวันออกมีชุมชนบ้านท่าแพ มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการค้าขายสินค้า มีพ่อค้าแปลกหน้าจากต่างเมืองมาตั้งกระโจม และจอดเรือแพอการติดต่อดี้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าอยู่เนืองแน่น ด้านทิศตะวันตกเป็นดินแดนอรัญวาสีที่มีวัดป่าแพรงตั้งอยู่ตามป่าเขาเชิงคอกยสุเทพ

ถัดออกมาเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เวียงบริวาร และชุมชนชนบทที่กระจายตัวอยู่โดยรอบตามที่ดอน และสันพั้งธรรมชาติ

ภาพที่ 3.11 บรรยากาศของเมืองเชียงใหม่ในอดีต

เมืองในอดีตมีระเบียบแบบแผนของเมืองไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ขัดแย้ง ไม่ชิงเด่นเมืองจึงออกมาสวยงาม เส้นขอบฟ้า (SKY LINE) ที่เห็นเป็นยอดเจดีย์ หลังคาวัด วังและยอดไม้เมืองขยายตัวตามแนวราบโดยมีคอกยสุเทพเป็นฉากหลังของเมือง

เรือนไทยภาคเหนือ (เรือนล้านนา)

จากสภาพการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ทำให้เกิดเรือนประเภทต่าง ๆ ขึ้น ตามสภาพการใช้งาน ถ้าพิจารณาเบื้องต้นในระดับเดียว ก็พอจะแบ่งเรือนพักอาศัยออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

เรือนชนบท เริ่มตั้งแต่ห่างเฝ้าทุ่ง ซึ่งมีประโยชน์ใช้งานตามฤดูกาล มีลักษณะกึ่งถาวร น่าสนใจเป็นพิเศษในลักษณะการออกแบบเนื้อที่ได้สัดส่วนลงตัว ก่อนข้างกระชับ รูปทรงงาม ใช้

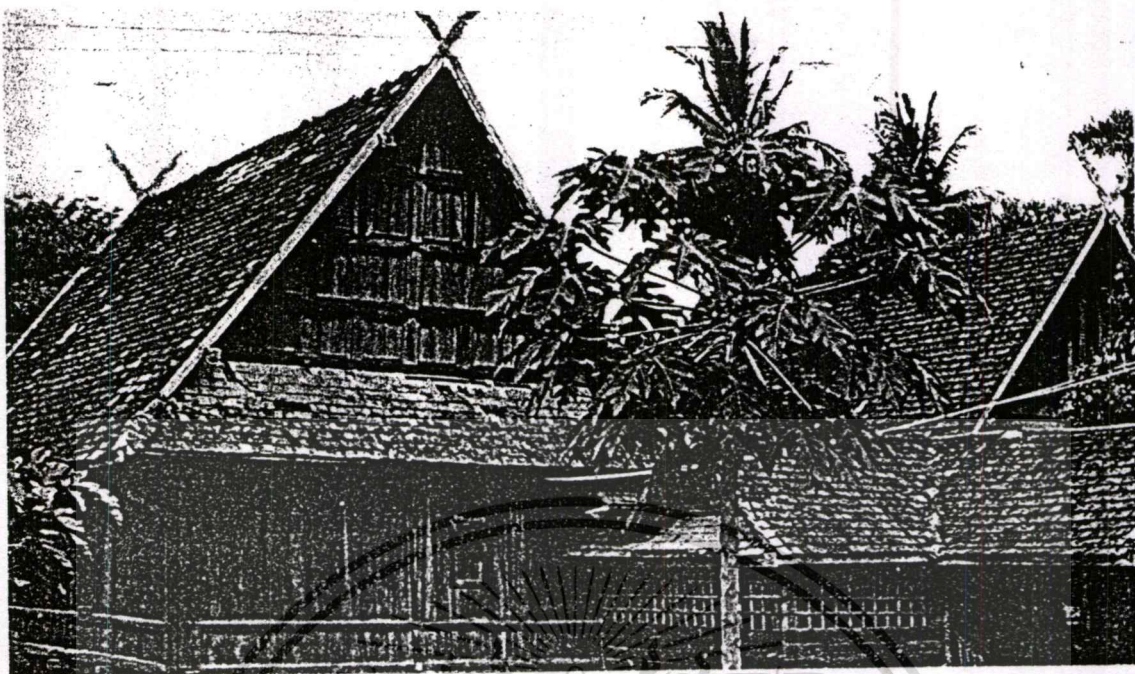
วัสดุที่หาได้ง่ายโดยรอบบริเวณ เช่น ไม้ไผ่ ไม้จริง หลังคามุงด้วยใบตองตึงหรือแฝก
 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่เผยแพร่เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำเนื้อหาไปใช้
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนพักอาศัยขนาดมาตรฐานของชาวเหนือโดยทั่วไปใช้เรือนชนบทขนาด 1 ห้องนอน เป็นเกณฑ์ เป็นเรือนของชาวไร่ชาวนายกพื้นเหนือดินชั้นมาประมาณ 60 เซนติเมตร ช่วงเสาแคบ ประมาณ 2.00-2.40 เมตร เสาไม้จริงตัดจากป่าละเมาะที่หาได้ง่าย เส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ 4 นิ้ว ขึ้นมา โครงสร้างหลังคาใช้ไม้รวกไม้ไผ่ มุงด้วยตับใบตองตึง (ปัจจุบันทำสำเร็จรูปขายเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน) ตับแฝก ส่วนผนังนั้นมักจะใช้แผงไม้รวก (ไม้ซาง) สานสำเร็จรูปแบบต่าง ๆ ยกขึ้นตั้งได้ พื้นใช้ฟากไม้ไผ่ทาบ เนื้อที่ใช้งานภายในได้สัดส่วนลงตัว

เรือนไม้ เป็นเรือนของผู้มีอันจะกินใช้ไม้จริงเนื้อดีทั้งอาคาร หลังคามุงกระเบื้องยกใต้ถุนสูง ถึงแม้ว่าแบบแผนการออกแบบเนื้อที่ต่าง ๆ จะสอดคล้องตามประเพณีเดิม เช่น เรือนชนบทก็ตาม แต่ขนาดของเนื้อที่ขยายตัวหลวมขึ้น มีตั้งแต่ขนาด 2 ห้องนอนขึ้นไป อีกประการหนึ่งโดยที่มีกำลังทางเศรษฐกิจเอื้ออำนวยอยู่พร้อมมูล เจ้าของเรือนจึงมีโอกาสที่จะปรึกษาหรือร่วมพิจารณาการออกแบบกับช่างไม้ผู้ชำนาญงานอย่างใกล้ชิด ดังนั้นรูปทรง (form) และเนื้อที่ (space) ของเรือนประเภทนี้แต่ละหลังจึงมักจะมี ความแตกต่างรูปการณที่ผิดแผกกันออกไป มีความซับซ้อนทางสถาปัตยกรรม

เรือนประเภทนี้มักจะตั้งอยู่ในระดับหมู่บ้านชุมชนตลาด จนถึงระดับเมืองใหญ่ทั่วไป ตามความเป็นจริงนั้นเรือน ไม้ก็เริ่มเข้าแบบสมบูรณ์ในตัวของมันเอง ตอนเปลี่ยนโครงสร้างต่าง ๆ และค่านิยมในสังคมล้านนา มาแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งแต่เดิมห้ามชาวประชาสร้างเรือนไม้จริงเต็มหลัง ยกเว้นแต่ชนชั้นสูงในสังคมเท่านั้น ชาวบ้านจะต้องใช้ผ้าซิ่น (ผ้าไม้สาน) ประกอบกันไปด้วย ตกมาถึงสมัยที่ความเจริญทางวัตถุเข้าไปสู่ชนบทเร็วและกว้างไกลไปจน ไม่มีเวลาพอให้ประนีประนอม เข้ากันได้จึงเกิดการทำลายสิ่งที่ดีงามทางวัฒนธรรมขึ้นอย่างกว้างขวาง และรวดเร็วในอัตราที่ทวีขึ้นเรื่อย ๆ

เรือนกาแล เป็นเรือนพักอาศัยของผู้ที่มีอันจะกินและผู้นำชุมชน หรือเป็นเรือนของบุคคลชั้นสูงในสังคม ตั้งแต่ระดับชนบทจนถึงระดับเมือง เรือนประเภทนี้มีลักษณะพิเศษมียอดจั่วประดับกาแลไม้สลักอย่างงดงาม ใช้วัสดุก่อสร้างคุณภาพดีเยี่ยม การช่างฝีมือสูงประณีต แต่มีแบบแผนค่อนข้างตายตัว ส่วนใหญ่เป็นเรือนแฝด มีขนาดตั้งแต่หนึ่งห้องขึ้นไป เรือนกาแลจะมีแผนผังสองแบบใหญ่ ๆ คือ แบบเอาบันไดขึ้นตรงติดชานนอกโถด ๆ กับ แบบเอาบันไดอิงชิดแนบฝาใต้ชายคาคลุม แต่ทั้งสองแบบจะใช้ร้านน้ำตั้งเป็นหน่วยโถด ๆ มีโครงสร้างของตนเองไม่นิยมตีฝ้าเพดาน เรือนบางกลุ่มประกอบด้วยเรือนหลายหลังเป็นกลุ่มเรือนใหญ่ เช่น เรือนพญาใจ ริมคลองชลประทาน เชียงใหม่ (อนุวิทย์ เจริญศุกกุล 2539 : 9-11)

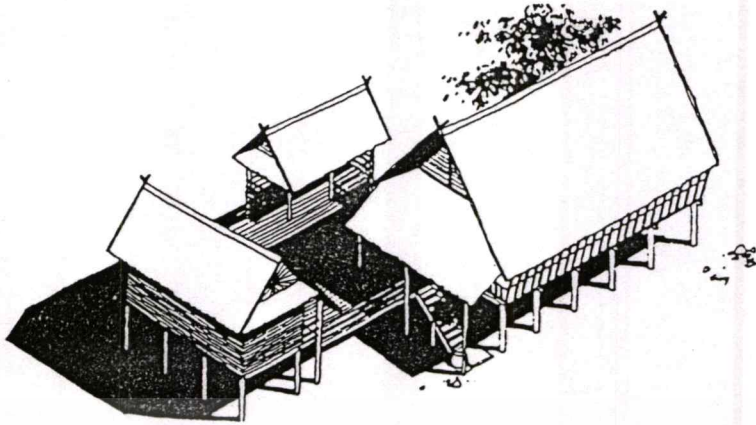
ภาพที่ 3.12 แสดงเรือนชนบท เรือนไม้ลักษณะเรือนแฝด เรือนกาแล เรือนพญาไทย

โดยแยกตามลักษณะการใช้สอยที่ว่างอาคาร ซึ่งหมายถึงการใช้ลักษณะของการใช้สอยที่ว่างอาคารเป็นตัวกำหนดประเภทอาคาร ซึ่งสามารถแยกย่อยออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. เรือนพักอาศัย ได้แก่ เรือนที่สร้างขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ต่อการใช้ที่ว่างเพื่อการอยู่อาศัยเท่านั้น เรือนประเภทนี้อาจจำแนกออกได้อีก 3 ลักษณะ คือ

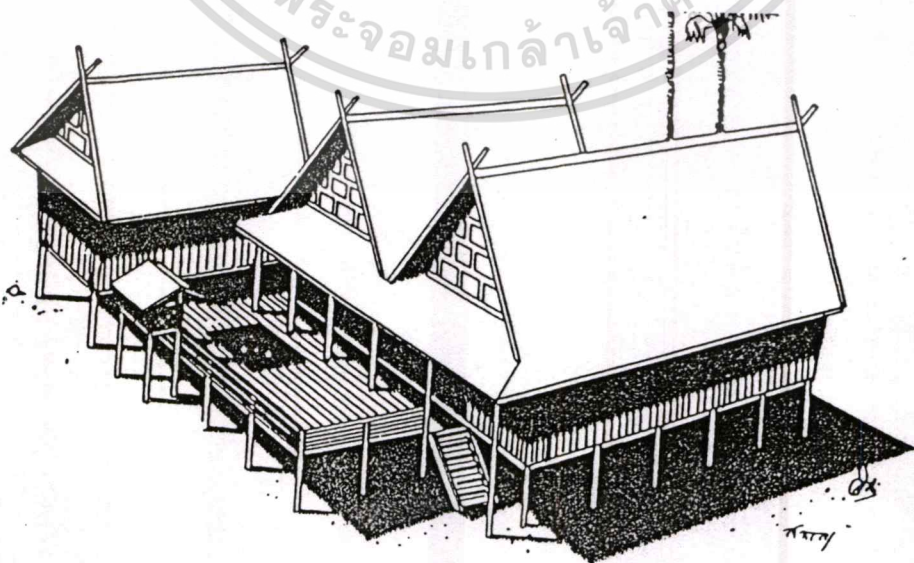
เรือนเดี่ยว หมายถึงเรือนหลังเดี่ยว ขนาดค่อนข้างเล็กมีทั้งประเภทที่เป็นเรือนไม้จริงและเรือนไม้ไผ่ ส่วนใหญ่มักเป็นเรือนของผู้มีฐานะไม่สู้จะดีนัก หรือมักเป็นเรือนของผู้ที่เริ่มตั้งต้นครอบครัวใหม่ ๆ เป็นเรือนขนาดประมาณ 3 ห้องนอน โดยห้องแรกส่วนหน้าทำเป็นเดินส่วนหลังกันเป็นห้องนอน หน้าเดินลดระดับลงเป็นชานแคบ ๆ มีบันไดพาดขึ้นได้ชายคาปีกนกที่คลุมเลยเดินออกมา ด้านข้างเรือนด้านหนึ่งต่อชานเชื่อมกับชานส่วนหน้าอ้อมไปจรดปลายเรือน เพื่อใช้พื้นที่บริเวณนี้เป็นครัว โดยมีปีกหลังคาชกจากด้านข้างเรือนต่อลงมาคลุมเป็นผืนเดียวกัน ห้องครัวนี้มักกันผนังล้อมเพื่อกันแดดลมและฝน ส่วนด้านหน้าอาจจะต่อเป็นชั้นยื่นเลยออกไปเพื่อใช้วางหม้อน้ำ เรือนประเภทนี้ถ้าเป็นเรือนไม้จริงผนังก็จะใช้กระดานไม้ตีกันเป็นฝาอย่างหยาบ ๆ เช่นเดียวกับพื้นเรือน ซึ่งอาจใช้ไม้กระดานหรือฟากปู ส่วนเครื่องมุงหลังคาบ้างก็ใช้เป็นเกล็ด บ้างก็ใช้ใบตองตีมุง แต่ถ้าเป็นเรือนเครื่องฉลุหรือเรือนไม้บ้วนนั้นฝาเรือนส่วนใหญ่ใช้ฝาสานขัดแตะ พื้นฟาก ส่วนหลังคาล้านมุงด้วยใบตองตี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 3.13 แสดงแบบเรือนจั่วเดี่ยว

เรือนแฝด หมายถึงเรือนพักอาศัยขนาดค่อนข้างใหญ่ ที่ทำเป็นเรือนไม้ 2 หลังขนานติดกัน หันจั่วเรือนไปทิศทางเดียวกัน โดยเรือนหลังหนึ่งจะมีขนาดใหญ่กว่าเรือนอีกหลังหนึ่ง เรือนประเภทนี้มักใช้ไม้จริงเป็นวัสดุหลักทั้งหมด เรือนใหญ่นั้นใช้เป็นเรือนประธานหรือเรือนนอนส่วนเรือนหลังเล็กส่วนใหญ่ใช้เป็นเรือนครัว ยกเว้นกรณีที่มีกลุ่มอาคารประกอบรวมกันในผังมากกว่า 2 เรือนขึ้นไป เรือนหลังเล็กจึงจะถูกใช้เป็นเรือนนอนประกอบอีกหลังหนึ่งเรือนแบบนี้ส่วนใหญ่มักเป็นเรือนของผู้ที่มีฐานะทางสังคมอยู่ในระดับที่ดี รวมไปถึงเป็นลักษณะของครอบครัวชายที่มีความมั่นคงพอสมควรแล้ว แต่อย่างไรก็ดี ลักษณะของการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ใช้สอย โดยทั่วไปก็คงเข้าเดียวกันกับเรือนเดี่ยว แม้ว่าขนาดอาคารจะใหญ่ขึ้นเป็น 5 ห้องก็ตาม การจัดแบ่งพื้นที่ก็ยังคงเป็นไปตามสัดส่วนและระบบการใช้งานคงเดิม เพียงแต่ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจน ก็คงจะเป็นขนาดพื้นที่อาคาร องค์ประกอบต่าง ๆ และรูปทรงที่ซับซ้อนขึ้นเท่านั้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ภาพที่ 3.14 แสดงแบบเรือนแฝด
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนพักอาศัยกิ่งร้านค้า หมายถึงเรือนไม้จริงพักอาศัยที่แปลงประโยชน์พื้นที่ใช้สอยให้เพิ่มขึ้น โดยการแปลงหรือใช้บางส่วนของที่ว่างทำเป็นส่วนประกอบกิจการ เพื่อการค้าขนาดเล็ก เรือนประเภทนี้มักเป็นเรือนที่อยู่ในกลางชุมชนหรือติดกับทางสัญจร มีลักษณะรูปแบบคล้ายกันกับเรือนเดี่ยวและเรือนแฝดแทบทุกประการ จะต่างกันก็เพียงการวางตำแหน่งอาคารจะหันส่วนด้านข้างของเรือนออกไปทางสัญจรเสมอ เพื่อใช้ส่วนกว้างของเรือนช่วงนี้เป็นที่ประกอบกิจการ ถ้าเป็นเรือนเดี่ยวนั้นไม่นิยมยกพื้นเรือนให้สูงมากนัก ประมาณ 0.80-1.00 เมตร ผนังเรือนด้านนี้จะถูกเปลี่ยนเป็นแบบบานเพ็ชรมหรือฝาถ้ง ส่วนถ้ำเป็นเรือนแฝดก็จะใช้วิธีการคั่งปีกชายคา หรือใช้เป็นปีกหลังคาชั้นซ้อนช้กันเลขลงมา โดยการตั้งเสาข้างรับอีกแนว พร้อมทั้งประกอบฝาล้อมถ้ 4 ด้าน พื้นที่ส่วนนี้จะใช้เป็นส่วนสำหรับการค้าขายโดยตรงแบบอย่างของเรือนประเภทนี้ยังพอบพบเห็นได้ตามแถบอำเภอโดยรอบนอกเมือง อาทิเช่น จังหวัดพะเยา แม่ฮ่องสอน ฯลฯ

2. เรือนร้านค้า หมายถึง เรือนไม้จริงที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อนั้นประโยชน์ใช้สอยในการประกอบกิจกรรมเพื่อการค้าขายโดยตรงเรือนประเภทนี้ส่วนใหญ่เห็นได้ในใจกลางเมืองหลักหรืออำเภอขนาดใหญ่ทั่ว ๆ ไปมีลักษณะเป็นเรือนไม้ 2 ชั้นเช่นเดียวกับเรือนพักอาศัย หากแต่สิ่งที่แตกต่างกันไปก็อยู่ที่รูปแบบอาคารที่น่าจะมีใช้แบบอย่างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นดั้งเดิมจริง ๆ ของชุมชนล้านนา แต่คงเป็นแบบอย่างอิทธิพลที่ถ้ำผ่านขึ้นไปจากสถาปัตยกรรมแถบตอนล่างเข้าไป ซึ่งอย่างช้ก็คงเป็นช่วงภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองไปเป็นแบบระบบเทศาภิบาลแล้ว เพราะรูปแบบลักษณะอาคารเปลี่ยนไปเป็นแบบเรือนที่มีปีกหลังคาขนาดย่อม ๆ คลุมทางเข้าด้านหน้า มีระเบียงโปร่งตลอดแนวด้านหน้าชั้นบนที่สำคัญก็คือรูปทรงอาคารที่ส่วนหนึ่งได้กลายเป็นแบบทรงเรือนปั้นหย่าหรือทรงมะนิลา การใช้สอยของเรือนชนิดนี้ใช้พื้นที่ชั้นล่างเป็นที่ประกอบกิจการค้าขายทั้งหมดโดยมีการเชื่อมต่อกับพื้นที่ส่วนบนด้วยบันไดที่หลบมาอยู่ภายในอาคาร สำหรับชั้นบนใช้เป็นที่พักอาศัยรวมทั้งเป็นที่เก็บสำรองผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ (สมคิด จิระทัศนกุล 2543 : 121-123)

องค์ประกอบบ้านและส่วนประกอบตัวเรือน

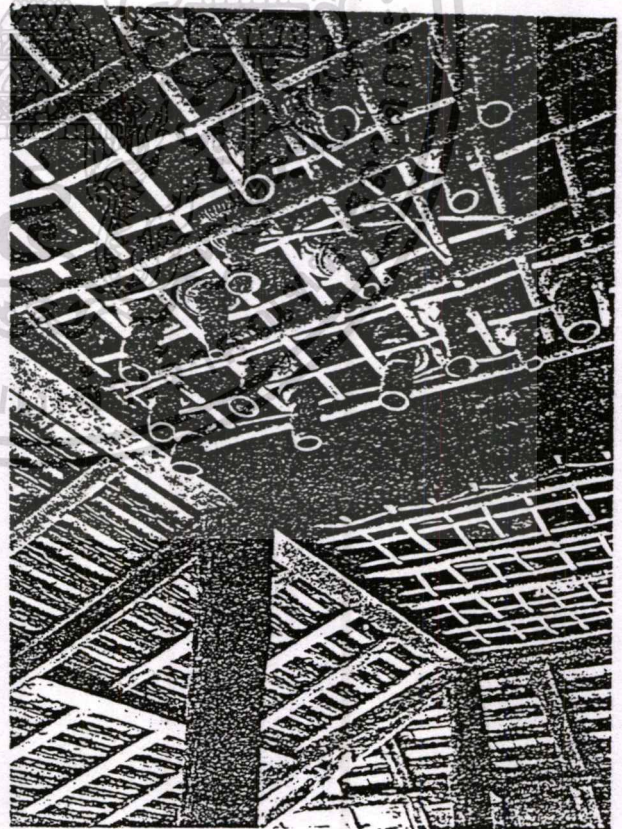
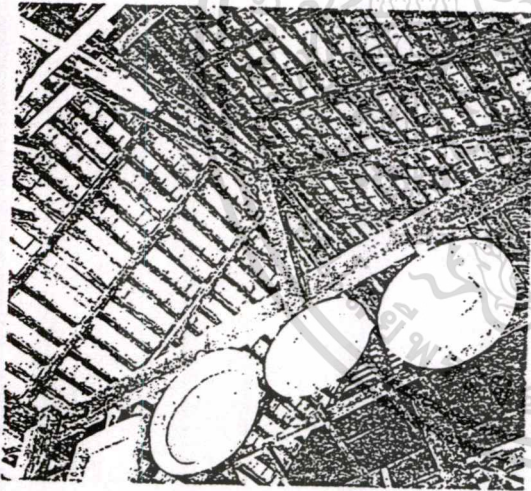
บริเวณบ้านของเรือนล้านนา มักจะกั้นด้วยรั้วไม้ไผ่โปร่ง ๆ เป็นการบอกเขตอย่างหลวม ๆ ด้านที่ติดถนนนั้นถ้ยังเข้าสู่ระดับเมืองมากเท่าไรสภาพของรั้วก็ยิ่งมั่นคงแข็งแรงสูงขึ้นตามลำดับ บางแห่งปลูกต้นชาจัดเป็นรั้วแน่นดูสบายตาภายในบริเวณบ้านจะประกอบด้วยตัวเรือน ช้ช้าว บ่อน้ำ ครงกระเดื่อง ที่อานน้ำ ลานบ้าน เรือนเก่า ๆ บางหลังก็มีศาลปู่ย่าอยู่ด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบทางกายภาพทางสถาปัตยกรรม แต่ในทางดำรงชีพแล้วคติทางเหนือถ้ถือว่า ถ้เป็นบ้านที่สมบูรณ์แล้วละก็จะต้องประกอบด้วยหน่วยใช้สอยดังต่อไปนี้ คือ บ่อน้ำ ครงกระเดื่อง (ครงมอง) ช้ช้าว (หลองช้าว) และคร้วไฟ เรือนล้านนาไทย ไม่ว่าจะมิขนาดใด ๆ ก็ตามจะมีส่วนประกอบที่ล้าคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บันไดและเสาแหล่งหมา ตัวบันไดเรือนชนบทจะหลบอยู่ใช้ชายคาบ้านมุงซ้ามือเสมอ ดังนั้นจะมีเสาถอยรับโครงสร้างหลังคาเบื้องบนตั้งลอบอยู่ เรือนไม้และเรือนกาแลก็อยู่ในกรณีเดียวกัน แต่โดยทั่วไปเรือนไม้มักจะยื่นโครงสร้างออกมาอีกส่วนหนึ่ง ทำเป็นชายคาลุมบันไดหรือเป็นโครงสร้างลอบตัว ส่วนเรือนแฝดประเภทมีชานเปิดหน้าเรือน ไม้หลบบันไดเข้าชายคา ก็จะวางบันไดชนชานโล่งหน้าเรือนอย่างเปิดเผย

เสาถอยโดด ๆ ต้นเดียวที่ไ้รับชายคาทางเข้าข้างต้นนี้เรียกว่า เสาแหล่งหมากล่าวกันว่า ไ้ผูกหมาไว้หน้าบันไดจริง ๆ

เดิน พอก้าวออกจากบันไดขึ้นไปม้จะมีชานบันได แล้วจึงถึงเดิน ตัวเดินเป็นเนื้อที่กึ่งเปิดโล่ง มีขนาดไม่เล็กกว่าห้องนอนเท่าใดนัก ในกรณีของเรือนชนบทเป็นเนื้อที่ใช้งานได้แบบอเนกประสงค์ ถ้ามีแขกผู้น้อยมาหาเจ้าของบ้านจะนั่งบนเดินแขกนั่งบนชานบันไดหรือเนื้อที่ที่มีระดับต่ำกว่า ถ้าแขกมีศักดิ์สูงกว่า เช่น ผู้ใหญ่ พระสงฆ์ เจ้าของบ้านก็จะนั่งถัดลงมา งานสวดศพก็จะใช้เนื้อที่นี้ประกอบพิธีกรรม ในกรณีที่มีลูกสาว ในเวลาค่ำคืนพวกหนุ่มก็มาแ้วสาวที่เดินนี้เอง เรือนที่มีห้องนอนเดียวก็จะใช้เดินเป็นที่นอนของลูกชาย ลูกผู้หญิงนอนกับพ่อแม่ ลูกชายประเภทแตกเนื้อหนุ่มออกเที่ยวยามค่ำคืนกลับมาดึกคืนไม่ต้องปลุกใครเข้านอนได้เลย

ภาพที่ 3.15 แสดงภาพเสาแหล่งหมา เรือนไม้ เดิน เรือนชนบท ฝาตะแกรงเก็บของ (คว้น)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 เหนือเดิน
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

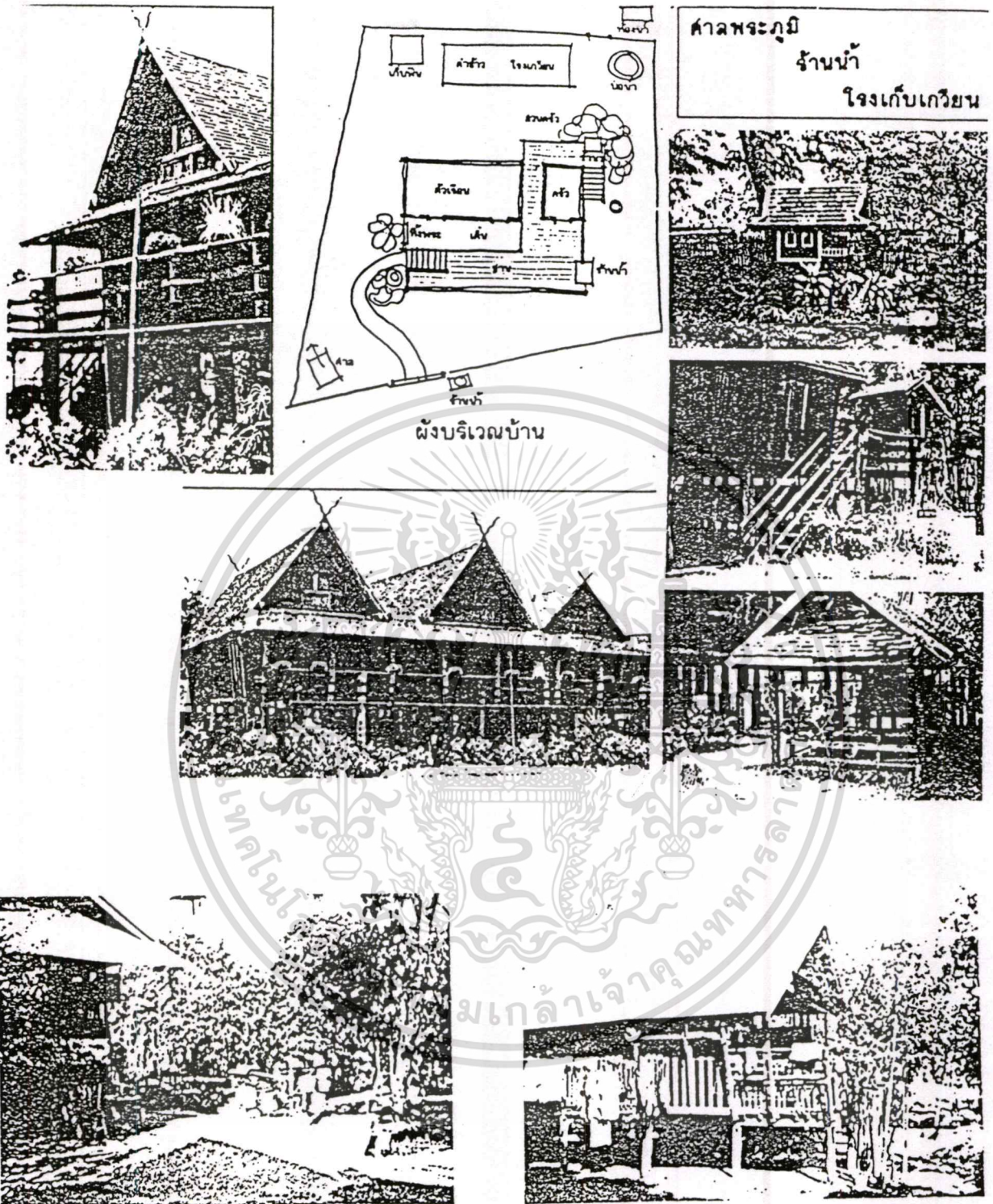
ในกรณีที่เป็นเรือนขนาดเล็ก หรือเรือนไม้มักจะตั้งร้านน้ำในบริเวณเดินนี้ด้วย บางทีจะสร้างหิ้งบูชาเหนือศรีษะติดผนังห้องนอนไว้อีกส่วนหนึ่ง ในกรณีที่เนื้อที่ระดับพื้นมีขนาดกระชับมากจึงมีปัญหาการเก็บของ เขาจะทำฝ้าตะแกรงไม้ไผ่สานโปร่งเหนือเดิน เอาไว้เก็บภาชนะจีปาดะขนาดของช่องตะแกรงมักจะแคบกว่าสัดส่วนของบ้าน้ำดินดินเผา เวลาเก็บจะคว่ำหัวลงให้ซี่ตะแกรงค้ำบ้าน้ำดินไว้

ร้านน้ำ ร้านน้ำของเรือนล้านนาเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านการกินอยู่อาศัยของชาวล้านนาโดยเฉพาะ ในกรณีที่เรือนใหญ่มีลานโล่ง ร้านน้ำจะลอยตัวอยู่ ณ มุมที่ใกล้กับทางบันไดหรืออยู่ใกล้ครัว ในบางกรณีช่างล้านนาจะออกแบบรูปทรงและตั้งในตำแหน่งอย่างมีความสำคัญเท่า ๆ กับเรือนนอนและโครงสร้างทางบันไดที่เน้นเป็นทรงของตัวเรือน

ห้องนอน ในระดับเรือนชนบท ห้องนอนจะมีขนาดใหญ่กว่าเนื้อที่ใช้งานอื่น ๆ ฝ้าด้านที่บจะอยู่ชิดเดิน ประตูทางเข้าจะเปิดที่ผนังด้านโถงทางเดินที่ใช้ติดต่อกันทั้งบ้าน ส่วนเรือนไม้และเรือนกาแลที่มีตั้งแต่สองห้องนอนขึ้นไป บางทีรวมเนื้อที่ห้องนอนทั้งหมดแล้ว อาจจะเท่าเดินหรือเล็กกว่าเล็กน้อย ห้องนอนในเรือนกาแลมักจะมีขนาดใหญ่ ฝ้าล้อมอก จะจัดเนื้อที่ห้องนอนออกเป็นสองส่วน ซีกหนึ่งใช้เป็นที่นอน อีกซีกใช้วางของ ระหว่างเนื้อที่ทั้งสองซีกนี้มีแผ่นไม้กั้นกลาง (ไม้แป้นดอง) ไม้ตัวนี้จะตัดความสั่นไหวของพื้นห้องนอนออกจากกันด้วย เมื่อใช้เดินออกจากห้องนอนในยามเช้า ขณะที่ผู้อื่นยังหลับไหลอยู่ ทำให้พื้นที่ส่วนอื่นไม่ไหวไม่เกิดเสียงไม้เบียดคัว

ระเบียงทางเดินและชานเรือน แบบฉบับในเรือนชนบทระเบียงทางเดินจะอยู่ติดห้องนอนเต็มผนัง อีกฝากหนึ่งเป็นผนังเรือน ระเบียงทางเดินจะเป็นทางส่งแจกไปยังร้านน้ำและครัว หรือกล่าวได้ว่าระเบียงทางเดินเป็นตัวเชื่อมเนื้อที่อื่น ๆ เข้าด้วยกัน ในกรณีของเรือนกาแลหรือเรือนไม้แปดระเบียงทางเดินจะกลายเป็นช่องทางเดินระหว่างห้องนอนสองฝากชานเรือนเปิดโล่งของเรือนกาแล ส่วนใหญ่มักจะเปิดโล่งตามแนวยาวขวางกับจั่วเรือน ซึ่งเรือนล้านนาถือเอาจั่วเรือนเป็นด้านสำคัญ

ห้องครัว ห้องครัวจะอยู่สุดมุมทางเดินเท้า หรือสุดทางเท้าแล้วแยกออกเป็นห้องเล็ก ๆ มีฝ้าและช่องระบายควัน พวกเรือนไม้จะแยกครัวออกไปอย่างเป็นสัดส่วน อยู่ติดชานเรือนด้านหลัง บางทีก็มีร้านน้ำตั้งอยู่ในชานหลังนี้ด้วย ครัวของเรือนกาแลแปด มักจะอยู่ติดเรือนแปดหลัง ย่อมกว่าหรือแยกตัวออกมาเป็นเรือนครัวไปต่างหาก เนื้อที่ที่ใช้ตั้งเตาไฟจะยกขึ้นมาเป็นแท่นไม้อัดดินแน่น พวกอุปกรณ์หุงต้มต่าง ๆ จะจัดอยู่บนแท่นไม้นี้ เป็นการป้องกันอัคคีภัยอย่างหนึ่ง ทำงานแบบนั้นก็สะดวก (อนุวิทย์ เจริญสุกุล 2539 : 12-13)

ภาพที่ 3.16 แผนภาพการใช้เนื้อที่ของเรือนล้านนาไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3 โครงสร้างองค์กรและสายบริหารงาน

3.3.1 กลุ่มบริหารพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ โดยกลุ่มนี้มีหน้าที่หลัก คือ บริหาร จัดกิจกรรมและจัดแสดงรวมทั้งดูแลรักษา จัดระเบียบ จัดการในส่วนของพิพิธภัณฑ์ ทั้งหมด ซึ่งมีบุคลากรหลายฝ่ายรวมถึงที่ปรึกษาที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณวุฒิ และประสบการณ์ โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่โดยตรงที่จะช่วยบริหารและพัฒนาให้พิพิธภัณฑ์ ให้บริการแก่ผู้เข้าชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแบ่งหน้าที่ของแต่ละฝ่ายแต่ละหน้าที่ได้ดังนี้

ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ เป็นฝ่ายบริหารที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการบริหารทั่วไป ซึ่งจะต้องส่งเสริมในหน่วยงานต่าง ๆ ให้ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายโดยการควบคุมดูแลพิพิธภัณฑ์ แล้วจะต้องเป็นผู้นำเสนอแนวความคิด หรือตารางเวลาในการจัดแสดงงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพิพิธภัณฑ์ แก่คณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อที่จะได้รับการสนับสนุนในการทำกิจกรรม การแสดงงานต่าง ๆ

- คณะกรรมการที่ปรึกษา เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ หรืออาจจะเป็นศิลปินอาวุโส ซึ่งเพียบพร้อมไปด้วยคุณวุฒิ และวิสัยทัศน์โดยเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อเป็นที่ปรึกษาในแนวทางการจัดการของหอศิลป์ฯ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ให้ได้มากที่สุด

- ภัณฑารักษ์ เป็นบุคคลที่ต้องจัดการหรือวางโปรแกรมการจัดแสดงหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องเกิดในพิพิธภัณฑ์ แห่งนี้ ผู้จัดการพิพิธภัณฑ์ ต้องเป็นภัณฑารักษ์ที่มีแนวความคิดที่พัฒนา มีความคิดที่ใหม่ สร้างสรร และมีแนวทางที่ดี เพื่อจะต้องเป็นบุคคลที่นำเสนอรายการ กิจกรรม การแสดงงานศิลปะ รวมทั้งการดำเนินงาน ค่าใช้จ่าย งานธุรการ ทั้งหมดให้แก่ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ และคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อนำเสนอต่อในระดับต่อไป

- ผู้ช่วยภัณฑารักษ์ ในส่วนนี้แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ภัณฑารักษ์ฝ่ายจัดแสดงงาน และจัดการกิจกรรมภายในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งในส่วนนี้เป็นฝ่ายที่ทำการจัดแสดงงานหรือจัดกิจกรรมโดยมีกลุ่มทีมงานเป็นฝ่ายผลิตและติดตั้งดำเนินงาน หรืออาจจะมีกลุ่มอาสาสมัครที่มีความสามารถทางด้านนี้มาเป็นผู้ช่วย อีกฝ่ายหนึ่งคือภัณฑารักษ์ฝ่ายงานศิลปะ ในส่วนนี้จะเป็นผู้ควบคุมไปจนถึงการจัดทำบัญชีงานศิลปะ และประชาสัมพันธ์งาน

- ฝ่ายเทคนิค ฝ่ายนี้จะเป็นผู้ควบคุมดูแลงานเทคนิคต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งจะรวมไปถึงงานไฟฟ้า ประปา ระบบปรับอากาศ และงานเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของการจัดแสดงหรือกิจกรรมนั้น ๆ

- ฝ่ายรักษาความปลอดภัย เป็นฝ่ายดูแลความปลอดภัยงานศิลปะที่นำมาจัดแสดงรวมทั้งดูแลความปลอดภัยพิพิธภัณฑ์ ด้วย

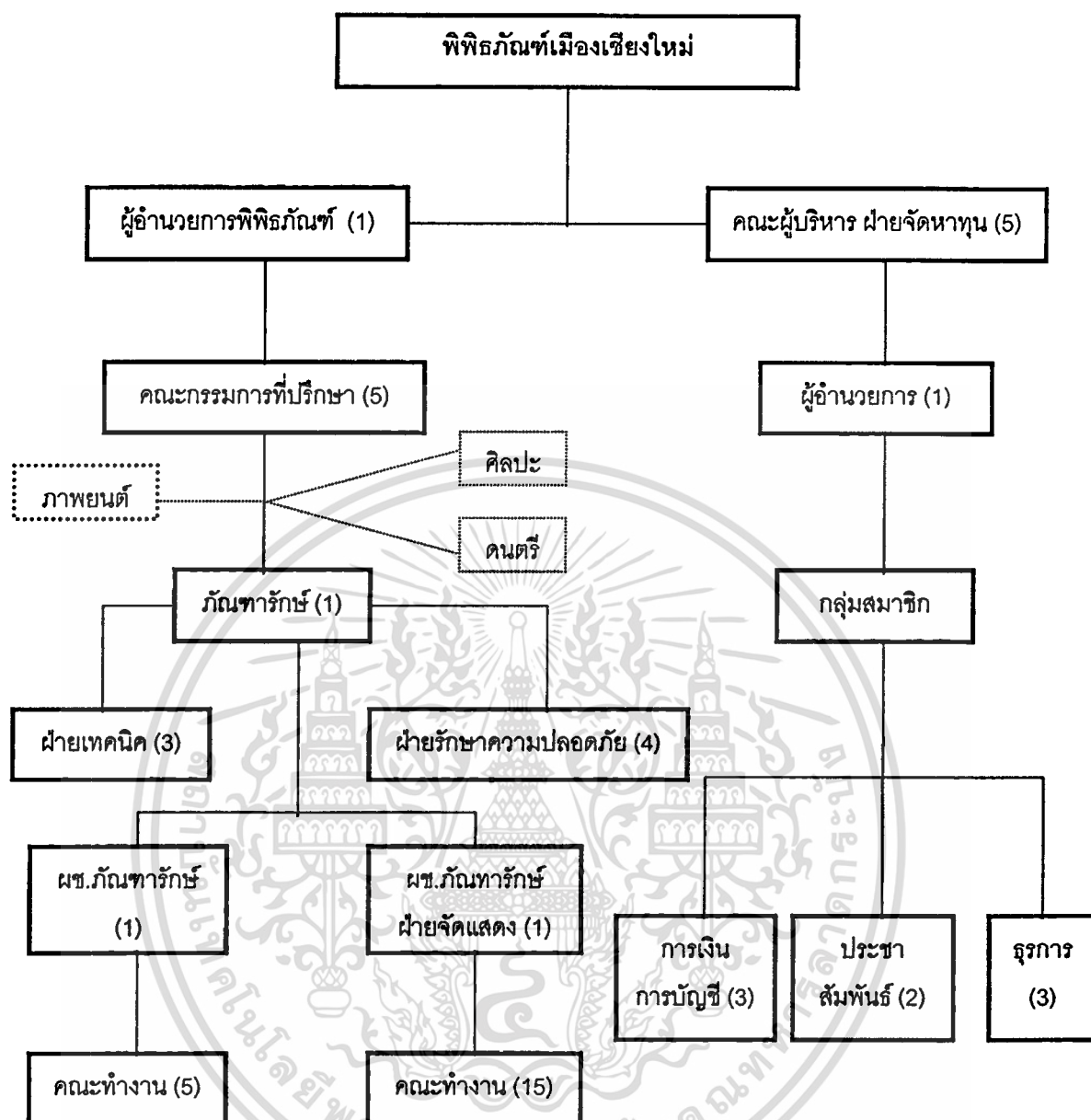
ทั้งนี้ทุก ๆ ฝ่ายจะต้องประสานงานกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีการควบคุมดูแลในสายงานบริหารของแต่ละส่วนการทำงาน ซึ่งในฝ่ายกลุ่มบริหารการจัดการพิพิธภัณฑ์เมือง

เชียงใหม่ จะต้องมีการมีบุคคลหรือส่วนงานต่าง ๆ ที่จะต้องทำงานเกี่ยวข้องกับภัณฑารักษ์ คือ ข้าราชการเอกสาร จะต้องมีการมีบุคคลหรือส่วนงานต่าง ๆ ที่จะต้องทำงานเกี่ยวข้องกับภัณฑารักษ์ คือ ข้าราชการเอกสาร ไม่ว่างกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนเจ้าหน้าที่ลงทะเบียน เป็นฝ่ายที่ต้องตรวจสอบลงทะเบียนงานศิลปะที่นำมาจัดแสดงและจัดเก็บงานศิลปะของพิพิธภัณฑ์ อีกส่วนคือฝ่ายประชาสัมพันธ์เป็นฝ่ายช่วยสื่อสารประชาสัมพันธ์สู่สังคม เพื่อให้ได้รับรู้ถึงกิจกรรมของหอศิลป์ฯ ฝ่ายจัดอบรมสัมมนา เป็นฝ่ายที่จัดเกี่ยวกับการศึกษา โดยมีการจัดอบรมสัมมนาในหัวข้อที่จัดแสดง หรือหัวข้อที่สังคมกำลังสนใจ ฝ่ายพัฒนาและฝ่ายอนุรักษ์ ซึ่งทั้งสองฝ่ายเป็นที่ปรึกษาเพื่อการพัฒนาและการจัดแสดงให้ได้มีประสิทธิภาพ

3.3.2 คณะกรรมการที่ปรึกษาพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ ในส่วนสายงานนี้จะเป็นผู้บริหารในฝ่ายการสนับสนุนเรื่องการเงิน เพื่อนำมาใช้ในการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ โดยส่วนมากจะเป็นนักธุรกิจที่มีแนวความคิดที่จะพัฒนาสังคมการศึกษาให้ดีขึ้นกลุ่มธุรกิจนี้จะเป็นกลุ่มที่มีทุนทรัพย์หรือแหล่งเงินทุนที่จะให้แก่พิพิธภัณฑ์ได้บริหารจัดการ ได้ตลอดทั้งปี โดยที่ทางฝ่ายพิพิธภัณฑ์นำเสนอโครงการขึ้นมาเพื่อรับการพิจารณาและดำเนินการ โดยในฝ่ายนี้แบ่งโครงสร้างองค์กรได้ดังนี้

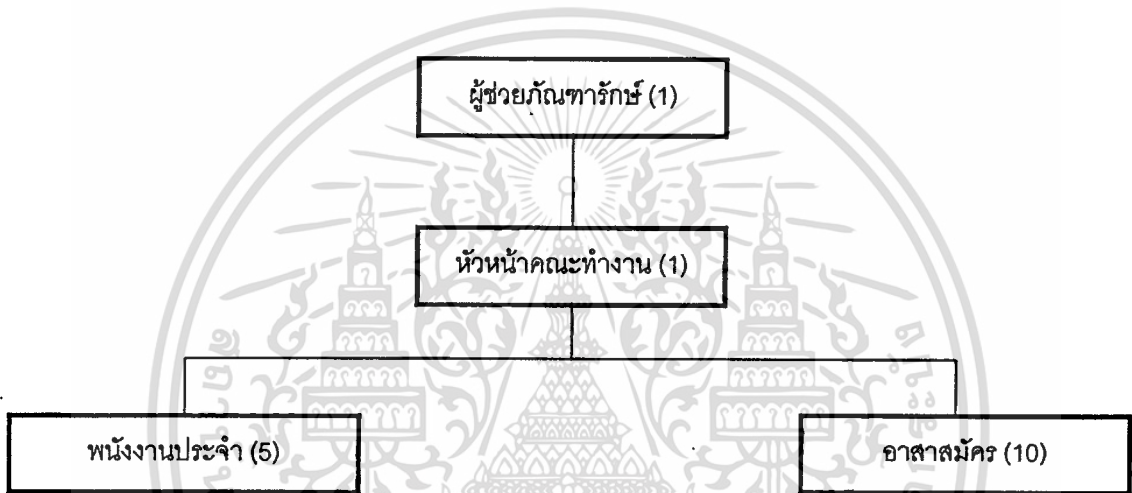
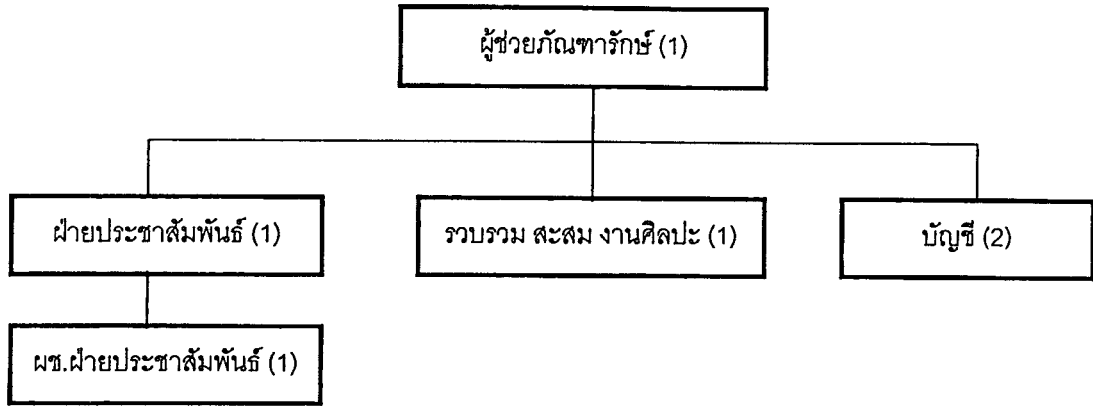
- คณะผู้บริหาร เป็นกลุ่มนักธุรกิจหรือในรูปองค์กร สโมสร ที่มีทุนทรัพย์ แหล่งเงินทุน และยังเป็นผู้รักงานศิลปะที่จะสนับสนุนกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ ได้ตลอดโครงการ
- ผู้อำนวยการ เป็นตัวแทนบรอดผู้บริหารที่จะดำเนินการบริหารเงินทุนที่มีเพื่อควบคุมในการใช้จ่ายของฝ่ายพิพิธภัณฑ์ ที่นำเสนอมา อีกทั้งบริหารงานในส่วนองค์กรนี้
- กลุ่มสมาชิก กลุ่มนี้เป็นกลุ่มนักธุรกิจที่มีเครือข่ายกับบรอดผู้บริหาร ซึ่งกลุ่มนี้จะมีแนวความคิดในแนวทางเดียวกันกับกลุ่มผู้บริหารในการที่พัฒนาสังคม การศึกษาและเป็นผู้รักงานศิลปะ ซึ่งกลุ่มสมาชิกเป็นส่วนช่วยสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑ์ ให้ดำเนินไปด้วยดี และมีประสิทธิภาพ
- ส่วนสำนักงาน ในส่วนนี้จะควบคุมด้วยผู้อำนวยการ ซึ่งประกอบไปด้วย ฝ่ายธุรการ การเงินการบัญชี และส่วนประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีหน้าที่บริหารงานในส่วนสำนักงานให้สอดคล้องกับหอศิลป์ฯ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในกิจกรรมนั้น ๆ

ภาพที่ 3.17 แสดงโครงสร้างการบริหารพิพิธภัณฑสถานเมืองเชียงใหม่

ที่มา : ปรับปรุงจาก ผังโครงสร้างหอศิลปะเมืองมิโตะ ประเทศญี่ปุ่น

ในกลุ่มคณะทำงานของผู้ช่วยภัณฑารักษ์ โดยแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายจัดแสดง และฝ่ายดูแลเก็บสะสมงานศิลปะ โดยคณะทำงานทั้งสองกลุ่มนี้ มีหน้าที่ที่ชัดเจน โดยแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ 3.18 แสดงโครงสร้างส่วนกลุ่มคณะทำงานฝ่ายดูแลเก็บสะสมงานศิลปะ

3.4 การศึกษาเกี่ยวกับการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

โดยจากการศึกษาจากกรณีศึกษา ซึ่งจัดการเปรียบเทียบในหลายกรณีศึกษา โดยพิจารณาจากประเภทของพิพิธภัณฑ์หรือพิพิธภัณฑ์เป็นหลัก และแยกวิธีพิจารณา ดังนี้

- ประเภทของพิพิธภัณฑ์ สถานที่ตั้ง
- ขนาด พื้นที่ องค์กรประกอบภายในโครงการ
- ผู้ออกแบบ งบประมาณ
- แนวความคิดในการออกแบบ
- แก่นสารหรือเรื่องราวหลัก
- SPACE การใช้สี, แสง, วัสดุ

จากการศึกษาใน 6 กรณีศึกษา สรุปได้ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.1 ตารางเปรียบเทียบการเลือกกรณีศึกษา

ชื่อ	หอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรม คณะจิตรศิลป์ มข.	ศูนย์ศึกษาประวัติ ศาสตร์อยุธยา	พิพิธภัณฑ์เมืองร้อยเอ็ด
ประเภท	หอศิลปะ	ศูนย์ศึกษาประวัติ ศาสตร์	พิพิธภัณฑ์
สถานที่ตั้ง เจ้าของ	จ.เชียงใหม่ คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่	จ.อยุธยา	จ.ร้อยเอ็ด สำนักโบราณคดีและ พิพิธภัณฑ์สถานแห่ง ชาติ กรมศิลปากร
สถาปนิก	บ.ต้นศิลป์สถาปัตยกรรม จำกัด	บ.นิคเคน เซกไก และบ.สถาปนิกไทย 7 บริษัท	ศรีสกุล เขียววิมล
แนวความคิด ในการออกแบบ (CONCEPT DESIGN)	การบ่งบอกถึงศูนย์วัฒนธรรม โดยออกแบบสถาปัตยกรรม สมัยใหม่ที่มีส่วนผสมของ ความเป็นล้านนาและศิลปะ บริสุทธิ โดยให้สอดคล้องกับ ธรรมชาติ และให้ความเคารพ ต่อสภาพแวดล้อม	เน้นถึงเอกลักษณ์ ของอยุธยาอย่างชัด เจน คำนึงถึงสภาพ แวดล้อม งาน สถาปัตยกรรมไทย พื้นถิ่นรวมถึงความ คิดเดิมของพื้นถิ่น	เป็นพิพิธภัณฑ์ประจำ เมืองที่จัดแสดงงานศิลปะ หัตถกรรมของจังหวัด ร้อยเอ็ด
แก่นสารหรือ เรื่องราวหลัก ในการออกแบบ (THEME)	สถานที่ที่เป็นหอศิลป์และเป็นที่ แลกเปลี่ยนทางด้านศิลปวัฒน ธรรมและการศึกษาของศิลปิน กวี นักวิชาการ และชาวเมือง เพื่อจรรโลงสังคม ศิลปวัฒน ธรรมประเพณี	เนื้อหาและรูปแบบ การจัดแสดงโดยเน้น ผลสรุปลำดับเหตุ การณ์ต่าง ๆ ในสมัย อยุธยา	เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์และ วิวัฒนาการของเมือง และเน้นสถานที่ท่องเที่ยว
ลักษณะการใช้ พื้นที่และการ จัดแปลนใน การจัดแสดง งาน	แบ่งองค์ประกอบและสัดส่วน โดยแบ่งเป็นกลุ่มอาคารสำนัก งานอาคารบริการและอาคาร แสดงงานโดยตัวอาคารแสดง งานแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วน แกรนด์แกลอรี ส่วนนิทรรศการ ถาวรและนิทรรศการชั่วคราว	มีการผสมผสาน ระหว่างงานศิลปะ และรูปแบบ สถาปัตยกรรมไทย เช่น เปิดพื้นที่ว่างได้ ถุนโล่ง เพื่อให้เกิด พื้นที่กิจกรรม	รูปทรงอาคารเป็นสี่ เหลี่ยมพื้นที่พัก สูง 3 ชั้น มีแนวการจัดงานที่เน้น ภูมิปัญญาพื้นถิ่น โดย แบ่งเป็นกลุ่มจัดแสดง คือ ภูมิศาสตร์ประวัติ ศาสตร์, ประวัติบุคคล

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ชื่อ	หอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรม คณะจิตรศิลป์ มข.	ศูนย์ศึกษาประวัติ ศาสตร์อยุธยา	พิพิธภัณฑ์เมืองร้อยเอ็ด
SPACE	มีความโล่ง โปร่ง และสูง เน้น จั่วของมุมเพดาน โดยให้แสง ธรรมชาติผ่านเข้าอาคาร	ภายในจัดเป็นเรื่อง ราว (Theme) คือ พระนครศรีอยุธยา ในฐานะราชธานี, ฐานะเมืองท่า, ฐานะ ศูนย์กลางอำนาจ และวิถีชาวบ้าน	สำคัญ, วิถีชีวิตในอดีต, โบราณวัตถุ, แสดงผ้า และวิถีชีวิต
การใช้สี	สีโดยรวมใช้สีขาวเพื่อเน้นชั้น งานในการจัดแสดง	เน้นตามรูปร่างของ แปลนอาคาร ตัว เพดานโล่งโปร่งตาม จุดของการจัดแสดง บรรยากาศในการใช้ สีตามรูปแบบจัด แสดงโดยรวมเน้น ความโอ่อ่าน่าติด ตาม	เน้นในแนวระนาบตาม เนื้อเรื่องจัดแสดงเพดาน จัดออกแบบตามจุด เพราะเพดานเดี่ยว ใช้สีโทนอุ่นเป็นหลัก เน้นในจุดแสดงงานตาม การแสดงนั้น ๆ
การใช้แสง	ใช้แสงเน้นงานเฉพาะจุด และ เน้นแสงธรรมชาติเข้าช่วยใน การสร้างบรรยากาศ	เน้นไฟเป็นจุดใน การจัดแสดงโดยเน้น ให้ชัดเจนตามเนื้อหา	ใช้แสงเน้นเฉพาะจุด แสดงตามการจัด
การใช้วัสดุ	ใช้วัสดุขี้บขี้มบรอดทาสีขาวทั้ง ผนังและฝ้าเพดาน พื้นใช้ ซีเมนต์ขัดมัน	ใน ส่วนการจัดแสดง ใช้วัสดุตามจริง เช่น ไม้สัก ไม้ไผ่ ทำสี ธรรมชาติ	ใน ส่วนการจัดแสดงใช้ วัสดุตามจริง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ชื่อ	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชุมพร	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์	พิพิธภัณฑ์พระที่นั่งวิมานเมฆ
ประเภท สถานที่ตั้ง เจ้าของ สถาปนิก	พิพิธภัณฑ์ จ.ชุมพร กรมศิลปากร อุดม สกุลพาณิชย์ สถานปึก 8 สถาบันศิลปากร กรมศิลปากร	พิพิธภัณฑ์ จ.นครปฐม กรมศิลปากร รณฤทธิ์ ธนโกเศศ ส่วนสงวนรักษา โบราณสถาน กรมศิลปากร	พิพิธภัณฑ์ กรุงเทพ สำนักพระราชวัง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์ เธอเจ้าฟ้ากรมพระยา นริศรานุวัดติวงศ์
แนวความคิด CONCEPT DESIGN	วางผังอาคารตามสภาพแวดล้อม มีรูปทรงทางสถาปัตยกรรม พื้นดินในจังหวัดชุมพร	ปรับปรุงอาคารเดิม โดยให้มีเอกลักษณ์พื้นถิ่น	เป็นอาคารอนุรักษ์ อาคารเป็น สถาปัตยกรรมแบบ วิกตอเรีย
แก่นสารหรือ เรื่องราวหลัก ในการออกแบบ (CONCEPT)	รายละเอียดเกี่ยวกับชุมพรในยุคต่าง ๆ ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน	การจัดแสดงงานเกี่ยวกับจังหวัดนครปฐมในปัจจุบัน, ชุมชนโบราณ, เมืองโบราณนครปฐม, ศิลปวัฒนธรรม	คงเอกลักษณ์และรักษาบรรยากาศในอดีตของอาคาร
ลักษณะการใช้ พื้นที่และการ จัดแปลนใน การจัดแสดง งาน	อาคารตั้งอยู่บนเนินเขา ลักษณะแปลนจึงจัดวางเป็นทางยาว มีการจัดพื้นที่ใช้สอยที่แตกต่างกัน ในบริเวณด้านหน้า เพื่อแยกกลุ่มย่อย ๆ ให้ทยอยเข้าไปในอาคารทางสัญจรภายในในลักษณะวงกลมเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เข้าชมการจัดแสดงได้ทุกจุด	การจัดแสดงเน้นให้เกิดความน่าสนใจ โดยมีฉากหลังที่บอกเรื่องราวของวัตถุที่จัดแสดง ในผนังบางส่วนก่ออิฐเรียงแบบจากโบราณการจัดวางภายในจัดเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะของแผนผัง	ผังเป็นรูปตัวแอล “L” มีห้องจัดแสดงรวม 31 ห้อง องค์พระที่นั่งมีการตกแต่งเป็นหมู่สีได้ 5 หมู่สี

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ชื่อ	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชุมพร	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์	พิพิธภัณฑ์พระที่นั่งวิมานเมฆ
SPACE	เน้นเพดานสูง เพื่อจัดความสะดวกในการจัดแสดงงานและรับตามรูปแบบของแปลนอาคาร	เน้นแสงจากเพดาน เพื่อให้เหมือนธรรมชาติมากที่สุด	ตามรูปแบบของสถาปัตยกรรมแบบวิกตอเรีย
การใช้สี	ใช้สีโทนขาวเป็นหลักโดยเน้นสีธรรมชาติในการจัดแสดงในแต่ละจุดตามเนื้อเรื่องในการจัดแสดง	ใช้สีโทนมืดทึบเป็นส่วนฉากหลัง เพื่อเน้นจุดแสดงโดยใช้สีธรรมชาติของวัสดุจัดแสดง	มีการแบ่งหมู่สีเป็น 5 หมู่สีในห้องจัดแสดง คือหมู่สีห้องสีฟ้า สีเขียว สีขาว สีลูกพีช และสีชมพู
การใช้แสง	ใช้แสงเฉพาะจุดการจัดแสดง โดยเน้นตามเนื้อหาและบรรยากาศ	เน้นแสงจากด้านบน เพื่อให้ดูเป็นธรรมชาติ โคมไฟใช้เป็น โคมไฟฮาโคเจน โคมแขวน และ โคมห้อย	แสงเน้นให้มีบรรยากาศเป็นที่พักอาศัยเหมือนจริง โดยเน้นบางจุดให้ดูน่าสนใจ
การใช้วัสดุ	ใช้ผ่านผ้าควบคุมแสงเข้าโดยรอบอาคาร ใช้ก่ออิฐโชว์แนวในการตกแต่งรวมถึงไม้ฉลุลาย	โดยรวมอาคารก่ออิฐฉาบปูนทาสีเรียบ เน้นวัสดุธรรมชาติในการจัดแสดงในแต่ละจุด	ตัวอาคารและส่วนตกแต่งใช้ไม้สักทองตกแต่งสีตามหัวข้อจัดแสดง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.2 สรุปตารางเปรียบเทียบการเลือกกรณีศึกษา

ประเภท สรุป	พิพจน์
แนวความคิดในการ ออกแบบ (CONCEPT DESIGN)	เน้นเอกลักษณ์ของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มีการปรับให้เข้ากับ สภาพแวดล้อม ให้ความสำคัญกับความคิดของท้องถิ่น
แก่นสารหรือเรื่องราว หลักในการออกแบบ (THEME)	การเล่าเรื่อง โดยมีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ลำดับเหตุการณ์สำคัญ ในยุคสมัยต่าง ๆ รวมถึงงานศิลปวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่
ลักษณะการใช้พื้นที่ และการจัดแปลนใน การจัดแสดง	แบ่งองค์ประกอบและสัดส่วน การใช้สอยอย่างชัดเจน มีการจัดแปลน ตามเนื้อหาการจัดแสดงตามลำดับ
SPACE	เน้นความโปร่งโล่ง สบาย โดยเน้นในพื้นที่จัดแสดง
การใช้สี	โดยรวมใช้สีขาวที่ผนัง เพดาน โดยเน้นสีตามเนื้อหาของการจัดแสดง
การใช้แสง	ใช้แสงจากเพดานเพื่อให้ดูธรรมชาติมากที่สุด มีการเน้นในบางจุดโดยใช้ แสงไฟฮาโลเจน
การใช้วัสดุ	โดยรวมใช้วัสดุของตัวอาคารในส่วนจัดแสดงจะเน้นตามเนื้อหาการจัด แสดง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

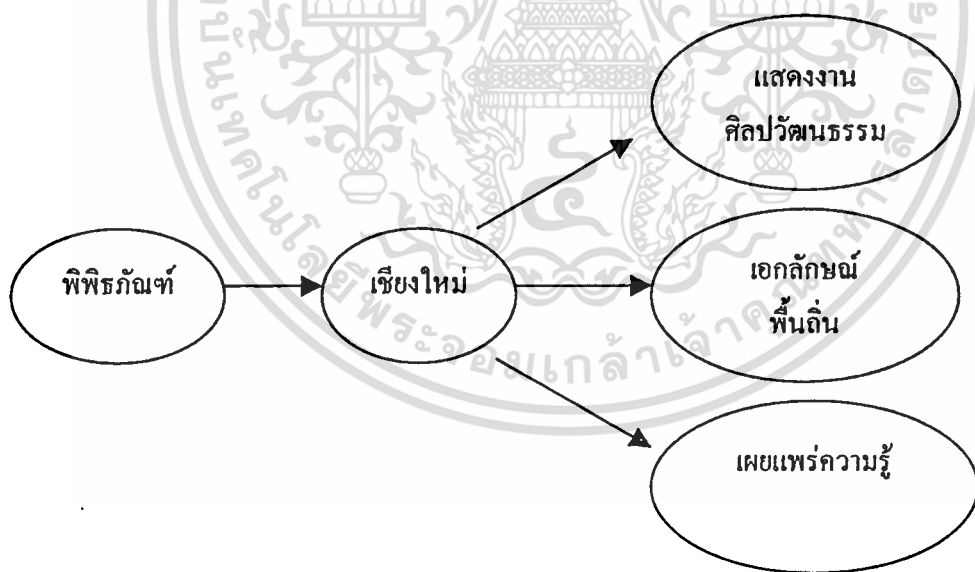
วิธีวิเคราะห์เพื่อออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

จากการศึกษาในข้อมูลวรรณกรรม งานวิจัย และกรณีศึกษาเพื่อสรุปข้อมูล เพื่อมาวิเคราะห์ในการออกแบบโดยศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

- 4.1 วิเคราะห์แนวความคิดในการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่
  - 4.2 วิเคราะห์เนื้อเรื่องในการจัดแสดงงานศิลปวัฒนธรรม
  - 4.3 ลำดับในการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่
- โดยการวิเคราะห์ในการออกแบบจะดำเนินงานตามขั้นตอนดังนี้

4.1 วิเคราะห์แนวความคิดในการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

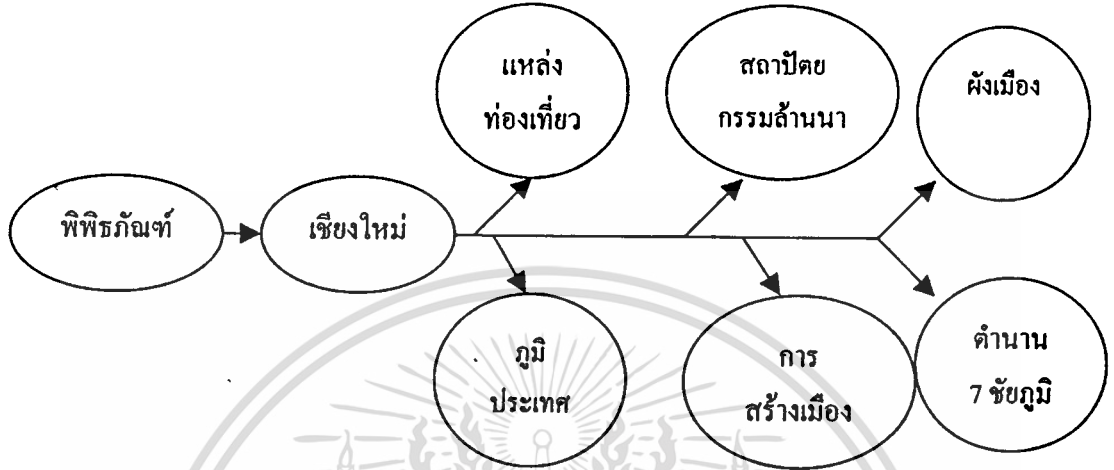
โดยแนวความคิดในการออกแบบ (CONCEPT DESIGN) หอศิลปวัฒนธรรมมุ่งเน้นการนำเสนอเพื่อให้บรรลุผลตามแนวทางในการออกแบบ โดยมีแนวความคิดในการออกแบบ ดังนี้

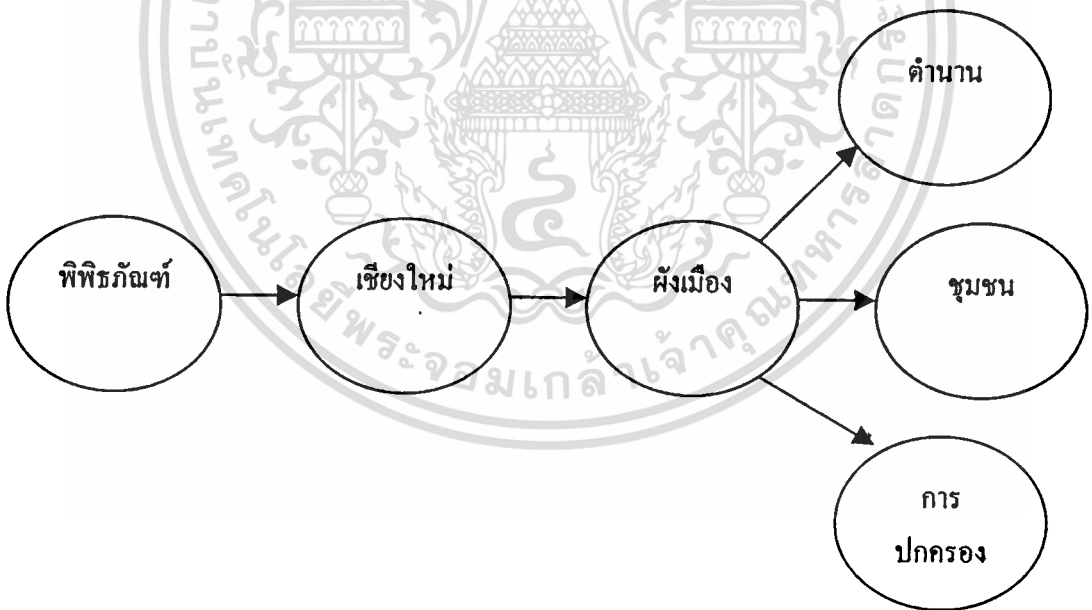
ภาพที่ 4.1 นำเสนอจุดประสงค์ของพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

เนื่องด้วยจังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดหัวเมืองหรือเป็นเมืองหลวงแห่งที่ 2 ของประเทศก็ได้ โดยจังหวัดมีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยว ที่สามารถทำรายได้เข้าประเทศได้อย่างมากมาย ทั้งยังเป็นศูนย์กลางของการค้า การศึกษาของภาคเหนือ ทั้งจังหวัดเชียงใหม่ ยังมีศิลปวัฒนธรรมที่สวยงามดังคำขวัญประจำจังหวัดที่เขียนไว้ว่า “คอยสุเทพเป็นศรี ประเพณีเป็นสง่า บุปผชาติล้วน

งามตา งามคุณค่านครพิงค์” ซึ่งในจุดนี้ทางผู้วิจัยมีแนวความคิดในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ ว่าน่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ ที่สามารถจัดแสดงศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่ชัดเจน และมีการออกแบบพิพิธภัณฑ์ที่แสดงเอกลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นจังหวัดเชียงใหม่ให้ชัดเจน โดยมีแนวความคิดดังนี้

ภาพที่ 4.2 แสดงแนวความคิดในการหาเอกลักษณ์

ภาพที่ 4.3 แสดงสรุปแนวความคิดในการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

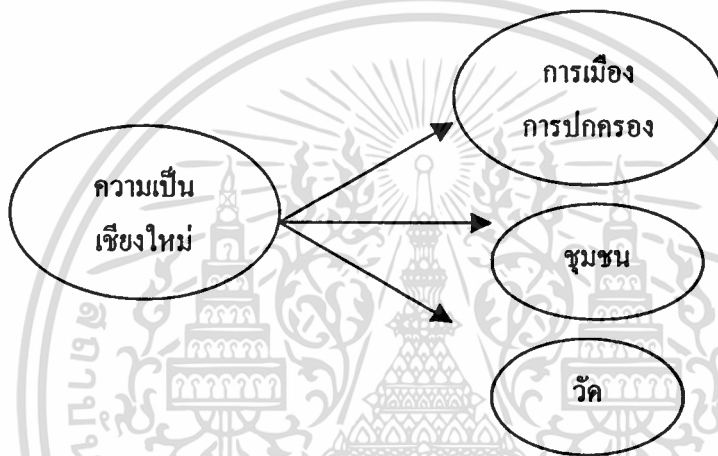
พิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ เป็นของจังหวัดเชียงใหม่ทั้งสถานที่ตั้ง การจัดแสดงและเป็นของคนเชียงใหม่ ซึ่งในส่วนสำคัญคือ จัดแสดงความเป็นเชียงใหม่ที่ชัดเจน ดังนั้นพิพิธภัณฑ์ นี้จึงมี

แนวความคิดในการออกแบบ (CONCEPT DESIGN) คือ “ความเป็นเชียงใหม่” โดยมีแนว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ขออนุญาต
 ความคิดที่จะนำเสนอความเป็นเชียงใหม่ (ภาพที่ 4.2 แสดงแนวความคิดในการหาเอกลักษณ์)
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยขั้นแรกจะคิดถึงประเพณีวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยว ภูมิหลังเมือง ผังเมืองเชียงใหม่ ตำนานเมืองเชียงใหม่ สถาปัตยกรรมล้านนา สภาพแวดล้อมเชียงใหม่ปัจจุบัน โดยเน้นหาความสำคัญและหาความเป็นไปได้ในการออกแบบ โดยเน้นหาความแสดงหรือบ่งบอกที่ชัดเจนและต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญในความเป็นพิพิธภัณฑ์ ซึ่งสรุปหาจุดเด่นจุดด้อยออกมาโดยแสดงในภาพที่

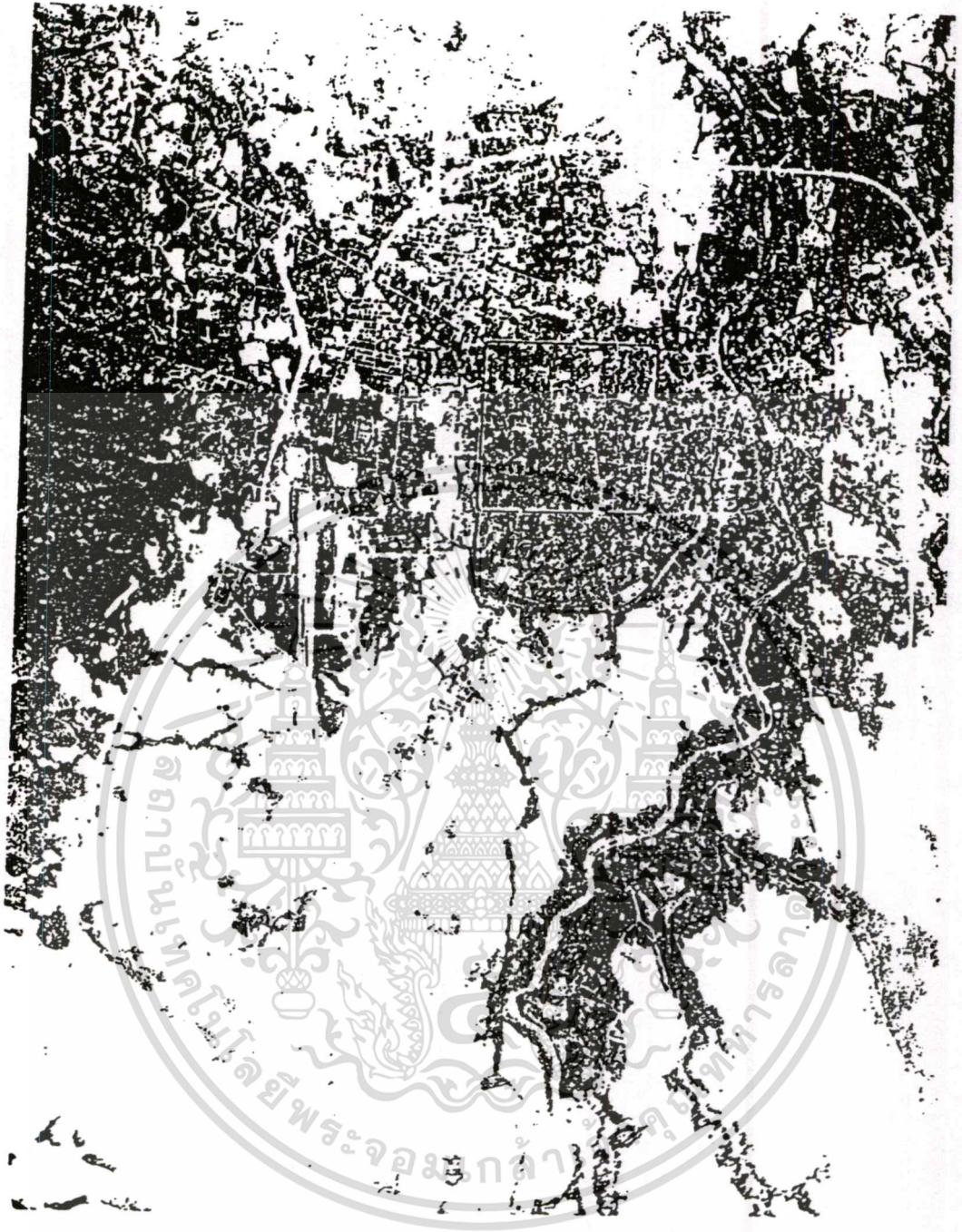
โดยคัดเลือกสิ่งที่คาดว่าแสดงเอกลักษณ์ในความเป็นเชียงใหม่ได้ คือ ผังเมืองเชียงใหม่ ภูมิหลังเมือง ตำนานเมือง 7 ชัยภูมิเมือง และงานสถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น ซึ่งในที่นี้คือสถาปัตยกรรมล้านนา ซึ่งจากการคัดเลือกและวิธีคิดในการออกแบบพิพิธภัณฑ์ จึงควรเน้นโดยมีแนวความคิดในการออกแบบไว้ดังนี้ คือ

ภาพที่ 4.4 สรุปผลการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

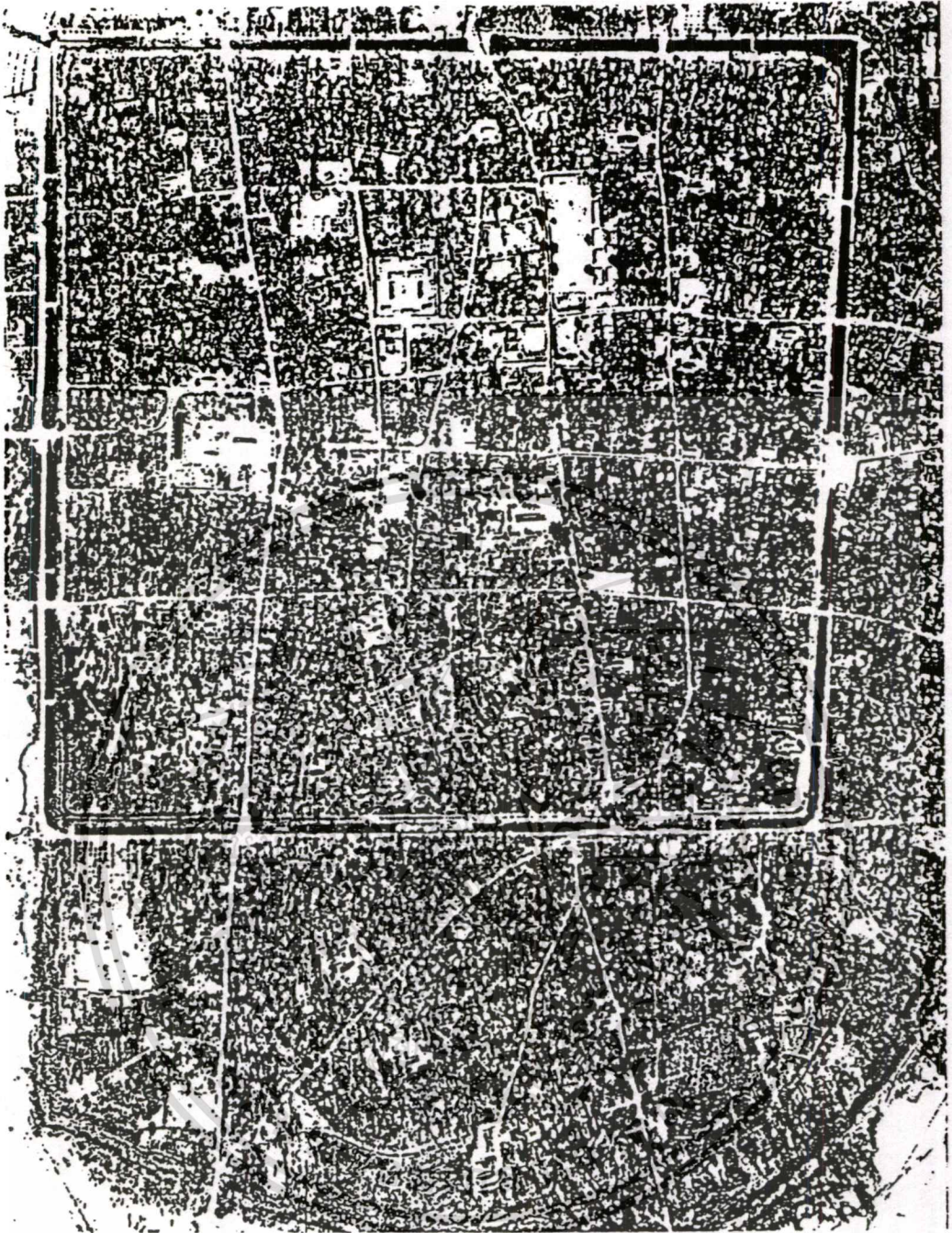
พิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ คือสถานที่แสดงงานศิลปวัฒนธรรมและประสาสัมพันธ์เบื้องต้นของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวความคิดที่บ่งบอกเอกลักษณ์ชัดเจน คือ “ความเป็นเชียงใหม่” โดยมีแนวความคิดในการออกแบบคือ ผังการจัดพิพิธภัณฑ์ (ZONING AREA) เป็นผังเมืองเชียงใหม่ในอดีต ส่วนเนื้อเรื่องในการจัดแสดง (THEMES) คือ ภูมิหลังเมือง ตำนานเมือง และสถาปัตยกรรมล้านนา

แนวความคิดในการออกแบบผังในการจัดแสดงเพื่อจุดประสงค์ในการออกแบบในขั้นตอนต่อไป โดยเน้นการจัดแสดง ผลที่คาดหวังในการออกแบบจัดแสดง จุดมุ่งหมายของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีแนวความคิดที่บ่งบอกความเป็นเชียงใหม่ที่ชัดเจน อีกส่วนหนึ่งโดยมีแนวความคิดในการใช้ผังเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ มาใช้ในการออกแบบ

ภาพที่ 4.5 แสดงเมืองเชียงใหม่ เวียงสวนดอกและเวียงเจ็ดลิน มาตรฐาน 1 : 50,000 พ.ศ. 2511

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

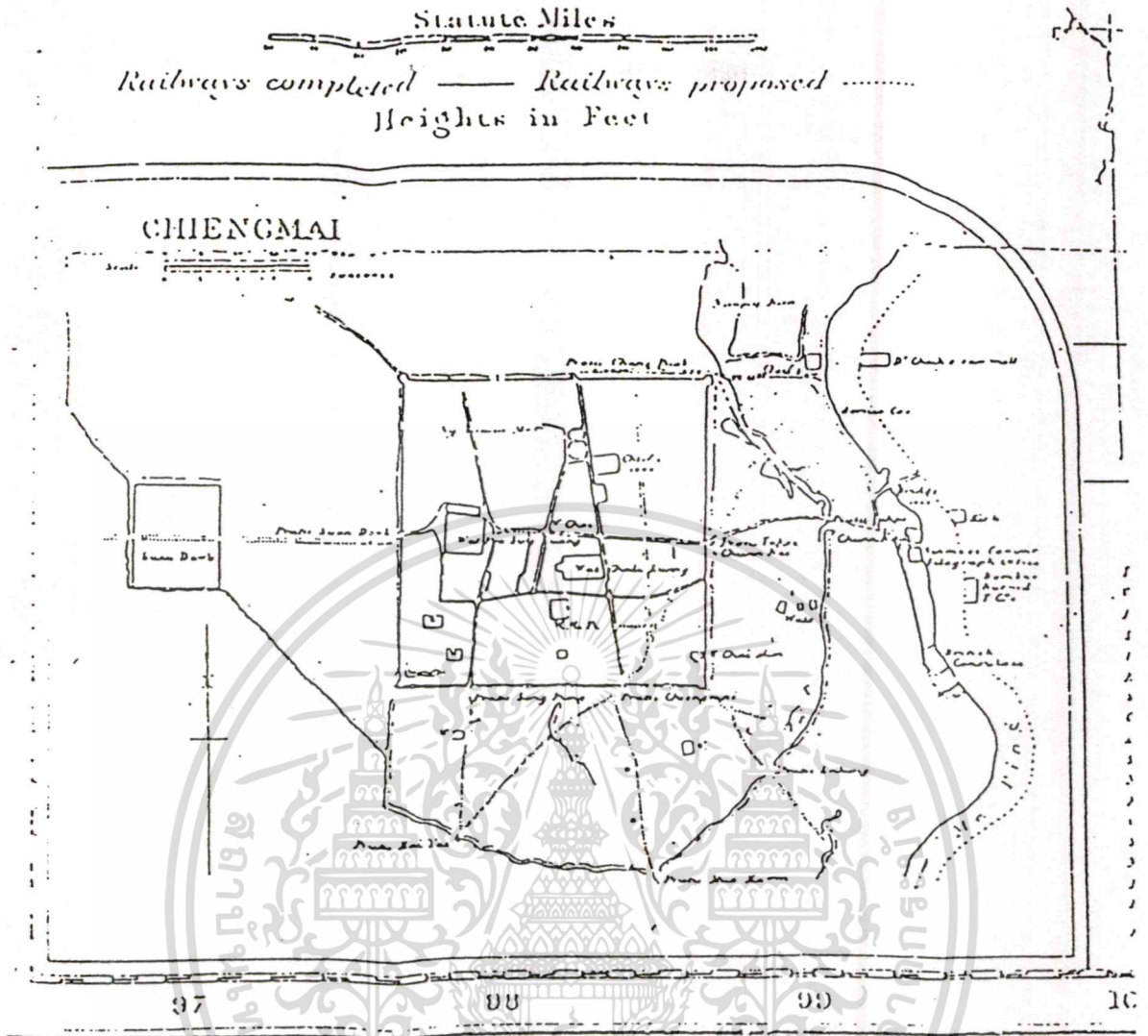
ภาพที่ 4.6 แสดงเมืองเชียงใหม่ มาตรฐาน 1 : 12,500 พ.ศ. 2495

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.7 แสดงผังเมืองเชียงใหม่

ผังเมืองเชียงใหม่ในอดีต เมืองเชียงใหม่อยู่ในโลกแวดล้อมของสังคมเกษตรกรรม ซึ่งแสดงออกทางผังเมืองจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่ราบลุ่มแม่น้ำอันอุดมสมบูรณ์ สภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน ทำให้แต่ละเมืองมีอิสระ มีการติดต่อสัมพันธ์กันเฉพาะเมืองที่อยู่ใกล้เคียง รับอิทธิพลจากโลกภายนอกน้อยมาก เพราะสภาพการคมนาคมไม่สะดวก ภายภาพของเมืองจึงมีพัฒนาการที่คงที่ มีระเบียบแบบแผนไปในทิศทางเดียวกันตลอดยุคอดีตอันยาวนาน

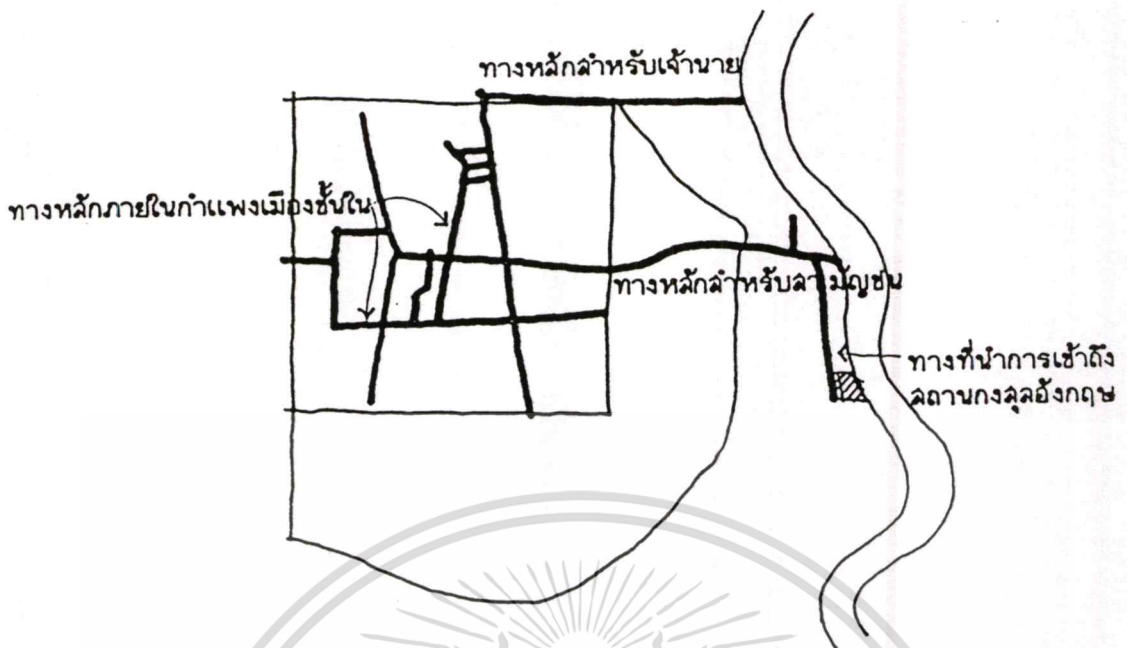

Map by James Mc Carthy, published in "Siam and Siamology in Siam"

ภาพที่ 4.8 แสดงผังเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2443 โดย JAMES MC CARTHY

โดยมีการจัดผังเมืองที่ชัดเจนมีการแบ่งพื้นที่ภายในเมือง ได้แก่ วังและเวียง วัด ตลาด บ้านและชุมชน มีการใช้ทางเชื่อมต่อระหว่างเมืองชั้นในกับแม่น้ำปิง ออกเป็น 2 เส้นทาง คือ ทางหลักเส้นบน ส่วนใหญ่สำหรับเจ้านายทางหลักเส้นล่างส่วนใหญ่ใช้สำหรับประชาชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.9 ทางหลักของเมืองเชียงใหม่อ้างอิงจากแผนที่ พ.ศ. 2443

โดยมีเหตุผลประกอบในการจัดเส้นทางหลักเส้นบนและเส้นล่าง ดังนี้

- ดำเนินโบราณมังกกล่าวถึง การเสด็จเข้าเมืองของเจ้านาย จากทางประตูข้างเผือกเสมอ โดยเฉพาะพระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ
- ตำแหน่งที่ตั้งของตำหนักกรมปิง เป็นอีกประโยชน์ใช้สอยหนึ่งคือท่าเรือของชนชั้นปกครอง
- ระยะห่างจากคูมหหลวง และคูมที่ประทับอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ทางตอนบนของกำแพงเมืองชั้นใน ถ้าใช้เป็นทางหลักเส้นบนจะมีระยะทางใกล้กว่าเส้นล่าง เพราะแม่น้ำปิงคั่นล่าง ไค้ห่างออกจากตัวเมืองมากกว่าด้านบน
- กิจกรรม โดยรอบทางหลักเส้นล่าง ส่วนใหญ่เป็นบ้านเรือนของราษฎร และกิจกรรมการค้าของพ่อค้าจากต่างเมือง

(อิศรา กันแดง 2533 : 230)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

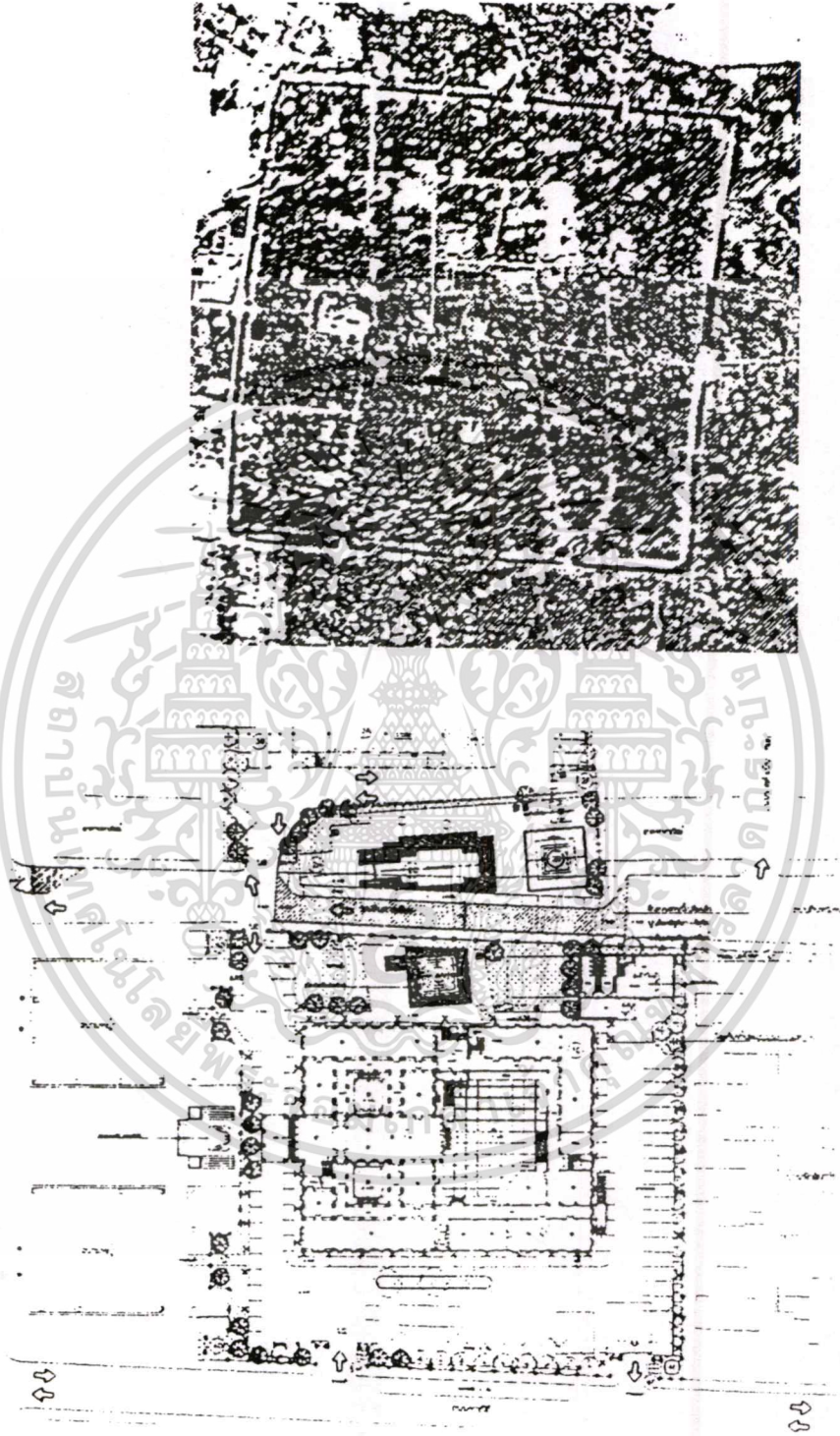
ภาพที่ 4.10 ภาพแสดงการแบ่งพื้นที่ภายในเมืองเชียงใหม่

จากสภาพของผังเมืองในการแบ่งพื้นที่ภายในที่ชัดเจนในส่วน วังและเวียง วัด ตลาด บ้านและชุมชน โดยมีการใช้ช่วงเป็นตัวเชื่อมพื้นที่ ซึ่งในตัววัดบ้านและชุมชนจะเป็นส่วนที่เชื่อมกัน โดยมีกิจกรรมในการใช้พื้นที่แบบประจำและพืงพังกันในทุกด้าน ทั้งยังมีระบบความเชื่อในทางศาสนา และพิธีกรรมร่วมกัน ดังเช่น ชุมชนหนึ่งอาจจะมีศาสนสถาน เป็นศูนย์กลางทางพิธีกรรมของท้องถิ่น (ศรีศักร วัลลิโภดม 2543 : 1) ดังนั้นชุมชนบ้านและวัดจึงจัดอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน

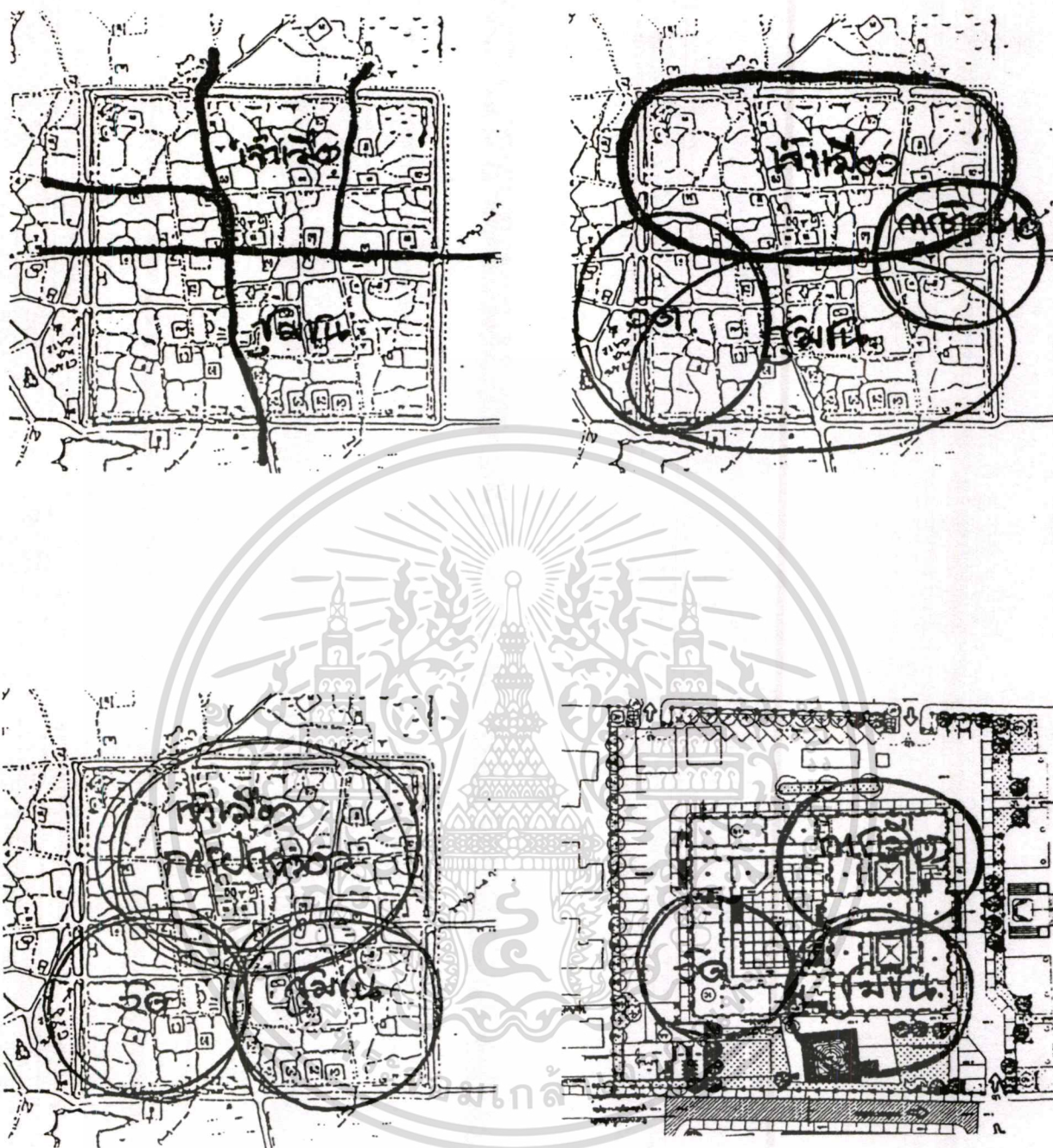
ภาพที่ 4.11 แสดงการจัดพื้นที่ของผังเมืองเชียงใหม่
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพของผังเมืองนำมาพัฒนาในการออกแบบลงในผังของอาคารพิพิธภัณฑฯ ซึ่งมีรูปแบบที่ใกล้เคียงกับผังเมืองเชียงใหม่ โดยนำเสนอแนวความคิดในการออกแบบดังนี้

ภาพที่ 4.12 แสดงผังอาคารพิพิธภัณฑฯเมืองเชียงใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.13 แสดงแนวความคิดในการออกแบบ พิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

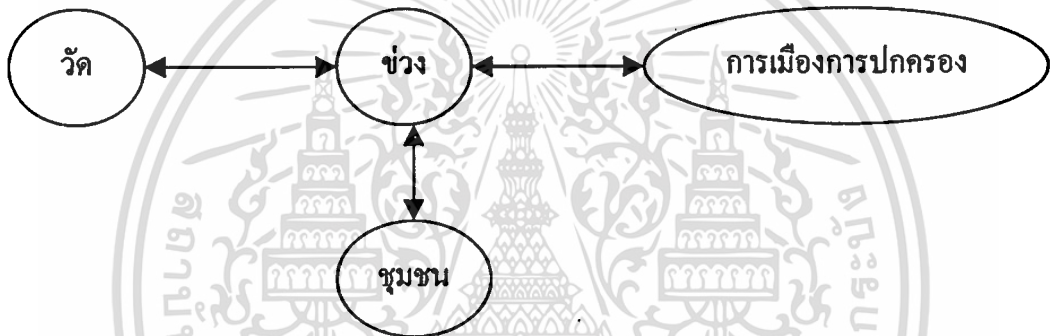
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.2 วิเคราะห์เนื้อหาในการจัดแสดงงานศิลปะวัฒนธรรม

จากการแบ่งพื้นที่ (ZONING) ในการจัดแสดงงานโดยเน้นถึงการออกแบบการแบ่งพื้นที่ และการจัดแสดงที่ชัดเจนตามแนวความคิด (CONCEPT DESIGN) ได้แบ่งพื้นที่การจัดแสดงออกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

- กลุ่มการเมืองการปกครอง
- กลุ่มชุมชน
- กลุ่มวัด

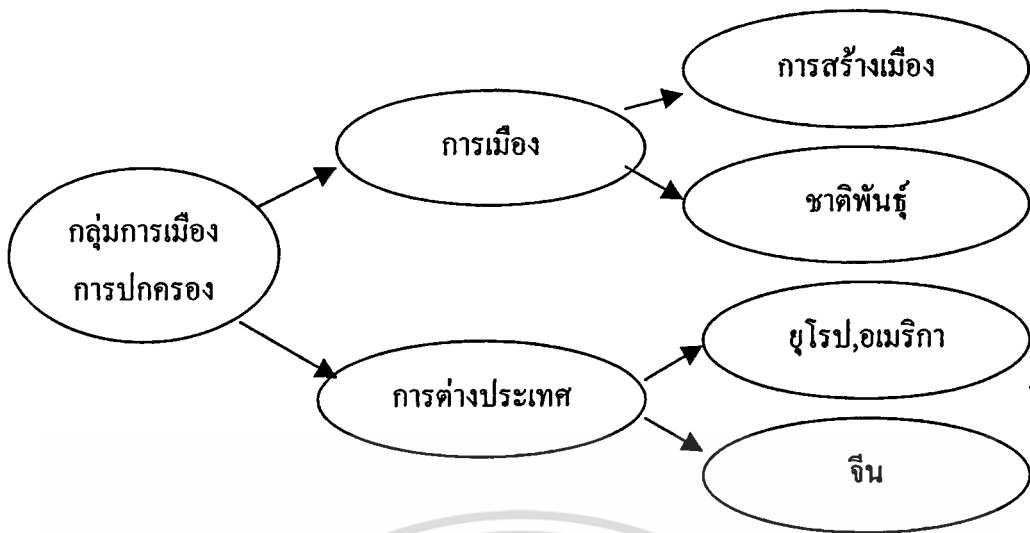
โดยพื้นที่การจัดแสดงงาน จะมีพื้นที่ส่วนกิจกรรมส่วนกลาง คือ ช่วงเป็นตัวเชื่อมกิจกรรม ภายในอาคารพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 4.14 นำเสนอการแบ่งพื้นที่การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

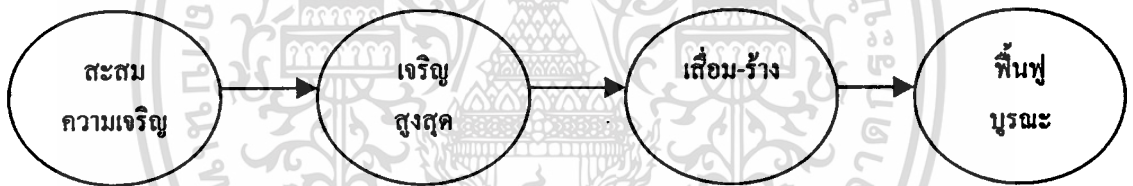
ในการออกแบบในการจัดแสดงงานโดยคำนึงถึงพื้นที่การจัดแสดง โดยออกแบบตามเรื่องราวและเหตุการณ์โดยมุ่งเน้นการนำเสนอให้รับรู้สื่อ เนื้อหาการจัดแสดงโดยมีการกำหนดระยะเวลาการมองเห็นและการรับรู้อย่างมีลำดับ (SEQUENCE) ที่มีความต่อเนื่องไปตลอดการชมการจัดแสดง

4.2.1 กลุ่มการเมืองการปกครอง การจัดแสดงในกลุ่มนี้เป็นการจัดแสดงที่บอกถึงวิวัฒนาการการสร้างเมืองเชียงใหม่ และการต่างประเทศ โดยการจัดแสดงจะนำเสนอแบ่งเป็นยุค ๆ ได้ตามเนื้อหาที่จัดวาง โดยนำเสนอ ดังนี้

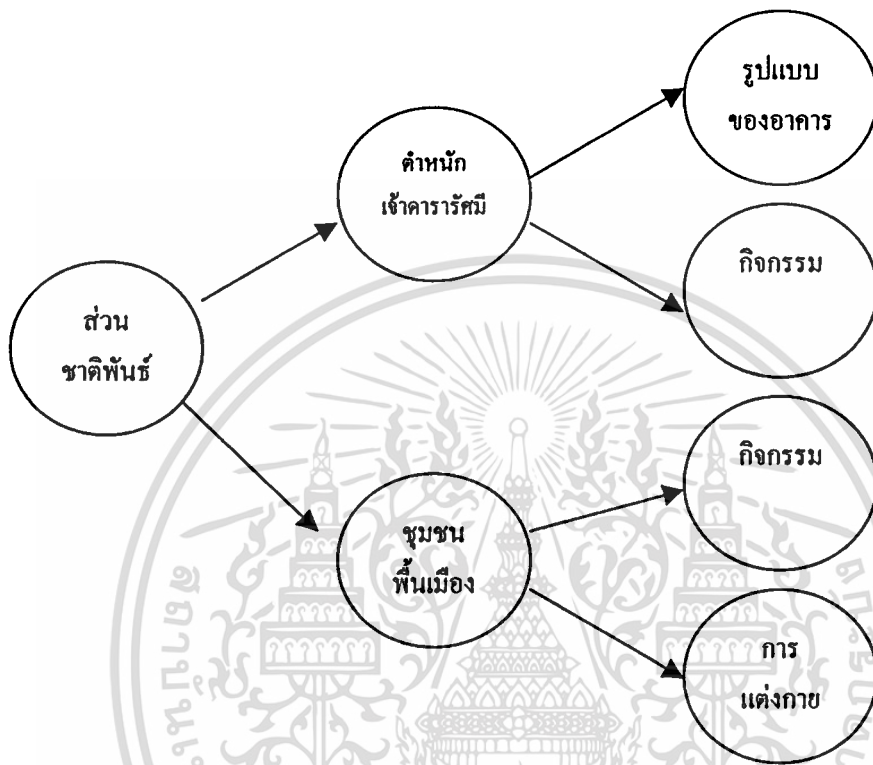
ภาพที่ 4.15 แสดงการจัดกลุ่มในการจัดแสดง

ออกแบบการจัดแสดงและพื้นที่ว่างให้เป็นไปตามหัวข้อในการจัดแสดง โดยเน้นให้เห็นในการเจริญเติบโตจนไปถึงยุคเสื่อมจนถึงยุคบูรณะเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

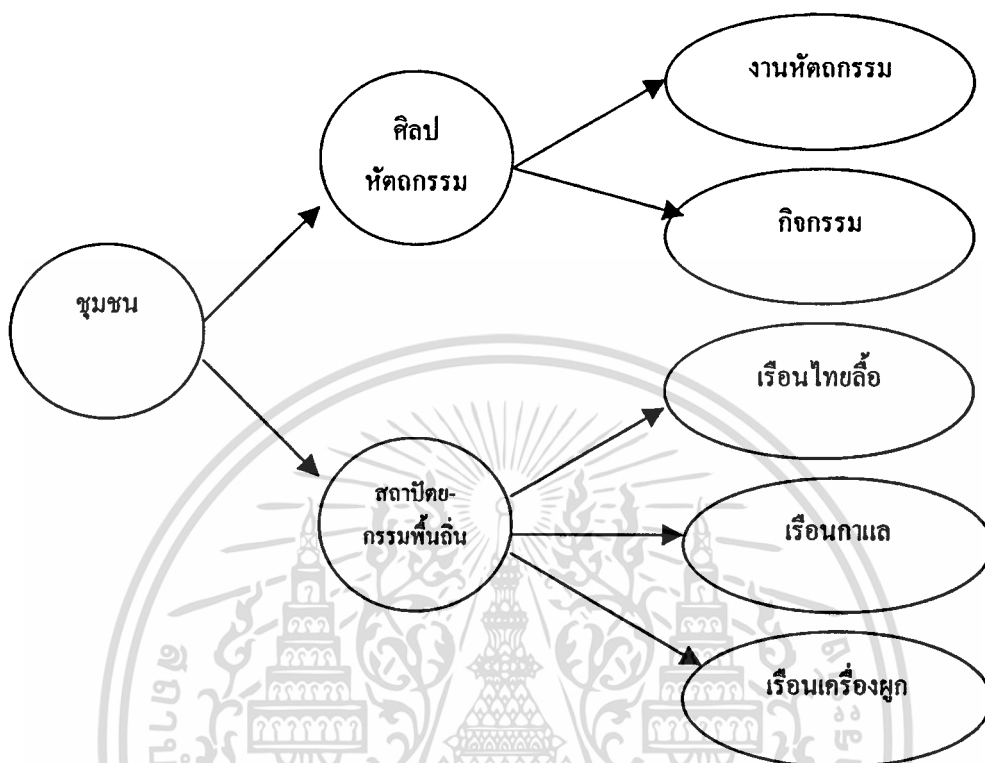
ส่วนห้องชาติพันธ์ นำเสนอการจัดแสดงเกี่ยวกับตำหนักเจ้าคารารัศมี และประเพณีการแต่งกายของชนพื้นเมือง โดยการจัดแสดงมีแนวความคิดในการออกแบบให้มีความโอโงงของตำหนักเจ้าคารารัศมี และกิจกรรมการฟ้อนรำ นาฏศิลป์ ซึ่งกำลังรุ่งเรืองและนิยมในยุคนั้น และประเพณีการแต่งกาย นำเสนอพิธีการหรืองานแห่งการกุศลพร้อมกับการแต่งกายของชนพื้นเมือง

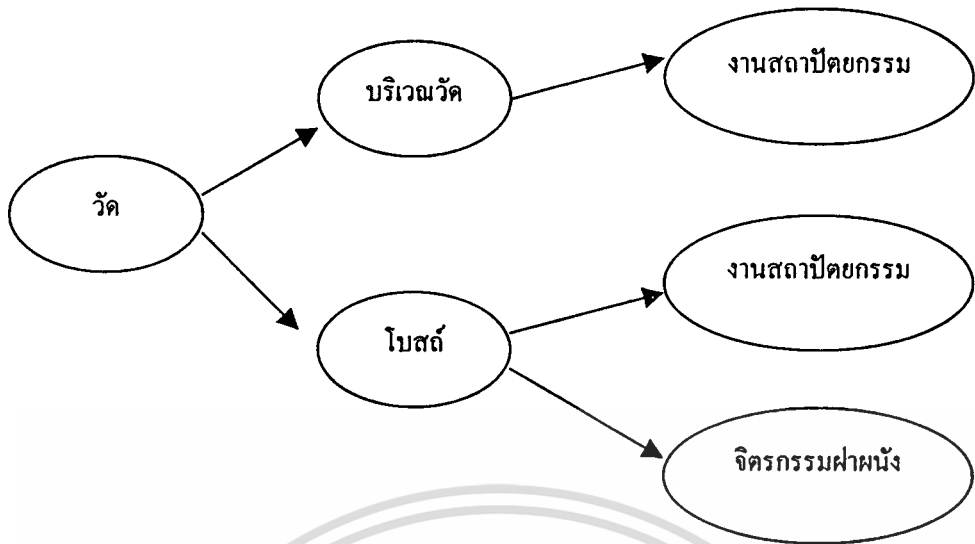
ภาพที่ 4.16 แสดงการจัดในส่วนห้องชาติพันธ์

ส่วนการติดต่อกับต่างประเทศ นำเสนอการจัดแสดงการอยู่อาศัย การทำวิชาชีพ และส่วนเกี่ยวข้องกับ การปกครองและการค้าของชนชาวต่างชาติที่มาจาก อังกฤษ อเมริกา และจีน โดยจัดแสดงกลุ่มบ้านพักอาศัยกับร้านค้า

4.2.2 กลุ่มชุมชน นำเสนอการจัดแสดงที่เน้นถึงเรื่องการอยู่อาศัย สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และงานศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่น ที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างชัดเจน

4.2.3 กลุ่มวัด นำเสนอการจัดแสดงที่เน้นถึงบรรยากาศของวัด โดยนำเสนอรูปแบบของส่วนโบสถ์ วิหาร ชุมโฆง และกำแพงวัดที่มีรูปแบบที่สวยงาม โดยแสดงงานสถาปัตยกรรม ศิลปะในการตกแต่ง และจิตรกรรมฝาผนัง และบรรยากาศของวัด

ภาพที่ 4.17 แสดงการจัดกลุ่มการจัดแสดงกลุ่มวัด

4.3 ลำดับในการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

จากการวิเคราะห์เนื้อเรื่องในการจัดแสดง โดยนำมาจัดลำดับการจัดแสดงได้ ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงลำดับการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

ลำดับการจัดแสดง	หัวข้อ	การจัดแสดง
การเมือง การปกครอง	ยุคสะสมความเจริญ ยุคเจริญสูงสุด ยุคเสื่อม-ร้าง ยุคฟื้นฟู บูรณะ ชาติพันธุ์	สภาพของบ้านเมือง และวัดในแต่ละยุค โดยเน้นในวัดสำคัญในแต่ละยุค การปกครองโดยเจ้าเมือง ตำแหน่งเจ้าดารารัศมีในยุคนั้นคือนาฏศิลป์และการแต่งกายของชุมชนพื้นเมือง
	การติดต่อต่างประเทศ	สภาพของบ้านเมืองการอยู่อาศัยของชาวต่างชาติ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ยุโรป อเมริกา และชาวจีน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

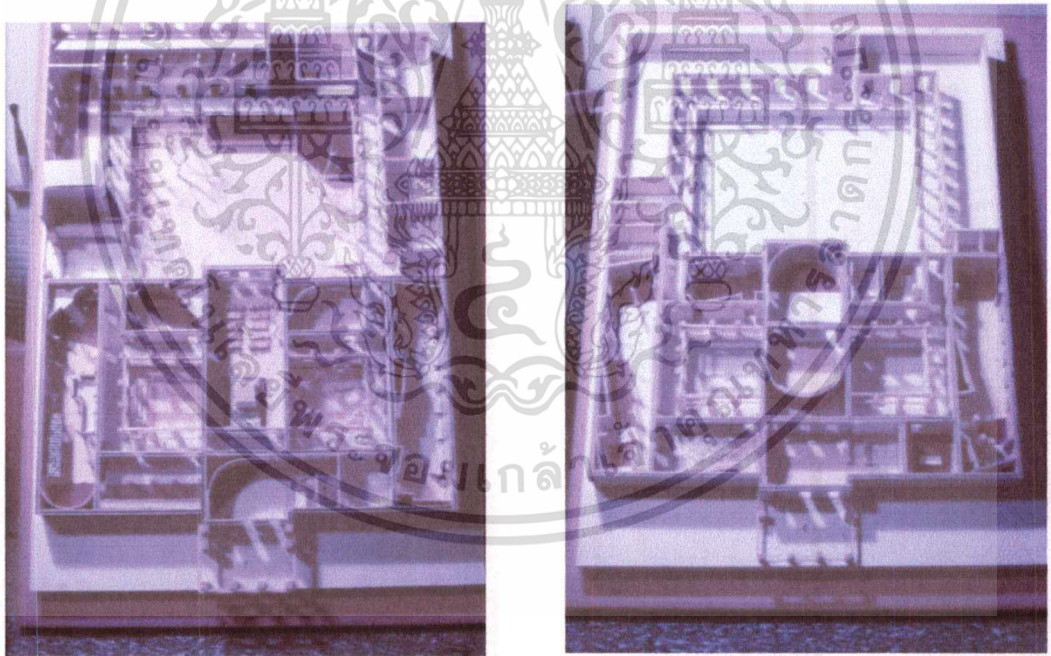
ลำดับการจัดแสดง	หัวข้อ	การจัดแสดง
ชุมชน	ศิลปหัตถกรรม	กิจกรรมและการประดิษฐ์งานศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นในแต่ละสถานที่โดยมุ่งเน้นบรรยากาศของชุมชนพื้นถิ่น
	ที่อยู่อาศัย	งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในแต่ละแบบคือเรือนเครื่องผูก เรือนไทยลื้อ เรือนกาแล โดยมุ่งเน้นถึงเอกลักษณ์ของงานสถาปัตยกรรม
วัด	บริเวณวัด	รูปแบบงานสถาปัตยกรรม ในส่วนต่าง ๆ เช่น หอคำ ชุ่มโขง กำแพงวัด โดยมีเอกลักษณ์และความสวยงาม
ลานกิจกรรม	โบสถ์	ภายในโบสถ์โดยนำเสนองานโครงสร้างของโบสถ์และเน้นภาพจิตรกรรมฝาผนังของโบสถ์ในจังหวัดเชียงใหม่
	ช่วง	ลานกิจกรรมที่เป็นพื้นที่เชื่อมของพื้นที่จัดแสดงในทุก ๆ ส่วน
ส่วนต้อนรับและประชาสัมพันธ์	ต้อนรับ	การต้อนรับสู่เมืองเชียงใหม่ โดยให้ความรู้สึกโอบล้อมจากสภาพแวดล้อมที่เป็นภูเขา
	บรรยาย	การเข้าสู่เมืองเชียงใหม่ในบริเวณประตูท่าแพ ซึ่งเป็นพื้นที่ต้อนรับสู่เมืองเชียงใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

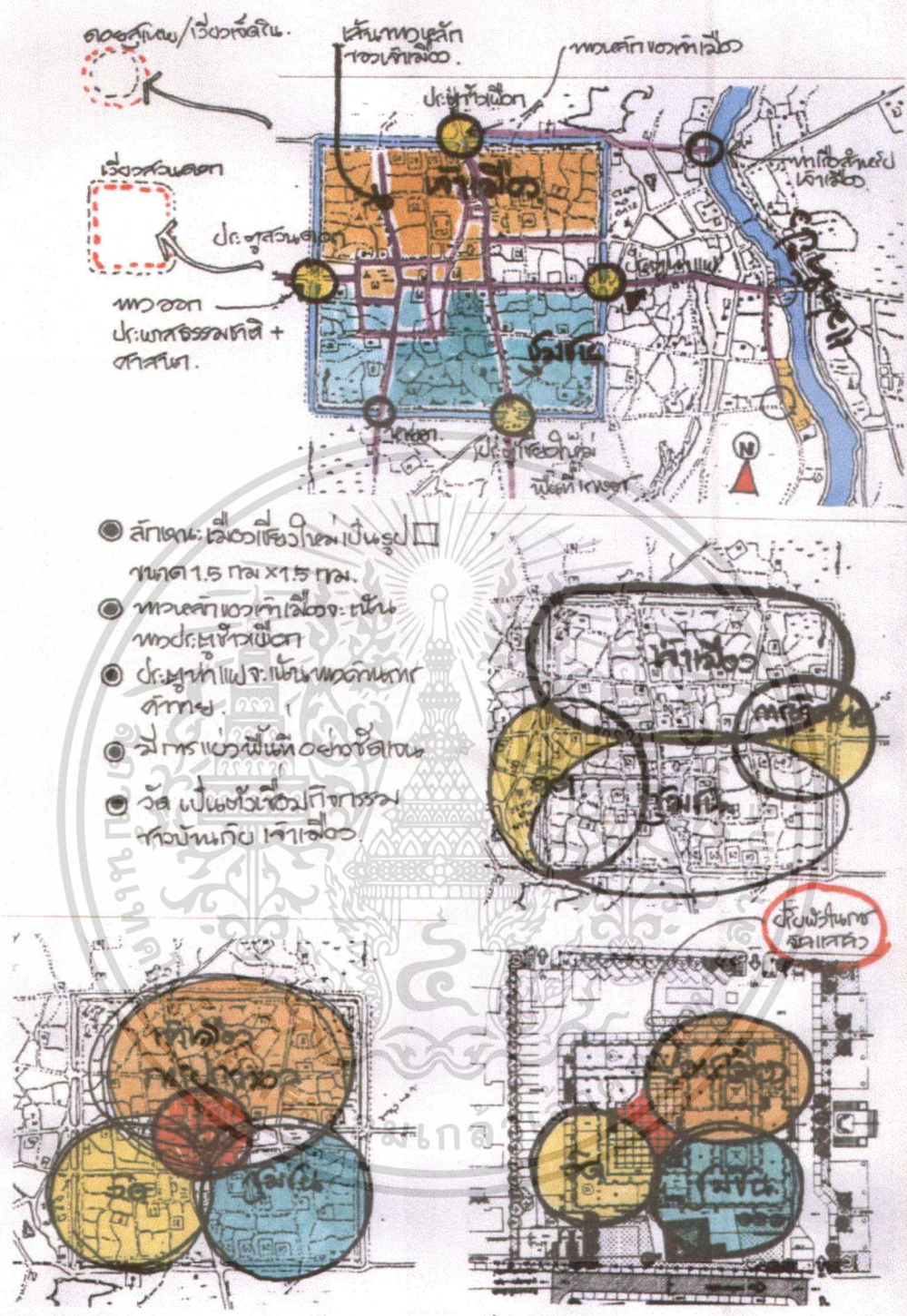
สรุปผลแนวความคิดในการออกแบบ

พิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ เป็นสถานที่ที่ซึ่งจัดแสดงผลงานศิลปวัฒนธรรมที่สวยงามและน่าสนใจของจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งยังเป็น จุดประชาสัมพันธ์เบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและภูมิหลังของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวความคิดในการออกแบบเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมในการจัดแสดง การแนะนำประชาสัมพันธ์ ในอาคารอนุรักษ์ของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยมุ่งเน้นแนวความคิดในการนำเสนอเนื้อเรื่อง (THEMES) ในการจัดแสดงโดยมุ่งเน้นถึงเอกลักษณ์ (IDENTITY) ของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ซึ่งบ่งบอกภูมิปัญญาพื้นถิ่น ซึ่งมีความสวยงามและน่าสนใจโดยรวมไปถึงงานศิลปวัฒนธรรมล้านนา

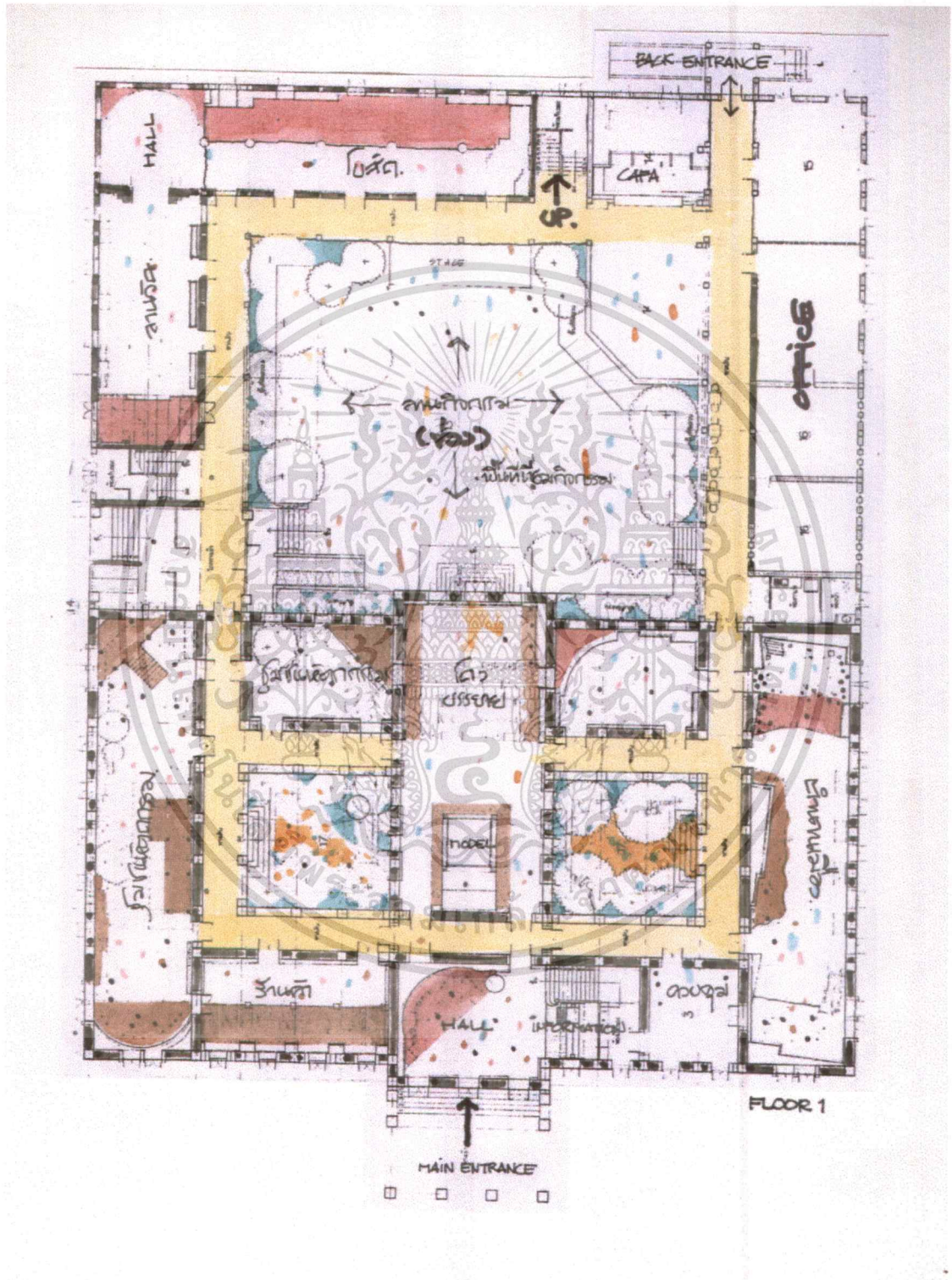
ภาพที่ 5.1 แสดงผังการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

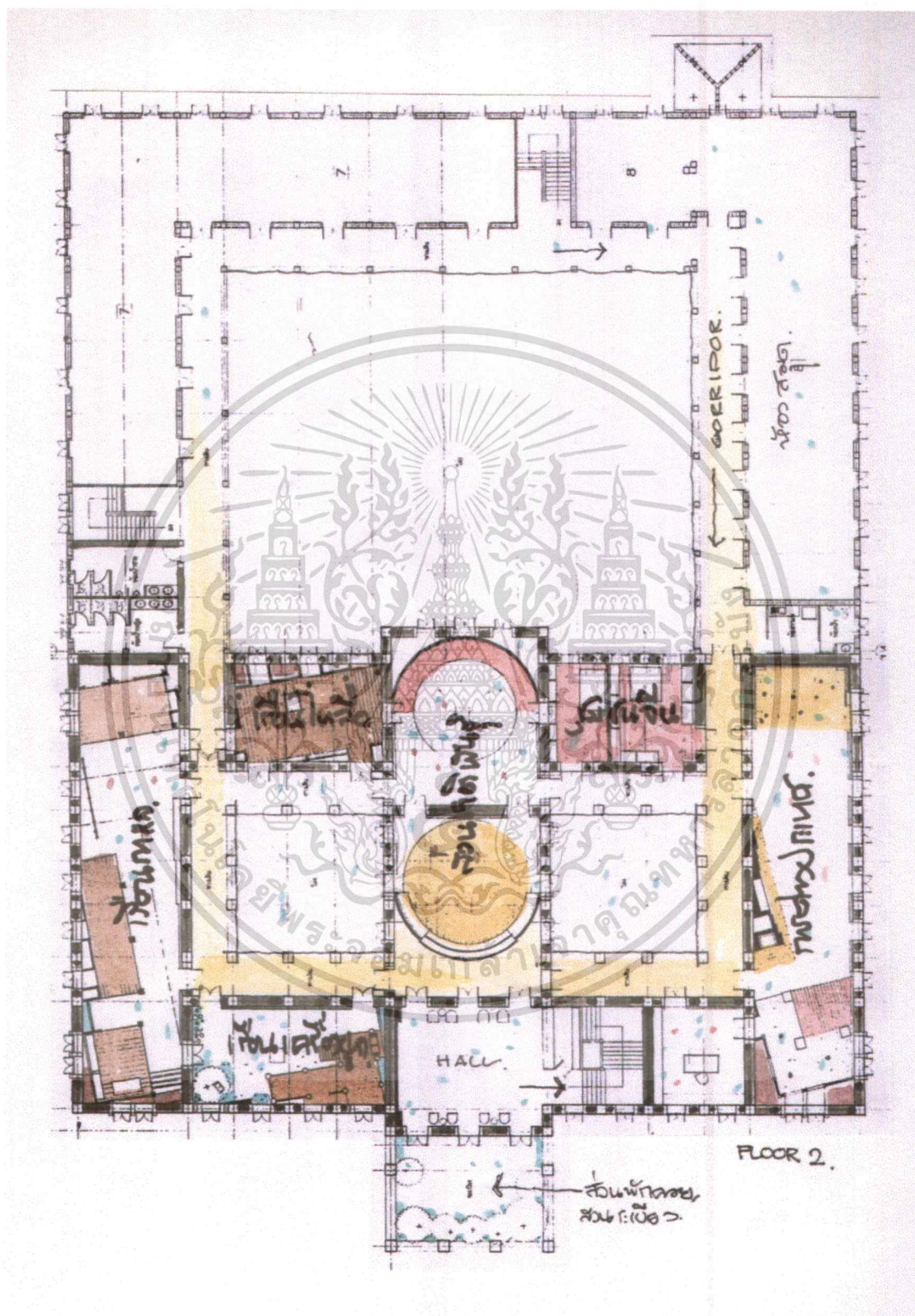

- ลักษณะ: เรือหรือเรือจำลองเป็นรูป □ ขนาด 1.5 กม x 1.5 กม.
- ท่าเรือสำเภาเจ้าเมือง: เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์
- วิทยาลัยโพธิจักร: เป็นวิทยาลัย
- มีพื้นที่ว่างเพื่อจอดรถ
- วัดสุทัศน์
- โรงเรียนโพธิธรรม + วิทยาศาสตร์

ภาพที่ 5.2 แสดงแนวความคิดในการวางผังการจัดแสดง เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.3 แสดงเนื้อเรื่องในการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

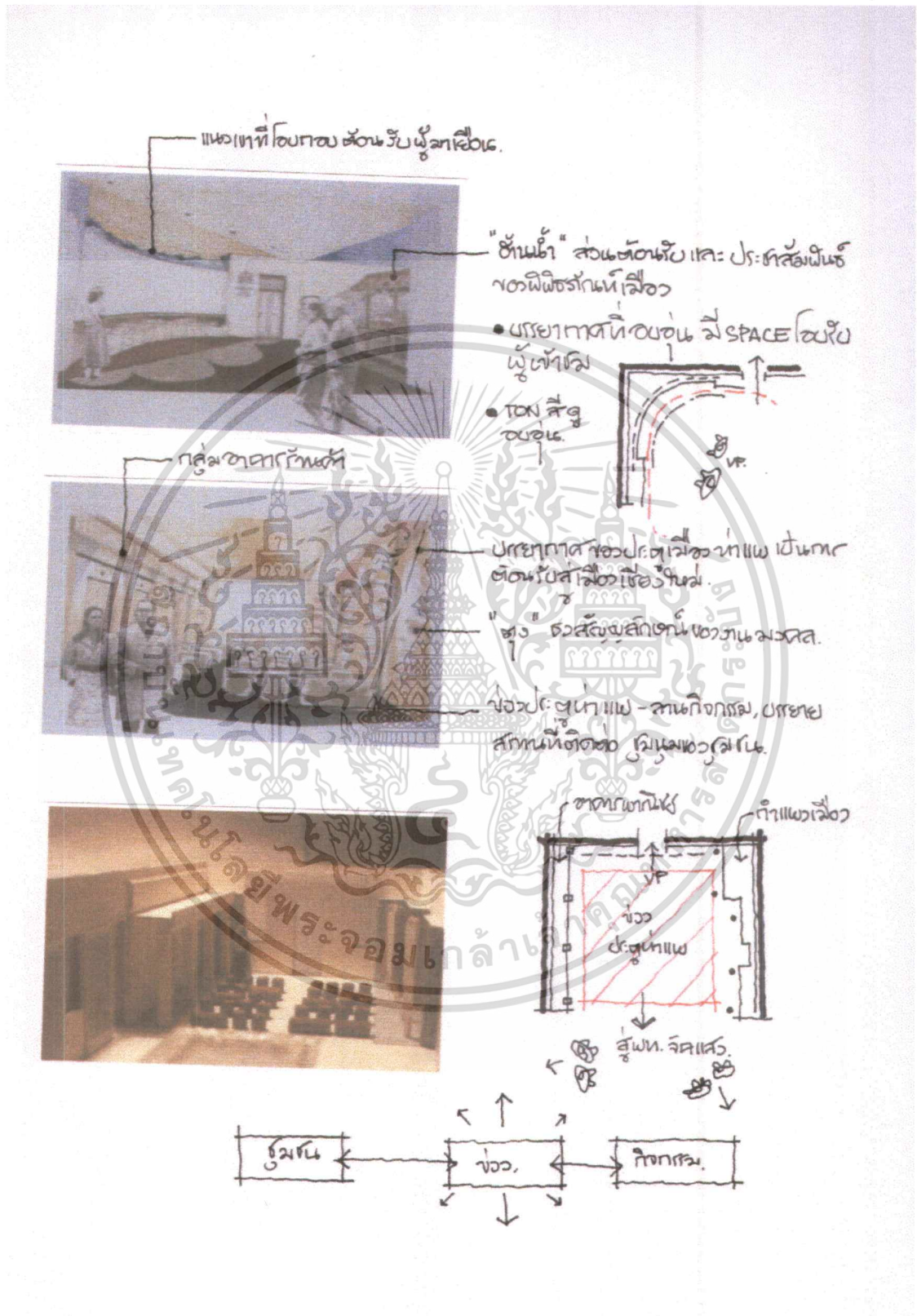

ภาพที่ 5.4 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

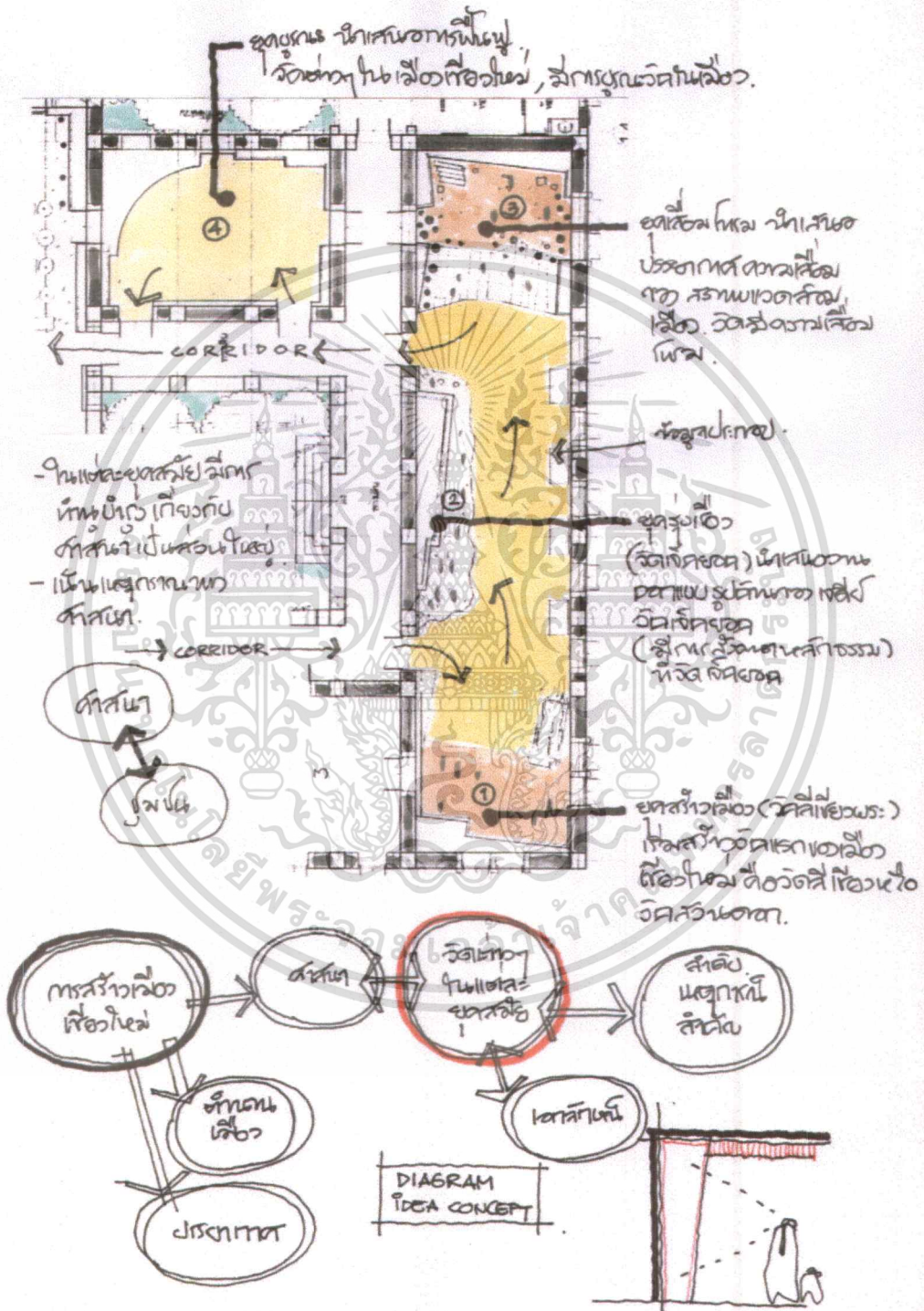

ภาพที่ 5.4 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.5 แสดงผังการจัดแสดงในส่วนตำนานเมืองเชียงใหม่ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

PROCESS DESIGN

ส่วนแสดงชุดสร้างคือ DEVELOP DESIGN จากวิเศษมรดก (เดิมคือวิเศษสีข้าว) ไร่เป็นวิเศษทางเวลาหรือเวลาใหม่

- ส่วน DEVELOP ของอาคารรวม วิเศษสีข้าว

ส่วนอาคารรวม. เป็น DEVELOPMENT DESIGN ประเภทเวลา: เป็นของวิเศษสีข้าว

จุดมุ่งเพื่อ "วิเศษมรดก" ในเขตพื้นที่ สีข้าว. สักการะดินฟ้า และไร่ปลูก. ไร่เป็นชุดไร่หรือไร่สีข้าวดำสลับพืช.

- DEVELOP DESIGN ในส่วน ELEMENT ของส่วนที่ดินวิเศษมรดก

- จุดเชื่อมสีข้าว, สีข้าวใหม่

บรรยากาศสีข้าว อมตาร

- จุดปลูก: บรรยากาศ

กำหนดกำหนดพื้นที่

จุดปลูก

- STEP ของ THEMES ในพื้นที่ จัดแสดงเพื่อพิพิธภัณฑ์ สีข้าวใหม่

```

    graph TD
      A((จุดสีข้าว)) --> B((จุดปลูกไร่สีข้าว))
      B --> C((จุดผสมสีข้าว))
      C --> D((จุดปลูก))
  
```

ภาพที่ 5.5 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- บรรยากาศที่เน้นเฉพาะทุกแถวใน แต่ละหัวข้อ

• หัวข้อ แสตมป์ที่ต่อเนื่อง

• จุด ใต้จอโปรแกรม บรรยากาศ เนื้อหา, ป้าย, ตูมวอร์ด ฯลฯ เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวที่ทันสมัย

จุดนี้สะดวก

ส่วนแสดงภาพ

← STEP พื้น

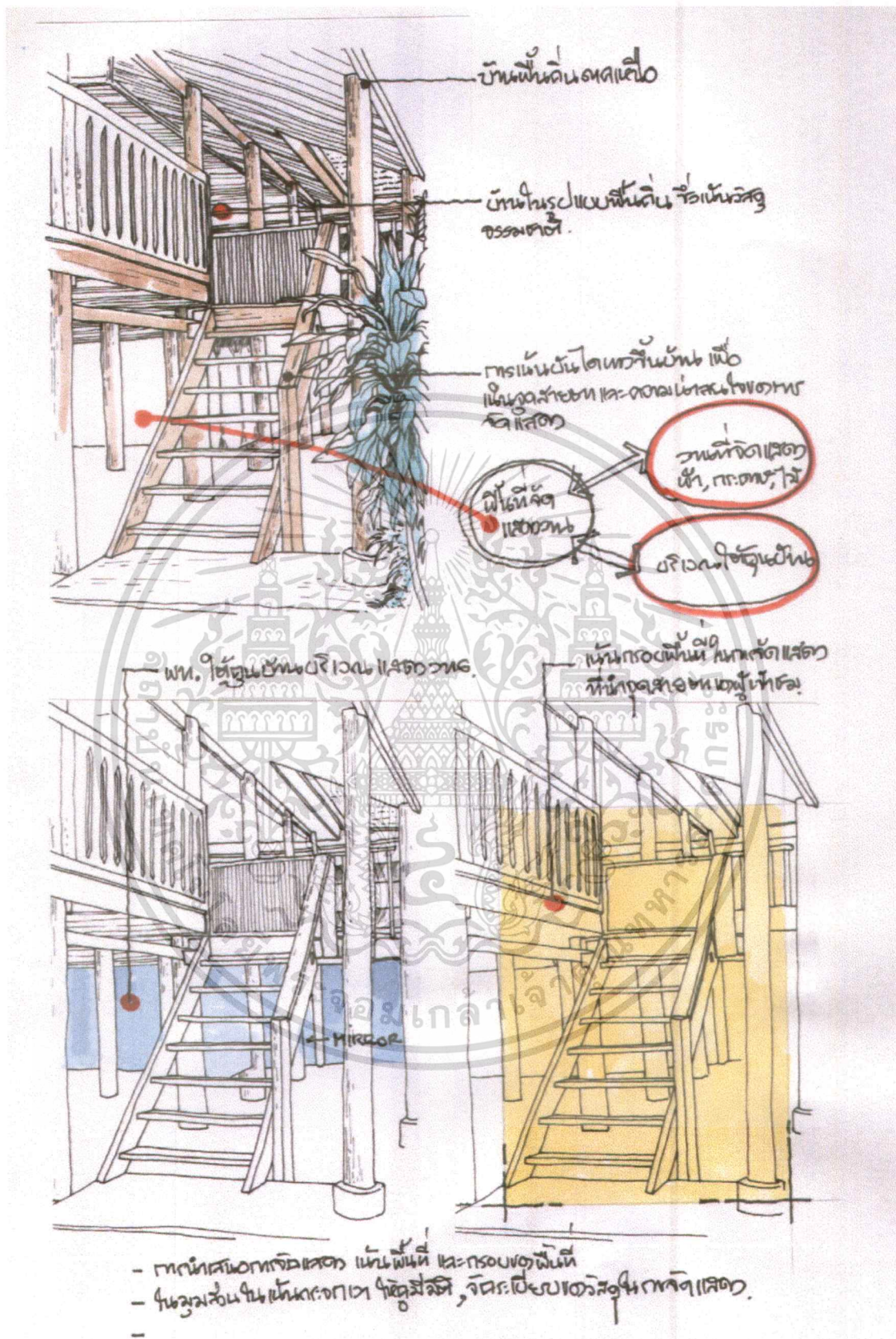
• จุดนี้เน้นอุปกรณ์: STEP การเจริญเติบโต, แสดงความเจริญก้าวหน้า
• บรรยากาศ ใช้STONE ออกัน เน้น ทนเสถียรก็เหมือนกับหินปูน

ภาพที่ 5.5 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

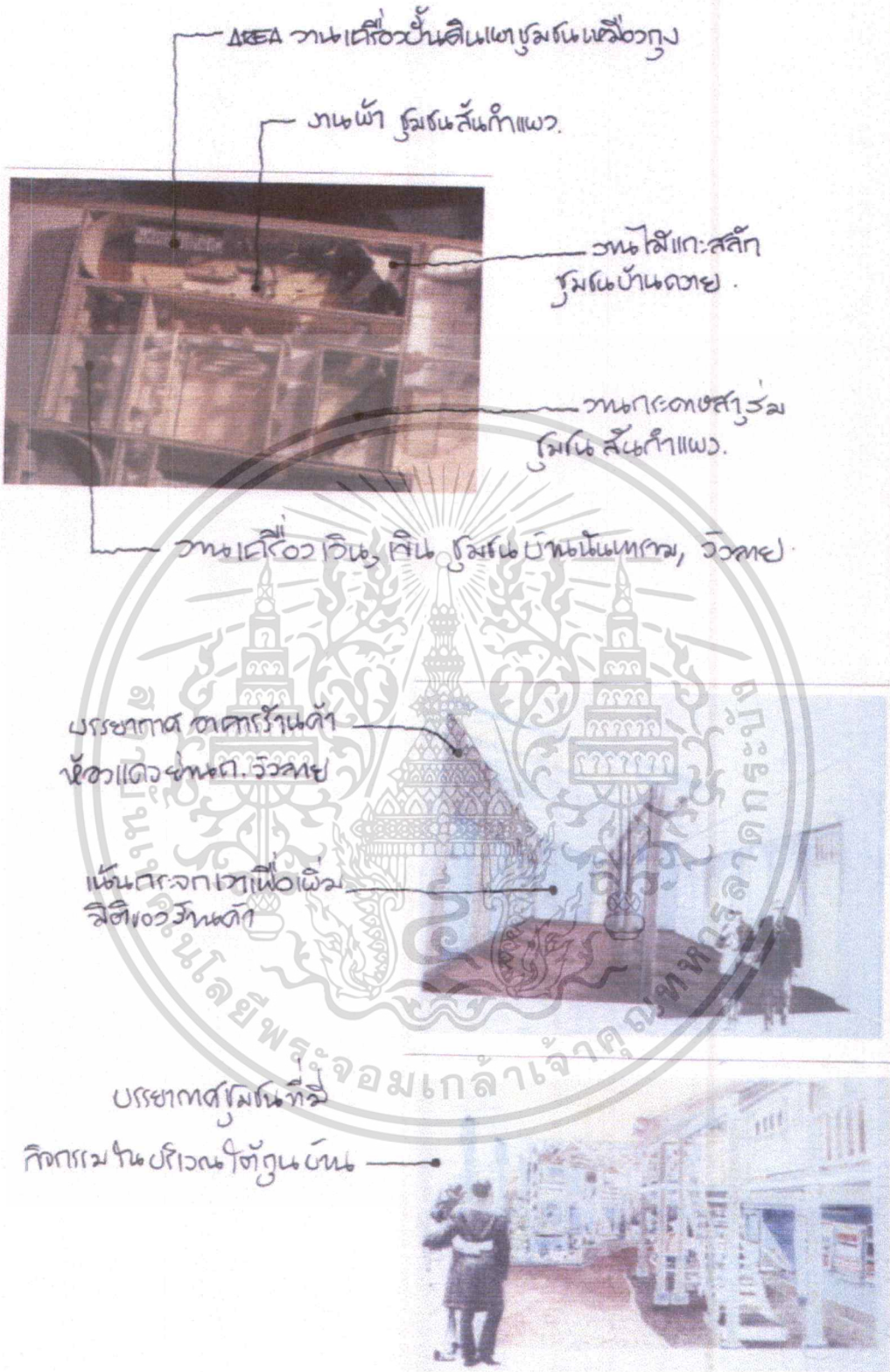

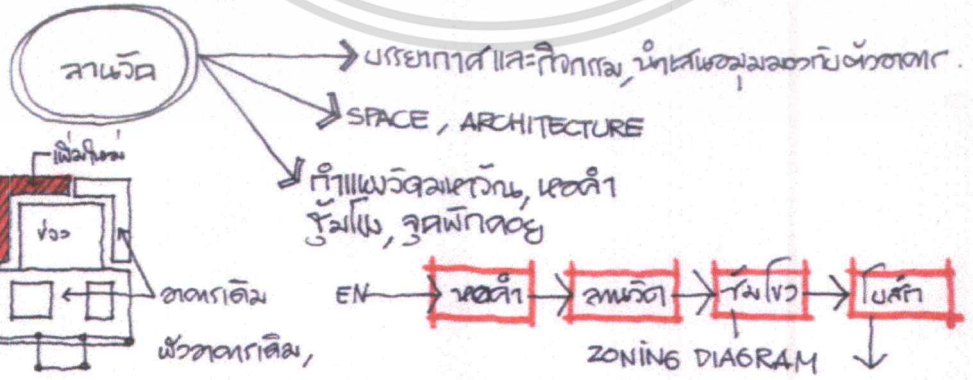
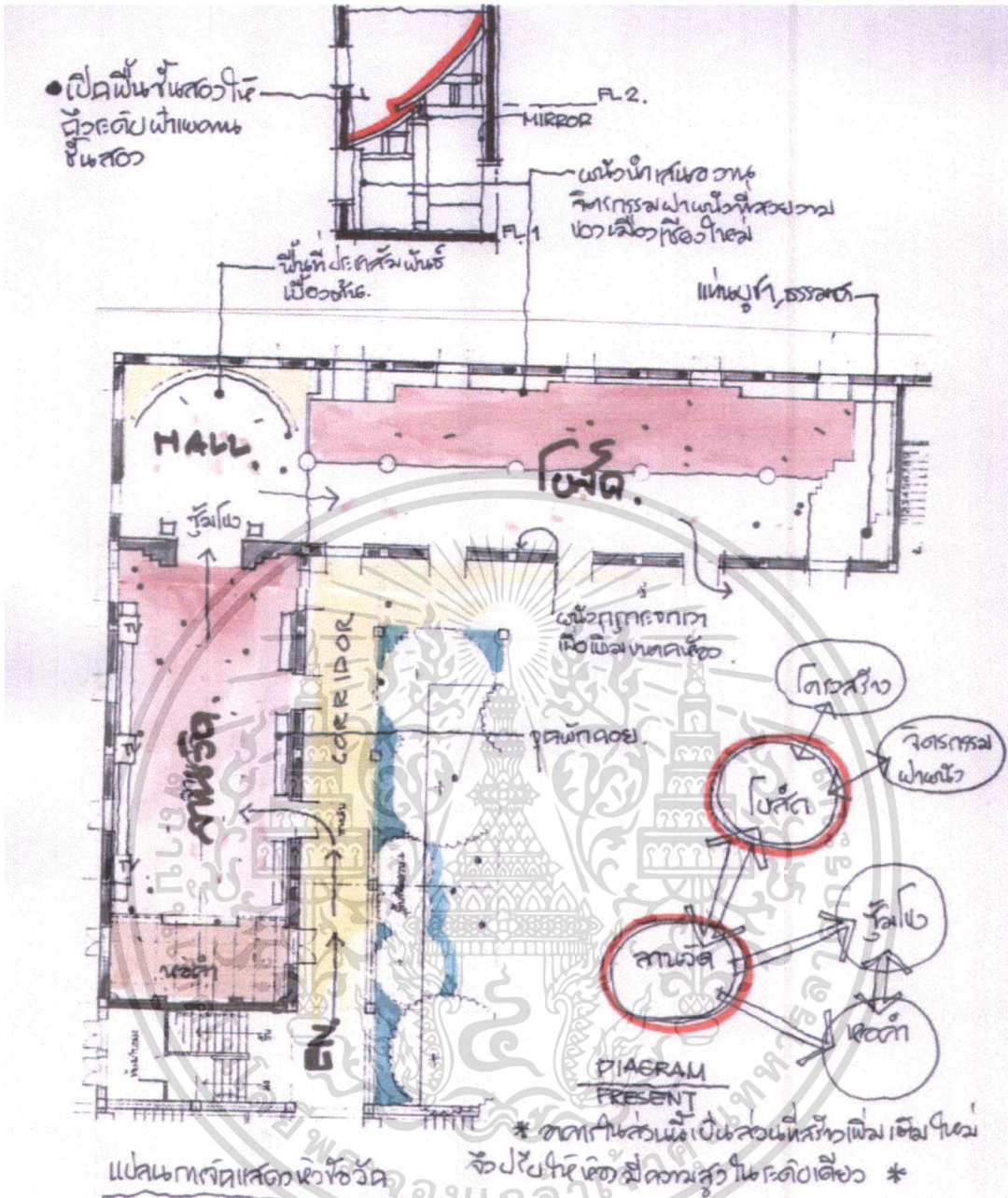
ภาพที่ 5.7 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.7 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

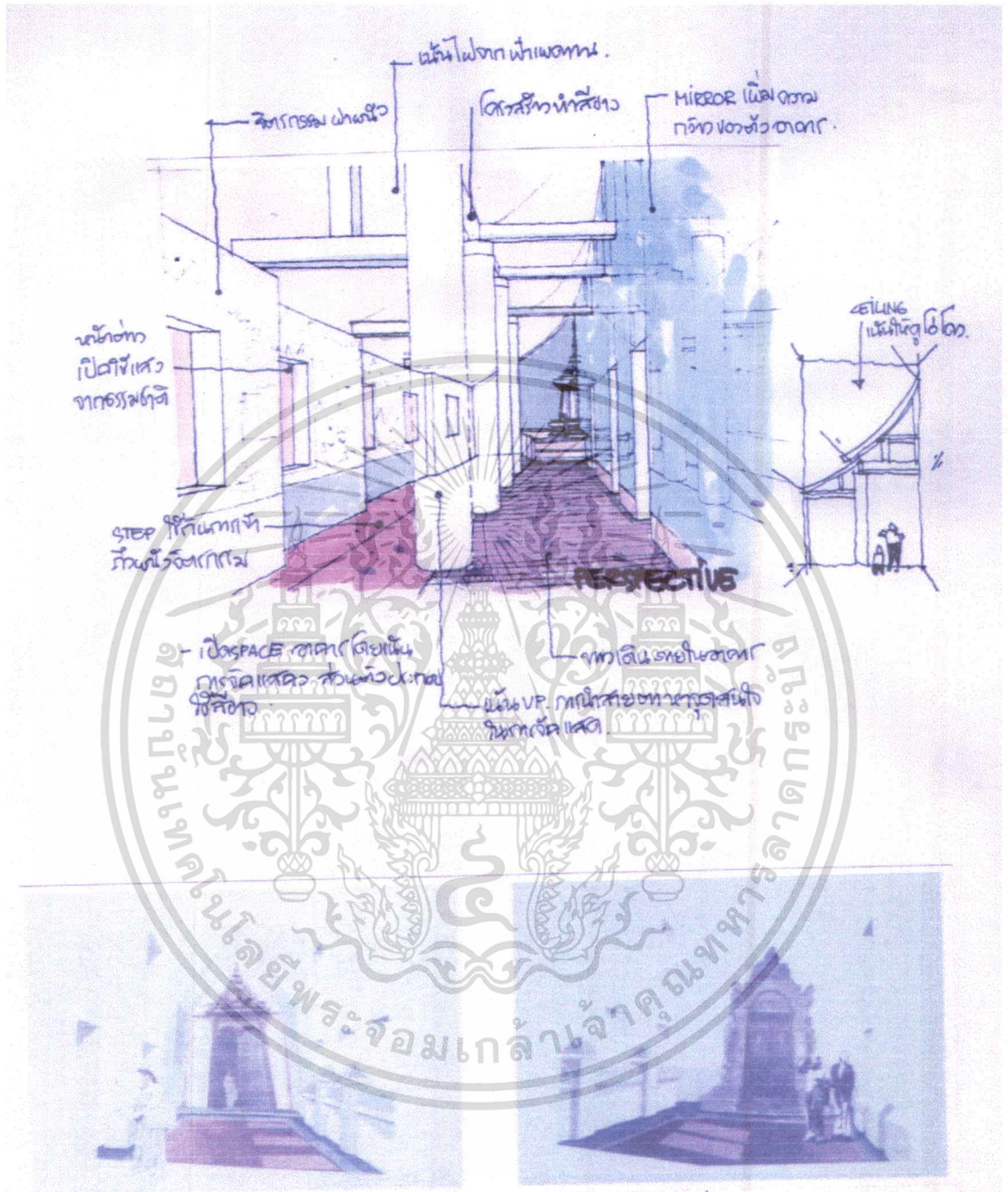

ภาพที่ 5.8 แสดงผังการจัดแสดงในส่วนวัด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- บรรยากาศ แสงสี และ วัสดุ เพื่อเน้นบรรยากาศของวัด

ภาพที่ 5.9 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

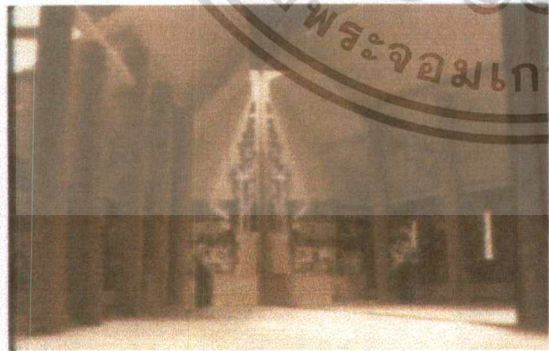

- บรรยากาศภายในโบสถ์

กระจกตาเพื่อเพิ่ม SPACE และ
ความกว้างของห้องจิตสแตง

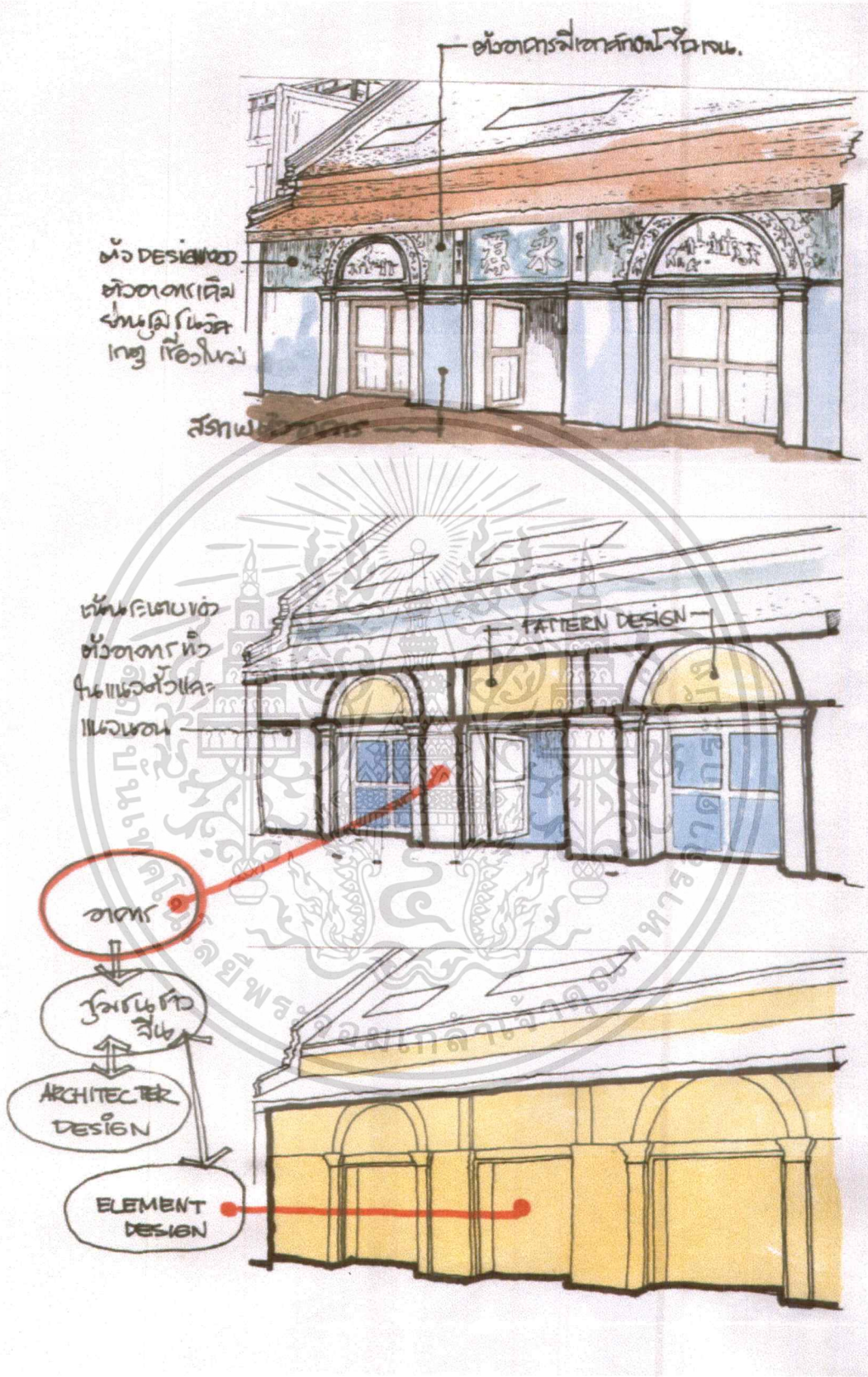
• MASS MODEL ภายในโบสถ์
ในเทมปล์แคสต์

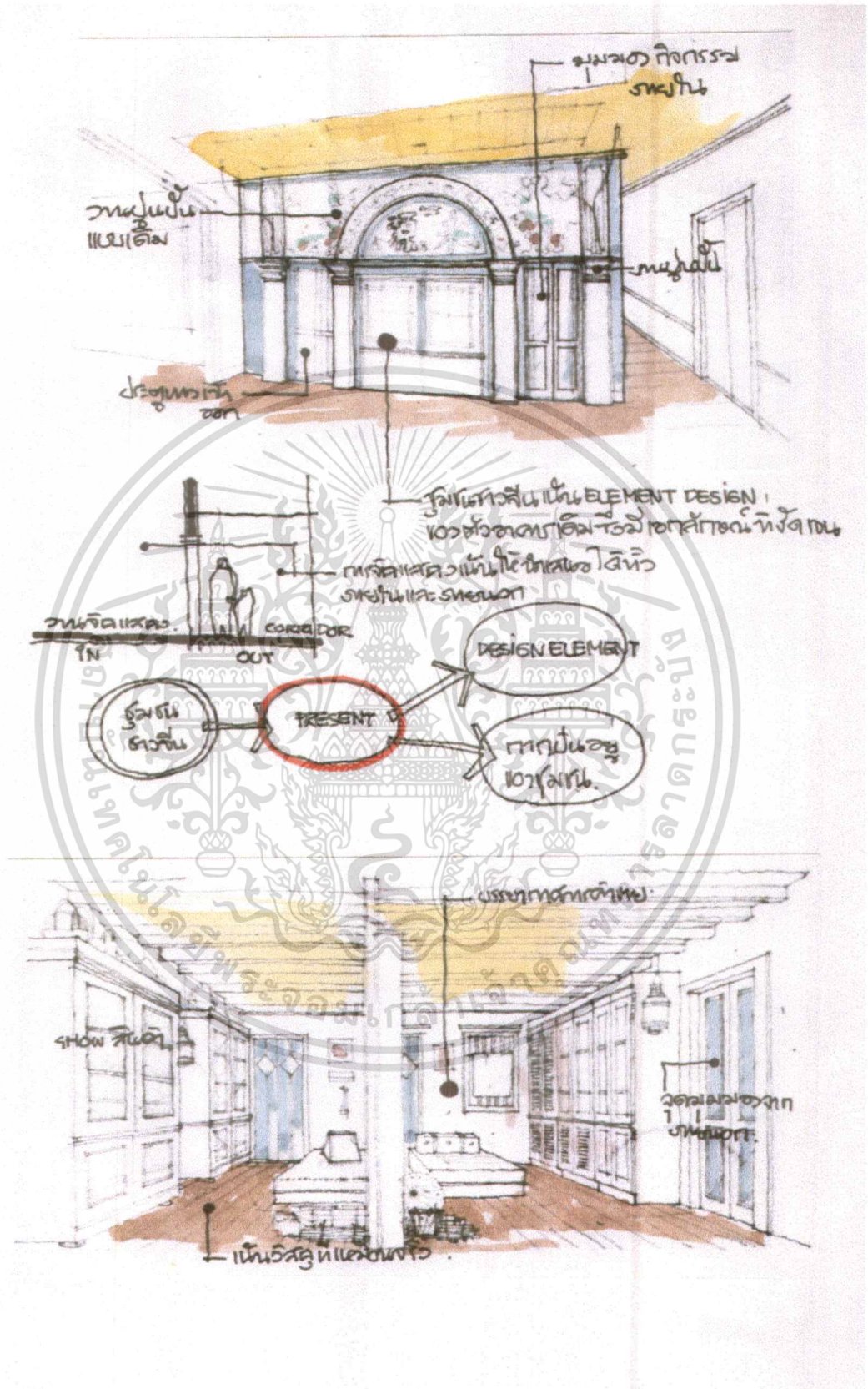
ภาพที่ 5.9 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

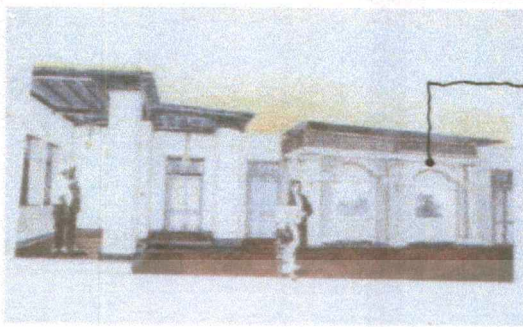

ภาพที่ 5.11 แสดงแนวความคิดในการออกแบบในส่วนการเมืองการปกครอง เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.11 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนการผลิตของกับท่าพระเหนือ

DESIGN ตัวอาคารตามยุคสมัยโดย
ควรสมบูรณ์บริเวณเดิม

- บรรยากาศร่มรื่น ไร่, ที่อยู่อาศัย,
- ภาคปศุสัตว์, ชาญธรรม.

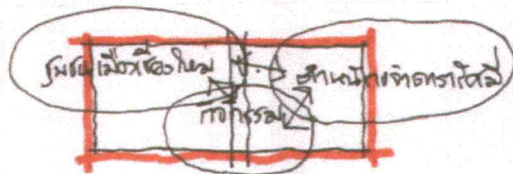
นี่คือศิลปะที่เน้นบรรยากาศของ
ไร่และไร่, และไร่ในสวน

ลักษณะงานสถาปัตยกรรมไทยไม่
ที่ควรสละงานนี้จวบจน

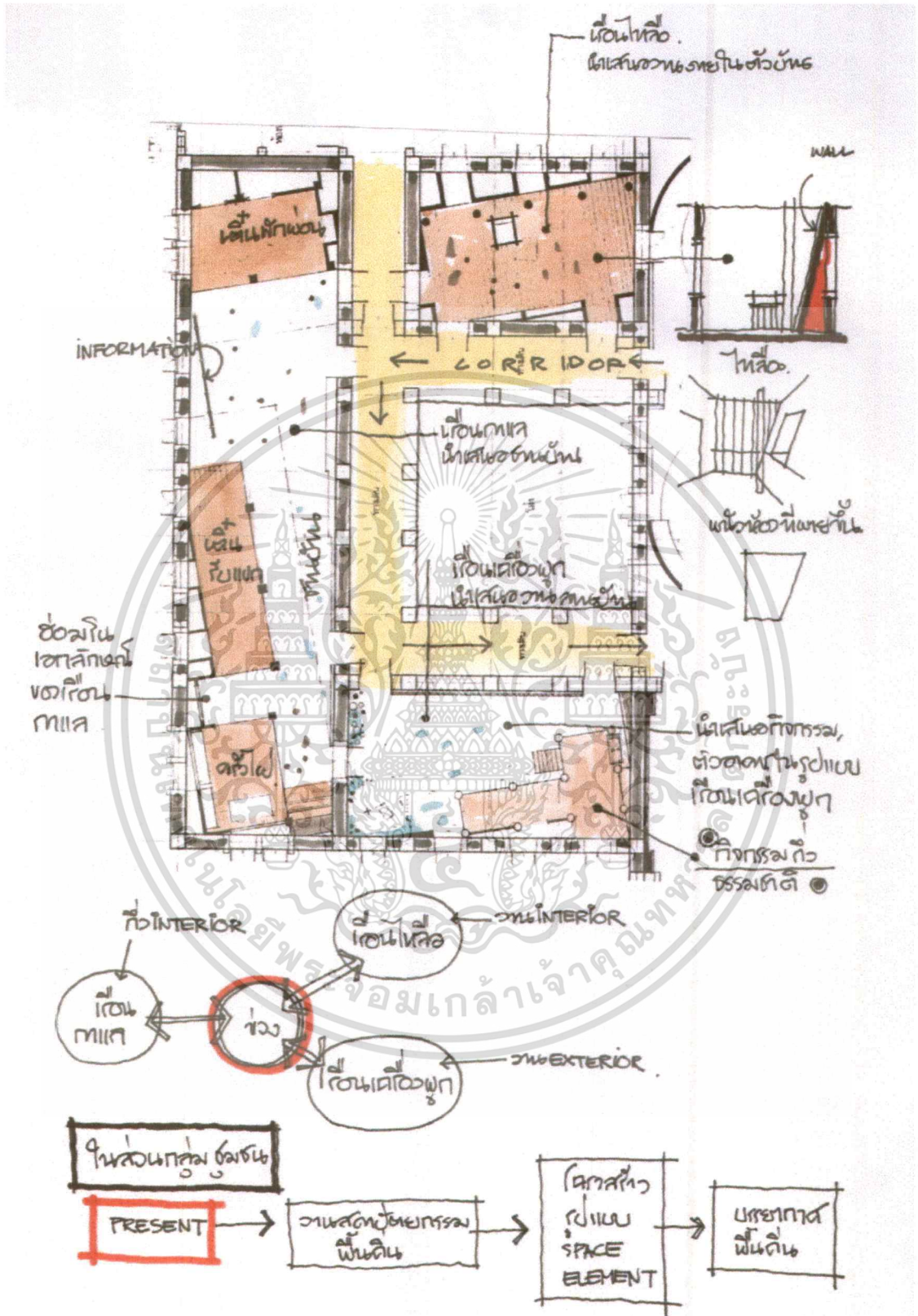
นี่คือศิลปะ

- ในส่วนของพื้นที่เกษตรกรรม
- สัมพันธ์กับภาคปศุสัตว์
- ไร่และไร่ในสวนเกษตร +
- ไร่และไร่ในสวนเกษตรไทย

ภาพที่ 5.11 (ต่อ)

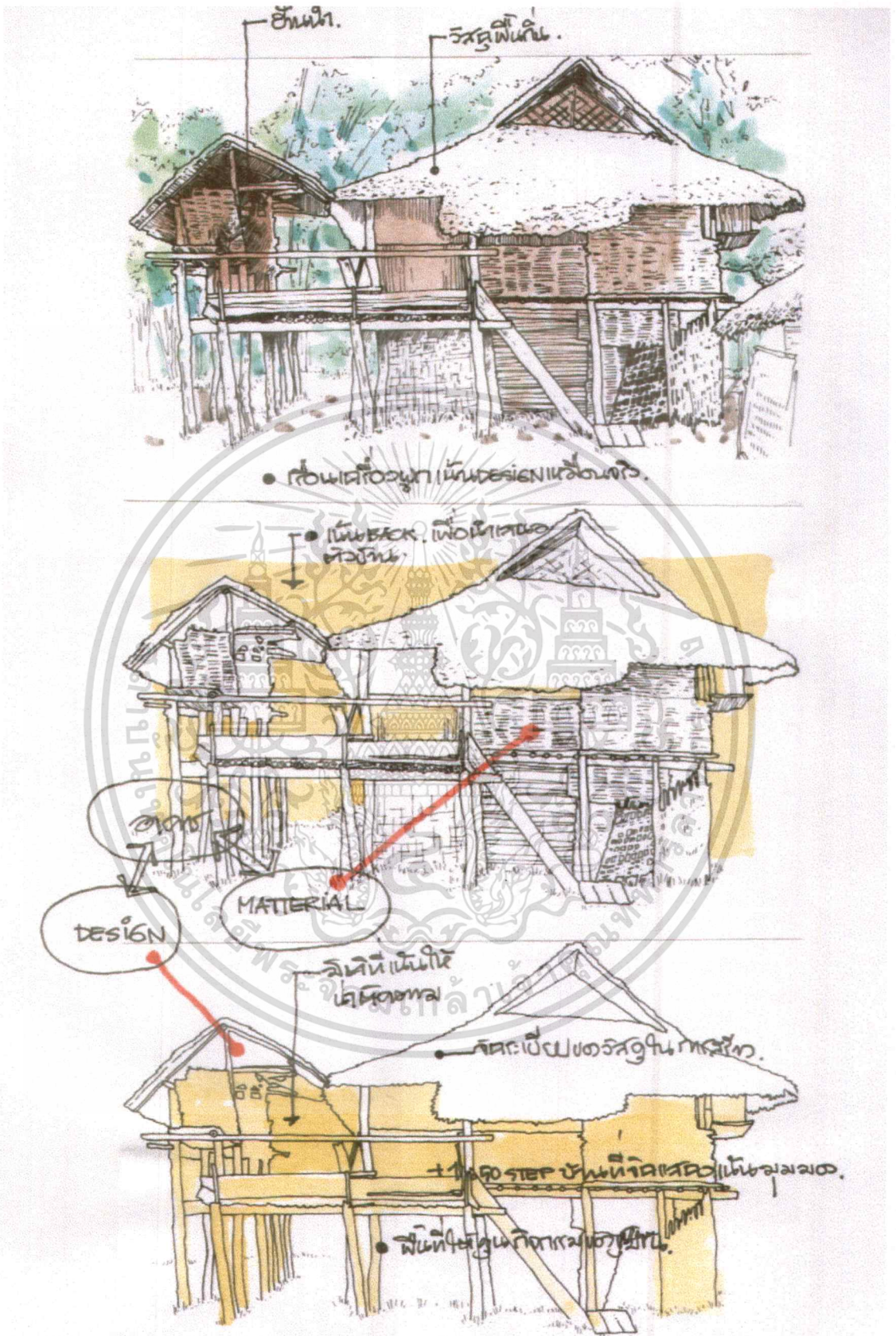
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.12 แสดงผังการจัดแสดงในส่วนชุมชน เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

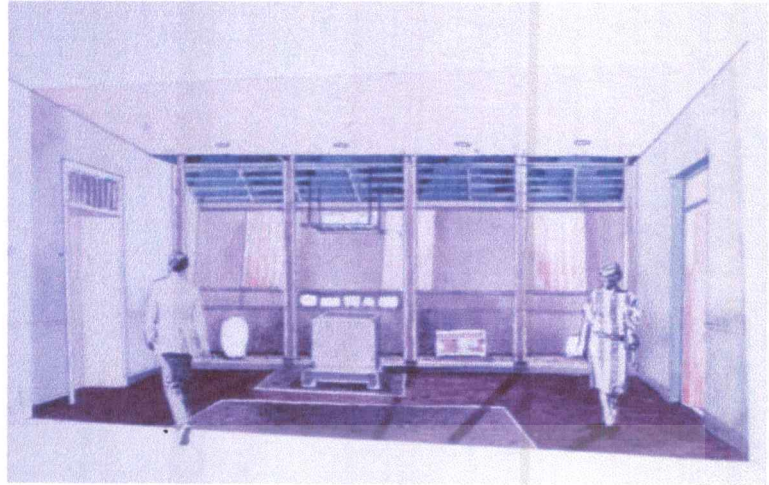

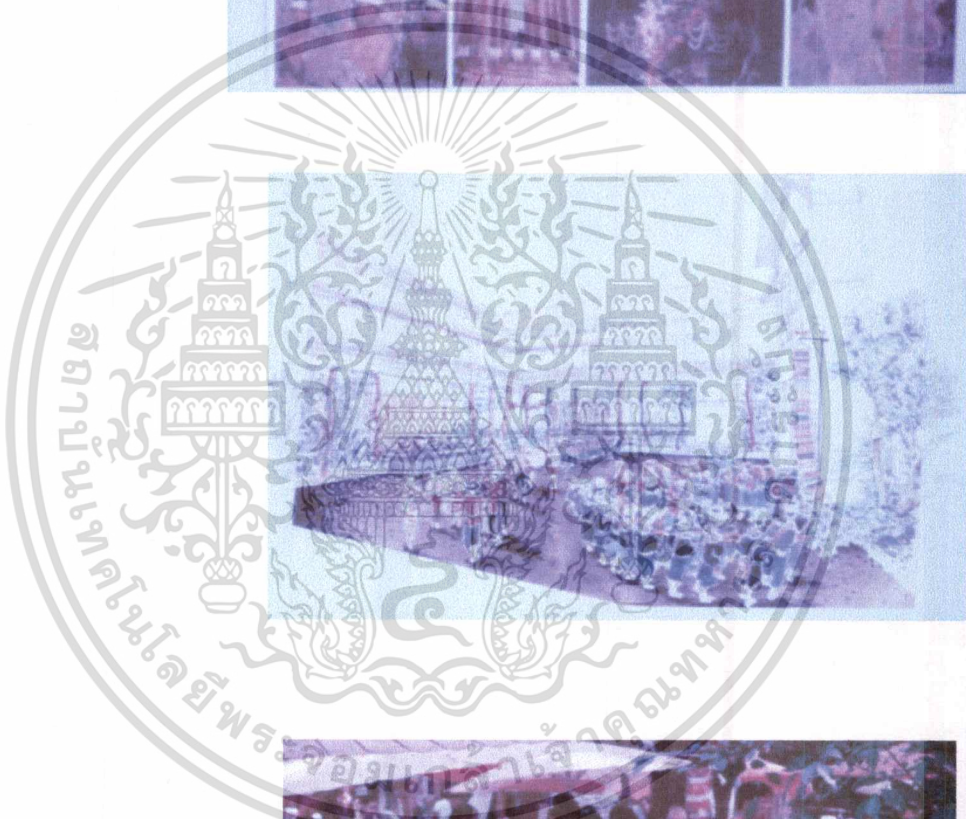
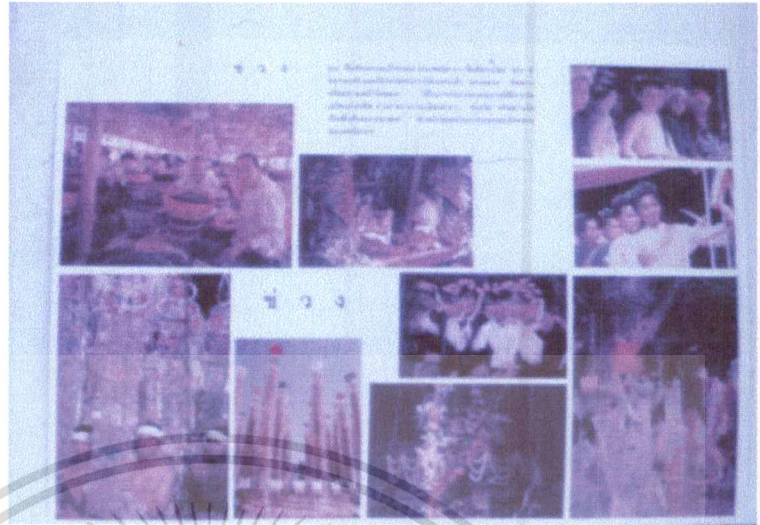

ภาพที่ 5.13 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.13 (ต่อ)
 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.14 แสดงผังการจัดแสดงในส่วน “ช่วง” (ลานกิจกรรม)
 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น มิอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะในการออกแบบ พิพิธภัณฑสถานเมืองเชียงใหม่

การทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง โครงการออกแบบพิพิธภัณฑสถานเมืองเชียงใหม่มีประเด็นหลักในการทำโครงการที่น่าสนใจ เพื่อนำไปพัฒนาในการออกแบบพิพิธภัณฑสถานเมืองเชียงใหม่ต่อไปได้ดังนี้

1. เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ที่มีชีวิตและวิวัฒนาการของแต่ละยุคสมัยจากเดิมจนถึงปัจจุบัน
2. งานศิลปหัตถกรรม ที่มีเอกลักษณ์ชัดเจน กิจกรรมความเป็นอยู่ ฝีมือ วิธีทำ รวมทั้งความสวยงามของชิ้นงานที่น่าส่งเสริมและสืบสานต่อไป
3. งานสถาปัตยกรรม มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่ชัดเจน เน้นถึงภูมิปัญญาวิถีชีวิตของชุมชนพื้นเมืองที่สร้างมาสอดคล้องกับภูมิประเทศ และสภาพแวดล้อม มีความสวยงามที่ควรนำศึกษาและอนุรักษ์ต่อไป
4. การสร้างจิตสำนึกถึงคุณค่ากับสิ่งที่มีอยู่ ทั้งจับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ เพื่อให้ชนรุ่นหลังตระหนัก หวงแหน และรู้ถึงคุณค่าของเอกลักษณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างมา เพื่ออนุรักษ์นำไปพัฒนาในแนวทางที่เหมาะสมอย่างมีคุณค่าต่อไป

ข้าพเจ้าหวังว่า วิทยานิพนธ์จะมีข้อมูลประเด็นหรือเป็นการจุดประกายให้ผู้สนใจนำไปพัฒนานำไปออกแบบหอศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น จังหวัดหรือภูมิภาคต่อไป

บรรณานุกรม

- จันทน์ เพชรานนท์. 2543. การทำรายละเอียดประกอบการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน.
ภาควิชาสถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. สถาบันเทคโนโลยี พระจอม
เกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- จิรา จงกล. 2532. พิพิธภัณฑสถานวิทยา. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ.
- ดวงทิพย์ สุรินทาธิป. 2541. วัฒนธรรมอันหลากหลายของมนุษย์ชาติ. กรุงเทพฯ : ครุสภาลาดพร้าว.
- บริษัท มรดกโลก. 2539. โครงการศึกษางานสำรวจและออกแบบโครงการปรับปรุงศาลากลาง (เดิม)
เป็นหอศิลปวัฒนธรรมด้านนาเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : วิทยุการปก.
ประวุฒิ เข้มขลาม. “การวางแผนอนุรักษ์ และพัฒนาบริเวณวัดในเมืองเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. 2536.
- ประสงค์ เข้มอนันต์. 2540. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : สยามบุ๊ค แอนด์
พับลิเคชันส์.
- ปราโมทย์ สุกใส. “การศึกษาความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
บริเวณที่ราบตอนกลาง จังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
สถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2537.
- เป็รื่อง กุมุท. 2535. เทคนิคการจัดนิทรรศการ. กรุงเทพฯ : สุจริตการพิมพ์.
- พวงศักดิ์ จันทรสุรินทร์. 2540. วิสัยทัศน์การดำเนินงานวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ครุสภาลาดพร้าว.
- พวงศักดิ์ ประจุศิลป์. 2535. การออกแบบสำหรับนิทรรศการ. กรุงเทพฯ : ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- รวี หาญเผชิญ. “ผลกระทบของอาคารสูงต่อสภาพแวดล้อมเมืองเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
โทมหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
2535.
- ฤทัยทิพย์ อุดลย์กิตติชัย. “การศึกษาสภาพแวดล้อม บริเวณคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2532. ศิลปะวรรณคดี. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ.
- วิวัฒน์ เตมีย์พันธ์. 2526. อาคารพักอาศัยด้านนา : คติความเชื่อและประเพณีบางประการเกี่ยวกับ
การตั้งถิ่นฐาน การปลูกสร้างและการวางผัง. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ
เรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อศิลปกรรมภาษา. กรุงเทพฯ : โครงการไทยศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- วิวัฒน์ เหมียพันธ์. 2536. “สภาพแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งพำนักอาศัยและเรือนล้านนา
สิ่งบ่งชี้ทางภูมิปัญญาในอดีตของไทยขวน (คนเมือง).” เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ
เรือนไทยพื้นถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ รูปแบบและบทบาทในสังคม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- สมคิด โชติกวินชัย. 2541. สู่มโนมใหม่ของวัฒนธรรมกับการพัฒนา. สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมโชติ อ๋องสกุล. 2539. “สืบสาน 700 ปี สถาปัตยกรรมสุโขทัย”. เอกสารประกอบการสัมมนา
งานสถาปนิกล้านนา 39. 13-15 กันยายน 2539.
- สร้อยศรี อ๋องสกุล. 2529. ประวัติศาสตร์ล้านนา เชียงใหม่. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุวรรณค์ ตั้งตรงสิทธิกุล. “การเสนอแนะเพื่อออกแบบศูนย์ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์.”
วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน
บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 2540.
- สันติ คุณประเสริฐ และสมใจ สิทธิชัย. 2535. ศิลปศึกษา-ศึกษาศิลปะ. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535.
- สามารถ สิริเวชพันธ์. 2540. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : สยามบุ๊ค แอนด์
พับลิเคชั่น.
- สำนักงานเอกลักษณ์ของชาติ. 2535. เรือนไทย. กรุงเทพฯ : จลองรัตน์.
- สุชาติ เกาทอง. 2532. ศิลปะกับมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดินอ้อ.
- สุพล ปวรจารย์. 2540. “ศิลปสถาปัตยกรรมท้องถิ่นล้านนา (ภาคเหนือตอนบน).”
เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องเอกลักษณ์และสืบสานสถาปัตยกรรมใน
ภาคเหนือ. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุมาลี ประทุมพันธ์. 2542. อาร์ต แอนด์ ไอเดีย. กรุงเทพฯ : พริน แอนด์ คอนโทรล.
- หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่. 2539. เชียงใหม่วันนี้ ณ ปีที่ 700. กรุงเทพฯ : ทั่วถ้วนวิชาการพิมพ์.
- อนุวิทย์ เจริญศุกุล. 2521. เรือนล้านนาไทยและประเพณีการปลูกเรือน. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- อัจฉรี ชาญประโคน. “การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองขนาดเล็ก
จังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษา ชุมชนสันกำแพง, จอมทองและอมก๋อย.” วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. 2537
- อำนาจ เข็นสบาย. 2532. ศิลปะพิจารณา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดินอ้อ.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อิสรา กันแดง. “การศึกษาลักษณะเฉพาะและพัฒนาการของโครงการสัจจธรและพื้นที่ปลูกสร้างในบริเวณนครเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2532.

เอกวิทย์ ฌ ถกลาง. 2543. “การบูรณาการความรู้เพื่อการวิจัยศิลปวัฒนธรรม.” เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องการวิจัยศิลปวัฒนธรรมกับการบูรณาการความรู้. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม.

DAY, VIRGIED. 1966. “REFRAMING THE UNIVERSITY ART MUSEUM : AN ANALYSIS OF MISSION AND PURPOSES (MUSEUM).” BRIGHAM YOUNG UNIVERSITY.

FARR, LIBBY DAWSON. 1995. “ART MUSEUM AS BRIDGES ACROSS TIME : FOUR AMERICAN” UNIVERSITY OF OREGON.

KURTITCH JOHN, EAKIN. GARRET. 1993. INTERIOR ARCHITECTURE VAN NOSTRAND REINHOLD, NEWYORK.

STERN, ELLEN CAROL. 1995. “BRIDGING THE GAP : INTEGRATING THE UNIVERSITY ART MUSEUM INTO THE COMMUNITY (ART MUSEUM)” COWMBIA UNIVERSITY TEACHERS COLLEGE, 1995

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

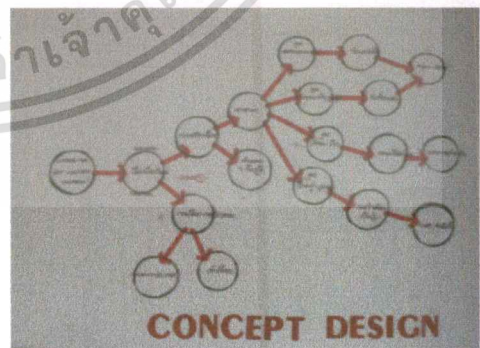
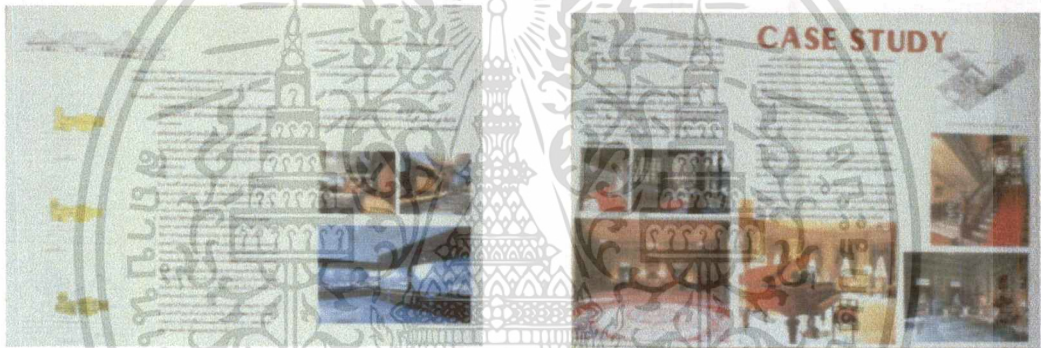
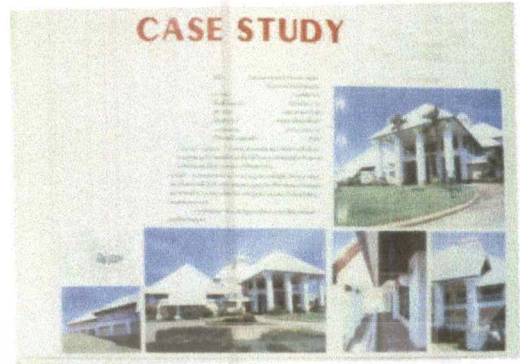
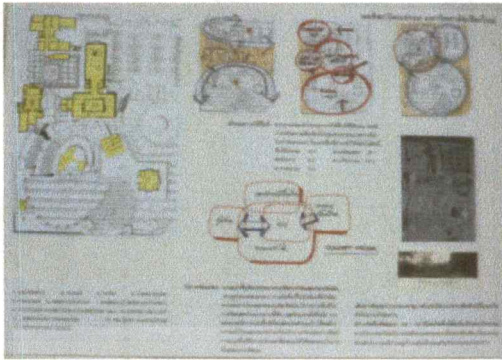

ภาพที่ ผ.1 แสดงแนวทางการออกแบบพิพิธภัณฑ์เมืองเชียงใหม่
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

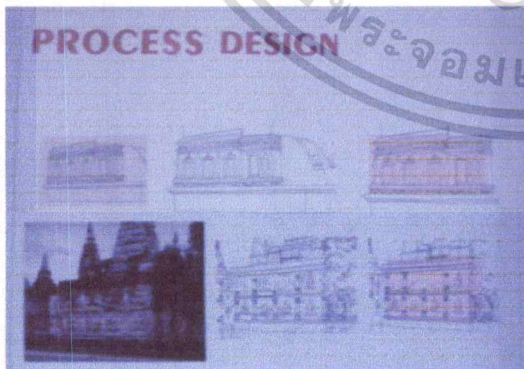
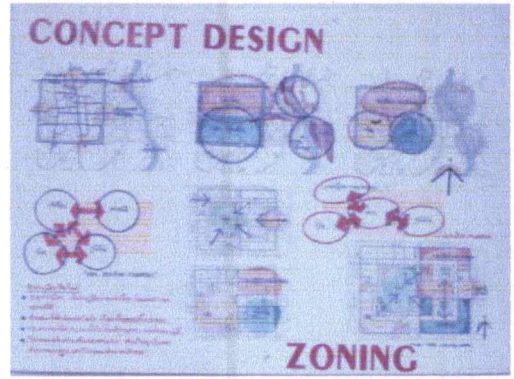
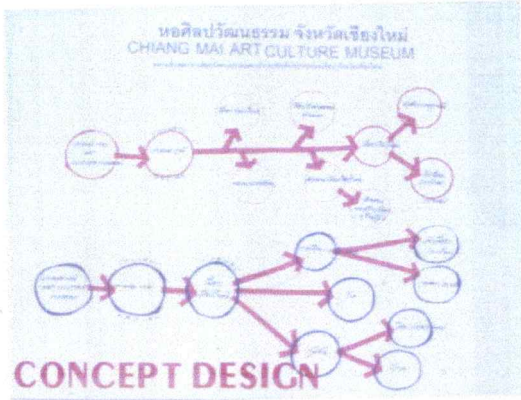
ภาพที่ ผ.1 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

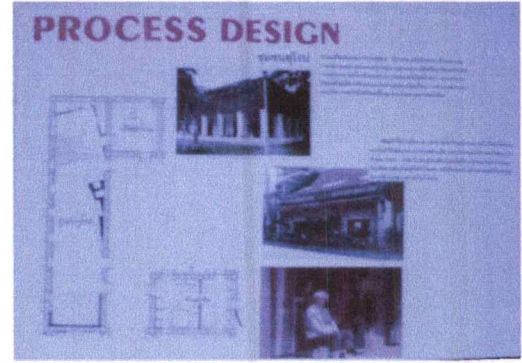
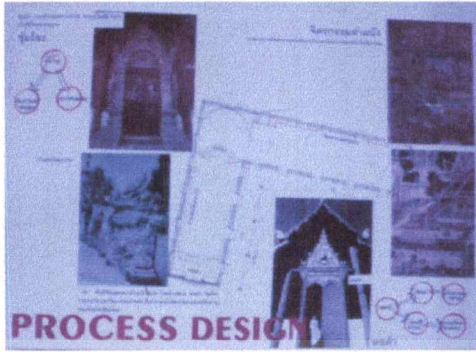
ภาพที่ ผ.1 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ผ.1 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ ผ.1 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - นามสกุล	นายณภดล เจนวินิจชัย
วัน เดือน ปี	9 ธันวาคม 2509
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
ประวัติการศึกษา	
ปีการศึกษา 2527	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาวิชาศิลปประยุกต์ โรงเรียนไทยวิจิตรศิลป์อาชีวะ
ปีการศึกษา 2530	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาคกแต่งภายใน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง
ปีการศึกษา 2532	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ปีการศึกษา 2543	ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ.2532 - 2535	นักออกแบบสถาปัตยกรรมภายในอิสระ
พ.ศ.2535 - ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำแผนกวิชาสถาปัตยกรรมภายใน คณะวิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้